

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τριμηνιαία Έκθεση

01 /21

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2021 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

Email: info@iobe.gr, <http://www.iobe.gr>.

Περιεχόμενα

1	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	13
2	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	31
2.1	Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	31
A.	Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	31
B.	Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης	40
2.2	Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	48
A.	Οικονομικό Κλίμα	48
B.	Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές	56
Γ.	Χρηματοπιστωτικές εξελίξεις	66
3	ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	77
3.1	Μακροοικονομικές Εξελίξεις	77
3.2	Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	110
3.3	Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	123
3.4	Απασχόληση – Ανεργία	128
3.5	Τιμές Καταναλωτή και Παραγωγού	138
3.6	Ισοζύγιο Πληρωμών	148
4	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2010 - 2018	159
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	169

Πρόλογος

Το ΙΟΒΕ εκδίδει την πρώτη έκθεσή του για το 2021, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε μια πολύ κρίσιμη περίοδο για την ελληνική, αλλά και για την παγκόσμια οικονομία, εν μέσω διαδοχικών εξάρσεων της πανδημίας του νέου κορωνοϊού, που έχουν οδηγήσει σε παρατεταμένα περιοριστικά μέτρα στη λειτουργία των επιχειρήσεων και τις επιβατικές μετακινήσεις. Από την άλλη πλευρά, η πρόοδος στη διαδικασία του εμβολιασμού από το τέλος του 2020, καθώς και η διεύρυνση των μέσων ανίχνευσης του ιού, δημιουργούν προοπτικές εξόδου από την υγειονομική κρίση. Ωστόσο ο δρόμος προς αυτή δεν είναι προδιαγεγραμμένος, εύκολος, με τις αυξανόμενες μεταλλάξεις του ιού να αποτελούν την πλέον σημαντική σχετική πρόκληση ως προς την αντιμετώπισή του, την τρέχουσα και την προσεχή περίοδο. Καθοριστικός θα είναι ο ρόλος των παρεμβάσεων πολιτικής, εγχωρίως και διεθνώς, για την αναχαίτηση των επιπτώσεων της πανδημίας και τη διαμόρφωση δυνατοτήτων ανάκαμψης από φέτος και στα επόμενα χρόνια. Όπως όλες οι εκθέσεις του ΙΟΒΕ και αυτή αναπτύσσεται σε τέσσερις ενότητες, ενώ συνοδεύεται από το Παράρτημα διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται κείμενο στο οποίο αναλύονται οι δυσχέρειες και οι προκλήσεις από την τρέχουσα φάση της πανδημίας. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η πρώτη ενότητα αποτελεί τη συνοπτική επισκόπηση της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του διεθνούς περιβάλλοντος στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, καθώς και τις προοπτικές για το 2021, βάσει της πλέον πρόσφατης έκθεσης του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα στο πρώτο τρίμηνο φέτος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, γ) την αξιολόγηση του αποτελέσματος του Κρατικού Προϋπολογισμού συνολικά το 2020, καθώς και στο πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους δ) τις εξελίξεις στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα στην περίοδο Δεκεμβρίου 2020-Φεβρουαρίου 2021.

Η τρίτη ενότητα εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας ως επί το πλείστον στο τέταρτο τρίμηνο του 2020. Καταρχάς χαρτογραφείται το μακροοικονομικό περιβάλλον στο ίδιο τρίμηνο και πραγματοποιούνται προβλέψεις για το 2021, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα διαθέσιμα στοιχεία επιπτώσεων της πανδημίας, εγχωρίως και διεθνώς. Καταγράφονται οι εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς στο σύνολο του 2020 ή στο αρχικό δίμηνο του τρέχοντος έτους, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα στοιχείων, ενώ παρουσιάζονται οι εξαγωγικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας καθ' όλο το προηγούμενο έτος. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας το 2020. Εν συνεχεία, αναλύεται η τάση του πληθωρισμού στο πρώτο δίμηνο φέτος, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του ισοζυγίου πληρωμών κατά την περασμένη χρονιά.

Η τέταρτη ενότητα της έκθεσης περιλαμβάνει την παρουσίαση μελέτης, σχετικά με την αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα την περίοδο 2010-2018. Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι την 14/04/2021.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του ΙΟΒΕ για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στις αρχές Ιουλίου 2021.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΚΡΥΒΕΙ ΤΙΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Καθώς έχει πλέον περάσει περισσότερο από ένα έτος της πανδημίας, με βαριές υγειονομικές και οικονομικές επιπτώσεις, μπορεί κανείς να κάνει έναν απολογισμό των έως τώρα εξελίξεων και διαφαινόμενων προοπτικών. Σαφώς, η εξέλιξη και η αντιμετώπιση του προβλήματος δεν ήταν η ίδια σε όλον τον πλανήτη, με ορισμένες περιοχές να βρίσκονται πλέον πιο κοντά στην επιστροφή στην κανονικότητα και άλλες ακόμη σε πολύ δύσκολη κατάσταση. Όμως, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί πως το υγειονομικό πρόβλημα έχει αμετάκλητα τιθασευτεί και πως, συνακόλουθα, οι άμεσες οικονομικές προοπτικές είναι μόνο θετικές.

Δεδομένου του μεγέθους και των πρωτοφανών χαρακτηριστικών της κρίσης, η συνολική απόκριση δεν μπορεί να κριθεί, επί του παρόντος τουλάχιστον, ως αρνητική. Στο υγειονομικό πεδίο, έχει υπάρξει αξιόλογος, αν και όχι πλήρως ικανοποιητικός βαθμός συντονισμού, ενώ, αναφορικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί για τον εμβολιασμό του πληθυσμού, κανείς δεν θα μπορούσε να τη θεωρεί δεδομένη μόλις πριν από λίγους μήνες. Ταυτόχρονα, στο οικονομικό πεδίο η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική έχουν συντονιστεί για να προσφέρουν ένα

Ορισμένες περιοχές βρίσκονται κοντά στην επιστροφή στην κανονικότητα

Η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική έχουν συντονιστεί για να προσφέρουν δίκτυ ασφαλείας

αναγκαίο δίκτυ ασφαλείας. Όσον αφορά τις διαρθρωτικές διαστάσεις του ζητήματος, η τεχνολογική πρόοδος σε κομβικές περιοχές έχει υπάρξει πολύ σημαντική, ενώ οι κανόνες και οι δομές του παγκοσμίου εμπορίου δεν έχουν διαρραγεί και ως αποτέλεσμα, δεν αναμένει κανείς αρνητικές τάσεις στην παραγωγικότητα ή στη συμμετοχή στην εργασία μετά τη λήξη της πανδημίας.

Κύριο χαρακτηριστικό παραμένει η έντονη αβεβαιότητα

Παρά τις παραπάνω θετικές διαστάσεις, ως κύριο χαρακτηριστικό την τρέχουσα περίοδο παραμένει η έντονη αβεβαιότητα. Από τη μία πλευρά, αναμένει κανείς ότι, καθώς το υγειονομικό πρόβλημα αμβλύνεται και γίνεται πιο εύκολα διαχειρίσιμο, θα υπάρξει ισχυρή οικονομική ανάκαμψη παγκοσμίως από το καλοκαίρι και μετά. Από την άλλη, τα όρια παρεμβάσεων της οικονομικής πολιτικής εξαντλούνται, η υπερχρέωση συσσωρεύεται σε ιδιωτικό και δημόσιο επίπεδο και μια σειρά νέων προκλήσεων απαιτούν επείγουσα αντιμετώπιση.

Επιαναφορά σε κατάσταση δίδυμων ελλειμμάτων

Στην ελληνική οικονομία, η ύφεση κατά την προηγούμενη χρονιά υπήρξε βαθιά, με μέγεθος και χαρακτηριστικά που έχουν περιγραφεί ήδη στις προηγούμενες θέσεις του IOBE. Το πλήγμα σε κεντρικές περιοχές της οικονομίας όπως ο τουρισμός, η εστίαση και το λιανικό εμπόριο, καλύφθηκε σε σημαντικό βαθμό από τα μέτρα στήριξης προς εργαζόμενους και επιχειρήσεις, αναλόγως όμως το δημόσιο έλλειμμα έφτασε σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο, ενώ πιέσεις εμφανίζονται πλέον και στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας, κυρίως λόγω της υποχώρησης του τουρισμού και παρά την ανθεκτικότητα στη μεταποίηση και την υποχώρηση των εισαγωγών ενέργειας. Η επαναφορά αυτή σε κατάσταση δίδυμων ελλειμμάτων, που χαρακτήρισαν και την προηγούμενη δεκαετή κρίση, αν και βέβαια για νέους εξωγενείς λόγους, δεν μπορεί παρά να προκαλεί ανησυχία. Αξιολογώντας τις προοπτικές ανάπτυξης για την τρέχουσα χρονιά διαφαίνεται ισχυρή ανάκαμψη στο δεύτερο μισό της με τον ρυθμό πραγματική μεγέθυνση να κυμαίνεται ανάμεσα στο 3,5% - 4%, χωρίς να αποκλείεται και μια περισσότερο αρνητική εξέλιξη. Οι τάσεις αποπληθωρισμού αναμένεται να αντιστραφούν, όπως και να υπάρχει θετική ανταπόκριση στο εμπορικό ισοζύγιο. Τα κύρια προβλήματα είναι τρία. Πρώτον, η αβεβαιότητα για την τελική εξέλιξη του προβλήματος, που όσο παραμένει ανατροφοδοτεί την κρίση. Δεύτερον, το υψηλό επίπεδο δανεισμού που μειώνει τους βαθμούς ελευθερίας εφεξής και απαιτεί καλό συντονισμό κυβερνήσεων και του πιστωτικού συστήματος. Τρίτον, οι άμεσες πιέσεις στην εργασία και τις επιχειρήσεις, καθώς η ανεργία και οι πτωχεύσεις επιχειρήσεων διατηρήθηκαν τεχνητά σε επίπεδα που δεν αντιστοιχούν στις μεγάλες δυσκολίες της πραγματικότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, αξίζει να αναλύσει κανείς σε μεγαλύτερο βάθος τις προκλήσεις και προοπτικές σε τέσσερις επιμέρους περιοχές. Τις δημοσιονομικές εξελίξεις, το Ταμείο Ανάκαμψης, την προσαρμογή στον χώρο της εργασίας και τις παρεμβάσεις στον δημόσιο τομέα.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα, συνολικό αλλά και πρωτογενές, ήταν ιδιαίτερα υψηλό την περασμένη χρονιά. Αυτό συνέβη λόγω υποχώρησης των εσόδων αλλά ακόμη περισσότερο λόγω των διευρυμένων μέτρων υποστήριξης, με μεταβιβάσεις σε εργαζόμενους και επιχειρήσεις. Τη δυνατότητα για χρηματοδότηση της οικονομίας μέσα από ένα τέτοιο υψηλό έλλειμμα, έδωσε κυρίως το πλαίσιο νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη που προσέφερε ομπρέλα προστασίας για όλα τα μέλη της. Χωρίς τις κινήσεις αρχικά της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και στη συνέχεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι ιδιαίτερα αμφίβολο εάν μία οικονομία με τόσο υψηλό δημόσιο χρέος και πρόσφατο παρελθόν κρίσης χρηματοδότησης θα μπορούσε να δανείζεται από τις διεθνείς αγορές με χαμηλά επιτόκια. Ως εκ τούτου, και επειδή αυτή η προστασία δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη για πάντα, θα πρέπει να δρομολογηθεί πορεία της οικονομίας που να δείχνει πως βρίσκεται σε δημοσιονομική εξισορρόπηση. Σημειώνονται τα εξής: Πρώτον, η δημοσιονομική εξισορρόπηση θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο και επώδυνο να επιτευχθεί εάν δεν ενισχυθούν οι πραγματικοί ρυθμοί μεγέθυνσής μεσοπρόθεσμα. Δεύτερον, τα ελλείμματα είναι κρίσιμο να περιστέλλονται ήδη από την τρέχουσα χρονιά σταδιακά με αυστηρότερη επιλογή για επιδοτήσεις και ευνοϊκή φορολογική αντιμετώπιση. Η διοχέτευση ρευστότητας μέσω ελλειμμάτων από μόνη της δεν ευνοεί την οικονομία στον παρόντα χρόνο, όταν γίνεται πέρα από ό,τι είναι αναγκαίο. Τρίτον, η ελληνική οικονομία θα πρέπει να επανέλθει ήδη από την επόμενη χρονιά σε πρωτογενή πλεονάσματα τα οποία θα είναι συστηματικά αλλά όχι υπερβολικά, μεσοπρόθεσμα της τάξης του 1% του ΑΕΠ. Τέταρτον, το μείγμα εσόδων και δαπανών θα πρέπει να λάβει σαφές αναπτυξιακό πρόσημο, ενδεικτικά με συνέχιση ελάφρυνσης της μισθωτής εργασίας και στοχευμένη χρήση θετικών μέτρων για ηλεκτρονικές συναλλαγές ως κίνητρο για στροφή από την άτυπη στην τυπική οικονομία.

Όσον αφορά το Ταμείο Ανάκαμψης και το σχέδιο για το οποίο δόθηκε πρόσφατα στη δημοσιότητα, η σημασία του δεν μπορεί να υποτιμηθεί. Αφενός, σε μια οικονομία με συσσωρευμένο βαθύ επενδυτικό κενό η εισροή πόρων που θα στηρίζουν κατά προτεραιότητα τις επενδύσεις είναι κρίσιμη. Αφετέρου, η σύνδεση της χρηματοδότησης με δομικές μεταρρυθμίσεις όπως προβλέπεται από το ευρωπαϊκό πλαίσιο και έχει εξειδικευτεί εγχωρίως, δημιουργεί την ελπίδα πως η επίδραση των πόρων μπορεί να είναι καταλυτική. Όμως, οι δυσκολίες του εγχειρήματος είναι σημαντικές, τόσο για τον εξειδικευμένο σχεδιασμό εφεξής όσο και κυρίως για την εφαρμογή. Οι πόροι που θα εισέλθουν, όσο σημαντικού ύψους και να είναι, δεν επαρκούν σε καμία περίπτωση για να καλύψουν το επενδυτικό κενό από μόνοι τους, αλλά είναι κρίσιμο να δημιουργήσουν πλαίσιο για κινητοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων. Άλλωστε, σημαντικού ύψους ευρωπαϊκοί πόροι εισέρευσαν στην ελληνική οικονομία κατά τις τελευταίες δεκαετίες με διαφορετικές μορφές και όχι πάντα με θετική επίδραση. Η βαθύτερη και εγγενής

Η δημοσιονομική εξισορρόπηση θα είναι επώδυνο να επιτευχθεί εάν δεν ενισχυθούν οι ρυθμοί μεγέθυνσης μεσοπρόθεσμα.

Βαθύτερη και εγγενής δυσκολία του εγχειρήματος

δυσκολία του εγχειρήματος σε σχέση με το Ταμείο Ανάκαμψης και τους άλλους ευρωπαϊκούς πόρους είναι πως μεγάλα τμήματα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και της επιχειρηματικότητας δεν είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν στο στενό χρονικό διάστημα που υπάρχει στην ολοκλήρωση απαιτητικών επενδυτικών σχεδίων. Συνεπώς, η επιτυχία του θα συναρτηθεί από την ευρύτερη οικονομική πολιτική και τον προσανατολισμό της.

Νέες θέσεις εργασίας με ικανοποιητικές αμοιβές

Η σημαντικότερη πηγή ανησυχίας στο επόμενο διάστημα αφορά το πόσο γρήγορα θα μπορεί να δημιουργεί η ελληνική οικονομία νέες θέσεις εργασίας με ικανοποιητικές αμοιβές και ταυτόχρονα εάν και πώς θα υποβοηθηθούν να μεταβούν σε περισσότερο δυναμικούς κλάδους και επιχειρήσεις εργαζόμενοι και άνεργοι. Σε συνέχεια του δημόσιου τομέα και του κλάδου των κατασκευών που σταμάτησαν να λειτουργούν ως σημαντική πηγή θέσεων απασχόλησης ήδη από την αρχή της δεκαετούς κρίσης, η νέα κρίση πλήττει άμεσα κεντρικές περιοχές της απασχόλησης όπως ο τουρισμός, το λιανικό εμπόριο, η εστίαση και οι μετακινήσεις. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη η εφαρμογή μέτρων ενίσχυσης της εργασίας με συστηματική μείωση του φορολογικού και ασφαλιστικού της βάρους και στοχευμένα προγράμματα ενεργητικών πολιτικών. Ταυτόχρονα, είναι κρίσιμη η εφαρμογή καινοτόμων και αποτελεσματικών προγραμμάτων κατάρτισης σύμφωνα με τα καλύτερα διεθνή πρότυπα.

Ανάγκη για ένα αποτελεσματικότερο σύστημα υγείας

Τέλος, η νέα κρίση, σε συνέχεια της προηγούμενης δείχνει ξεκάθαρα την ανάγκη βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του ευρύτερου δημόσιου τομέα και εκσυγχρονισμού των όρων συνεργασίας του με τον ιδιωτικό. Κάθε άλλο παρά μπορεί να αποκλείεται πως μία κρίση όπως η τρέχουσα θα επανέλθει και στο ορατό μέλλον. Συνεπώς, η ανάγκη για ένα αποτελεσματικότερο σύστημα υγείας συνολικά είναι επείγουσα, όπως και της εκπαίδευσης, αλλά και γενικότερα λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Ειδικότερα, σχετικά με τον χώρο της υγείας, είναι πασιφανής η ανάγκη βελτίωσης της δομής και του τρόπου λειτουργίας της, όπως με ενίσχυση της πρωτοβάθμιας φροντίδας, των ψηφιακών συστημάτων πληροφόρησης και της διασύνδεσης μονάδων.

Συνολικά, στη χώρα μπορεί να αναμένεται ισχυρή ανάκαμψη της οικονομίας στο δεύτερο μισό του έτους και μεγέθυνση συνολικά, χωρίς όμως να αποκλείονται νέα προβλήματα και αβεβαιότητες. Σε κάθε περίπτωση, οι προκλήσεις εξισορρόπησης και δομικής μεταρρύθμισης της ελληνικής οικονομίας παραμένουν εντονότερες από ποτέ.

1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Ηπιότερη της αρχικά εκτιμώμενης ύφεση στην παγκόσμια οικονομία το 2020. Προσδοκίες ανάκαμψης που αναπληρώνει τις απώλειες το 2021.

Η πίεση από την πανδημία του COVID-19 στην οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως υποχώρησε περαιτέρω στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, σε μικρό βαθμό, καθώς από τις αρχές Νοεμβρίου επανήλθαν μέτρα αναστολής λειτουργίας κλάδων και περιορισμού των μετακινήσεων, κυρίως σε αναπτυσσόμενες οικονομίες, εξαιτίας της νέας έξαρσης του κορωνοϊού. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία για την οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως, στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου πέρυσι, το ΑΕΠ υποχώρησε στις χώρες του ΟΟΣΑ κατά 3,0%, από 3,8% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στο τέταρτο τρίμηνο του 2019 ανερχόταν κατά 1,6%. Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυσσόμενες οικονομίες (G7) διαμορφώθηκε σε -2,7%, έναντι -3,6% στο προηγούμενο τρίμηνο και 1,3% στο αντίστοιχο τρίμηνο πρόπερσι. Στις 20 μεγαλύτερες οικονομίες του ΟΟΣΑ η αποκλιμάκωση της ύφεσης ήταν σαφώς εντονότερη, από 2,2% στο τρίτο τρίμηνο, σε 0,5% στο επόμενο. Επομένως, η πτώση του ΑΕΠ εξασθένησε κυρίως στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών, την ισχυρότερη ύφεση παρουσίασε εκ νέου το Ηνωμένο Βασίλειο (-7,3%). Ακολούθησαν η Ιταλία, με 6,6%, και η Γαλλία, με 4,9%. Στον αντίποδα, το ΑΕΠ υποχώρησε στην Ιαπωνία κατά 1,3%, λιγότερο από τις υπόλοιπες πλέον αναπτυσσόμενες χώρες, και στις ΗΠΑ κατά 2,4%. Στην Ιαπωνία σημειώθηκε και η εντονότερη επιβράδυνση της ύφεσης στο τέταρτο τρίμηνο έναντι του προηγούμενου, από 5,8% σε 1,3%. Στις μεγάλες ασιατικές αναπτυσσόμενες οικονομίες, η οικονομία της Κίνας ήταν η μοναδική που αναπτύχθηκε στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, με ρυθμό 6,5%, ταχύτερο από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (4,9%). Στην οικονομία της Ινδίας επικράτησαν σταθεροποιητικές τάσεις στο τέλος του 2020 (+0,1%), κατόπιν ισχυρής επιβράδυνσης της ύφεσης (-7,0% στο γ' τρίμηνο). Στη Λατινική Αμερική, η οικονομία της Αργεντινής συρρικνώθηκε κατά 4,7% (από -10,1% ένα τρίμηνο πριν), ενώ το ΑΕΠ της Βραζιλίας περιορίστηκε κατά 1,2% (από -3,9%). Συνολικά το 2020 η οικονομική δραστηριότητα περιορίστηκε κατά 3,3% βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων (WEO, ΔΝΤ), ελαφρώς ηπιότερα από ότι αναμενόταν στην αρχή του τρέχοντος έτους (-3,5%, WEO Update, ΔΝΤ).

Η αποκλιμάκωση της υποχώρησης του ΑΕΠ κατά το τέταρτο τρίμηνο, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες και οικονομικές ζώνες, οφείλεται στη σταδιακή διάχυση των επιδράσεων των υποστηρικτικών πολιτικών στις αναπτυσσόμενες χώρες προς αυτές. Ενδεικτική αυτών των επιδράσεων είναι η σημαντική ανάκαμψη των εξαγωγών από την Κίνα και τις χώρες της αναπτυσσόμενης Ασίας στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, σε σχέση με ένα χρόνο πριν, ενώ συνολικά οι παγκόσμιες εξαγωγές συνέχισαν να υποχωρούν οριακά και οι εξαγωγές των πλέον αναπτυσσόμενων χωρών ήταν αμετάβλητες από πέρυσι. Επιπρόσθετα, σε ορισμένες εκ των αναπτυσσόμενων οικονομιών δεν σημειώθηκε νέα έξαρση της πανδημίας στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, καθώς, επειδή αυτές βρίσκονται στο νότιο ημισφαίριο, η συγκεκριμένη περίοδος συμπίπτει με την άνοιξη και μέρος του καλοκαιριού, εποχές που δεν ευνοούν την εξάπλωση του νέου κορωνοϊού (π.χ. Βραζιλία, Αργεντινή). Ακολούθως, δεν ασκήθηκαν πιέσεις στο εγχώριο προϊόν τους. Από την άλλη πλευρά, η ολοκλήρωση της θερινής περιόδου σε αυτές τις χώρες στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου φέτος συνοδεύτηκε από έντονη έξαρση της πανδημίας, η οποία αναμένεται να έχει αντίστοιχες οικονομικές επιπτώσεις.

Οι παρεμβάσεις πολιτικής στις αναπτυσσόμενες χώρες που συνεχίζονται το 2021, με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα τις ΗΠΑ, παρότι διαχέονται σε τμήματα της παγκόσμιας οικονομίας, συνολικά συντηρούν ή και διευρύνουν τη διάσταση στις προοπτικές ανάκαμψης από την υγειονομική κρίση σε σύγκριση με τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, στις οποίες οι αντίστοιχες δυνατότητες, όπου υπάρχουν, είναι περιορισμένες. Βεβαίως, η ταχύτητα ανάκαμψης των χωρών θα εξαρτηθεί και από άλλους παράγοντες, όπως η ταχύτητα του εμβολιασμού, που γενικά έχει επιταχυνθεί, και ο βαθμός αξιοποίησης των καινούργιων μέσων εντοπισμού του ιού (self tests), διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των οικονομιών, όπως ο βαθμός εξάρτησής τους από τον τουρισμό, το διεθνές εμπόριο. Οι επιδράσεις κυρίως αυτών των παραγόντων αποτυπώνονται στις πρόσφατες προβλέψεις για το ρυθμό ανάκαμψης φέτος, με αυτές για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες να είναι πλέον ελαφρώς καλύτερες εκείνων για τις αναπτυσσόμενες (6,7% έναντι 6,1%, ΔΝΤ), καθώς οι πρώτες αναθεωρήθηκαν επί τα χειρώ και οι δεύτερες επί τα βελτίω.

Εκτός από την ταχύτητα της ανάκαμψης, που παρουσιάζει ενδιαφέρον κυρίως ως προς το πότε θα επιτευχθεί η επιστροφή της οικονομικής δραστηριότητας στα προ-COVID-19 επίπεδα, κλιμακώνεται το ενδιαφέρον για την ποιότητά της. Ως προς αυτή τη διάσταση, η πλειονότητα των χωρών εμφανίζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, ανεξαρτήτως επιπέδου ανάπτυξης, με τους νέους εργαζόμενους και εκείνους με χαμηλές δεξιότητες να είναι εκείνοι που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση. Η έμφαση στην εξάπλωση της ψηφιοποίησης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της πανδημίας, μάλλον θα επιτείνει τις δυσχέρειες επανένταξης στην αγορά εργασίας της δεύτερης κατηγορίας. Επομένως, χρειάζεται έμφαση σε προγράμματα επανακατάρτισης και επανειδίκευσης, με συγκεκριμένο περιεχόμενο. Ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, έχει πληγεί η απασχόληση των γυναικών, οξύνοντας τις σχετικές ανισότητες.

Συνισταμένη των αναμενόμενων εξελίξεων και τάσεων για το τρέχον έτος που περιγράφηκαν, καθώς και του γεγονότος ότι το πλήγμα στην παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα το 2020 από την πανδημία ήταν μικρότερο του αρχικά αναμενόμενου, προκαλώντας μικρότερη αναταραχή στη λειτουργία των οικονομιών και τη διασύνδεσή τους, αποτελεί η προς τα επάνω αναθεώρηση της ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας για φέτος, στην περιοχή του 5,5-6,0%.

Μικρή επιβράδυνση ύφεσης στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, παρά τη νέα αναστολή δραστηριοτήτων

Οι ισχυρές επιπτώσεις της πανδημίας του νέου κορωνοϊού στην οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα συνεχίστηκαν και στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Ωστόσο, η έντασή τους φαίνεται πως ήταν χαμηλότερη από ότι στα προηγούμενα τρίμηνα. Το εγχώριο προϊόν συρρικνώθηκε κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2020 κατά 7,9%, από 10,5% στο προηγούμενο τρίμηνο και 13,8% στο β' τρίμηνο, ενώ πριν ένα έτος παρουσίαζε σταθερότητα (+0,1%). Στο σύνολο του 2020 το ΑΕΠ ήταν 8,0% μικρότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα, ενώ το 2019 είχε αυξηθεί κατά 1,6%.

Ως προς τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το περασμένο έτος, η εγχώρια κατανάλωση συρρικνώθηκε κατά 3,1%, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα διευρύνθηκε κατά 1,5%. Η πτώση της προήλθε από την έντονη υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 4,7%, σε αντίθεση με την αύξησή της κατά 1,6% το 2019. Η ένταση της υποχώρησης ήταν εντονότερη κατά το δεύτερο (-12,9%) και το τέταρτο τρίμηνο (-4,7%), δηλαδή στα τρίμηνα κατά τα οποία επιβλήθηκε lockdown. Αντιθέτως, η δημόσια κατανάλωση διευρύνθηκε το 2020 κατά 2,6%, από τις έκτακτες ανάγκες που προξένησε η υγειονομική κρίση. Η αύξηση κλιμακώθηκε στη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου της προηγούμενης χρονιάς, φθάνοντας το 4,8% στο γ' τρίμηνο και το 7,3% στο επόμενο. Πάντως, παρά τη διεύρυνσή τους το 2020, τα καταναλωτικά έξοδα του δημοσίου ήταν ελαφρώς λιγότερα από ότι στην πρόσφατη τριετία 2015-2017.

Οι επενδύσεις διευρύνθηκαν κατά 4,6% το 2020, υπεραντισταθμίζοντας τη μείωσή τους κατά 2,5% ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος προήλθε κυρίως από το τρίτο τρίμηνο, στο οποίο ενισχύθηκαν έντονα, κατά 35,3%, με το τελευταίο τρίμηνο να είναι το μοναδικό στο οποίο υποχώρησαν, ωστόσο αισθητά (-19,0%). Από την άλλη πλευρά, η ισχυρή αύξηση προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από διεύρυνση των αποθεμάτων, τα οποία έφτασαν τα €5,0 δισεκ., από €4,0 δισεκ. το 2019 (+24,6%), αφού ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου ήταν σχεδόν αμετάβλητος (+0,3%). Αν και βάσει της μεθοδολογίας των Εθνικών Λογαριασμών της Eurostat τα αποθέματα αποτελούν το μέγεθος που εξισορροπεί την προσέγγιση του ΑΕΠ από την πλευρά της προσφοράς με εκείνη από την πλευρά της ζήτησης, το γεγονός ότι στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι αποτελούσαν εγχωρίως το 4,4% του ΑΕΠ, αναδεικνύει την υπερβολική επίδραση που ασκούν στο εγχώριο προϊόν σε ορισμένα τρίμηνα και προβληματίζει σχετικά με την έκταση που μπορούν να λάβουν.

Την πτώση των επενδύσεων σε πάγια στοιχεία συγκράτησε η καταγραφή των παρεμβάσεων υποστήριξης των επιχειρήσεων έναντι των επιπτώσεων της πανδημίας στις επενδύσεις. Στο σύνολο του 2020, οι εκροές του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), ήταν υψηλότερες κατά €3.671 εκατ. έναντι του στόχου για την ίδια περίοδο (€10,42 δισεκ.), κυρίως λόγω δαπανών που σχετίζονται με τον παραπάνω στόχο και έφτασαν τα €4,28 δισεκ. Η επίδραση των παρεμβάσεων αποτυπώθηκε στην άνοδο στις επενδύσεις σε Λοιπές Κατασκευές, στις οποίες εντάσσεται σημαντικό μέρος των δαπανών του ΠΔΕ, που ήταν η εντονότερη σε απόλυτους και σχετικούς όρους μεταξύ των κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου. Συγκεκριμένα, διευρύνθηκαν κατά €416 εκατ. ή 9,24%, σε αντίθεση με την έντονη υποχώρησή τους το 2019 (-25,2%). Ακολούθησαν, με αύξηση €205 εκατ. ή 14,7%, οι κατασκευές Κατοικιών, ο Μηχανολογικός εξοπλισμός (+€122 εκατ. ή +2,6%) και ο Εξοπλισμός ΤΠΕ (+€100 εκατ. ή +4,9%). Μικρή ανάκαμψη σημείωσαν οι επενδύσεις σε Αγροτικά Προϊόντα (+€1 εκατ. ή +0,8%), που έχουν το μικρότερο μερίδιο στις επενδύσεις σε πάγια. Η άνοδος στις παραπάνω κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου σχεδόν

αντισταθμίστηκε από την ιδιαίτερα ισχυρή υποχώρηση στις επενδύσεις σε Εξοπλισμό Μεταφορών από την αρχή του περασμένου έτους, με αποτέλεσμα στο σύνολό του να φτάσει τα €840 εκατ. (-41,3%).

Στην πλευρά των εξελίξεων στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, η ανασχετική επίδραση της νέας έξαρσης της πανδημίας το φθινόπωρο παγκοσμίως, στην πραγματοποίηση διεθνών ταξιδιών, παράτεινε στο τελευταίο τρίμηνο του 2020 την έντονη συρρίκνωση των εξαγωγών από τις λιγότερες εξαγωγές υπηρεσιών. Οι τελευταίες συρρικνώθηκαν στη διάρκεια του κατά 55,4%, οδηγώντας σε υποχώρηση του συνόλου των εξαγωγών κατά 13,4%. Κατόπιν αυτής της εξέλιξης, οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν το 2020 43,9% λιγότερες από ότι το 2019, στο οποίο είχαν ενισχυθεί κατά 7,2%. Οι εξαγωγές προϊόντων εμφάνισαν την περασμένη χρονιά εν γένει ανοδική τάση, με εξαίρεση μόνο το δεύτερο τρίμηνο, η οποία κλιμακώθηκε στο τέλος του έτους (+13,6%), οδηγώντας σε μέση διεύρυνσή τους πέρυσι κατά 4,3%. Συνολικά οι εξαγωγές περιορίστηκαν κατά 21,7%, σε αντίθεση με την άνοδό τους κατά 4,8% το 2019.

Οι ηπιότερες πιέσεις από την πανδημία στις εισαγωγές σε σχέση με τις εξαγωγές συνεχίστηκαν στο τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους, στο οποίο περιορίστηκαν κατά 9,5%. Στο σύνολο του 2020 υπολείπονταν κατά 6,9% του επιπέδου τους ένα έτος νωρίτερα, στο οποίο είχαν ενισχυθεί ήπια, κατά 3,1%. Μεταξύ των συνιστωσών των εισαγωγών, η μείωση ήταν ισχυρότερη στις εισαγωγές αγαθών (-16,0% ή -€3,05 δισεκ.), έναντι αύξησης 4,9% πριν ένα χρόνο. Οι εισαγωγές υπηρεσιών συρρικνώθηκαν κατά €1,97 δισεκ. ή 3,8%, κατόπιν διεύρυνσης κατά 2,3% το 2019. Η πολύ μεγαλύτερη υποχώρηση των εξαγωγών σε σύγκριση με τις εισαγωγές επιδείνωσε το εξωτερικό ισοζύγιο, καθιστώντας το ελλειμματικό κατά €10,2 δισεκ. (6,1% του ΑΕΠ), από ελαφρώς αρνητικό το 2019 (-€1,47 δισεκ.).

Προοπτικές σημαντικής ανάκαμψης το 2021, από άνοδο των εξαγωγών και εφόσον αξιοποιηθούν οι πολλές δυνατότητες στήριξης επενδύσεων

Η υγειονομική κρίση παραμένει ο πλέον καθοριστικός παράγοντας των πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων, εγχωρίως και διεθνώς και αναμένεται να βρίσκεται σε αυτή τη θέση καθ' όλο 2021. Την τρέχουσα περίοδο, οι σχετικές με αυτή εξελίξεις αφορούν στη νέα, δριμεία έξαρση της υγειονομικής κρίσης από τις αρχές Μαρτίου στην Ελλάδα, αλλά και την αυξανόμενη πρόοδο στη διαδικασία του εμβολιασμού, την αξιοποίηση των νέων, εύκολα προσβάσιμων tests για τον εντοπισμό του ιού, καθώς και τη χαλάρωση ορισμένων εκ των περιοριστικών μέτρων από την αρχή του Απριλίου. Κλιμακούμενη πρόκληση φέτος αποτελούν οι αυξανόμενες μεταλλάξεις του ιού, που θεωρείται ότι αυξάνουν τη μεταδοτικότητά του, ενώ δημιουργούν αβεβαιότητα ως προς την αντιμετώπισή τους από τα υφιστάμενα εμβόλια. Το προσεχές χρονικό διάστημα θα είναι κρίσιμο για τη σταδιακή επαναλειτουργία ορισμένων σημαντικών τομέων και δραστηριοτήτων της ελληνικής οικονομίας, οι οποίοι σχετίζονται και με τη θερινή τουριστική περίοδο που πλησιάζει (παροχή καταλύματος, επιβατικές μεταφορές, εστίαση, τέχνες-ψυχαγωγία).

Κατά το τέταρτο τρίμηνο πέρυσι, όταν η πανδημία βρισκόταν στη δεύτερη περίοδο έξαρσής της, ο ρυθμός ύφεσης είτε υποχώρησε ελαφρώς, είτε ενισχύθηκε ήπια, στις μεγαλύτερες οικονομίες και οικονομικές ζώνες: στις χώρες του ΟΟΣΑ διαμορφώθηκε σε 3,0% από 3,8% στο τρίτο τρίμηνο, στην ΕΕ σε 4,6% από 4,1%, στις ΗΠΑ σε 2,4% από 2,8%. Στην οικονομία της Κίνας ο ρυθμός ανάπτυξης επιταχύνθηκε περαιτέρω, από το 4,9% το τρίτο τρίμηνο στο 6,5% στο επόμενο.

Κατόπιν της αποκλιμάκωσης της πανδημίας στην αρχή του 2021, σημειώνεται νέα έξαρσή της σε πολλές χώρες από τον Μάρτιο και την τρέχουσα περίοδο, με διαφορετική ένταση μεταξύ αυτών. Από την άλλη πλευρά, σε ορισμένες χώρες τα νέα κρούσματα του ιού είτε έχουν σταθεροποιηθεί, είτε υποχωρούν. Επομένως, η δυναμική της υγειονομικής κρίσης, όχι μόνο διαφέρει μεταξύ των χωρών, αλλά παρουσιάζει και διαφορετικούς βαθμούς εξέλιξης. Παρά την τρίτη «αναζωπύρωση» του νέου κορωνοϊού, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν έλαβαν χώρα νέες πρωτοβουλίες για τη στήριξη των οικονομιών και των κοινωνιών, από εθνικές κυβερνήσεις και πολυεθνικούς φορείς. Εξαιρεση αποτελούν οι ΗΠΑ, όπου στην αρχή του Μαρτίου εγκρίθηκε άλλος ένας γύρος παρεμβάσεων ανακούφισης και εκτιμώμενο κόστος \$1,85 δισεκ. Από την υποχώρηση των παρεμβάσεων πολιτικής, φαίνεται πως οι ισχυρότερες αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες προσπαθούν να τιθασεύσουν την επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών τους για την αντιμετώπιση της πανδημίας κατά το περασμένο έτος και να επαναφέρουν σε λειτουργία τις οικονομίες τους, προκειμένου να μη διαρραγεί μόνιμα από την απραξία ένα μεγάλο τμήμα αυτών. Επιπλέον, προσπαθούν να αποφύγουν φαινόμενα υπερθέρμανσης από τυχόν συνέχιση των διαδοχικών παρεμβάσεων ρευστότητας των κεντρικών τραπεζών.

Οι επιδράσεις της πανδημίας του νέου κορωνοϊού συνεχίζονται και σε άλλες σημαντικές μεταβλητές για την οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως, όπως η τιμή του πετρελαίου. Παρά τις αποφάσεις του OPEC και των συνεργαζόμενων με αυτόν χωρών (Ρωσία) για σταδιακό περιορισμό της μείωσης που εφάρμοσαν στην ημερήσια παραγωγή τους τον Απρίλιο του 2020, η τιμή του πετρελαίου παρέμεινε σε τροχιά ανόδου στο τετράμηνο Νοέμβριος 2020-Φεβρουάριος 2021, με αποτέλεσμα να επανέλθει στο τέλος αυτής της περιόδου σε επίπεδα προ της υγειονομικής κρίσης. Από την αρχή του Μαρτίου του 2021 επικρατούν σταθεροποιητικές τάσεις σε αυτές τις τιμές. Η αύξηση της τιμής του πετρελαίου, μάλλον σχετίζεται κυρίως με την ισχυρή ανάκαμψη της οικονομίας της Κίνας και τις προμήθειες για τη χειμερινή περίοδο.

Από την πρώτη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία μετά την εκδήλωση της πανδημίας του COVID-19, οι μακροοικονομικές προβλέψεις βασίζονται σε εναλλακτικές υποθέσεις για παράγοντες οι οποίες κρίνεται πως θα επηρεάσουν από το εκάστοτε χρονικό σημείο και μεσοπρόθεσμα τις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές. Την τρέχουσα περίοδο, οι σημαντικότεροι παράγοντες για φέτος παραμένουν, όπως το 2020, η διάρκεια της υγειονομικής κρίσης με υψηλή ένταση, στην Ελλάδα και διεθνώς, ιδίως στην Ευρωζώνη, καθώς και το μέγεθος των παρεμβάσεων πολιτικής για την ανασχεση των επιπτώσεών της. Αναλυτικότερα, η εξέλιξη της πανδημίας του νέου κορωνοϊού το 2021 θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την πρόοδο στον εμβολιασμό, τις μεταλλάξεις του ιού, αλλά και την αξιοποίηση των self tests. Επομένως, στα μακροοικονομικά σενάρια θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, με τη μορφή υποθέσεων, οι πιθανές εξελίξεις και σε αυτές τις παραμέτρους. Η δυναμική της υγειονομικής κρίσης έχει ισχυρές επιπτώσεις στη δραστηριότητα του τομέα του Τουρισμού, η συμβολή του οποίου στο ΑΕΠ της Ελλάδας είναι αρκετά υψηλότερη σε σύγκριση με άλλες χώρες. Για αυτόν το λόγο, στα εναλλακτικά σενάρια προβλέψεων θα πρέπει να ενσωματώνονται υποθέσεις για το μέγεθος του κύκλου εργασιών στο συγκεκριμένο τομέα. Ως προς τις παρεμβάσεις πολιτικής, το επίπεδό τους φέτος θα εξαρτηθεί, πέρα από την τάση της πανδημίας, από την άντληση κεφαλαιακών πόρων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU).

Συγκεκριμένα, οι υποθέσεις του βασικού σεναρίου πρόβλεψης για το 2021 είναι οι εξής: Δεν αναμένεται εκτεταμένη άρση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας στο μεγαλύτερο μέρος της διάρκειας του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους. Θα σημειωθεί στο επόμενο εξάμηνο,

ανάλογα με την πρόοδο στον εμβολιασμό εγχωρίως, τις επενέργειες της εφαρμογής των self tests κ.ά. Σε σχέση με το πρώτο lockdown, αρκετά περισσότερες επιχειρήσεις στην Ελλάδα έχουν επιλέξει στην τρέχουσα έξαρση της πανδημίας να προσαρμόσουν τη δραστηριότητά τους στους όρους των υγειονομικών κανόνων, παρά να την αναστείλουν, ενώ και η κινητικότητα των πολιτών είναι σαφώς μεγαλύτερη. Δεν αναμένεται νέα ισχυρή «αναζωπύρωση» της πανδημίας στο δεύτερο εξάμηνο. Η τρέχουσα ισχυρή έξαρση δεν θα επιτρέψει τη λειτουργία του τομέα του Τουρισμού τουλάχιστον έως τα μέσα Μαΐου. Κατόπιν, αναμένεται σταδιακή άνοδος της διεθνούς τουριστικής κίνησης, σε αντιστοιχία με την υποχώρηση των κρουσμάτων και την πρόοδο στον εμβολιασμό διεθνώς. Τούτων δεδομένων, η θερινή τουριστική περίοδος αναμένεται να επεκταθεί έως την αρχή του τέταρτου. Ακολούθως, τα έσοδα από τις διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν από πέρυσι, φθάνοντας στο 45-50% του επιπέδου τους το 2019, από 24% το 2020, άνοδος που αντιστοιχεί σε αύξηση από €3,8 έως €4,7 δισεκ. Οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης θα μετριαστούν από τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης, οι πόροι του οποίου θα εισρεύσουν από το δεύτερο εξάμηνο, με το σχετικό στόχο στον Προϋπολογισμό του 2021 (€5,5 δισεκ.) να επιτυγχάνεται ή να προσεγγίζεται. Σε ότι αφορά την τάση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, υποτίθεται πως θα διαμορφωθεί στην περιοχή των τρεχουσών σχετικών προβλέψεων (ΔΝΤ: 4,4%).

Το εναλλακτικό μακροοικονομικό σενάριο είναι δυσμενέστερο του βασικού σεναρίου. Σύμφωνα με αυτό, η υγειονομική κρίση, στην Ελλάδα και διεθνώς, θα έχει αποκλιμακωθεί αργά εντός του δεύτερου τριμήνου, με αποτέλεσμα η λειτουργία του τομέα του Τουρισμού να ξεκινήσει στις αρχές Ιουνίου. Επίσης, η πρόοδος στον εμβολιασμό διεθνώς θα είναι βραδύτερη (π.χ. από επιφυλακτικότητα για ενδεχόμενες παρενέργειες των εμβολίων), συγκρατώντας την αύξηση της τουριστικής κίνησης. Όπως στο βασικό σενάριο, η τουριστική περίοδος θα ολοκληρωθεί αργότερα σε σύγκριση με πέρυσι. Τούτων δεδομένων, τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν έναντι του 2020 λιγότερο από ότι στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 35-40% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση κατά €2,1 έως €3,0 δισεκ. Αναμένεται νέα σημαντική «αναζωπύρωση» της πανδημίας στο δεύτερο εξάμηνο (π.χ. από έξαρση μεταλλάξεων), ηπιότερη εκείνων που οδήγησαν στο πρώτο και το τρίτο lockdown, χάρη στον εμβολιασμό. Θα οδηγήσει σε λήψη περιοριστικών μέτρων, ενδεχομένως λιγότερο αυστηρών από παρόμοιες προηγούμενες φάσεις, π.χ. λόγω self-tests. Μια νέα κλιμάκωση των μέτρων προστασίας θα οδηγήσει και σε περισσότερες παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Οι λιγότερο θετικές υγειονομικές εξελίξεις διεθνώς θα μετριάσουν και την ανάκαμψη στην Ευρωζώνη, με αποτέλεσμα ο ρυθμός ανάπτυξής της να διαμορφωθεί χαμηλότερα από τις πλέον πρόσφατες σχετικές προβλέψεις (3,5%). Σε ότι αφορά τις εισροές του ΕΤΑ, θα υπολείπονται του στόχου στον Προϋπολογισμό του 2021, π.χ. λόγω διαδικαστικών προβλημάτων σε επίπεδο ΕΕ (≈ €4,0 δισεκ.).

Αναλυτικά, ως προς τις πρόσφατες και αναμενόμενες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία εγχωρίως, κατόπιν της κλιμάκωσης του αριθμού των νέων κρουσμάτων στο τέλος του περασμένου Ιανουαρίου, εντάθηκαν τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας, προσομοιάζοντας σταδιακά στα μέτρα του πρώτου lockdown, τον Μάρτιο του 2020. Παρά την κλιμάκωση των μέτρων, τα νέα κρούσματα και οι ασθενείς σε ΜΕΘ με κορωνοϊό αυξήθηκαν κατακόρυφα από την αρχή του Μαρτίου. Ακολούθως, τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας εντάθηκαν περαιτέρω. Ωστόσο, τα νέα κρούσματα δεν υποχώρησαν, ενώ ανήλθαν εκ νέου οι ασθενείς σε ΜΕΘ με κορωνοϊό και οι θάνατοι. Πάρα ταύτα, στις 31/3 ανακοινώθηκε μερική άρση κάποιων εξ' αυτών, με στόχους τη χαλάρωση των πιέσεων στον πληθυσμό από το πολύμηνο lockdown και τη σταδιακή, υπό υγειονομικούς κανόνες, επαναλειτουργία της αγοράς. Συγκεκριμένα, από τις 5/4 επιτράπηκε η

λειτουργία καταστημάτων Λιανικού Εμπορίου πλην πολυκαταστημάτων και εμπορικών κέντρων, με αγορές είτε εντός καταστήματος, είτε στην είσοδο του καταστήματος, κατόπιν ραντεβού σε αμφότερες τις περιπτώσεις. Η δραστηριότητα από φυσικά καταστήματα στο Λιανικό Εμπόριο, αλλά και σε άλλους κλάδους, όπως η εκπαίδευση, η εστίαση, οι μεταφορές και προσεχώς ο τουρισμός, θα βασίζονται στην τακτική, συχνή διενέργεια self tests για το νέο κορωνοϊό. Επίσης, από το Σάββατο 3/4 και μόνο για τα Σαββατοκύριακα, επιτράπηκαν οι διαδημοτικές μετακινήσεις για άσκηση με όχημα. Συνεπώς, προς το παρόν, η χαλάρωση των μέτρων προστασίας είναι περιορισμένη. Ωστόσο, εφόσον η εφαρμογή των self tests αποδειχθεί αποτελεσματική στη συγκράτηση και τον περιορισμό της εξάπλωσης της πανδημίας, σε συνδυασμό με την πρόοδο στον εμβολιασμό, μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για τη σταδιακή «επιστροφή στην κανονικότητα» της οικονομίας, αλλά και της ζωής των πολιτών. Εάν εκδηλωθεί αυτή η δυναμική, οι επιδράσεις της αναμένεται να γίνουν αισθητές κυρίως από το φθινόπωρο, καθώς δεν θα εκδηλωθεί νέα, δριμεία εξάπλωση της πανδημίας, όπως πέτυχε τον Μάρτιο και τον Νοέμβριο, καθώς και φέτος τον Μάρτιο, χωρίς να αποκλείεται μια ήπια έξαρσή της. Ακολουθώντας, θα αρχίσει να εξασθενεί η επιφυλακτικότητα για τη διάρκεια και τις επιδράσεις της υγειονομικής κρίσης, διευκολύνοντας τις αποφάσεις των οικονομικών μονάδων.

Η νέα ισχυρή ανάκαμψη της υγειονομικής κρίσης στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο και η παράταση και ενίσχυση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας, οδήγησαν στη συνέχιση παρεμβάσεων υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών ή στην επαναφορά τους. Επιπλέον αυτών, τέθηκαν σε εφαρμογή ορισμένες νέες παρεμβάσεις (π.χ. αναστολή προθεσμιών λήξης, εμφάνισης και πληρωμής οφειλόμενων αξιογράφων επιχειρήσεων, μερική απαλλαγή της αποπληρωμής για τα προγράμματα επιστρεπτέας προκαταβολής 1 έως 3, επιδότηση μέρους των παγίων δαπανών του 2020, οι οποίες δεν καλύφθηκαν από άλλες ενισχύσεις). Σύμφωνα με εκτιμήσεις της κυβέρνησης, ο προϋπολογισμός των παρεμβάσεων το 2021, έως τις αρχές Απριλίου, υπερβαίνει τα €14 δισεκ., ενώ στην Εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021, ο προϋπολογισμός τους ήταν €4,54 δισεκ. και άλλα €3 δισεκ. ήταν διαθέσιμα για τον ίδιο σκοπό, ως πιστώσεις υπό κατανομή. Συνεπώς, ο προϋπολογισμός των έως τώρα αποφασισμένων παρεμβάσεων είναι σχεδόν διπλάσιος του αρχικού στόχου και τα μέτρα στήριξης θα επιβαρύνουν και φέτος το δημοσιονομικό ισοζύγιο. Ωστόσο, αυτά αναπληρώνουν εν μέρει τις απώλειες των επιχειρήσεων εξαιτίας της πανδημίας του COVID-19 και δεν μπορούν να υποκαταστήσουν μεσοπρόθεσμα την κανονική λειτουργία της αγοράς. Καθώς ορισμένοι κλάδοι έχουν βρεθεί σε αναστολή δραστηριότητας για περισσότερους από έξι μήνες κατά τη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση κ.ά.), οι επιχειρήσεις τους έχουν πλέον δεχθεί ιδιαίτερα σημαντικές πιέσεις και οι επιδράσεις τους αναμένεται να εκδηλωθούν όταν αρθεί η πλειονότητα των παρεμβάσεων ενίσχυσης, ιδίως στην απασχόλησή τους, επομένως και στην ιδιωτική κατανάλωση.

Προχωρώντας στις εξελίξεις σε μεγέθη χρηματοδότησης, τα οποία μπορούν να έχουν καθοριστικό ρόλο στην ανάσχεση των επιπτώσεων της πανδημίας, ιδίως στις επενδύσεις, οι τράπεζες στην Ελλάδα συνεχώς κλιμακώνουν την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ΕΚΤ για την άντληση ρευστότητας οι οποίες προέκυψαν ως αντίδραση στις έκτακτες συνθήκες. Το πλέον σημαντικό χρηματοδοτικό μέσο εξ' αυτών είναι το Πρόγραμμα Αγοράς Τίτλων λόγω Πανδημίας (ΠΑΤΠ - Pandemic Emergency Purchase Programme), προϋπολογισμού €1,85 τρισεκ. κατόπιν δύο διευρύνσεών του. Η διάρκεια του ΠΑΤΠ έχει παραταθεί έως τον Μάρτιο του 2022, με την ΕΚΤ να επανεπενδύει τους ώριμους τίτλους τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2023. Παράλληλα, υφίσταται μια νέα διευκόλυνση ρευστότητας, η οποία έγκειται σε μη στοχευμένες πράξεις πιο

μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης λόγω της πανδημίας (PELTRO), με επιτόκιο 25 μονάδες χαμηλότερο από το μέσο επιτόκιο κύριας αναχρηματοδότησης (MRO) κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας πράξης. Τον Δεκέμβριο του 2020, η ΕΚΤ ανακοίνωσε τέσσερις επιπλέον έκτακτες πράξεις αναχρηματοδότησης λόγω της πανδημίας, μια ανά τρίμηνο του 2021, με διάρκεια ενός έτους. Σε αυτό το πλαίσιο χρηματοδοτικών δυνατοτήτων, η άντληση ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα έφτασε στην περίοδο Απριλίου – Σεπτεμβρίου 2020 τα €24,4 δισεκ. και συνολικά διαμορφώθηκε σε €38,96 δισεκ. στο τέλος της. Έκτοτε και έως τον Φεβρουάριο του 2021 παρουσίασε μικρές διακυμάνσεις και τελικά αυξήθηκε ήπια, στα €41,5 δισεκ.

Τις χορηγήσεις δανείων ευνοεί και η ταχύρρυθμη αύξηση των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις). Το 2020 οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα διευρύνθηκαν με μέσο ρυθμό 9,6% ή κατά €13 δισεκ. Η άνοδος προήλθε κυρίως από τις καταθέσεις των νοικοκυριών (+€7,1 δισεκ. ή +6,3%), ωστόσο η έντασή της ήταν αρκετά εντονότερη στις καταθέσεις των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (+€6,9 δισεκ. ή +27,0%). Η τάση στις ιδιωτικές καταθέσεις στο πρώτο δίμηνο φέτος ευνοεί περαιτέρω την πιστωτική επέκταση, με το ρυθμό της να έχει ανέλθει στο 14,6% (+€20,3 δισεκ.).

Ενώ οι εξελίξεις που μόλις αναφέρθηκαν ευνοούν την πιστωτική επέκταση από τις τράπεζες, η παρατεταμένη αβεβαιότητα ως προς τη διάρκεια και την ένταση της υγειονομικής κρίσης, καθώς και τις επιπτώσεις της στην εξυπηρέτηση των δανείων, θα συνεχίσει να επενεργεί ανασχετικά στη χορήγηση τραπεζικών πιστώσεων, τουλάχιστον στο μεγαλύτερο μέρος της διάρκειας του πρώτου εξαμήνου του 2021. Η αναστολή δραστηριότητας σε πολλούς κλάδους από τον περασμένο Νοέμβριο, που συνεχίζεται στην πλειονότητα αυτών, έχει ασκήσει πρόσθετες πιέσεις στον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων και τα εισοδήματα των απασχολούμενων σε αυτές, επηρεάζοντας και τη δυνατότητα εξυπηρέτησης του δανεισμού τους. Επιπλέον, η περαιτέρω αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων, το πολύ έως το τέλος του 2021, θα συνεχίσει να μην επιτρέπει την αποτύπωση της τάσης στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ). Πλέον πιθανή συνισταμένη όσων προαναφέρθηκαν είναι η σημαντική ανάκαμψη της αθέτησης υποχρεώσεων προς τις τράπεζες. Στα αποτελέσματα των τεσσάρων συστημικών τραπεζών για το 2020 περιλαμβάνονται υπόλοιπα «κόκκινων» δανείων, από δάνεια τα οποία βρέθηκαν σε moratorium πληρωμής, ύψους €3,1 δισεκ., επί υπόλοιπου ποσού €18,4 δισεκ. των δανείων σε moratorium. Ωστόσο, οι τράπεζες έχουν σχηματίσει αρκετά υψηλότερες προβλέψεις τόσο για τα μορατόρια δανείων όσο και για δάνεια εξ' αυτών που ενδεχομένως θα μετατραπούν σε μη εξυπηρετούμενα το 2021. Η εκτίμηση της Τράπεζας της Ελλάδος για τα νέα ΜΕΔ το 2021 στην πρόσφατη Έκθεση του Διοικητή, είναι μεταξύ €8-10 δισεκ.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), υποχώρησαν έντονα στο τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους. Συγκεκριμένα, διαμορφώθηκαν τον Δεκέμβριο σε €47,4 δισεκ., από €58,7 δισεκ. τον περασμένο Σεπτέμβριο και €68,5 δισεκ. ένα έτος νωρίτερα. Η σημαντική επιτάχυνση της πτώσης του αποθέματος των ΜΕΔ προς το τέλος του 2020 προήλθε κυρίως από πωλήσεις δανείων στο πλαίσιο του προγράμματος παροχής κρατικών εγγυήσεων για τιτλοποιήσεις τραπεζικών δανείων (πρόγραμμα "Ηρακλής"). Πέρυσι πωλήθηκαν αξιοποιώντας το συγκεκριμένο πρόγραμμα δάνεια ύψους €19,3 δισεκ. σε ατομική βάση, με τις διαγραφές ΜΕΔ να φτάνουν τα €2,6 δισεκ., ενώ ο περιορισμός τους από εισπράξεις μέσω ενεργητικής διαχείρισης ήταν μικρότερης έκτασης.

Οι αναθεωρημένοι στόχοι για τη μείωση των ΜΕΔ έως το τέλος του 2021 που έχουν καθορίσει οι τράπεζες (χαμηλότερα του 20% των δανείων), σε συνδυασμό με το αρκετά πιθανό ενδεχόμενο αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης, αναδεικνύουν την ανάγκη άμεσης αξιοποίησης όλων των δυνατοτήτων για τον περιορισμό τους. Η παροχή εγγυήσεων από το ελληνικό δημόσιο στο πλαίσιο του προγράμματος «Ηρακλής» ολοκληρωνόταν στις αρχές Απριλίου, και κατόπιν αιτήματος παράτασής του προς την Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεχίζεται. Στο πλαίσιο του Ηρακλή II θα υπάρχει η δυνατότητα για τις τράπεζες να προβούν σε έως και €32 δισεκ. τιτλοποιήσεις ΜΕΔ, με €11-12 δισεκ. νέων κρατικών εγγυήσεων. Προς το παρόν, οι μεγαλύτερες τράπεζες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για τιτλοποιήσεις δανείων ύψους €18,6 δισεκ. μέσω του νέου προγράμματος. Άλλες συστημικές λύσεις για τον περιορισμό των ΜΕΔ που έχουν προταθεί, είναι αυτή της Τράπεζας της Ελλάδος, για τη δημιουργία εταιρίας διαχείρισης προβληματικών στοιχείων ενεργητικού (Asset Management Company ή «bad bank»), η οποία θα συνδεθεί με την αντιμετώπιση του ζητήματος της αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης (DTC). Το σχετικό σχέδιο υποβλήθηκε στα μέσα Σεπτεμβρίου από την ΤτΕ στην κυβέρνηση και τους θεσμούς και παρουσιάστηκε στα τέλη Δεκεμβρίου στις διοικήσεις των τραπεζών. Στην πρόσφατη Έκθεση του Διοικητή για το 2020 αναφέρεται πως «Η κυβέρνηση εξετάζει τη σκοπιμότητα της ίδρυσης εταιρίας διαχείρισης στοιχείων ενεργητικού».

Στην πλευρά των δυνατοτήτων χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το δημόσιο τομέα, όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, οι πόροι του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (ETA-NextGenerationEU) θα αποτελέσουν τη σημαντικότερη πρόσθετη πηγή επενδυτικών κεφαλαίων στα επόμενα έτη. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ελλάδας (Ελλάδα 2.0) παρουσιάστηκε στις 31/03/2021. Σύμφωνα με αυτό, η Ελλάδα θα λάβει έως €18,2 δισεκ. σε επιχορηγήσεις και έως €12,7 δισεκ. σε δάνεια, δηλαδή συνολικά €30,9 δισεκ., στην περίοδο 2021-2026, Ωστόσο, μαζί με τα εγχώρια κεφάλαια που θα κινητοποιηθούν, οι συνολικοί κεφαλαιακοί πόροι που θα διατεθούν για επενδύσεις στο πλαίσιο της υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης, προβλέπεται να φτάσουν τα €57,5 δισεκ. Το σχέδιο περιλαμβάνει τέσσερις πυλώνες: α) Πράσινη Μετάβαση, β) Ψηφιακή Μετάβαση, γ) Απασχόληση, Δεξιότητες, Κοινωνική Συνοχή και δ) Ιδιωτικές επενδύσεις – μετασχηματισμός της οικονομίας, με τον πρώτο πυλώνα να αναμένεται να συγκεντρώσει τους περισσότερους πόρους, τόσο από την ΕΕ, όσο και εγχώριους.

Όπως αναφέρθηκε στις υποθέσεις των εναλλακτικών μακροοικονομικών σεναρίων, καθοριστικός παράγοντας για την επίδραση του ETA στην εγχώρια οικονομία φέτος, θα είναι ο ρυθμός απορρόφησης των κεφαλαίων του. Από αυτόν θα εξαρτηθεί και η δυνατότητα υποκατάστασης από το ETA των επιδράσεων των έκτακτων προγραμμάτων ενίσχυσης ρευστότητας των επιχειρήσεων πέρυσι στις επενδύσεις, στις οποίες υπεισήλθαν μέσω του ΠΔΕ. Μια πιθανή αιτία καθυστέρησης της ενεργοποίησης του ETA, είναι η απόφαση αναστολής της επικύρωσής του στη Γερμανία τον Φεβρουάριο από το συνταγματικό δικαστήριο, η οποία προς το παρόν δεν έχει αναιρεθεί. Στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021 προβλέπεται ότι οι πόροι που θα αντληθούν από το ETA το τρέχον έτος θα είναι περίπου €5,5 δισεκ. Σύμφωνα με την Έκθεση του Διοικητή για το 2020, της ΤτΕ, οι προκαταβολές από το ETA φέτος θα φτάσουν το 13% των συνολικών διαθέσιμων κονδυλίων για την Ελλάδα, χωρίς να διευκρινίζεται εάν θα αφορούν σε επιχορηγήσεις ή σε δάνεια. Επομένως, δεν αναμένεται να ξεπεράσουν τα €4,0 δισεκ. Οι αναμενόμενες ιδιαίτερα θετικές επενέργειες του ETA στην οικονομία θα εκδηλωθούν κυρίως στα προσεχή έτη. Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, αυτές θα

υπερβούν από τα πρώτα στάδια υλοποίησής του το 2,0% του ΑΕΠ ετησίως και θα φτάσουν στη μέγιστη έντασή τους το 2026 (4,3% του ΑΕΠ). Εν συνέχεια θα υποχωρήσουν σταδιακά, ωστόσο θα παραμείνουν υψηλότερα από το 2,0% του ΑΕΠ έως το 2030. Το ETA θα στηρίξει και τα δημόσια οικονομικά, με τα φορολογικά έσοδα ως % του ΑΕΠ να διευρύνονται ετησίως κατά μέσο όρο κατά 1,6%. Εφόσον η αξιοποίηση των πόρων του NextGenerationEU συνοδευτεί από διαρθρωτικές αλλαγές, η ώθηση στο ΑΕΠ θα είναι σαφώς μεγαλύτερη.

Στο σκέλος της τακτικής χρηματοδότησης επενδύσεων από το δημόσιο τομέα, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, ο σχετικός στόχος που έχει τεθεί στο προσχέδιο είναι €6,75 δισεκ. Ο συγκεκριμένος στόχος τίθεται για έκτο έτος. Το πρώτο δίμηνο του 2021 οι ενισχύσεις του ΠΔΕ έφτασαν τα €1,68 δισεκ. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος αυτών, €967 εκατ., αφορούσε σε ενισχύσεις εξαιτίας της πανδημίας με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής. Εξαιρουμένων αυτών, οι δαπάνες του ΠΔΕ ήταν στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου €717 εκατ., αρκετά περισσότερες από τις αντίστοιχες το 2020 (€492 εκατ.), αλλά και το στόχο στον Προϋπολογισμό για φέτος (€590 εκατ.). Δεδομένων, πρώτον, της μικρής υστέρησης της υλοποίησης του ΠΔΕ πέρυσι έναντι παρόμοιου στόχου δαπανών με το τρέχον έτος (εξαιρουμένων των έκτακτων παρεμβάσεων στήριξης επιχειρήσεων-αυτοαπασχολούμενων), στα €6,37 δισεκ. έναντι €6,75 δισεκ., καθώς και του ότι η Προγραμματική Περίοδος 2014-2020 πλησιάζει στην ολοκλήρωσή της, η υποστήριξη επενδυτικών σχεδίων μέσω του ΠΔΕ μπορεί να είναι παρόμοια ή ελαφρώς υψηλότερη εκείνης το 2020.

Οι πιέσεις στις εξαγωγές υπηρεσιών από τους περιορισμούς ή τις απαγορεύσεις στις διασυνοριακές επιβατικές μετακινήσεις λόγω της πανδημίας ήταν στα τρία πρώτα τρίμηνα της υγειονομικής κρίσης μακράν οι ισχυρότερες μεταξύ των συνιστωσών του ΑΕΠ. Εξασθένιση παρουσίασαν και οι εισαγωγές συνολικά, σαφώς ηπιότερη, τάση η οποία θεωρείται πως οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο υψηλό εισαγωγικό περιεχόμενο των εξαγωγών προϊόντων, που παρουσίασαν ανθεκτικότητα πέρυσι. Από τα διαθέσιμα στοιχεία για τη διεθνή τουριστική κίνηση στο πρώτο τρίμηνο φέτος προκύπτει συνέχιση της ισχυρής υποχώρησής της (-87,2% σε όλα τα αεροδρόμια, -72,2% τον Μάρτιο στο ΔΑΑ). Εφόσον ο τρέχων κύκλος έξαρσης της πανδημίας συνεχιστεί περαιτέρω με ένταση, ή εκδηλωθούν νέες εξάρσεις της, είναι πλέον πιθανό ότι η τουριστική κίνηση θα διαμορφωθεί ελαφρώς υψηλότερα του περυσινού της επιπέδου, χάρη κυρίως στον εμβολιασμό μέρους των ταξιδιωτών. Αντιθέτως, στην περίπτωση που θα σημειωθεί σημαντική εξασθένιση της πανδημίας προσεχώς, στην Ελλάδα και διεθνώς, οι επιβατικές μετακινήσεις θα κλιμακωθούν, ευνοώντας τον τουρισμό. Μια σημαντική χαλάρωση ή η άρση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας στους εξαγωγικούς προορισμούς θα τονώσει την εισαγωγική ζήτησή τους για ελληνικά προϊόντα.

Λαμβάνοντας υπόψη για την πραγματοποίηση μακροοικονομικών προβλέψεων κυρίως τις πρόσφατες και τις πιθανές εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19, ιδίως τις διαδοχικές φάσεις έξαρσής του στο τέλος του 2020 και στην αρχή του 2021, στην Ελλάδα και διεθνώς, αλλά και τις αντιδράσεις επιχειρήσεων και νοικοκυριών στα σχετικά περιοριστικά μέτρα, την κλιμάκωση της διαδικασίας εμβολιασμού, τις περισσότερες δυνατότητες ανίχνευσης του ιού (self tests), τα εκτεταμένα μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων εγχωρίως και στην αρχή του 2021, εκτιμάται πως η κάμψη των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών στο αρχικό τρίμηνο φέτος, ήταν ηπιότερη σε σύγκριση με προηγούμενες περιόδους εφαρμογής περιοριστικών μέτρων εξαιτίας της πανδημίας. Η μικρή αποκλιμάκωση της πτώσης της οφείλεται στην παροδική άρση των μέτρων τον Ιανουάριο, στις φοροελαφρύνσεις για τα εισοδήματα (ασφαλιστικές εισφορές, εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης), που θα επενεργήσουν τονωτικά στο σύνολο του

τρέχοντος έτους και στη μεγαλύτερη κινητικότητα των πολιτών, έναντι προηγούμενων lockdowns.

Δεδομένης της ιδιαίτερα ισχυρής υποχώρησης της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά την εξάπλωση της πανδημίας στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι, η τάση της θα είναι αντίθετη ένα χρόνο μετά. Όμως η έντασή της δεν είναι δεδομένη και θα εξαρτηθεί από το ρυθμό άρσης των περιοριστικών μέτρων, ιδίως αυτών στις μετακινήσεις, τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και στις διεθνείς. Από τις σχετικές εξελίξεις θα εξαρτηθεί η δυναμική του τουρισμού και των σχετιζόμενων με αυτόν τον κλάδο δραστηριοτήτων (Εστίαση, Τέχνες-Ψυχαγωγία, Μεταφορές κ.ά.) και ακολούθως της απασχόλησής τους. Ένας άλλος κρίσιμος παράγοντας για την απασχόληση και το εισόδημα θα είναι ο ρυθμός άρσης των μέτρων στήριξης, χάρη στα οποία κατέστη εφικτή η βιωσιμότητα πολλών επιχειρήσεων και των θέσεων εργασίας τους από πέρυσι. Μια ολοκλήρωσή τους σε μικρό χρονικό διάστημα μάλλον δεν θα αντισταθμιστεί βραχυπρόθεσμα από την αύξηση της απασχόλησης. Όσο οι θετικές εξελίξεις καθυστερούν εντός του δεύτερου τριμήνου (δυσμενές σενάριο), η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα υποχωρεί και είναι πιθανό να είναι μικρή η άνοδος στο καλοκαιρινό τρίμηνο, στο οποίο ένα χρόνο νωρίτερα τα καταναλωτικά έξοδα είχαν περιοριστεί ήπια.

Εφόσον δεν σημειωθεί μια νέα σημαντική έξαρση της πανδημίας κατά το δεύτερο εξάμηνο, π.χ. το φθινόπωρο (βασικό σενάριο), η απασχόληση θα κλιμακώνεται συνεχώς ήπια, ιδίως στους κλάδους στους οποίους η οικονομική δραστηριότητα πλήγηκε ιδιαίτερα πέρυσι και αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και στη Μεταποίηση, η δραστηριότητα της οποίας έχει επιδείξει σημαντική ανθεκτικότητα εντός της τρέχουσας κρίσης, με τονωτικές επενέργειες στο εγχώριο εισόδημα και τις καταναλωτικές δυνατότητες. Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται ότι ακόμα και υπό αυτό το σενάριο εξελίξεων, δεν αναμένεται σημαντική διεύρυνση των θέσεων εργασίας, καθώς η άρση των μέτρων στήριξης θα οδηγήσει στην απώλεια πολλών εξ' αυτών οι οποίες διατηρούνταν με την αρωγή των κρατικών ενισχύσεων. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή νέας έξαρσης της πανδημίας, οι πιέσεις σε ένα τμήμα των επιχειρήσεων σε αναστολή λειτουργίας θα είναι ισχυρές το φθινόπωρο, οδηγώντας αρκετές εξ' αυτών σε κλείσιμο. Τούτων δεδομένων, υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων, προβλέπεται πως η ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα κινηθεί στην περιοχή του 2,5-3,5%, ενώ στην περίπτωση του δυσμενούς σεναρίου η αύξησή της προβλέπεται μεταξύ 1,0% και 1,5%.

Ως προς τις εξελίξεις στη δημόσια κατανάλωση φέτος, η συνέχιση και κλιμάκωση των έκτακτων υγειονομικών δαπανών λόγω COVID-19, κυρίως για την προμήθεια εμβολίων και tests, για εργαζόμενους στον τομέα της υγείας, για την αύξηση των ΜΕΘ και νέα φάρμακα, θα τονώσουν την καταναλωτική ζήτηση. Σαφώς υψηλότερες των προβλεπόμενων στον Προϋπολογισμό του 2021 θα είναι οι παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών, ωστόσο μάλλον θα υπολείπονται εκείνων στο περασμένο έτος. Επιπλέον, δεν θα καταβληθούν εκ νέου φέτος στους συνταξιούχους αναδρομικά, όπως στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι. Συνισταμένη των παραπάνω τάσεων στις καταναλωτικές δαπάνες του δημοσίου αναμένεται να είναι η περιστολή τους έναντι του περυσινού επιπέδου τους, κατά 3,0% με 4,0%. Όμως, εφόσον η τρέχουσα έξαρση της πανδημίας συνεχιστεί με ισχυρή ένταση στη μεγαλύτερη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου ή εκδηλωθεί νέα το φθινόπωρο, η μείωση των καταναλωτικών δαπανών θα μετριαστεί, στην περιοχή του 1,0%-2,0%. Η πρόοδος στον εμβολιασμό έως το τέλος του καλοκαιριού και η αύξηση των μέσων ανίχνευσης του ιού (self tests), εκτιμάται πως θα αποτρέψουν μια ισχυρή κλιμάκωση των κρουσμάτων, όπως αυτή τον περασμένο Νοέμβριο και φέτος τον Μάρτιο.

Στην πλευρά των επενδύσεων, ο αυξανόμενος τραπεζικός δανεισμός από πέρυσι, έχει ήδη διαμορφώσει τη δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων φέτος από μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις από δραστηριότητες της Μεταποίησης που ευνοήθηκαν από την υγειονομική κρίση ή παρουσίασαν ανθεκτικότητα σε αυτή (π.χ. Φάρμακα, κατασκευή Η/Υ, Πλαστικά), όπως και οι πλέον εξωστρεφείς, θεωρούνται οι πλέον πιθανές να προχωρήσουν σε επενδύσεις. Η υλοποίηση του «Ηρακλή II» θα συμβάλει ουσιαστικά στην κάλυψη τυχόν αρνητικών εξελίξεων στο ενεργητικό των τραπεζών από την πανδημία, όπως μια διεύρυνση των ΜΕΔ, αλλά και στον περιορισμό τους, ευνοώντας την πιστωτική επέκταση. Από την άλλη πλευρά, η διεύρυνση των καταθέσεων στην προσεχή περίοδο θα συσχετιστεί με την εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης και τις επιπτώσεις της στην απασχόληση και το εισόδημα. Επομένως, η ένταση, ακόμα και η συνέχισή της, δεν θεωρούνται δεδομένα.

Όπως έχει επισημανθεί σε εκθέσεις του IOBE ύστερα από την εκδήλωση της πανδημίας του νέου κορωνοϊού, οι ενισχύσεις από τις προαναφερθείσες και άλλες έκτακτες δράσεις, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας σε επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους (π.χ. επιστρεπτέα προκαταβολή, αποζημίωση ειδικού σκοπού), παρότι δεν αφορούν σε επενδύσεις, αποτυπώθηκαν εν μέρει στις επενδυτικές δαπάνες στο ΑΕΠ, καθώς διατίθενται στο πλαίσιο του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Η συνέχιση δράσεων αυτού του είδους το 2021, σημαντικής έκτασης, εξακολουθεί να χρηματοδοτείται εν μέρει μέσω του ΠΔΕ, για αυτό αναμένεται να συντηρήσουν ένα μεγάλο μέρος του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου το 2020, ο οποίος προήλθε από παρεμβάσεις αυτού του είδους. Ανεξαρτήτως αυτών των περισσότερο τεχνικών επιδράσεων, οι ενισχύσεις επενδύσεων μέσω του ΠΔΕ προβλέπεται να διαμορφωθούν φέτος γύρω από το περυσινό τους επίπεδο ή ελαφρώς υψηλότερα.

Πλέον καθοριστικός παράγοντας για την επίδραση του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα φέτος, αλλά και στα προσεχή έτη, θα είναι οι πόροι του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), σε συνδυασμό με τους εθνικούς πόρους που θα μοχλεύσουν. Υπό τις σχετικές υποθέσεις αμφοτέρων των μακροοικονομικών σεναρίων, οι τονωτικές επενέργειές τους στην επενδυτική δραστηριότητα θα ξεκινήσουν στο δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, μάλλον από το φθινόπωρο.

Η σημαντική υπό-υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων το 2020, που σχετίζεται και με την πανδημία και προς το παρόν συνεχίζεται στο 2021, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μικρή συμβολή τους στην επενδυτική δραστηριότητα φέτος, ενδεχομένως και τον επόμενο χρόνο, δεδομένης της μεγάλης περιόδου ωρίμανσης που απαιτείται για έργα αυτής της κλίμακας. Ωστόσο, εφόσον επιταχυνθούν οι σχετικές διαδικασίες, π.χ. για την ολοκλήρωση της παραχώρησης στο Ελληνικό και περιφερειακούς λιμένες, μπορεί να προέλθει εξ' αυτών ισχυρή επενδυτική ώθηση στα επόμενα χρόνια, άμεση και προκαλούμενη, στις ευρύτερες περιοχές.

Ανάσχεση της υποχώρησης του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου το 2020 επήλθε από τα οικοδομικά έργα, καθώς αυτά παρουσίαζαν ιδιαίτερα ισχυρή άνοδο στην αρχή του έτους, η οποία συνεχίστηκε εξασθενημένη, έως τον περασμένο Σεπτέμβριο. Όμως, καθώς αυτή προήλθε σε μεγάλο βαθμό από επενδύσεις στον Τουρισμό, σε κατασκευή ξενοδοχείων και ανακαίνιση ακινήτων, για αξιοποίηση μέσω airbnb, είναι πλέον πιθανό πως θα πληγεί σημαντικά φέτος.

Συνεπώς, το επίπεδο των επενδύσεων θα καθοριστεί από ένα μεγάλο πλήθος παραγόντων, με διαφορετικές μεταξύ τους επιδράσεις, σε κατεύθυνση και έκταση. Συνεκτιμώντας αυτές τις επιδράσεις, κυρίως της ισχυρής πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, των έκτακτων

χρηματοδοτικών εργαλείων για την πανδημία και των πόρων από το ΕΤΑ, καθώς και την ανοδική δυναμική των εξαγωγών αγαθών από πέρυσι, που καθορίζει τις επενδυτικές αποφάσεις στη Βιομηχανία, αναμένεται στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων οι επενδύσεις θα ανακάμψουν κατά 12-15%. Εφόσον η εξασθένιση της έξαρσης πανδημίας είναι αργή, εγχωρίως ή και διεθνώς, και αυτή σημειώσει νέα έξαρση το φθινόπωρο, η επενδυτική διάθεση θα εξασθενήσει και οι επενδύσεις θα διευρυνθούν ηπιότερα, μεταξύ 7% και 9%.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, στο σκέλος των εξαγωγών, η δυναμική των εξαγωγών υπηρεσιών θα είναι αυτή που θα καθορίσει κατά κύριο λόγο τη μεταβολή στο σύνολό τους. Όπως είχε αναφερθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, το γεγονός ότι η πανδημία παρουσίασε διαδοχικές εξάρσεις στο τέλος του 2020 και στο αρχικό τρίμηνο φέτος, απέτρεψε μια σημαντική αναθέρμανση του τουριστικού ενδιαφέροντος από τις αρχές του 2021 και επηρέασε τις κρατήσεις. Σταδιακά αντίρροπα σε αυτές τις επιδράσεις επενέργησε η πρόοδος στον εμβολιασμό διεθνώς. Η κλιμάκωση της τουριστικής ζήτησης θα εξαρτηθεί από το ρυθμό ύφεσης της εαρινής έξαρσης της πανδημίας. Σε καθένα από τα μακροοικονομικά σενάρια περιλαμβάνεται σχετική υπόθεση, που καθορίζει το χρονικό σημείο έναρξης της τουριστικής περιόδου. Ακόμα και στο δυσμενές σενάριο, η διάρκειά της θα είναι παρόμοια πέρυσι, ενώ η ένταση της διεθνούς τουριστικής κίνησης θα είναι σαφώς υψηλότερη, χάρη στον εμβολιασμό και τους περισσότερους τρόπους ανίχνευσης του ιού, με τα έσοδα σαφώς να αυξάνονται από πέρυσι, επομένως η συμβολή τους στο σύνολο των εξαγωγών θα είναι θετική. Από την άλλη πλευρά, αυτά δύσκολα θα φτάσουν στο ήμισυ του επιπέδου τους το 2019.

Σε ότι αφορά την παροχή διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα αυξημένα περιοριστικά μέτρα από τον περασμένο Νοέμβριο διεθνώς, κλιμάκωσαν μεταξύ των βασικών κατηγοριών υπηρεσιών την πίεση κυρίως στις εισπράξεις από τη συγκεκριμένη κατηγορία. Αυτή η τάση εκτιμάται πως συνεχίστηκε τουλάχιστον καθ' όλο το πρώτο τρίμηνο φέτος. Ωστόσο, η ανάκαμψη στην Ευρωζώνη, κύριο εξαγωγικό προορισμό, η οποία σύμφωνα με τις πρόσφατες προβλέψεις θα φτάσει το 4,4%, όπως επίσης στο διεθνές εμπόριο προϊόντων, που σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου θα είναι στην περιοχή του 8,0%, θα αναθερμάνει τις διεθνείς μεταφορές. Σε συνδυασμό με την εκτεταμένη συρρίκνωση της δραστηριότητας στον κλάδο πέρυσι, δεν προβλέπεται εκ νέου συρρίκνωσή τους φέτος, ακόμα και εάν ενσκήψει εκ νέου η υγειονομική κρίση το φθινόπωρο.

Η προβλεπόμενη ανάπτυξη της Ευρωζώνης το 2021, παρότι ηπιότερη από ότι αναμενόταν το περασμένο φθινόπωρο (5,2%), εν μέρει εξαιτίας των σημαντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή οικονομία, αλλά και της παρατεταμένης έξαρσης της πανδημίας στην αρχή του έτους, θα κλιμακώσει τη ζήτηση για τα ελληνικά προϊόντα. Αντιθέτως, ισχυρότερη της προβλεπόμενης προς τα τέλη του 2020, προβλέπεται να είναι η ανάπτυξη φέτος σε άλλους σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς, όπως στη Μέση Ανατολή-Κεντρική Ασία (3,7%) και στην Αναπτυσσόμενη Ευρώπη (4,4%). Ευνόητα, σε περίπτωση νέας ισχυρής έξαρσης του κορωνοϊού το φθινόπωρο του 2021, π.χ. στην Ευρώπη, η ανάκαμψη της διεθνούς ζήτησης για ελληνικά προϊόντα θα είναι ηπιότερη. Λαμβάνοντας υπόψη τις, ως επί το πλείστον θετικές τάσεις στους παράγοντες που παρουσιάστηκαν και αφορούν στην εξαγωγική ζήτηση, στο βασικό σενάριο εξελίξεων, οι εξαγωγές θα ανέλθουν φέτος κατά 11-13%, ενώ στο δυσμενές σενάριο η άνοδος θα είναι ηπιότερη (6-8%).

Η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης, αλλά και των εξαγωγών κατά το τρέχον έτος, υπό το βασικό μακροοικονομικό σενάριο εξελίξεων, θα έχουν ισχυρό θετικό αποτύπωμα στις εισαγωγές

προϊόντων. Στην περίπτωση του δυσμενούς μακροοικονομικού σεναρίου, η αναμενόμενη ηπιότερη αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, εκτιμάται πως θα αποτρέψει την υποχώρηση των εισαγωγών προϊόντων, καθώς τα πρώτα έχουν υψηλό εισαγωγικό περιεχόμενο. Κατόπιν της έντονης υποχώρησης των εισαγωγών υπηρεσιών το 2020, κατά κύριο λόγο από τη χαμηλότερη ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες, αλλά και για μεταφορές, η διευκόλυνση των διεθνών μετακινήσεων το καλοκαίρι σε σχέση με πέρυσι, κυρίως λόγω εμβολιασμών και περισσότερων μέσων ανίχνευσης του ιού, εκτιμάται πως θα τονώσει φέτος τον τουρισμό των Ελλήνων εκτός συνόρων. Υπό αυτές τις επιδράσεις, προβλέπεται άνοδος των εισαγωγών στην περιοχή του 8% έως 11% στο βασικό σενάριο, η οποία θα είναι ηπιότερη στο δυσμενές (4-6%).

Από τη διαδικασία εκτιμήσεων για τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ το τρέχον έτος, βάσει διαφορετικών σεναρίων για τις εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19 στην Ελλάδα και διεθνώς, καθώς και άλλων προσδιοριστικών παραγόντων αυτών, προέκυψαν αντίστοιχες προβλέψεις για τη μεταβολή του εγχώριου προϊόντος. Σύμφωνα με αυτές, εφόσον η υγειονομική κρίση υποχωρήσει σημαντικά στα μέσα του δεύτερου τριμήνου, χωρίς νέες εξάρσεις και περιοριστικά μέτρα στη συνέχεια του έτους, η ελληνική οικονομία θα αναπτυχθεί το 2021, με ρυθμό στην περιοχή του 3,5-4,0%. Σε περίπτωση βραδύτερης υποχώρησης της τρέχουσας έξαρσης πανδημίας, εγχωρίως και διεθνώς, που θα επενεργήσει αρνητικά στην τουριστική περίοδο, και εκ νέου ανάκαμψής της το φθινόπωρο, η ανάπτυξη θα αποδυναμωθεί, στην περιοχή του 1,5-2,0%.

Κρατικός Προϋπολογισμός: επίτευξη στόχων στο πρώτο δίμηνο φέτος. Αναμένονται επιδράσεις από τα πρόσθετα μέτρα για την πανδημία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος, το έλλειμμά του έφτασε τα €3,27 δισεκ., έναντι στόχου για έλλειμμα €4,5 δισεκ. και ελλείμματος €1,1 δισεκ. πριν ένα χρόνο. Το πρωτογενές αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού την ίδια περίοδο ήταν ελλειμματικό, κατά €1,5 δισεκ., από πλεονασματικό κατά €831 εκατ. πριν ένα χρόνο και έναντι στόχου ελλείμματος στο δίμηνο ύψους €2,7 δισεκ. Η υπέρβαση έναντι του στόχου προήλθε κυρίως από το σκέλος των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού, Συγκεκριμένα, αυτές υπολείπονταν κατά €959 εκατ. του στόχου, παρά την υπέρβαση της πρόβλεψης για αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων κατά €590 εκατ, λόγω πληρωμών για εξοπλιστικά προγράμματα. Η συγκράτηση προήλθε από το ότι σημαντικό μέρος των υπό κατανομή πιστώσεων για φέτος που επρόκειτο να μεταφερθούν στην κατηγορία των μεταβιβάσεων εντός της περιόδου Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου, ύψους €2,36 δισεκ., τελικά δεν μεταφέρθηκε, επειδή υπήρξε μεταγενέστερη του προϋπολογισμού απόφαση, να εξυπηρετηθεί μερικώς το μέτρο της επιστρεπτέας προκαταβολής από πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Αυτό το γεγονός αποτυπώνεται στην υπέρβαση του στόχου δαπανών του ΠΔΕ κατά €1,1 δισεκ., η οποία οφείλεται κατά €967 εκατ. στο συγκεκριμένο μέτρο.

Από την άλλη πλευρά, οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού στο πρώτο δίμηνο του 2021 ήταν €3,13 δισεκ. περισσότερες από πέρυσι, με το μεγαλύτερο μέρος της διεύρυνσης (67,2% ή €2,11 δισεκ.) να οφείλεται στα μέτρα στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών έναντι της πανδημίας. Ευρύτερα, δεδομένου του προϋπολογισμού των παρεμβάσεων στήριξης που ανακοινώθηκαν έως τις αρχές Απριλίου, ο οποίος υπερβαίνει τα €14 δισεκ. και είναι αρκετά υψηλότερος του σχετικού στόχου στον Προϋπολογισμό του 2021 (€7,55 δισεκ.), θεωρείται πρόκληση για τα δημόσια οικονομικά κατά το τρέχον έτος, μάλλον η σημαντικότερη, η επίτευξη

του στόχου για τις δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού από τους επόμενους μήνες και συνολικά το 2021.

Στην πλευρά των εισόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού, η υπέρβαση του στόχου στο πρώτο δίμηνο έφτασε τα €280 εκατ., με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €8,53 δισεκ. Προήλθε κυρίως από πρόσθετα των αναμενόμενων για αυτήν την περίοδο τρέχοντα έσοδα κατά €335 εκατ., εκ των οποίων €209 εκατ. αφορούσαν σε εισπράξεις από τη δημοπρασία για τα δίκτυα 5ης γενιάς (5G). Τα έσοδα από φορολογία ήταν ελαφρώς μεγαλύτερα των αναμενόμενων, €7,62 δισεκ. αντί €7,56 δισεκ.

Πλέον πιθανή η ήπια υποχώρηση της ανεργίας το 2021, υπό τις επιδράσεις των παρεμβάσεων στήριξης της απασχόλησης

Η ισχυρή ύφεση συνέχισε να αποτυπώνεται ηπιότερα του αναμενόμενου στην τάση της ανεργίας το τέταρτο τρίμηνο πέρυσι. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις για την ελληνική οικονομία, σε αυτήν την εξέλιξη έχουν συμβάλει συνδυαστικά ορισμένοι παράγοντες. Συγκεκριμένα, τα μέτρα προστασίας των θέσεων εργασίας από τις επιπτώσεις της πανδημίας που έλαβε η κυβέρνηση, καθώς και το γεγονός ότι ένα μεγάλο τμήμα όσων χάνουν την εργασία τους εξέρχεται από το εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα να μην προκύπτει αύξηση του αριθμού των ανέργων. Από την άλλη πλευρά, παρότι το ποσοστό ανεργίας υποχωρεί έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2019, αυτή η διαφορά έχει περιοριστεί έντονα από το δεύτερο τρίμηνο του 2020, στις 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε αυτό και το επόμενο τρίμηνο και στις 0,6 π.μ. στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι, ενώ στο αρχικό τρίμηνο του 2020 η πτώση ήταν της τάξης των 3 ποσοστιαίων μονάδων. Στο τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους, το ποσοστό ανεργίας παρέμεινε στο 16,2%, όπως στο προηγούμενο τρίμηνο. Σε συνδυασμό με το μέσο ποσοστό στο προηγούμενο εννεάμηνο πέρυσι, η μέση ανεργία διαμορφώθηκε το 2020 στο 16,3%, 1,0 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από ότι ένα έτος νωρίτερα. Αυτό ήταν το χαμηλότερο ετήσιο ποσοστό ανεργίας από το 2011.

Οι περισσότερες θέσεις εργασίας χάθηκαν στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο πρόπερσι, όπως στα δύο προηγούμενα, πρωτίστως στους κλάδους του Πρωτογενούς τομέα (-50,0 χιλ. ή -11,2%) και του Τουρισμού (-44,3 χιλ. ή -11,9%), με τον κλάδο Μεταφορών-Αποθήκευσης να έπεται (-20,1 χιλ. ή -9,3%). Στον αντίποδα, αύξηση θέσεων εργασίας παρουσίασαν κυρίως η Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (+42,5 χιλ. ή +12,8%), οι Επιστημονικές-τεχνικές δραστηριότητες (+33,1 χιλ. ή +15,4%) και οι Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας (+20,9 χιλ. ή +8,3%).

Οι εξελίξεις σχετικά με την υγειονομική κρίση θα είναι οι πλέον καθοριστικές της τάσης στην απασχόληση και ακολούθως του ποσοστού ανεργίας και φέτος. Η συνέχιση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας κατά τους πρώτους μήνες του 2021 κλιμάκωσε τις πιέσεις στην απασχόληση των κλάδων σε αναστολή λειτουργίας και σε σχετιζόμενες δραστηριότητες (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση, Μεταφορές, Τέχνες-Ψυχαγωγία). Όπως πέρυσι, οι αρνητικές επιδράσεις θεωρείται πως μετριαστήκαν από τις παρεμβάσεις στήριξης των θέσεων εργασίας. Από το ρυθμό άρσης των περιοριστικών μέτρων θα εξαρτηθούν οι θετικές επενέργειες στην απασχόληση. Εφόσον η άρση τους σε μεγάλο βαθμό συμβεί έως τα μέσα Μάϊου και δεν επιβληθούν εκ νέου το φθινόπωρο, π.χ. χάρη στον εμβολιασμό και τα self tests, πολλές από τις επιχειρήσεις στους παραπάνω και άλλους κλάδους θα λειτουργήσουν, υπό υγειονομικούς κανόνες, στο μεγαλύτερο μέρος του 2021. Επιπλέον, η διάρκεια της τουριστικής περιόδου θα είναι επαρκής για περισσότερες εποχικές επιχειρήσεις. Εφόσον τα μέτρα προστασίας συνεχιστούν στη

μεγαλύτερη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου και επανέλθουν το φθινόπωρο, έστω ηπιότερα από ότι στην αρχή του τρέχοντος έτους (δυσμενές σενάριο), η ώθηση στην απασχόληση θα είναι μικρότερη. Η μικρότερη τουριστική περίοδος σε αυτή την περίπτωση θα αποτυπωθεί αντιστοίχως στην εποχική απασχόληση.

Επισημαίνεται ότι, για όσες επιχειρήσεις εντάσσονται σε δράση επιστρεπτέας προκαταβολής υφίσταται προστασία των θέσεων εργασίας για ορισμένους μήνες. Π.χ. στην επιστρεπτέα προκαταβολή 5, οι αιτήσεις για την οποία υποβάλλονταν έως τις αρχές του περασμένου Φεβρουαρίου, οι θέσεις εργασίας των δικαιούχων επιχειρήσεων πρέπει να διατηρηθούν έως τις 30 Ιουνίου. Παρομοίως, στη επιστρεπτέα προκαταβολή 6, οι αιτήσεις για την οποία υποβάλλονταν έως τα τέλη Φεβρουαρίου, οι θέσεις εργασίας πρέπει να διατηρηθούν έως τις 31 Ιουλίου. Συνεπώς, ακόμα και αν ολοκληρωθούν οι αναστολές λειτουργίας δραστηριοτήτων και οι αναστολές συμβάσεων εργασίας εντός του δεύτερου τριμήνου, ένα σημαντικό μέρος των θέσεων εργασίας θα τελεί για μερικούς μήνες ακόμα σε καθεστώς προστασίας, γεγονός που αποτρέπει πιθανή άμεση ενίσχυση της ανεργίας.

Η σημαντική υποχώρηση του εργατικού δυναμικού πέρυσι, από εργαζόμενους οι οποίοι απώλεσαν την εργασία τους και αποθαρρύνονταν από τις συνθήκες για αναζήτηση νέας, εκτιμάται πως θα αντιστραφεί φέτος, επενεργώντας αυξητικά στον αριθμό των ανέργων.

Η ενίσχυση των εξαγωγών προϊόντων κατά το προηγούμενο έτος, που θα συνεχιστεί φέτος, θα υποστηρίξει τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς μεταποιητικούς κλάδους, όπως πέρυσι. Η αυξημένη εξαγωγική δραστηριότητα θα αποτυπωθεί και στις επενδύσεις τους, που επίσης θα επενεργήσουν ενισχυτικά στην απασχόληση. Ευρύτερα, οι επενδύσεις θα ευνοηθούν κυρίως από την πιστωτική επέκταση από τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση φέτος θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας, με το συνεχιζόμενο πρόγραμμα υποστήριξης δημιουργίας 100 χιλ. θέσεων εργασίας, τις προσλήψεις στο σύστημα υγείας και τα προγράμματα απασχόλησης του ΟΑΕΔ.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, εκτιμάται ότι το ποσοστό της ανεργίας βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2021 θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 15,5%-16,0%, ενώ στο δυσμενές σενάριο θα ενισχυθεί ελαφρώς (17,0-17,3%).

Υποχώρηση αντιπληθωριστικών πιέσεων φέτος, ενδεχομένως και ήπια άνοδος τιμών, από σημαντική αύξηση ενεργειακού κόστους

Στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου του τρέχοντος έτους, σημειώθηκε αντιστροφή της τάσης των τιμών σε σχέση με ένα έτος πριν, με το μέσο ρυθμό μεταβολής του εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) να διαμορφώνεται σε αρνητικό πεδίο τιμών, για πρώτη φορά μετά από δύο συνεχή έτη ανόδου στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Συγκεκριμένα, ο εθνικός ΔΤΚ κατέγραψε υποχώρηση το α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020 κατά 1,6%, από άνοδο 0,4% ένα χρόνο πριν.). Ο αντιπληθωρισμός οφείλεται κυρίως στην αρνητική επίδραση στις τιμές της μείωσης των έμμεσων φόρων (μειωμένος ΦΠΑ σε μη αλκοολούχα ποτά, εισιτήρια θεαμάτων, καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος κ.α.) και δευτερευόντως, της εγχώριας ζήτησης. Οι παρατεταμένες δυσμενείς υγειονομικές εξελίξεις από τον περασμένο Νοέμβριο, επέφεραν έντονη αβεβαιότητα στα νοικοκυριά, περιορίζοντας και κατόπιν αντιστρέφοντας τη θετική επίδραση της ζήτησής τους στις τιμές, που ήταν ο μοναδικός παράγοντας συγκράτησης της υποχώρησης του ΔΤΚ πέρυσι. Η αποπληθωριστική επίδραση του

ενεργειακού κόστους στο αρχικό τρίμηνο ήταν η χαμηλότερη μεταξύ των βασικών προσδιοριστικών παραγόντων της τάσης του ΔΤΚ, αντανακλώντας τη σημαντική άνοδο της διεθνούς τιμής του πετρελαίου από το τέλος του 2020.

Όπως είναι αναμενόμενο, η εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης στο τρέχον έτος θα αποτελέσει το σημαντικότερο προσδιοριστικό παράγοντα των τιμών, μέσω των αντίρροπων επιδράσεων της στην εγχώρια ζήτηση και στα ενεργειακά αγαθά. Αναλυτικά, ανάλογα κυρίως με τις επενέργειες της πανδημίας στην απασχόληση και ακολούθως στο διαθέσιμο εισόδημα, θα διαμορφωθεί η δυναμική της καταναλωτικής ζήτησης και ακολούθως η επίδρασή της στις τιμές. Υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, η σημαντική χαλάρωση των ισχυρών μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας προς τα μέσα Μαΐου και η μη επαναφορά τους το φθινόπωρο, θα οδηγήσουν σε σταδιακή ανάκαμψη δραστηριότητας και απασχόλησης στους πληττόμενους από τις διαδοχικές αναστολές λειτουργίας κλάδους. Σε συνδυασμό με τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς δραστηριότητες στη βιομηχανία, όπως επίσης από περισσότερες επενδύσεις, θα αυξηθεί το εγχώριο διαθέσιμο εισόδημα, τονώνοντας την καταναλωτική ζήτηση και ακολούθως τις τιμές. Εφόσον η τρέχουσα έξαρση της πανδημίας υποχωρήσει βραδύτερα, εντός και εκτός Ελλάδας, όπως υποτίθεται στο δυσμενές σενάριο, η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης το καλοκαίρι θα είναι ηπιότερες. Η ανάκαμψη θα εξασθενήσει περαιτέρω στην περίπτωση που θα σημειωθεί νέα εξάπλωση του ιού το φθινόπωρο. Ακολούθως, θα μετριαστεί ή και θα αντιστραφεί η αύξηση της απασχόλησης, προκαλώντας παρόμοιες τάσεις στο εισόδημα και την καταναλωτική ζήτηση. Σε κάθε περίπτωση, θετική επίδραση αναμένεται να έχει στα εισοδήματα η μείωση της άμεσης φορολογίας (αναστολή εισφοράς αλληλεγγύης, μείωση ασφαλιστικών εισφορών).

Στο σκέλος των αναμενόμενων επιδράσεων από τους έμμεσους φόρους στο ΔΤΚ στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτους, η παράταση της μείωσης αυτών για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες έως την 30^η Απριλίου του 2021, θα διατηρήσει την αντιπληθωριστική επίδρασή τους στις τιμές την ίδια περίοδο. Για την υπόλοιπη διάρκεια του 2021, εφόσον δεν παραταθούν αυτά τα μέτρα, η τάση των τιμών στις κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών που αφορούν θα αντιστραφεί, καθώς επιβλήθηκαν από τον περυσινό Ιούνιο. Ωστόσο, επικρατέστερο σενάριο θεωρείται η παράταση της μείωσης αυτών των έμμεσων φόρων καθ' όλο το 2021, που από τον Ιούνιο θα έχει μικρή επίδραση στις τιμές.

Η δυναμική της πανδημίας μέσω της επίδρασής της στην παγκόσμια ζήτηση θα καθορίσει τις εξελίξεις και στην πλευρά του ενεργειακού κόστους. Στο σκέλος της παραγωγής ενέργειας, ο περιορισμός της ημερήσιας παραγωγής πετρελαίου από τις χώρες μέλη του OPEC+ που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2020 και αποκλιμακώνεται σταδιακά, κρίνεται πως έχει ανασχέσει σε μικρό βαθμό την κατακόρυφη πτώση της τιμής του πετρελαίου Brent κατά το αρχικό τετράμηνο του 2020. Η άνοδος της τιμής του πετρελαίου έκτοτε, θεωρείται ότι σχετίζεται περισσότερο, αλλά όχι αποκλειστικά, με τη γρήγορη ανάκαμψη της οικονομίας της Κίνας, που είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου διεθνώς και τις προμήθειες λόγω της χειμερινής περιόδου. Η αυξανόμενη πρόοδος στον εμβολιασμό του πληθυσμού σε πολλές χώρες παγκοσμίως, παρά τις καθυστερήσεις στην παραγωγή τους, διαμορφώνει προοπτική εξόδου από την υγειονομική κρίση, άρσης των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας και αναθέρμανσης της οικονομικής δραστηριότητας. Στις πλέον πρόσφατες προβλέψεις διεθνών οργανισμών (ΔΝΤ) παραμένει η πρόβλεψη για σημαντική ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως, με την οικονομία της Κίνας, να πρωτοστατεί σε αυτή.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πιθανές τάσεις στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, όπως επίσης τις επιδράσεις παρόμοιων τάσεων σε αυτόν στο παρελθόν, καθώς και το ρυθμό μεταβολής στο πρώτο τρίμηνο φέτος, στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων προβλέπεται οριακός ρυθμός πληθωρισμού, 0,1-0,3%. Υπό το δυσμενές σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, η ήπια άνοδος της καταναλωτικής ζήτησης και η ήπια αρνητική επίδραση των έμμεσων φόρων στις τιμές, θα αναχαιτίσουν την αύξηση του ενεργειακού κόστους, οδηγήσουν σε νέα, ήπια μείωση των τιμών καταναλωτή (-0,3% έως -0,5%).

Ειδική μελέτη: Αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα 2010-2018

Στο πλαίσιο των τριών διαδοχικών προγραμμάτων στήριξης της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο 2010-2018, νομοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν μεταρρυθμίσεις με στόχο την αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της εξωτερικής της ανταγωνιστικότητας. Ορισμένες από τις πιο ριζικές διαρθρωτικές αλλαγές έλαβαν χώρα στην αγορά εργασίας. Η συγκεκριμένη μελέτη αξιολόγησε τις οικονομικές επιδράσεις των αυτών μεταρρυθμίσεων σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό και τους στόχους, τόσο στα μικροοικονομικά κίνητρα για απασχόληση αλλά, και σε κύριες μακροοικονομικές μεταβλητές της αγοράς εργασίας. Από την εμπειρική ανάλυση προέκυψε πως οι μεταρρυθμίσεις; α) σε μεγάλο βαθμό εκπλήρωσαν το στόχο της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας κόστους, β) αύξησαν την ευελιξία στους κανονισμούς εργασίας, μέσω της οποίας υποστήριξαν μερικώς τον στόχο της προσαρμογής της αγοράς εργασίας μέσω των τιμών (μείωση μισθών) παρά μέσω του επιπέδου της απασχόλησης (απολύσεις), αλλά και γ) άφησαν, ως επί το πλείστον, ανεπίλυτες ορισμένες μακροχρόνιες αδυναμίες, όπως το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας και την υψηλή φορολογική επιβάρυνση της εργασίας. Από τη μελέτη αναδεικνύονται ως προτεραιότητες για μέτρα πολιτικής η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και η μείωση της ανεργίας και της ανισότητας.

2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

A. Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

- Η παγκόσμια οικονομία εκτιμάται ότι θα ανακάμψει με ρυθμό στην περιοχή του 6% το 2021, ελαφρώς υψηλότερα από ότι είχε εκτιμηθεί νωρίτερα φέτος (5,5%).
- Η ταχύτητα της ανάκαμψης διαφέρει από χώρα σε χώρα ανάλογα με την έκταση της δημοσιονομικής στήριξης, την εξάρτηση από ευάλωτους κλάδους, αλλά και την ταχύτητα των εμβολιασμών.
- Εξακολουθούν να παραμένουν οι εστίες αβεβαιότητας και προκλήσεων, λόγω των μεταλλάξεων του COVID-19 αλλά και της διόγκωσης του δημόσιου χρέους παγκοσμίως.

Η πανδημία του COVID-19 συνέχισε να ασκεί πίεση στην οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως στο τέταρτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ελαφρώς μικρότερη ωστόσο από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο. Ο ρυθμός ύφεσης στις χώρες του ΟΟΣΑ σημείωσε κάμψη στο τελευταίο τρίμηνο του 2020 σε 3,0%, από 3,8% ένα τρίμηνο πριν. Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυσσόμενες οικονομίες (G7) διαμορφώθηκε σε -3,3%, έναντι ρυθμού -4,1% στο προηγούμενο τρίμηνο και 1,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Στις 20 πλέον αναπτυσσόμενες χώρες του ΟΟΣΑ η εξασθένιση της ύφεσης ήταν ηπιότερη, από 2,2% σε 0,5%, γεγονός που αναδεικνύει ότι μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών η αποκλιμάκωση της πτώσης του ΑΕΠ ήταν ταχύτερη από ότι στις πλέον αναπτυσσόμενες. Στις τάσεις σε επίπεδο χωρών επισημαίνεται η περαιτέρω επιτάχυνση της ανάκαμψης της οικονομίας της Κίνας, από 4,9% σε 6,5%, καθώς και το γεγονός ότι το εγχώριο προϊόν στην Ινδία ήταν αμετάβλητο από πέρυσι, κατόπιν μείωσης 7,0% στο τρίτο τρίμηνο και 23,5% στο δεύτερο τρίμηνο του 2020. Μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών, την ισχυρότερη ύφεση παρουσίασε εκ νέου το Ηνωμένο Βασίλειο (-7,3%). Στον αντίποδα, το ΑΕΠ υποχώρησε στην

Ιαπωνία κατά 1,3%, λιγότερο από τις υπόλοιπες πλέον αναπτυγμένες χώρες. Στην Ιαπωνία σημειώθηκε και η εντονότερη επιβράδυνση της ύφεσης στο τέταρτο τρίμηνο έναντι του προηγούμενου, από 5,8% σε 1,3%. Συνολικά το 2020 η οικονομική δραστηριότητα περιορίστηκε κατά 3,3% βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων,¹ ελαφρώς ηπιότερα από ότι αναμενόταν στην αρχή του τρέχοντος έτους (-3,5%²).

Η αποκλιμάκωση της υποχώρησης του ΑΕΠ κατά το τέταρτο τρίμηνο, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες και οικονομικές ζώνες, εκτιμάται πως οφείλεται στη σταδιακή διάχυση των επιδράσεων των υποστηρικτικών πολιτικών στις αναπτυγμένες χώρες προς αυτές. Ενδεικτική αυτών των επιδράσεων είναι η σημαντική ανάκαμψη των εξαγωγών από την Κίνα και τις χώρες της αναπτυσσόμενης Ασίας στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, σε σχέση με ένα χρόνο πριν, ενώ συνολικά την ίδια περίοδο οι παγκόσμιες εξαγωγές συνέχισαν να υποχωρούν οριακά και οι εξαγωγές των πλέον αναπτυγμένων χωρών ήταν αμετάβλητες από πέρυσι. Αυτές και άλλες τάσεις στο διεθνές εμπόριο το 2020 παρουσιάζονται στο πλαίσιο 2.1, σε αυτή την ενότητα της έκθεσης.

Από την αρχή της πανδημίας, οι φορείς χάραξης πολιτικής έχουν λάβει ισχυρά μέτρα σε πολλές χώρες, στηρίζοντας τα νοικοκυριά και την αγορά εργασίας και παρέχοντας ρευστότητα στις επιχειρήσεις, προκειμένου να αποτρέψουν μέσο-μακροπρόθεσμες συνέπειες από την υγειονομική κρίση στις οικονομίες τους. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, η συνολική δημοσιονομική στήριξη παγκοσμίως έχει φτάσει τα \$14 τρισεκ.³ Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί επανειλημμένως στις εκθέσεις του IOBE, οι παρεμβάσεις πολιτικής έχουν ισχυρό αρνητικό αντίκτυπο στο δημοσιονομικό ισοζύγιο. Το δημοσιονομικό έλλειμμα παγκοσμίως ανήλθε σε 10,8% του ΑΕΠ το 2020, από έλλειμμα 3,6% το 2019. Αυτό είχε ως συνέπεια τη διόγκωση δημόσιου χρέους παγκοσμίως στο 97,3% του ΑΕΠ στο τέλος του περασμένου έτους, από 83,7% πρόπερσι. Στις χώρες με το υψηλότερο δημόσιο χρέος, αυτή η τάση δημιουργεί αβεβαιότητα σε σχέση με τη βιωσιμότητά του μετά το πέρας της πανδημίας και την επακόλουθη σύσφιξη των δημοσιονομικών κανόνων. Για παράδειγμα, ορισμένες εκ των αναπτυσσόμενων οικονομιών, οι οποίες έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την πανδημία και δεν θα μπορέσουν να επιστρέψουν γρήγορα στα προ-COVID-19 επίπεδα ΑΕΠ, είναι πολύ πιθανό να χρειαστούν αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους τους στα επόμενα έτη.

Οι προοπτικές για την παγκόσμια οικονομία έχουν βελτιωθεί κατά το τρέχον έτος, υποστηριζόμενες από την ευρεία διάθεση εμβολίων, την ανακάλυψη φαρμάκων κατά του νέου κορωνοϊού, αλλά και την αυξημένη δυνατότητα διενέργειας διαγνωστικών ελέγχων. Συνεχίζονται και σε κάποιες περιπτώσεις κλιμακώνονται τα ισχυρά δημοσιονομικά μέτρα στήριξης, ιδίως στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες, με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα τις νέες παρεμβάσεις, άνω του \$1,8 τρισεκ. στις ΗΠΑ. Ευρύτερα, η σταδιακή προσαρμογή στις συνθήκες της πανδημίας, από επιχειρήσεις και νοικοκυριά, έχει βοηθήσει την παγκόσμια οικονομία να αποδίδει καλύτερα, παρότι στο τέλος του 2020 και στην αρχή του 2021 βρίσκονταν σε ισχύ περιοριστικά μέτρα σε πολλές χώρες, ιδίως αναπτυσσόμενες.

Ωστόσο οι ρυθμοί ανάκαμψης θα διαφέρουν μεταξύ των χωρών, αναλόγως των μέτρων στήριξης των οικονομιών, τα οποία ευνοούν τις αναπτυγμένες οικονομίες, καθώς έχουν περισσότερες σχετικές δυνατότητες, του ρυθμού διάθεσης των εμβολίων, όπως επίσης του βαθμού εξάρτησής

¹ World Economic Outlook, ΔΝΤ, Απρίλιος 2021

² World Economic Outlook Update, ΔΝΤ, Ιανουάριος 2021

³ Έως τις 17 Μαρτίου

τους από ευάλωτους στην πανδημία κλάδους (π.χ. τουρισμός). Πρόσθετη, οριζόντια πρόκληση έναντι της υγειονομικής κρίσης και παράγοντα αβεβαιότητας, συνιστούν οι συνεχώς αυξανόμενες μεταλλάξεις του ιού, καθώς ενδέχεται να περιορίσουν την αποτελεσματικότητα των εμβολίων και να παρατείνουν τη διάρκεια της πανδημίας.

Εκτός από την ταχύτητα της ανάκαμψης, που παρουσιάζει ενδιαφέρον κυρίως ως προς το πότε επιτευχθεί η επιστροφή της οικονομικής δραστηριότητας στα προ-COVID-19 επίπεδα, κλιμακώνεται το ενδιαφέρον για την ποιότητά της. Ως προς αυτή τη διάσταση, η πλειονότητα των χωρών εμφανίζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, ανεξαρτήτως επίπεδου ανάπτυξης, με τους νέους εργαζόμενους και εκείνους με χαμηλές δεξιότητες να είναι εκείνοι που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση. Η έμφαση στην εξάπλωση της ψηφιοποίησης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της πανδημίας, μάλλον θα επιτείνει τις δυσχέρειες επανένταξης στην αγορά εργασίας της δεύτερης κατηγορίας. Επομένως, χρειάζεται έμφαση σε προγράμματα επανακατάρτισης και επανειδίκευσης, με συγκεκριμένο περιεχόμενο. Ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, έχει πληγεί η απασχόληση των γυναικών, οξύνοντας τις σχετικές ανισότητες.

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2021 θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 6,0%, ελαφρώς υψηλότερα από ότι προέβλεπε νωρίτερα φέτος (5,5%). Οι ανεπτυγμένες οικονομίες προβλέπεται να αναπτυχθούν με ρυθμό 5,1% φέτος και οι αναπτυσσόμενες με ρυθμό 6,7%, με αμφότερες τις προβλέψεις να είναι αναθεωρημένες επί τα βελτιώ από τις προηγούμενες, ιδίως εκείνη για τις αναπτυγμένες.

Στον Πίνακα 2.1 παρατίθενται οι ετήσιες μεταβολές του ΑΕΠ και οι πρόσφατες προβλέψεις του ΔΝΤ για τις ετήσιες μεταβολές του ΑΕΠ στην παγκόσμια οικονομία και σε επιλεγμένες αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες για τα έτη 2021 και 2022.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον (ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ σε πραγματικές τιμές, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά)

Οικονομία	2020	2021		2022	
		Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη *	Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη *
Παγκόσμια	-3,3	6,0	0,5	4,4	0,2
Ανεπτυγμένες	-4,7	5,1	0,8	3,6	0,5
Αναπτυσσόμενες	-2,2	6,7	0,3	5,0	0,1
ΗΠΑ	-3,5	6,4	1,3	3,5	1,0
Ιαπωνία	-4,8	3,3	0,2	2,5	0,1
Καναδάς	-5,4	5,0	1,4	4,7	0,6
Ηνωμένο Βασίλειο	-9,9	5,3	0,8	5,1	0,1
Ευρωζώνη	-6,6	4,4	0,2	3,8	0,2
<i>Γερμανία</i>	-4,9	3,6	0,1	3,4	0,3
<i>Γαλλία</i>	-8,2	5,8	0,3	4,2	0,1
<i>Ιταλία</i>	-8,9	4,2	1,2	3,6	0,0
Ρωσία	-3,1	3,8	0,8	3,8	-0,1
Τουρκία	1,8	6,0	0,0	3,5	0,0
Κίνα	2,3	8,4	0,3	5,6	0,0
Ινδία	-8,0	12,5	1,0	6,9	0,1
Σαουδική Αραβία	-4,1	2,9	0,3	4,0	0,0
Βραζιλία	-4,1	3,7	0,1	2,6	0,0
Παγκόσμιο Εμπόριο	-8,5	8,4	0,3	6,5	0,2

* Διαφορά σε ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τις προηγούμενες εκτιμήσεις του ΔΝΤ (World Economic Outlook Update, Ιανουάριος 2021)

Πηγή: World Economic Outlook, ΔΝΤ, Απρίλιος 2021

Στην συνέχεια αναλύονται οι πρόσφατες και αναμενόμενες τάσεις στις οικονομίες των σημαντικότερων κρατών και ενώσεων κρατών για το 2021 και το 2022.

Μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών, στην οικονομία των ΗΠΑ το τέταρτο τρίμηνο σημειώθηκε ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ -2,4% από -2,8% το προηγούμενο τρίμηνο και 2,3% το τέταρτο τρίμηνο του 2019. Συνολικά το 2020 η αμερικάνικη οικονομία συρρικνώθηκε με ρυθμό 3,3%, από ρυθμό ανάπτυξης 2,2% το 2019. Για το 2021 προβλέπεται ταχύρρυθμη μεγέθυνση 6,4%, χάρη και στις πρόσθετες δημοσιονομικές παρεμβάσεις, επαναφέροντας το πραγματικό ΑΕΠ σε επίπεδα υψηλότερα του 2019. Από την άλλη πλευρά, ως συνέπεια των εκτεταμένων δημοσιονομικών μέτρων κατά της πανδημίας, το πρωτογενές έλλειμμα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης των ΗΠΑ έφτασε το 2020 στο 13,6% του ΑΕΠ, από 3,4% το 2019. Όπως προαναφέρθηκε, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ συνεχίζει να παρέχει ισχυρή δημοσιονομική στήριξη για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας εντός του 2021, με την έγκριση νέου πακέτου μέτρων ύψους \$1,85 τρισεκ. (8,8% του ΑΕΠ) τον περασμένο Μάρτιο. Επιπλέον, ο πρόεδρος των ΗΠΑ ανακοίνωσε προσφάτως ένα ισχυρότερο αναπτυξιακό σχέδιο, ύψους \$3 τρισεκ. (14,3% του ΑΕΠ) με έμφαση στις υποδομές, στην εκπαίδευση και την υγεία, και

στην πράσινη οικονομία, το οποίο θα χρηματοδοτηθεί από αύξηση φορολογίας στους πλούσιους και στις επιχειρήσεις. Εκκρεμεί ή έγκρισή του από τη βουλή των αντιπροσώπων.

Στην Ευρωζώνη, ο ρυθμός υποχώρησης του ΑΕΠ αυξήθηκε ελαφρώς στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, σε 4,9% από 4,2% το προηγούμενο τρίμηνο, σε αντίθεση με ανάπτυξη κατά 1% στο ίδιο τρίμηνο του 2019. Το 2020 το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 6,6%, ενώ για το 2021 προβλέπεται μερική ανάκαμψη 4,4%, η οποία θα συνεχιστεί το επόμενο έτος με παραπλήσιο ρυθμό (3,8%), επαναφέροντας το ΑΕΠ σε προ πανδημίας επίπεδα. Ως συνέπεια των δημοσιονομικών μέτρων στήριξης για τον μετριασμό των επιπτώσεων της πανδημίας, εκτιμάται πως οι χώρες της Ευρωζώνης σημείωσαν κατά μέσο όρο το 2020 πρωτογενές έλλειμμα 6,3% του ΑΕΠ, έναντι πρωτογενούς πλεονάσματος 0,8% το 2019. Αντίστοιχα, το δημόσιο χρέος αυξήθηκε σε 96,9% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο από 84% το 2019. Η ταχύτητα διάθεσης των κεφαλαίων του έκτακτου μηχανισμού στήριξης της ΕΕ για την αντιμετώπιση της πανδημίας (NextGenerationEU) αλλά και του τακτικού προϋπολογισμού της ΕΕ για το διάστημα 2021-2027 (MFF), θα διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ταχύτητα της ανάκαμψης της Ευρωζώνης. Ειδικά για το 2021, εκτιμάται ότι κεφάλαια ύψους €245,5 δισεκ. (1,8% του ΑΕΠ) θα διατεθούν μεταξύ των κρατών μελών. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 7,3% στο τελευταίο τρίμηνο του 2020, από μείωση 8,5% το προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξη 1,2% πριν ένα χρόνο. Για το σύνολο του 2020 ο ρυθμός ύφεσης διαμορφώθηκε στο 9,9%, ενώ προβλέπεται μερική αναπλήρωσή της το 2021 (5,3%) και επαναφορά σε προ πανδημίας επίπεδα το 2022, με παρόμοια ανάπτυξη (5,1%).

Στην Ιαπωνία, το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 1,3% στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι, κατόπιν μείωσης 5,8% στο προηγούμενο τρίμηνο. Στο σύνολο του 2020 σημειώθηκε συρρίκνωση 4,8%, ενώ για το τρέχον έτος προβλέπεται ανάκαμψη 3,3% και για το επόμενο 2,5%. Το πρωτογενές έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού το 2020 εκτιμάται στο 11,9% του ΑΕΠ από 2,4% το 2019, οδηγώντας σε δημόσιο χρέος στο 256,2% του ΑΕΠ πέρυσι, από 234,9% το 2019.

Στη συνέχεια της τρέχουσας υπό-ενότητας παρουσιάζονται οι πρόσφατες τάσεις της οικονομίας και οι προκλήσεις οικονομικής πολιτικής σε πέντε αναπτυσσόμενες χώρες και οικονομικές περιφέρειες, οι οποίες παράγουν συνολικά σχεδόν το 1/3 του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Αναλυτικά, η οικονομία της Κίνας κατέγραψε υψηλό ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης 6,5% το τέταρτο τρίμηνο του 2020, από ρυθμό 4,9% το προηγούμενο τρίμηνο και 5,8% ένα χρόνο νωρίτερα. Συνολικά, για το σύνολο του 2020, ο ρυθμός μεταβολής διαμορφώθηκε σε 2,3%, με την Κίνα να είναι η μοναδική χώρα μεταξύ των μεγάλων οικονομιών που καταγράφει θετικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ στο περασμένο έτος. Για το 2021 προβλέπεται έντονη επιτάχυνση, σε 8,4%, ενώ για το 2022 προβλέπεται ανάπτυξη 5,6%.

Στην οικονομία της Ινδίας επικράτησαν σταθεροποιητικές τάσεις στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 (+0,1%), από συρρίκνωση 7,0% το προηγούμενο τρίμηνο και μεγέθυνση 3,3% ένα χρόνο πριν. Το 2020 το ΑΕΠ της συρρικνώθηκε κατά 8,0%, ωστόσο προβλέπεται ισχυρή ανάκαμψη από φέτος, που θα αναπληρώσει τις περυσινές απώλειες (12,5%) και θα συνεχιστεί το προσεχές έτος (6,9%).

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Ρωσίας μειώθηκε κατά 2,8% σε ετήσια βάση το τέταρτο τρίμηνο του 2020, κατόπιν υποχώρησης 3,0% το προηγούμενο τρίμηνο και αύξησης 0,7% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Συνολικά πέρυσι η ρωσική οικονομία συρρικνώθηκε κατά 3,1%, ενώ για το τρέχον και το επόμενο έτος προβλέπεται ανάπτυξη 3,8%.

Η οικονομία της Τουρκίας κατέγραψε ρυθμό ανάπτυξης 5,0% σε ετήσια βάση στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, από εξίσου σημαντική ανάπτυξη (5,4%) το προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξη 6,3% πριν ένα χρόνο. Στο σύνολο του 2020 η τουρκική οικονομία αναπτύχθηκε με ρυθμό 1,8%, του οποίου προβλέπεται σημαντική επιτάχυνση σε 6,0% το 2021 και 3,5% το επόμενο έτος. Το δημοσιονομικό έλλειμμα το 2020 διαμορφώθηκε στο 5,4% του ΑΕΠ, περίπου όσο το 2019 (5,6%). Μεγάλο μέρος της στήριξης της ανάπτυξης οφείλεται στη σημαντική πιστωτική επέκταση από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα. Το 2020 οι χρηματοδοτικές ροές των τουρκικών τραπεζών προς την εγχώρια οικονομία έφτασαν τα TL888 δισεκ. (\$104 δισεκ., 18% του ΑΕΠ) σημειώνοντας ετήσια αύξηση 39%. Συνέπεια αυτών των παρεμβάσεων ήταν η επιτάχυνση του πληθωρισμού, που ανήλθε έντονα, φθάνοντας το 12,3% κατά μέσο όρο το προηγούμενο έτος, ενώ τον περασμένο Μάρτιο έφτασε στο 16,2%. Επίσης, η ισοτιμία της τουρκικής λίρας σημείωσε σημαντική διολίσθηση από την αρχή του 2020 (-20% και -27% σε σχέση με δολάριο και ευρώ αντίστοιχα στο σύνολο του προηγούμενου έτους). Η κεντρική τράπεζα ανέβασε σταδιακά το βασικό της επιτόκιο στο 19% από το επίπεδο του 8,25% στο οποίο το είχε μειώσει τον Μάιο πέρυσι, επαναφέροντας έτσι το πραγματικό επιτόκιο σε θετικό έδαφος.

Από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, η οικονομία της Βραζιλίας συρρικνώθηκε με ετήσιο ρυθμό 1,2% στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, από μείωση 3,9% το προηγούμενο τρίμηνο. Συνολικά το 2020 η οικονομία της συρρικνώθηκε κατά 4,1%, ενώ για το 2021 αναμένεται μερική ανάκαμψη 3,7%, η οποία θα συνεχιστεί ηπιότερη το 2022 (2,6%), καλύπτοντας τις απώλειες της πανδημίας.

Ο σύνθετος πρόδρομος δείκτης του ΟΟΣΑ για τις χώρες-μέλη του, παρέμεινε σε τροχιά ανόδου στο πρώτο τρίμηνο του 2021 ανεβαίνοντας στις 100 μονάδες τον Μάρτιο (+0,6% από το Δεκέμβριο), και πλέον βρίσκεται υψηλότερα από τα προ πανδημίας επίπεδα (99,4 μονάδες τον Φεβρουάριο του 2020). Ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης ανέκαμψε σημαντικά τον Μάρτιο, φτάνοντας τις 101,2 μονάδες (+1,2% από το Δεκέμβριο), ενώ και ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης ισχυροποιήθηκε στις 99,5 μονάδες (+1% από το Δεκέμβριο).

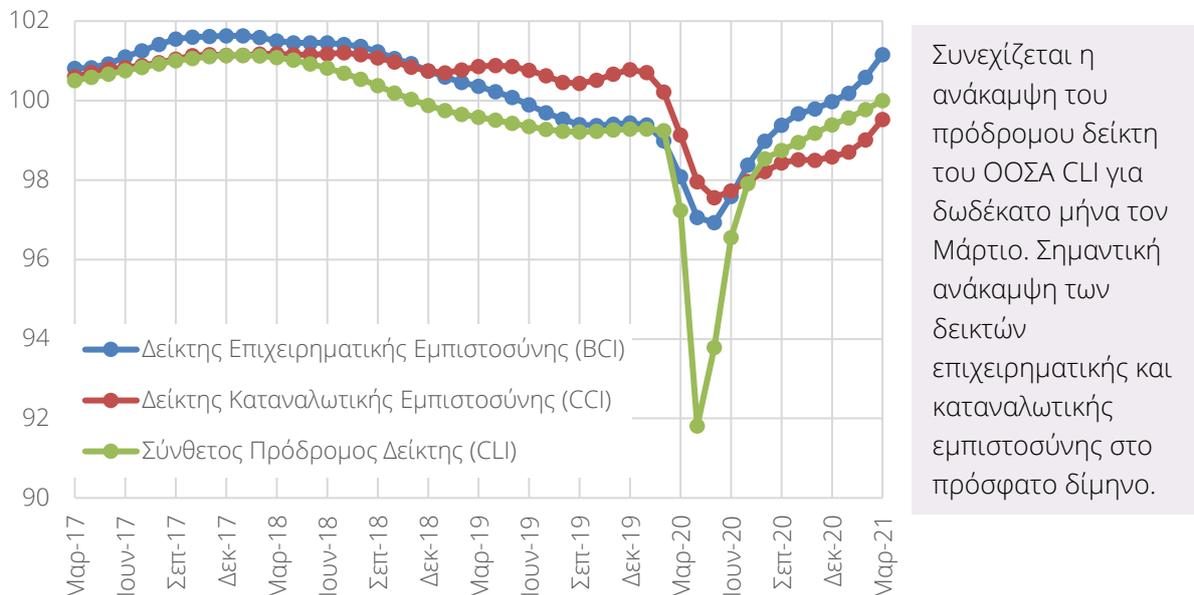
Ο πληθωρισμός έχει ανακάμψει στις ανεπτυγμένες οικονομίες από τα χαμηλά επίπεδα που σημείωσε στις αρχές/μέσα του 2020, ωστόσο, τον περασμένο Φεβρουάριο βρισκόταν σε χαμηλότερα από τα προ πανδημίας επίπεδα (ενδεικτικά 1,68% και 1,3% σε ΗΠΑ και ΕΕ αντίστοιχα). Αναμένεται να επανέλθει σταδιακά στο μακροχρόνιο μέσο όρο για τις περισσότερες χώρες μέχρι το τέλος του 2022, σημειώνοντας κάποια φυσιολογική μεταβλητότητα τους ερχόμενους μήνες λόγω επιδράσεων βάσης (base effects). Στις περισσότερες αναπτυσσόμενες οικονομίες ο πληθωρισμός αναμένεται να κυμανθεί σε μέτρια επίπεδα ή και να επιβραδυνθεί μέσα στα επόμενα δύο χρόνια. Ωστόσο, ο πληθωρισμός σε ορισμένες εξ αυτών θα μπορούσε να επιταχυνθεί, στην περίπτωση που τα νομίσματά του θα υποτιμούνταν εκ νέου.

Με την υγειονομική κρίση σε εξέλιξη, η νομισματική πολιτική παγκοσμίως εξακολουθεί να δρα υποστηρικτικά προκειμένου να περιορισθεί ο αντίκτυπος της πανδημίας στο τραπεζικό σύστημα και τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Συγκριμένα, η FED έχει δεσμευτεί ότι θα διατηρήσει το βασικό της επιτόκιο στο εύρος 0-0,25% μέχρι το 2023, ενώ θα συνεχίσει την υποστηρικτική της στάση, αγοράζοντας περιουσιακά στοιχεία με ρυθμό \$120 δισεκ. (0,6% του ΑΕΠ) μηνιαίως, με στόχο την μεγιστοποίηση της απασχόλησης και επίτευξη πληθωρισμού κοντά στον μακροχρόνιο στόχο του 2%.

Διάγραμμα 2.1

Δείκτες οικονομικού κλίματος και σύνθετος πρόδρομος δείκτης για τις χώρες του ΟΟΣΑ (στοιχεία εποχικά διορθωμένα, μακροχρόνιος μέσος όρος συνόλου παρατηρήσεων = 100)

Πηγή: ΟΟΣΑ

Και η ΕΚΤ διατηρεί την υποστηρικτική της πολιτική για την Ευρωζώνη, και έχει δεσμευτεί να συνεχίσει τις αγορές ομολόγων με ρυθμό €20 δισεκ. (0,38% του ΑΕΠ) μηνιαίως, στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP συνολικού ύψους €1,85 δισεκ., μέχρι τον Μάρτιο του 2022, ανάλογα και με την εξέλιξη της πανδημίας.

Ο όγκος του παγκοσμίου εμπορίου επλήγη σημαντικά από την πανδημική κρίση το περασμένο έτος σημειώνοντας πτώση 8,5%. Καθώς η οικονομική δραστηριότητα σταδιακά αποκαθίσταται το διεθνές εμπόριο αναμένεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 8,4% το τρέχον έτος και 6,5% το επόμενο. Αντιθέτως, ο διασυνοριακός τουρισμός και οι μεταφορές αναμένεται να παραμείνουν σε χαμηλά επίπεδα, μέχρι η πανδημία να τεθεί υπό έλεγχο, καθώς η ανασφάλεια και οι περιορισμοί στις μετακινήσεις παραμένουν. Στο Πλαίσιο 2.1 εξετάζονται οι τάσεις του διεθνούς εμπορίου παγκοσμίως, σε σύνολα κρατών (ανεπτυγμένες-αναπτυσσόμενες) και εντός αυτών.

Πλαίσιο 2.1

Τάσεις στο παγκόσμιο εμπόριο το 2020

Εξαιτίας της αναστολής λειτουργίας ορισμένων κλάδων, που επηρέασε και τις σχετιζόμενες με αυτούς δραστηριότητες, όπως επίσης των περιορισμών στις επιβατικές μετακινήσεις, η πανδημία του νέου κορωνοϊού είχε ιδιαίτερα σημαντικό αντίκτυπο στο διεθνές εμπόριο. Συνολικά αυτό υποχώρησε πέρυσι κατά 5,3%, βάσει στοιχείων του CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, κατόπιν οριακής πτώσης το 2019 (-0,3%). Η περυσινή υποχώρηση ήταν η ευρύτερη από το 2010, ύστερα από τη συρρίκνωση του 2009, λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Στη συνέχεια αυτού του πλαισίου παρουσιάζεται η τάση αμφοτέρων των μεγεθών στις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, καθώς και σε σημαντικές οικονομίες και ομάδες κρατών εντός αυτών, προκειμένου να αναδειχθούν οι πρώτες επιδράσεις της πανδημίας στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας, μέσω του διεθνούς εμπορίου.

Αναλυτικά, η πρώτη αναστολή λειτουργίας επιχειρήσεων και οι περιορισμοί στις μετακινήσεις το δεύτερο τρίμηνο του 2020, προκάλεσαν σημαντική κάμψη του παγκόσμιου εμπορίου σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019 (-14,0%, Διάγραμμα 2.2.A). Αυτή ήταν εντονότερη στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, με πτώση 18,8% και 15% σε εξαγωγές και εισαγωγές αντίστοιχα. Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, στις οποίες έχει σημαντική βαρύτητα η οικονομία της Κίνας, η κάμψη ήταν μικρότερη το ίδιο χρονικό διάστημα (6,5% και 10,4% αντίστοιχα). Η σαφώς διαφορετική ένταση των μεταβολών μεταξύ των ομάδων κρατών αποτυπώνει το μικρότερο αρχικό πλήγμα της υγειονομικής κρίσης στις αναδυόμενες οικονομίες σε σύγκριση με τις αναπτυσσόμενες. Η ισχυρή στήριξη από παρεμβάσεις δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής σε πολλές χώρες, κυρίως σε αναπτυσσόμενες, συνέβαλε και στη σταδιακή κάμψη της συρρίκνωσης του παγκόσμιου εμπορίου. Ενώ η αποκλιμάκωση της μείωσης ήταν εντονότερη στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, με αποτέλεσμα αμφότερες οι μεταβολές εξαγωγών και εισαγωγών να είναι σχεδόν μηδενικές στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι, στις αναπτυσσόμενες, όπου οι επιπτώσεις της πανδημίας ήταν ηπιότερες, η τάση στις εξαγωγές εξελίχθηκε σε ανοδική ήδη από το τρίτο τρίμηνο (+1,0%), με τις εισαγωγές τους να συνεχίζουν να περιορίζονται, έστω ήπια, έως το τέλος της προηγούμενης χρονιάς. Συνολικά το 2020, το διεθνές εμπόριο των αναπτυσσόμενων χωρών υποχώρησε κατά 5,7% στο σκέλος των εξαγωγών και 6,7% στην πλευρά των εισαγωγών, έναντι αντίστοιχων μεταβολών 5,0% και 2,0% στις αναπτυσσόμενες. Λαμβάνοντας υπόψη και τον όγκο του εμπορίου το 2019, σε \$ τιμές 2010, το εμπορικό ισοζύγιο των αναπτυσσόμενων οικονομιών επιδεινώθηκε (έλλειμμα \$728 δισεκ. το 2020, από \$643 δισεκ. πρόπερσι), ενώ αυτό των αναπτυσσόμενων βελτιώθηκε (πλεόνασμα \$539 δισεκ., από πλεόνασμα \$374 δισεκ.).

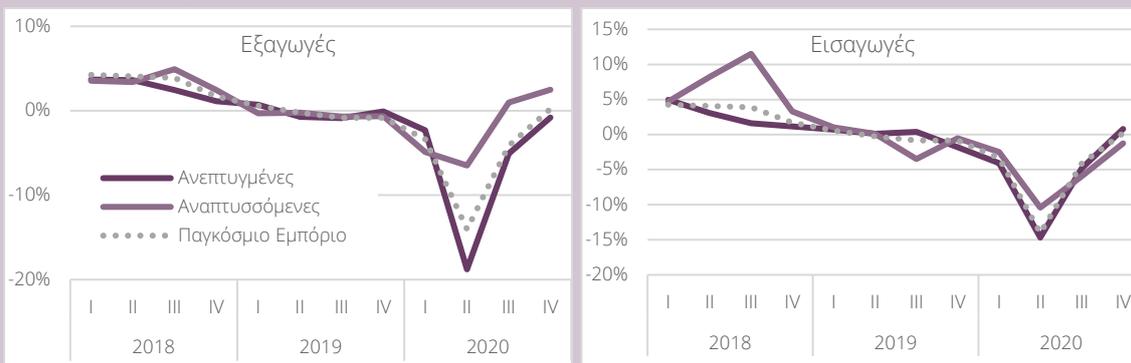
Μεταξύ των αναπτυσσόμενων οικονομιών [Διάγραμμα 2.2.B], η Ιαπωνία παρουσίασε μια εκ των εντονότερων πτώσεων στις εξαγωγές στο β' τρίμηνο πέρυσι, άνω του 20%, χωρίς να υποχωρήσουν αντίστοιχα οι εισαγωγές της, στο ίδιο και τα επόμενα τρίμηνα. Η γρήγορη αποκλιμάκωση της πτώσης στις εξαγωγές το β' εξάμηνο, που εξελίχθηκε σε άνοδο στο δ' τρίμηνο (+2,4%), δεν ήταν επαρκής για τη βελτίωση του ισοζυγίου της, το πλεόνασμα του οποίου σχεδόν μηδενίστηκε (από \$14,8 δισεκ. (τιμές 2010) σε \$0,5 δισεκ.). Η γρήγορη ανάκαμψη των εισαγωγών στις ΗΠΑ, που ξεπέρασε το 5,0% στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι, περιόρισε την πτώση τους στο 4,1% συνολικά το 2020, έναντι μείωσης 10,6% των εξαγωγών τους, επιδεινώνοντας το εξωτερικό ισοζύγιο, σε έλλειμμα \$980 δισεκ., έναντι ελλείμματος \$915 δισεκ. το 2019.

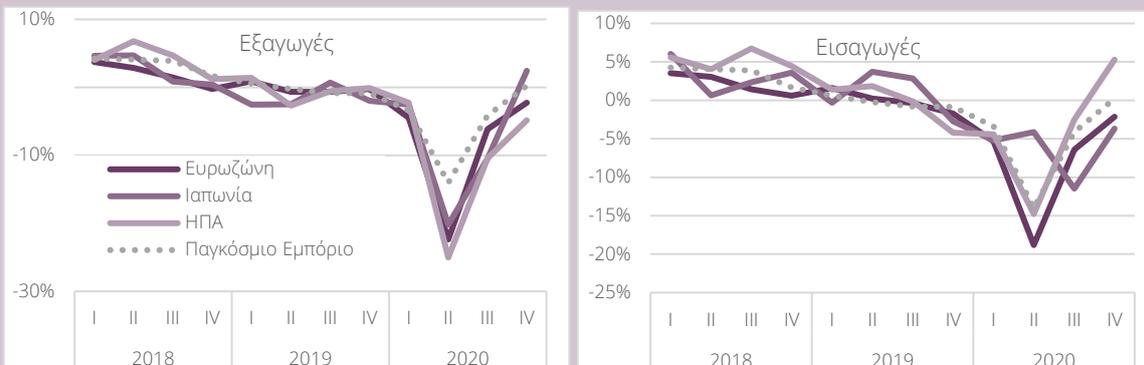
Μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών [Διάγραμμα 2.2.Γ], στην Κίνα, μετά την καθίζηση κατά 11% των εξαγωγών στο α΄ τρίμηνο του 2020, η τάση μεταβλήθηκε σε ανοδική από το επόμενο, με την αύξησή τους να φτάνει το 13,5% στο τελευταίο τρίμηνο και κατά μέσο όρο πέρυσι το 2,8%. Καθώς οι εισαγωγές της Κίνας αυξάνονταν συνεχώς πέρυσι, η μέση διεύρυνσή τους, κατά 3,3%, οδήγησε σε οριακή υποχώρηση του εμπορικού πλεονάσματος, στα \$167,1 δισεκ. (τιμές 2010), από \$173 δισεκ. πρότεροι. Στις αναπτυσσόμενες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στη Ρωσία, καθώς και της Λατινικής Αμερικής, η εντονότερη συρρίκνωση των εισαγωγών (-10,5% και -10,9% αντίστοιχα) έναντι των εξαγωγών (-4,3% και -4,1%), βελτίωσε τα εμπορικά ισοζύγιά τους (πλεόνασμα \$236,1 δισεκ., από \$220,4 δισεκ., και πλεόνασμα \$174 δισεκ. από \$112,6 δισεκ.).

Διάγραμμα 2.2

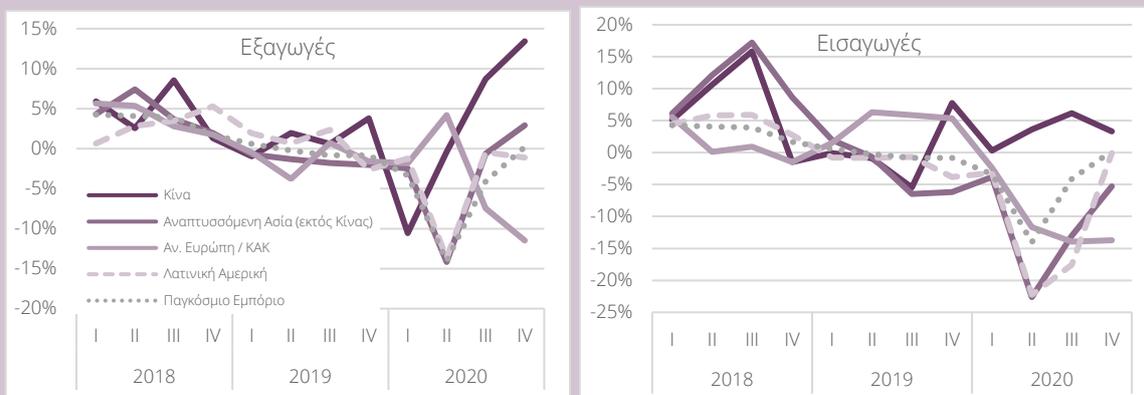
Α. Εξέλιξη εμπορίου σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Β. Εξέλιξη εμπορίου μεταξύ επιλεγμένων ανεπτυγμένων οικονομιών (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Γ. Εξέλιξη εμπορίου μεταξύ επιλεγμένων αναπτυσσόμενων οικονομιών (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

B. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

- Νέα έξαρση του COVID-19 στην Ευρώπη στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι, διαφορετικής έντασης μεταξύ των χωρών. Επιβολή εκ νέου διοικητικών περιοριστικών μέτρων.
- Πλήθος προγραμμάτων στήριξης της ευρωπαϊκής οικονομίας, με πλέον σημαντικά το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU), τον ενισχυμένο προϋπολογισμό της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027 και το Πρόγραμμα Αγοράς Τίτλων λόγω Πανδημίας της ΕΚΤ (PEPP). Ανάγκη επίστευσης της εφαρμογής των δημοσιονομικών προγραμμάτων, καθώς τα δημόσια οικονομικά των χωρών είναι επιβαρυνμένα από τις εθνικές παρεμβάσεις.
- Ενίσχυση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος σε ΕΕ και Ευρωζώνη το πρώτο τρίμηνο του 2021
- Ύφεση στην ΕΕ και την Ευρωζώνη το τέταρτο τρίμηνο του 2020, 4,6% και 4,9% αντιστοίχως, ισχυρότερη από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (4,1% και 4,2% αντίστοιχα)
- Θετική συμβολή καθαρών εξαγωγών στην ανάπτυξη την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου σε αμφότερες τις ζώνες
- Προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ύφεση στην Ευρωζώνη 6,8% το 2020 και ανάκαμψη 3,8% στο επόμενο έτος (Φεβρουάριος 2021)

Η πανδημία του COVID-19 και τα περιοριστικά μέτρα που εφαρμόστηκαν για την προστασία της δημόσιας υγείας πανευρωπαϊκά τον Μάρτιο-Μάιο πέρυσι, είχαν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της λειτουργίας της οικονομίας της ΕΕ. Για το μετριασμό των επιπτώσεων των μέτρων προστασίας στις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Τον περυσινό Μάιο ξεκίνησε μια αποκλιμάκωση της υγειονομικής κρίσης, που οδήγησε και σε χαλάρωση-άρση των προστατευτικών μέτρων, με εκκίνηση δραστηριότητας των επιχειρήσεων και απελευθέρωση των μετακινήσεων, εντός και εκτός συνόρων. Κατά την καλοκαιρινή περίοδο του 2020, μια σχετική αίσθηση κανονικότητας επέστρεψε πρόσκαιρα στην Ευρώπη. Ωστόσο, από το τέλος του τρίτου και κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2020, η δριμεία αύξηση των κρουσμάτων το νέου κορωνοϊού σε όλη την Ευρώπη, εντονότερη από ότι κατά την αρχική εξάπλωση της πανδημίας, οδήγησε στην επαναφορά μέτρων περιορισμού. Κατόπιν της αποκλιμάκωσης της πανδημίας στην αρχή του 2021, έλαβε χώρα νέα έξαρση αυτής σε πολλές χώρες διεθνώς, μεταξύ των οποίων και ευρωπαϊκές, από τον Μάρτιο (π.χ. Ιταλία, Γαλλία, Γερμανία, Πολωνία), με διαφορετική ένταση μεταξύ αυτών. Πάντως, σε ορισμένες χώρες τα νέα κρούσματα του ιού είτε έχουν σταθεροποιηθεί, είτε υποχωρούν (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Ολλανδία). Σε συνέχεια αυτών των εξελίξεων επανήλθαν μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας.

Οι έντονες διακυμάνσεις της πανδημίας έχουν προκαλέσει έντονη ανησυχία για τις οικονομικές επιδράσεις τους, αλλά κυρίως για τις δυνατότητες αντιμετώπισής της, προκειμένου να μην συνεχιστεί-κλιμακωθεί η επίδρασή της στις ανθρώπινες ζωές. Από την άλλη πλευρά, ανασχετικά στην ισχυρή αβεβαιότητα εξαιτίας των παραπάνω εξελίξεων από το τέλος του 2020 και κατά το τρέχον έτος επιδρούν πρωτίστως η εκκίνηση των εμβολιασμών και την έως τώρα πρόοδο που έχει συντελεστεί σε αυτούς, καθώς και από τη διεύρυνση των μέσων ανίχνευσης του ιού (π.χ. self-tests), την πρόοδο στην ανακάλυψη θεραπειών, φαρμάκων. Για το μετριασμό των οικονομικών επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε από την αρχή της στην υλοποίηση παρεμβάσεων πολιτικής, νομισματικής και δημοσιονομικής. Οι πλέον σημαντικές εξ' αυτών είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU), με προϋπολογισμό €750 δισεκ. και ο ενισχυμένος προϋπολογισμός της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027, κοντά στο €1,05

τρισεκ. Οι σχετικές με τον COVID-19 δράσεις πολιτικής της ΕΚΤ παρουσιάζονται στο τέλος της τρέχουσας υπό-ενότητας. Ενώ ο σχεδιασμός των δημοσιονομικών δράσεων ξεκίνησε σχετικά νωρίς στη διάρκεια της πανδημίας, εντούτοις προς το παρόν δεν έχει ξεκινήσει η εφαρμογή τους, εξαιτίας κυρίως διαδικαστικών θεμάτων, τόσο σε επίπεδο ΕΕ, όσο και σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, υφίσταται ανάγκη σημαντικής επίσπευσης της υλοποίησής τους, καθώς τα δημόσια οικονομικά των χωρών είναι επιβαρυνμένα από τα εθνικά προγράμματα στήριξης λόγω της πανδημίας, γεγονός που ενδέχεται να έχει επιπτώσεις στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών.

Οι επιπτώσεις από την πανδημία το 2020 στην ΕΕ ήταν έντονες στη ζήτηση, στις εφοδιαστικές αλυσίδες, στην προσφορά εργασίας, στη βιομηχανική παραγωγή, στις τιμές, στο εμπόριο και στις ροές κεφαλαίων. Τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης στην Ευρώπη επηρέασε και το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή οικονομία στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία ήταν σχετικά ευάλωτη σε ένα shock, καθώς είχε ήδη σημειώσει σημαντική επιβράδυνση το 2019, εξαιτίας κυρίως ορισμένων διαρθρωτικών προβλημάτων σε κλάδους της βιομηχανίας της.

Συγκεκριμένα ως προς τις οικονομικές εξελίξεις κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2020 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη, αμφότερες οι περιφέρειες παρουσίασαν ύφεση, κατά 4,6% και 4,9% αντιστοίχως, ισχυρότερη από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (4,1% και 4,2% αντίστοιχα), και έναντι ανάπτυξης κατά 1,2% σε ΕΕ και 1,0% σε ΕΖ ένα έτος νωρίτερα. Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴, κατόπιν ανάπτυξης 1,3% το 2019, η ύφεση στην Ευρωζώνη εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε σε 6,8% για το 2020. Για το 2021 προβλέπεται ανάκαμψη η οποία εν μέρει θα καλύψει αυτές τις απώλειες, κατά 3,8%. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπεται ύστερα από ανάπτυξη 1,5% το 2019, ύφεση 6,3% πέρυσι και το 2021 μερική διόρθωση, ύψους 3,7% του ΑΕΠ.

Η ύφεση στις οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους προέκυψε από την υποχώρηση της εγχώριας ζήτησης, Με τη συμβολή των επενδύσεων να είναι εξίσου αρνητική με το προηγούμενο τρίμηνο (-2,0%), εντονότερη ήταν η αρνητική συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης, 3,8 π.μ. του ΑΕΠ, από 2,3 π.μ. το τρίτο τρίμηνο του 2020. Αντίθετη ήταν η τάση στην επίδραση των καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ. Το τέταρτο τρίμηνο του 2020 ήταν θετική, κατά 0,7%, έναντι αρνητικής επίδρασης 0,3% το προηγούμενο τρίμηνο. Παρόμοιες είναι οι τάσεις στη διάρθρωση της ύφεσης στις οικονομίες της Ευρωζώνης, με την εγχώρια ζήτηση να αποτελεί το βασικό υφεσιακό παράγοντα (-5,7 π.μ. από -3,9 π.μ. όμως στο τρίτο τρίμηνο του έτους). Επίσης, σημειώθηκε αρνητική συμβολή των επενδύσεων σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους, παρόμοιας έντασης με το προηγούμενο τρίμηνο (-2,1 π.μ. από -1,9 π.μ. του ΑΕΠ), ενώ η αρνητική επίδραση της ιδιωτικής κατανάλωσης ενισχύθηκε, από 2,5 π.μ. στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι σε 4,1 π.μ. στο επόμενο. Επιπλέον, στο εν λόγω τρίμηνο, η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στην Ευρωζώνη ήταν θετική, κατά 0,8%, ενώ ένα τρίμηνο νωρίτερα ήταν οριακά αρνητική (-0,2%).

Η διάρθρωση των συνιστωσών του ΑΕΠ από την πλευρά της δαπάνης παραμένει παραπλήσια σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη, με την κατανάλωση να αντιπροσωπεύει το 74,7% και 74,8% του ΑΕΠ αντίστοιχα, τις επενδύσεις να αποτελούν το 21,7% και 21,5% του ΑΕΠ, τις εξαγωγές το 51,4% και το 49,7% και τις εισαγωγές το 47,8% και 46,0% του ΑΕΠ.

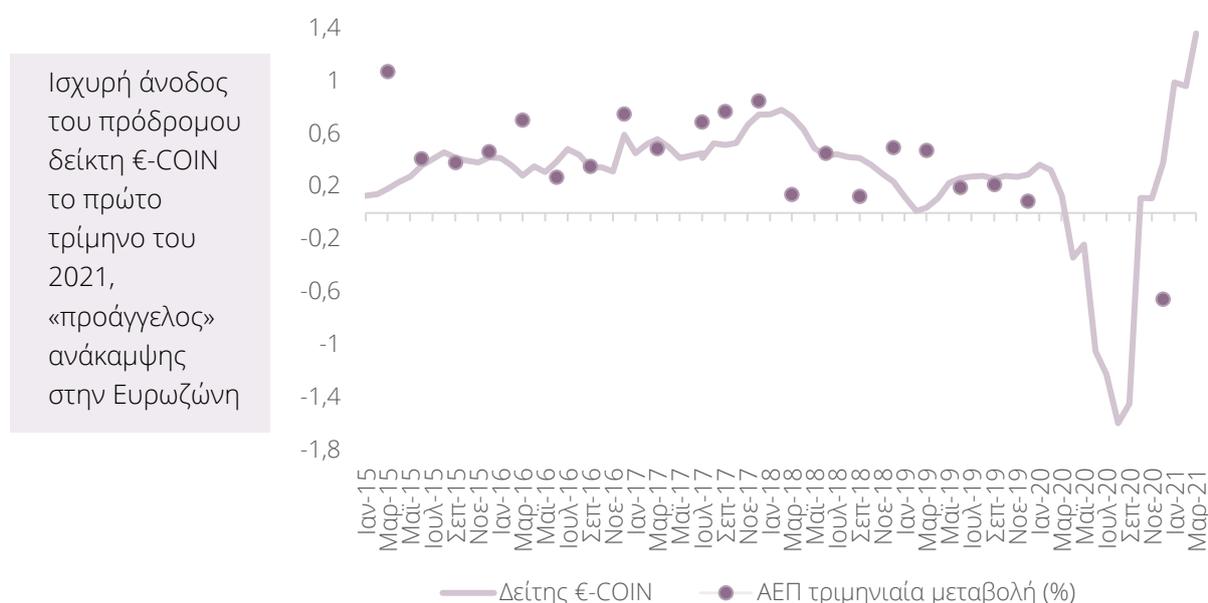
⁴ European Economic Forecasts, Winter (Interim) 2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2021

Το Λουξεμβούργο είναι η μοναδική χώρα στην οποία σημειώθηκε ανάπτυξη στην ΕΕ το τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους (ετήσιες μεταβολές σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία), με ρυθμό 1,4%. Η ηπιότερη ύφεση σημειώθηκε στο τέταρτο τρίμηνο στην Ιρλανδία (0,2%), στη Λιθουανία (1,0%), στην Δανία (1,5%) και στην Φιλανδία (1,7%). Στην Ελλάδα, η ύφεση (7,9%) ήταν η δεύτερη εντονότερη μεταξύ των χωρών της ΕΕ μετά την Ισπανία (8,9%). Οι χώρες στις οποίες σημειώθηκε η βαθύτερη ύφεση, πέραν των προαναφερθεισών, ήταν η Κροατία (7,1%), η Ιταλία (6,6%) και η Μάλτα (6,2%). Σε επίπεδο κυλιόμενου 12-μηνου, η Ελλάδα παρουσίασε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης 8,0%, ισχυρότερο από αυτόν στην ΕΕ (6,3%) και στην ΕΖ (6,8%). Η χώρα με τη βαθύτερη οικονομική συρρίκνωση, σε δωδεκάμηνη βάση, ήταν η Ισπανία (-10,9%), ακολουθούμενη από την Ιταλία (9,0%) και την Γαλλία (8,2%). Στον αντίποδα, η μοναδική χώρα με θετικό κυλιόμενο ρυθμό ανάπτυξης στην ΕΕ-27 ήταν η Ιρλανδία (2,5%).

Διάγραμμα 2.3

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN & ΑΕΠ Ευρωζώνης*

*Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Πηγή: CEPR και Bank of Italy

Ως προς τις τάσεις στο οικονομικό κλίμα και τους βασικούς πρόδρομους δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση, ο δείκτης €-COIN αυξήθηκε στο πρώτο τρίμηνο του 2021 στις 1,10 μονάδες, από 0,20 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ βρίσκεται αρκετά υψηλότερα στο πρώτου τριμήνου του προηγούμενου έτους (0,20). Η μηνιαία επίδοση του Μαρτίου 2021, στις 1,36 μονάδες, είναι εξαιρετικά υψηλή, υποδεικνύοντας σημαντική αύξηση q-o-q του ΑΕΠ στο πρώτο τρίμηνο του 2021.

Ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΕΕ και την Ευρωζώνη διαμορφώθηκε την περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου φέτος στις 94,7 και 95,3 μονάδες αντίστοιχα,

υψηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, κατά 4,1 και 3,9 μονάδες, ωστόσο χαμηλότερα ως προς την ίδια περίοδο πέρυσι, κατά 5,3 και 4,8 μονάδες. Τον Μάρτιο φέτος ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος διαμορφώθηκε στις 99,9 μονάδες στην ΕΕ και διαμορφώθηκε στις 100,9 μονάδες στην Ευρωζώνη, 6,8 και 7,5 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Από την άλλη πλευρά, διαμορφώθηκε 5,4 και 6,8 μονάδες υψηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο.

Πίνακας 2.2

Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (μ.ό. 2000-2020=100)

Μήνας	Απρ-19	Μάι-19	Ιούν-19	Ιούλ-19	Αυγ-19	Σεπ-19	Οκτ-19	Νοβ-19	Δεκ-19	Ιαν-20	Φεβ-20	Μαρ-20
ΕΕ-27 (2020)	104	105	103,1	102,4	102,7	101,3	100,4	100,9	101	102,5	103	94,5
Ευρωζώνη	103,6	105	102,9	102,3	102,6	101,1	100,2	100,7	100,9	102,6	103,4	94,1

Μήνας	Απρ-20	Μάι-20	Ιουν-20	Ιουλ-20	Αύγ-20	Σεπ-20	Οκτ-20	Νοβ-20	Δεκ-20	Ιαν-21	Φεβ-21	Μαρ-21
ΕΕ-27 (2020)	67,1	69,4	77,2	83,7	88,4	91,5	91,7	88,6	91,6	91,1	93,1	99,9
Ευρωζώνη	67,8	70,2	78,1	84,2	89,1	92,3	92,5	89,3	92,4	91,5	93,4	100,9

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG ECFIN), Μάρτιος 2021

Μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών της ΕΕ, στη Γαλλία το πρώτο τρίμηνο φέτος ο δείκτης αυξήθηκε ελαφρώς σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (+1,3 μονάδες), ενώ σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2020 διαμορφώθηκε 10,0 μονάδες χαμηλότερα. Ενίσχυση σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο πέρυσι σημειώθηκε στη Γερμανία, κατά 1,6 μονάδες, ενώ ο δείκτης ήταν μόλις 0,9 μονάδες χαμηλότερος έναντι του πρώτου τριμήνου του 2020. Στην Ιταλία, ο δείκτης αυξήθηκε κατά 6,7 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και υστερούσε κατά 0,7 μονάδες έναντι του αντίστοιχου τριμήνου πέρυσι.

Πληρέστερη πληροφόρηση για τις τάσεις στα μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 και τις υπόλοιπες μακροοικονομικές μεταβλητές, καθώς και για τις εκτιμώμενες τάσεις σε αυτά το τρέχον έτος παρέχεται στη συνέχεια της παρούσας υπό-ενότητας. Παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις και οι προβλέψεις για το 2020 και το 2021, όπως αυτές προκύπτουν για την ΕΕ και την Ευρωζώνη στην πλέον πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το τέταρτο τρίμηνο του 2020 (ετήσιες μεταβολές σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία), η ιδιωτική κατανάλωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση μειώθηκε κατά 7,1%, όταν το προηγούμενο τρίμηνο καταγράφηκε πτώση της 4,3%, ενώ την αντίστοιχη περίοδο του 2019 η τάση της ήταν ανοδική (1,5%). Στην Ευρωζώνη η κατανάλωση των νοικοκυριών υποχώρησε κατά 7,6%, από μείωση 4,6% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα έτος νωρίτερα σημείωνε αύξηση 1,2%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε τον περασμένο Νοέμβριο μείωση της κατανάλωσης των νοικοκυριών στο σύνολο του 2020 στην ΕΕ κατά 8,2% και ανάκαμψή

της το 2021 κατά 4,2%. Για την Ευρωζώνη προέβλεψε εξασθένιση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 8,7% πέρυσι και διεύρυνση 4,3% στο επόμενο έτος. Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία η ιδιωτική κατανάλωση ήταν 6,9% χαμηλότερη το τέταρτο τρίμηνο σε σχέση με ένα χρόνο πριν, και στη Γαλλία σημειώθηκε όμοια μείωση (7,0%). Στην Ιταλία μειώθηκε κατά 9,9%, από πτώση 7,7% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στην Ισπανία συρρικνώθηκε κατά 9,2%, ομοίως με το περασμένο τρίμηνο.

Πίνακας 2.3

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (πραγματικές ετήσιες % μεταβολές, εκτός αν δηλώνεται διαφορετικά)

	ΕΕ			Ευρωζώνη		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
ΑΕΠ*	1,5	-6,3	3,7	1,3	-6,8	3,8
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,6	-8,2	4,2	1,3	-8,7	4,3
Δημόσια Κατανάλωση	2,0	2,1	2,3	1,9	1,9	2,3
Ακαθάριστες επενδύσεις	5,7	-10,3	5,6	5,8	-11,2	6,1
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	2,7	-11,3	6,2	2,5	-11,5	6,2
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	3,8	-10,0	6,1	3,9	-10,1	6,0
Απασχόληση	0,9	-4,5	1,8	1,1	-5,3	2,5
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	6,7	7,7	8,6	7,5	8,3	9,4
Πληθωρισμός*	1,4	0,7	1,5	1,2	0,3	1,4
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-0,5	-8,4	-6,1	-0,6	-8,8	-6,4
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	79,2	93,9	94,6	85,9	101,7	102,3
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	2,9	2,5	2,5	3,1	2,6	2,6

Πηγή: European Economic Forecasts, Autumn 2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2020

*European Economic Forecasts, Winter 2021 (Interim), Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2021

Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη το τέταρτο τρίμηνο του 2020 κατά 2,4% και 2,5% αντίστοιχα, από ενίσχυση 2,1% και 2,4% ένα τρίμηνο πριν. Στο ίδιο τρίμηνο του 2019 η δημόσια κατανάλωση είχε ανέλθει κατά 2,2% σε ΕΕ και 2,0% Ευρωζώνη. Για το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέμενε οριακή κλιμάκωση της αύξησης της δημόσιας κατανάλωσης στην ΕΕ-27 σε σύγκριση με πρόπερσι, πρωτίστως λόγω των μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, σε 2,1% από 2,0%, ενώ για την Ευρωζώνη εκτίμησε ίδια διεύρυνση με το 2019 (1,9%). Το τρέχον έτος η διεύρυνση θα κλιμακωθεί, σε 2,3% σε αμφότερες τις οικονομικές περιφέρειες. Το τέταρτο τρίμηνο του 2020 σημειώθηκε αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης στην Ελλάδα κατά 7,3% σε σχέση με πριν ένα έτος (-0,8%), όταν στο προηγούμενο τρίμηνο ήταν αυξημένη κατά 4,8%.

Οι επενδύσεις παρουσίασαν ισχυρή πτώση την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2020 στην ΕΕ, κατά 8,7%, όμοια με το προηγούμενο τρίμηνο. Ομοίως στην Ευρωζώνη, η πτώση ήταν της τάξης του 9,4%, έναντι μικρότερης μείωσης 8,9% στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019 οι επενδύσεις είχαν διευρυνθεί κατά 0,7% στην ΕΕ και 0,8% στην Ευρωζώνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει συρρίκνωσή τους κατά 10,3% για το 2020 και ενίσχυση 5,6% για το 2021 στην ΕΕ, ενώ αναμένει πτώση 11,2% και ανάκαμψη 6,1% αντιστοίχως στην Ευρωζώνη. Στο τέταρτο

τρίμηνο του 2020, στη Γερμανία σημειώθηκε συρρίκνωση των επενδύσεων κατά 4,8%, ύστερα από σημαντική μείωση 11,5% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ στην Ιταλία καταγράφηκε έντονη επιβράδυνση πτώσης, σε 3,8% από 9,6% στο τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2020. Ο ρυθμός μείωσης των επενδύσεων στη Γαλλία ήταν στο επίπεδο του 2,3%, από 6,7% στο προηγούμενο τρίμηνο. Στην Ελλάδα σημειώθηκε σημαντική μείωση των επενδύσεων, κατά 19,0%, έναντι υψηλής θετικής μεταβολής 35,3% το τρίτο τρίμηνο του 2020 που οφείλεται κυρίως στη μεγάλη διεύρυνση των αποθεμάτων.

Μείωση καταγράφηκε στην εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών για ακόμα ένα τρίμηνο τόσο στην ΕΕ (4,6%), όσο και στην Ευρωζώνη (5,6%), έναντι όμως πολύ ισχυρότερης πτώσης, κατά 8,3% και 9,0% αντίστοιχα, το προηγούμενο τρίμηνο και διεύρυνσης 1,7% και 1,8% στο τέταρτο τρίμηνο του 2019. Για το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε πτώση των εξαγωγών στην ΕΕ-27 σε σύγκριση με το 2019 κατά 11,3% και αύξηση στο επόμενο έτος 6,2%. Για την Ευρωζώνη αναμένει συρρίκνωση 11,5% για το σύνολο του 2020 και αύξηση το 2021 επίσης 6,2%. Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία σημειώθηκε συμπίεση των εξαγωγών στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 κατά 5,1%, από μείωση 9,5% στο τρίτο τρίμηνό του. Η συρρίκνωση των εξαγωγών στη Γαλλία και στην Ιταλία το τρίτο τρίμηνο φέτος ήταν 9,8% και 8,1% αντίστοιχα, από πτώση 15,6% και 9,8% το προηγούμενο τρίμηνο. Στην Ελλάδα σημειώθηκε έντονη υποχώρηση το τέταρτο τρίμηνο, 13,4%, από κατακόρυφη μείωση 41,9% στο τρίτο τρίμηνο. Συρρίκνωση των εξαγωγών σημειώθηκε στην Ισπανία, κατά 16,3%, από μεγαλύτερης έντασης πτώση 19,8% στο τρίτο τρίμηνο, όπως και στην Κύπρο (27,9%), κατόπιν μείωσης 26,6% στο τρίτο τρίμηνο του έτους.

Επιβράδυνση σημείωσε η συρρίκνωση των εισαγωγών το τέταρτο τρίμηνο του 2020 στην ΕΕ σε σχέση με το τρίμηνο που προηγήθηκε, σε 6,3% από αρνητική μεταβολή 8,3%. Όμοια μεταβολή παρατηρήθηκε στην ΕΖ, σε 7,6% από πτώση 9,2% το τρίτο τρίμηνο του 2020. Ένα χρόνο νωρίτερα είχε καταγραφεί αύξηση 2,3% και 2,5% αντίστοιχως. Για τα έτη 2020 και 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προβλέψει για την ΕΕ-27 πτώση 10,0% και αύξηση 6,1% αντίστοιχα. Για την Ευρωζώνη αναμένει μείωση το 2020 κατά 10,1% και μεγέθυνση το 2021 6,0%. Σε επίπεδο χωρών, το τρίτο τρίμηνο του 2020 οι εισαγωγές μειώθηκαν στην Ισπανία κατά 9,4%, έναντι μεγαλύτερης πτώσης 15,7% στο προηγούμενο τρίμηνο. Ομοίως στην Γαλλία βρέθηκαν σε πτωτική τροχιά, κατά 7,5%, από μείωση 10,0% ένα τρίμηνο πριν, και στην Ιταλία στο -7,1% από -14,0%. Αρνητικός ρυθμός σημειώθηκε στη Γερμανία (6,8%), από πτώση 9,9% στο τρίτο τρίμηνο του 2020. Στην Ελλάδα, οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 9,5%, ενώ στο προηγούμενο τρίμηνο ήταν λιγότερες κατά 5,8%.

Με βάση τις εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, η συμβολή των καθαρών εξαγωγών σε αυτό ήταν αρνητική στα τρία πρώτα τρίμηνα του 2020 (1,7%, 0,9% και 0,2% αντίστοιχως), έναντι θετικής συμβολής το τέταρτο τρίμηνο 0,8%. Στο τέταρτο τρίμηνο ένα χρόνο πριν ήταν αρνητική και ίση με 0,3%. Η θετική συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο τέταρτο τρίμηνο προήλθε από την ταυτόχρονη εξασθένιση της αρνητικής συμβολής των εξαγωγών, από 4,5% στο τρίτο τρίμηνο σε 2,8% την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2020, καθώς και τη μικρότερης έντασης αρνητική επίδραση των εισαγωγών, από 4,3% το τρίτο τρίμηνο σε 3,6% στο επόμενο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η αρνητική συμβολή της εγχώριας ζήτησης ήταν της τάξης του 5,7% του ΑΕΠ, από μικρότερη αρνητική επίπτωση το προηγούμενο τρίμηνο (-3,9%). Η μεγαλύτερη επιδείνωση επίδρασης μεταξύ των συνιστωσών της προήλθε κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία επενέργησε αρνητικά κατά 2,5% του ΑΕΠ στο τρίτο τρίμηνο του 2020 ενώ το τέταρτο τρίμηνο η αρνητική συμβολή της υποχώρησε στις 4,1 π.μ.

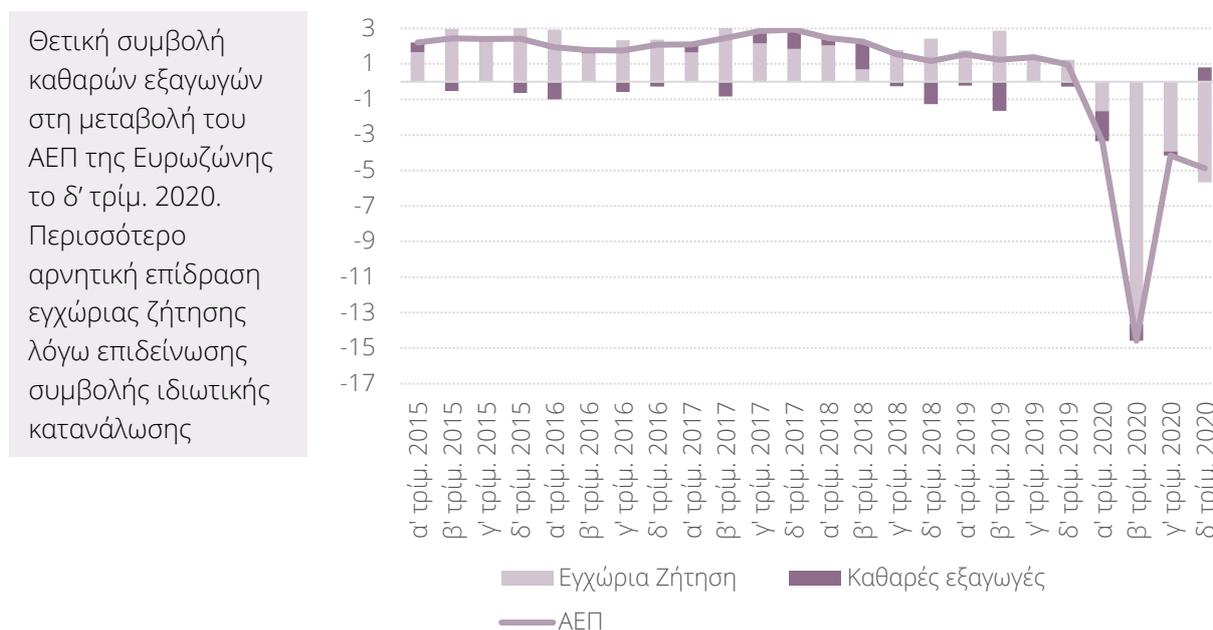

Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός επιβραδύνθηκε το τέταρτο τρίμηνο του 2020 στην ΕΕ και την Ευρωζώνη, καταγράφοντας ρυθμό 0,3% και -0,3% από 0,5% και 0% ένα τρίμηνο νωρίτερα. Στο τέταρτο τρίμηνο του 2019 ο εναρμονισμένος πληθωρισμός είχε διαμορφωθεί σε 1,3% στην ΕΕ και 1,0% στην ΕΖ. Συνολικά για το περασμένο έτος η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε τον περασμένο Φεβρουάριο ότι ο πληθωρισμός θα επιβραδυνθεί στην ΕΖ, σε 0,7%, αλλά και στην ΕΕ, σε 0,3%, δηλαδή πολύ χαμηλότερα από το στόχο της ΕΚΤ, στην περιοχή του 2,0%, ενώ το 2021 θα επιστρέψει κοντά στα επίπεδα του 2019, σε 1,4% και 1,5% αντιστοίχως.

Η μείωση της απασχόλησης συνεχίστηκε στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, -1,6% στην ΕΕ και -1,9% στην ΕΖ, ηπιότερης έντασης ωστόσο από ότι στο τρίτο τρίμηνο (-2,0% και -2,1% αντίστοιχα), ενώ την ίδια περίοδο του 2019 σημειωνόταν αύξηση των θέσεων εργασίας, κατά 1,0% και 1,1%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προβλέψει μείωση της δημιουργίας θέσεων εργασίας στην ΕΕ για το 2020 και αύξηση το 2021, κατά 4,5% και 1,8% αντίστοιχα, κατόπιν ανόδου 0,9% πρόπερσι. Για την Ευρωζώνη επίσης προέβλεψε πτώση της απασχόλησης στο περασμένο έτος, κατά 5,3%, και άνοδο 2,5% το 2021, από διεύρυνση 1,1% το 2019. Αύξηση της απασχόλησης το τέταρτο τρίμηνο του 2020 σημειώθηκε στο Λουξεμβούργο (1,7%) και στην Πολωνία (0,8%).

Διάγραμμα 2.4

Ευρωζώνη - Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ στον πραγματικό ρυθμό μεταβολής του (σε ποσοστιαίες μονάδες)

Πηγή: Eurostat

Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε το τρίτο τρίμηνο του 2020 στο 7,5% στην ΕΕ και στο 8,4% στην Ευρωζώνη, έναντι 6,7% και 7,3% αντιστοίχως στο δεύτερο τρίμηνο του 2020. Στο τρίτο τρίμηνο πρόπερσι βρισκόταν στο 6,5% στην ΕΕ και στο 7,3% στην ΕΖ. Για το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκτιμήσει αύξηση των ποσοστών ανεργίας σε αμφότερες ΕΕ και Ευρωζώνη, σε 7,7% και 8,3% αντίστοιχα, από 6,7% και 7,5% αντιστοίχως το 2019, ενώ για το 2021 αναμένει ποσοστά ανεργίας 8,6% και 9,4%. Την περίοδο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 2020 το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφηκε, στην Ισπανία (16,3%), με την Ελλάδα (16,2%) και την Ιταλία (10,0%) να έπονται, ενώ στη Γαλλία η ανεργία ήταν της τάξης του 8,9%.

Στο πεδίο των δημοσιονομικών επιδόσεων, το έλλειμμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ το τρίτο τρίμηνο του 2020 ήταν της τάξης του 5,3% του ΑΕΠ, ενώ προηγουμένως, στο δεύτερο τρίμηνο του 2020, είχε βρεθεί στο 11,2% του ΑΕΠ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει ότι θα διαμορφωθεί το 2020 και το 2021, σε -8,4% και -6,1% του ΑΕΠ αντιστοίχως. Σχετικά με το δημοσιονομικό έλλειμμα κατά μέσο όρο στην Ευρωζώνη, αναμένει να φτάσει το -8,8% του ΑΕΠ το 2020 και το -6,4% το 2021, από -0,6% πρόπερσι. Όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, διαμορφώθηκε στις χώρες της Ευρωζώνης το τρίτο τρίμηνο φέτος στο 97,3% του ΑΕΠ. Εκτιμάται πως κατά μέσο όρο το 2020, θα αυξηθεί σε 101,7% του ΑΕΠ και το επόμενο έτος θα ενισχυθεί περαιτέρω, στο 102,3% του ΑΕΠ. Το δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, αυξήθηκε σημαντικά το τρίτο τρίμηνο του 2020 σε πολλές χώρες-μέλη, με το μεγαλύτερο επίπεδο του να σημειώνεται στην Ελλάδα (199,9%), την Ιταλία (154,2%), την Πορτογαλία (130,8%), την Κύπρο (119,5%) και την Γαλλία (116,5%).

Ως προς το πλαίσιο νομισματικής πολιτικής, εξαιτίας της επιδημίας του COVID-19 και των σχετικών δυσμενών οικονομικών επιπτώσεων, υπενθυμίζεται πως η ΕΚΤ ξεκίνησε στα μέσα Μαρτίου 2020 την πραγματοποίηση μίας σειράς παρεμβάσεων νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, με στόχο την τόνωση της ρευστότητας. Σύμφωνα με πρόσφατη ανακοίνωση της ΕΚΤ, το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων θα παραμείνουν αμετάβλητα σε 0,00%, 0,25% και -0,50% αντίστοιχα. Ο προϋπολογισμός του έκτακτου προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programm – PEPP) διευρύνθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 κατά €500 δισεκ., φθάνοντας τα €1,85 τρισεκ. Οι αγορές θα συνεχιστούν τουλάχιστον μέχρι το τέλος Μαρτίου 2022 με την ΕΚΤ να επανεπενδύει τους ώριμους τίτλους τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2023. Έως το τέλος του Μαρτίου του 2021, η καθαρή αξία των αγορών τίτλων είχε φτάσει τα €943,6 δισεκ. Αποφασίστηκε επίσης να προσφερθούν τέσσερις πρόσθετες έκτακτες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης λόγω πανδημίας (pandemic emergency longer-term refinancing operations – PELTRO) το 2021, μια ανά τρίμηνο του 2021, με διάρκεια ενός έτους. Οι καθαρές αγορές στο πλαίσιο του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού (asset purchase programme - APP) θα συνεχιστούν με ύψος €20 δισεκ. μηνιαίως. Τα μέτρα υποστηρίζουν συλλογικά την παροχή τραπεζικών δανείων, ιδίως με τη διευκόλυνση των όρων υπό τους οποίους οι πιστωτικές απαιτήσεις γίνονται δεκτές ως εξασφάλιση.

Επιγραμματικά, η οικονομία στην Ευρώπη, και ειδικότερα στην Ευρωζώνη, βρίσκεται την τρέχουσα περίοδο αντιμέτωπη με μια σειρά από προκλήσεις. Οι κυριότερες εξ' αυτών έγκεινται σε:

- Νέα έξαρση της πανδημίας στο πρώτο τρίμηνο του 2021 και εκ νέου λήψη διοικητικών μέτρων για την αντιμετώπισή της, που καθιστά τις οικονομικές συνέπειές της δριμύτερες
- Αντιμετώπιση των αυξανόμενων μεταλλάξεων του COVID-19
- Πιθανή ανάγκη λήψης πρόσθετων δημοσιονομικών και νομισματικών μέτρων σε συλλογικό επίπεδο, πέραν των όσων έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση της τρίτης έξαρσης της πανδημίας
- Κλαδικές διαταραχές, με τους τομείς του τουρισμού και των μεταφορών να έχουν πληγεί περισσότερο από τους υπόλοιπους από την υγειονομική κρίση και ακολούθως, τις χώρες που στηρίζονται σε αυτούς
- Σημαντικές περιφερειακές ανισότητες από την υγειονομική κρίση, που θα γίνουν αισθητές όταν αυτή ολοκληρωθεί

- Δημοσιονομικές ανισορροπίες από τα έκτακτα εθνικά προγράμματα για την αντιμετώπιση της πανδημίας
- Υλοποίηση του συναινετικού Brexit από την ΕΕ, οι όροι του οποίου συμφωνήθηκαν στο τέλος του 2020
- Γεωπολιτικές εντάσεις στη Μέση Ανατολή και μεταναστευτικές ροές
- Αναζωπύρωση της γεωπολιτικής κρίσης μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A. Οικονομικό Κλίμα

- Μικρή ενίσχυση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα κατά το πρώτο τρίμηνο του 2021 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (93,2 από 91,8 μον.). Έντονη επιδείνωση σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (110,9 μον.). Το πρόσφατο επίπεδο είναι αντίστοιχο με το μέσο όρο του 2013.
- Οι επιχειρηματικές προσδοκίες ενισχύθηκαν στο πρόσφατο τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο σε όλους τους τομείς, ιδιαίτερα στις Κατασκευές και στη Βιομηχανία, ενώ βελτιώθηκαν ηπιότερα στο Λιανικό εμπόριο και στις Υπηρεσίες
- Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε υψηλότερα στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου από ότι στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, στις -43,0 από -46,2 μονάδες. Ωστόσο, υστερεί σημαντικά του επιπέδου του ένα χρόνο νωρίτερα (-10,4 μον.).

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και για την πορεία του ΑΕΠ⁵.

Στο πρώτο τρίμηνο φέτος ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος εκ νέου ενισχύθηκε ήπια σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (+1,3 μον.). Επιπλέον, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε 3,2 μονάδες υψηλότερα από ότι στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι, στις -43,0. Φαίνεται ότι η παράταση των μέτρων αναστολής της λειτουργίας δραστηριοτήτων και των περιορισμών στις μετακινήσεις στην αρχή του 2021, είχε σαφώς ηπιότερες επιδράσεις στις προσδοκίες επιχειρήσεων και νοικοκυριών, από ότι στο δεύτερο τρίμηνο του 2020. Μάλλον ένα μεγάλο μέρος αμφότερων ήταν προετοιμασμένο για αυτές τις συνθήκες ύστερα την πρώτη παύση δραστηριότητας, κατά τον Μάρτιο-Απρίλιο του περασμένου έτους. Επιπλέον, η εκκίνηση της διαδικασίας εμβολιασμού στο τέλος Δεκεμβρίου και η πρόοδος που έχει σημειωθεί σε αυτή, έχουν αρχίσει να κάμπτουν την ανησυχία επιχειρήσεων και νοικοκυριών σχετικά με τη διάρκεια και τις επιπτώσεις της πανδημίας. Αυτές οι θετικές εξελίξεις δεν συνεπάγονται ότι η πορεία εξόδου από

⁵ Επισημαίνεται ότι από τον Μάρτιο του 2018, οι σειρές που παρουσιάζονται στους επιμέρους δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών, δηλαδή οι δείκτες στη Βιομηχανία, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και τις Κατασκευές έχουν αλλάξει ως προς την περίοδο βάσης τους. Συγκεκριμένα, ως νέα βάση ορίστηκε η περίοδος 2000-2010 (=100), διαφοροποιώντας έτσι τους δείκτες, οι οποίοι μέχρι και τον Φεβρουάριο 2018 διαμορφώνονταν με βάση την περίοδο 1996-2006. Οι σειρές όμως έχουν αναθεωρηθεί πλήρως προς τα πίσω, έτσι ώστε τα στοιχεία να είναι μεταξύ τους συγκρίσιμα. Ως αποτέλεσμα οι δείκτες με τη νέα περίοδο βάσης είναι συνολικά υψηλότεροι συγκριτικά με εκείνους με την παλαιότερη περίοδο βάσης. Η αλλαγή περιόδου βάσης από το IOBE δεν επηρεάζει το συνολικό δείκτη οικονομικού κλίματος για την Ελλάδα ή οποιαδήποτε άλλη χώρα.

την υγειονομική κρίση είναι προδιαγεγραμμένη. Οι αυξανόμενες μεταλλάξεις του ιού, με συνήθως υψηλότερη μεταδοτικότητα, έναντι των οποίων η αποτελεσματικότητα των εμβολίων ελέγχεται, θα αποτελέσουν τη σημαντικότερη πρόκληση προσεχώς για την αντιμετώπισή του. Σε κάθε περίπτωση, οι εξελίξεις σχετικά με τον εμβολιασμό, καθώς και οι περισσότερες δυνατότητες ανίχνευσης του ιού, επιτρέπουν το σχεδιασμό για τη σταδιακή άρση των περιοριστικών μέτρων και την τμηματική επαναλειτουργία της οικονομίας. Αυτή η προοπτική επηρεάζει κυρίως τις προσδοκίες των νοικοκυριών, αλλά και τομείς που έχουν βρεθεί επί μακρόν σε αναστολή λειτουργίας, όπως το Λιανικό Εμπόριο και ο Τουρισμός, αμφότεροι με σημαντική βαρύτητα για την ελληνική οικονομία. Πέρα από τις εξελίξεις στα επιδημιολογικά δεδομένα, οι αποφάσεις της οικονομικής πολιτικής τους επόμενους μήνες, στην Ευρώπη και εγχωρίως, θα είναι κρίσιμες για την εξέλιξη του οικονομικού κλίματος και τη διαμόρφωση προϋποθέσεων «επιστροφής στην κανονικότητα».

Αναλυτικά, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου ήταν ήπια ενισχυμένος σε σύγκριση με το τελευταίο τρίμηνο του 2020, στις 93,2 από 91,8 μονάδες, ενώ κυμάνθηκε σε επίπεδο αισθητά χαμηλότερο σε σχέση με το μέσο αντίστοιχο περυσινό (110,9 μον.). Το πρόσφατο επίπεδό του είναι παραπλήσιο με το μέσο όρο του 2013 (93,8 μον.).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος μέσος δείκτης διαμορφώθηκε αισθητά υψηλότερα κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με την προηγούμενη, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 94,7 (από 90,7) μονάδες το α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους στην ΕΕ, και στις 95,3 (από 91,4) μονάδες στην Ευρωζώνη.

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα ενισχύθηκαν σε όλους τους τομείς στο πρόσφατο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο και ιδιαίτερα στη Βιομηχανία και στις Κατασκευές. Παράλληλα, σημείωσαν ηπιότερη βελτίωση στο Λιανικό εμπόριο και οριακή ενίσχυση και στις Υπηρεσίες. Στην πλευρά των καταναλωτών, σημειώθηκε βελτίωση του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, οι μέσοι δείκτες επιδεινώθηκαν σε όλους τους τομείς, πλην των Κατασκευών. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου φέτος διαμορφώθηκε υψηλότερα κατά μέσο όρο από το δ' τρίμηνο του 2020, στις -43,0 από -46,2 μονάδες, επίπεδο αισθητά χαμηλότερο του αντίστοιχου πριν ένα χρόνο (-10,4 μον.). Ο αντίστοιχος μέσος δείκτης ενισχύθηκε ήπια στην ΕΕ, στις -14,8 (από -16,6) μονάδες, όπως και στην Ευρωζώνη (-13,7 από -15,6 μονάδες). Αυτά τα επίπεδα είναι αισθητά χαμηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα ένα χρόνο πριν (-7,7 και -8,6 μον. αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη ήταν μικτές στο πρώτο τρίμηνο του 2021 σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Έτσι, οι δυσοίωνες προβλέψεις των καταναλωτών στην Ελλάδα για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο, υποχώρησαν ήπια, ενώ αντίθετα εκείνες για την οικονομική κατάσταση της χώρας ενισχύθηκαν ελαφρά. Παράλληλα οι εκτιμήσεις των νοικοκυριών για την τρέχουσα κατάστασή τους υποχώρησαν ήπια όπως και η πρόθεση για μείζονες αγορές το προσεχές χρονικό διάστημα.

Αναλυτικότερα, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο υποχώρησε ήπια, στο 42% (από 46% το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ διατηρήθηκε στο 6% το ποσοστό όσων δηλώνουν το αντίθετο. Παράλληλα,

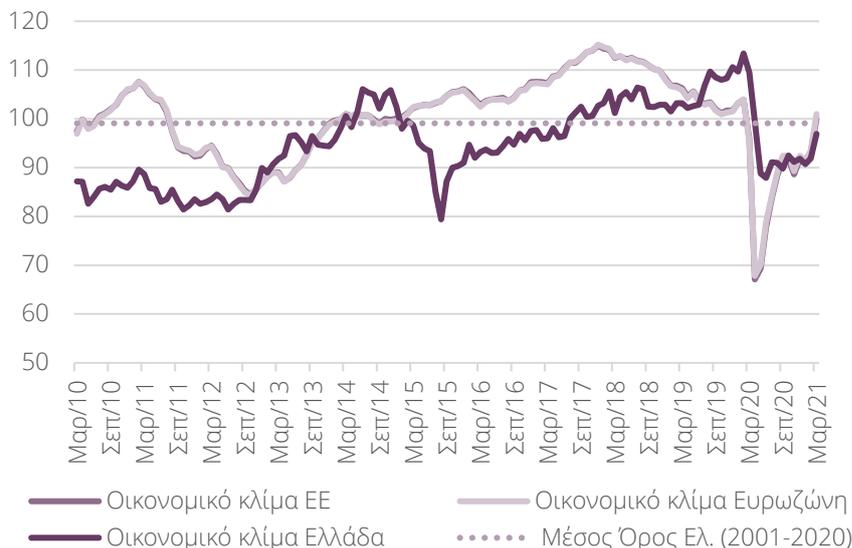
ενισχύθηκε στο 69% (από 66%) το ποσοστό των καταναλωτών στην Ελλάδα οι οποίοι διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 14% (από 12%) να αναμένει βελτίωση. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν αξιολογούν ως πιθανή την αποταμίευση το επόμενο 12μηνο μειώθηκε οριακά, στο 78% (από 79%), ενώ αντιθέτως, ενισχύθηκε στο 21% (από 20%), το ποσοστό εκείνων που τη θεωρούν πιθανή. Στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, εξασθένησε οριακά στο 79% (από 80%) το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 9% (από 7%) κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» το α' τρίμηνο του 2021 ενισχύθηκε οριακά, σε 8% (από 7%), ελαφρά χαμηλότερα και με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (10%). Επίσης, ενισχύθηκε ήπια στο 24% (από 22%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο (από 17% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020). Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» μειώθηκε περαιτέρω στο 59% (από 60% και 62% τα δύο τελευταία τρίμηνα) και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» υποχώρησε, στο 8% (από 10%), με το αντίστοιχο ποσοστό για το 2020 να κυμαίνεται στο 12%.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία το πρώτο τρίμηνο του 2021 διαμορφώθηκε στις 98,2 (από 92,7 το δ' τρίμηνο του 2020) μονάδες, αρκετά χαμηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη επίδοση το 2020 (108,6 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, ο δείκτης στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής από τις +3,8 μονάδες ενισχύθηκε σημαντικά το εξεταζόμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +19,0 μονάδες κατά μέσο όρο, ενώ περιορίστηκαν ήπια οι αρνητικές εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -15,8 από -21,2 μονάδες ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων υποδηλώνουν μικρή κλιμάκωση (στις +18,3 από +13,8 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές: οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου βελτιώθηκαν αισθητά (+25,6 από +18,6 μον.), ενώ αντίθετα ήπια πτωτικά μεταβλήθηκαν οι τρέχουσες εκτιμήσεις για τις εξαγωγές του τομέα (στις +9,9 από τις +13,3 μον.), όπως και οι εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και ζήτηση εξωτερικού (-6,7 από τις -4,6 μον.). Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο σημείωσε μικρή υποχώρηση, στις -2,9 (από +0,2) μονάδες κατά μέσο όρο. Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητο, στο 73,8% (από 73,6%), ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής των επιχειρήσεων ενισχύθηκαν ήπια, στους 4,8 (από 4,2) μήνες κατά μέσο όρο.

Διάγραμμα 2.5

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: ΕΕ-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2018=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος το α' τρίμηνο φέτος ήταν ελαφρώς ενισχυμένος σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, αλλά αρκετά χαμηλότερος έναντι του αντίστοιχου τριμήνου το 2020

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν αισθητά υψηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 90,2 μονάδες (από τις 83,0), επίδοση κατά πολύ χαμηλότερη ωστόσο συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (115,1 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων υποχώρησε οριακά στις -10 (από -9) μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 42% κρίνει ότι οι πωλήσεις του μειώθηκαν, με το 32% (από 35%) να εκτιμά το αντίθετο. Ως προς τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο δείκτης των -18 μονάδων αμβλύθηκε έντονα και στράφηκε θετικά, στις +8, με τα αποθέματα να κλιμακώνονται ήπια(στις +10 από +8 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, ενισχύθηκε σημαντικά το ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές (στις +3 από -16 μονάδες η μέση τιμή τριμήνου), ενώ παράλληλα, για την απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο προβλέψεων σημειώνει μικρή εξασθένηση στις +18 (από +23) μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το αντίστοιχο ισοζύγιο υποχώρησε ελαφρά (+1 από +4) μονάδες, με το 5% (από 4%) των επιχειρήσεων να εκφράζει προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 90% (από 89%) να προβλέπει σταθερότητα. Ενίσχυση των επιχειρηματικών προσδοκιών καταγράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2021 σε όλους τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους του Λιανικού εμπορίου πλην του κλάδου Τροφίμων-Ποτών-Καπνού και των Πολυκαταστημάτων, όπου παρατηρήθηκε μικρή υποχώρηση.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές ενισχύθηκαν σημαντικά στο πρώτο τρίμηνο του 2021, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 106,2 (από 70,7) μονάδες κατά μέσο όρο, μεταβολή που ήταν η μεγαλύτερη μεταξύ των βασικών τομέων δραστηριότητας. Αυτή η επίδοση βρίσκεται σε έντονα υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 (84,8 μον.). Στις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα βελτιώθηκαν σημαντικά, με το σχετικό ισοζύγιο από τις -13 μονάδες να διαμορφώνεται σε κανονικά για την εποχή επίπεδα, με το 11% (από 16%) των επιχειρήσεων να αναμένουν περισσότερες θέσεις εργασίας, όταν το 10% (από 29%) αναμένει μείωσή τους. Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις

προγραμματισμένες εργασίες αμβλύθηκαν έντονα (στις -16 από -64 μον. ο δείκτης), ενώ παράλληλα οι εκτιμήσεις για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών βελτιώθηκαν ήπια (στις -28 από -39 μον. το σχετικό ισοζύγιο).

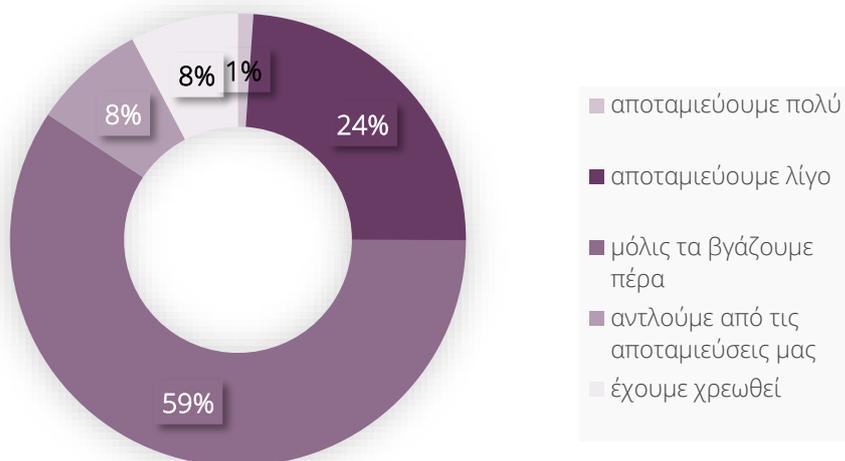
Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα ενισχύθηκαν αισθητά στους 14,0, ενώ παράλληλα το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών υποχώρησε (-3 από -12 μονάδες), με το 8% (από 18%) των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 5% αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του περιορίστηκε στο 7% (από 15%), ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 28% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, το 11% (από 18%) την ανεπαρκή χρηματοδότηση και ένα 50% (από 32%) παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, η υψηλή φορολογία, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά. ως τα μεγαλύτερα προσκόμματα στη λειτουργία του. Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρηματικές προσδοκίες κινήθηκαν έντονα ανοδικά τόσο στον κλάδο των Δημόσιων Κατασκευών όσο και στον κλάδο των Ιδιωτικών Κατασκευών.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν οριακά υψηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 70,9 μονάδες (από τις 70,0). Ωστόσο αυτή η επίδοση ήταν πολύ χαμηλότερη ωστόσο συγκριτικά με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 (106,5 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση υποχώρησαν ήπια, με το σχετικό δείκτη να χάνει 3 μονάδες κατά μέσο όρο και να διαμορφώνεται στις -21 μονάδες. Ελαφρά πτωτικά κινήθηκαν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (-32 από -26 μον. το μέσο ισοζύγιο), με το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα να αμβλύνεται σημαντικά και οι προβλέψεις από τις -12 μονάδες να στρέφονται οριακά θετικές (+1 μονάδες). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, σημαντική βελτίωση παρουσίασε το ισοζύγιο προβλέψεων των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση και από κανονικό για την εποχή διαμορφώθηκε στις +16 μονάδες, ενώ στις τιμές ο μέσος δείκτης προσδοκιών των επιχειρήσεων ενισχύθηκε αισθητά και διαμορφώθηκε στις -8 (από -18) μονάδες. Τέλος, ενισχύθηκε οριακά, στο 16% (από 15%) κατά μέσο όρο το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 33% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 9% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 30% λοιπούς παράγοντες, οι οποίοι συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών κ.ά. Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες ενισχύθηκαν αισθητά στο πρώτο τρίμηνο του 2021 σε όλους τους κλάδους, με εξαίρεση τα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια όπου ο δείκτης παρουσίασε μικρή υποχώρηση.

Διάγραμμα 2.6

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους
(Ιανουάριος- Μάρτιος 2021)

Υποχώρηση σε σχέση με το δ' τρίμηνο του 2020 του ποσοστού που δηλώνει ότι μόλις τα βγάζει πέρα (59%). Οριακή ενίσχυση στο ποσοστό όσων αναφέρουν πως έχουν χρεωθεί.

Πηγή: IOBE

Πίνακας 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

Χρονική περίοδος	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος			Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης (Ελλάδα)
	ΕΕ-27	Ευρωζώνη	Ελλάδα	(Ελλάδα)				
				Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2010	99,3	99,1	86,3	79,9	52,2	61,3	68,1	-56,9
2011	99,8	99,9	84,8	81,1	37,7	60,9	66,1	-70,5
2012	88,0	88,1	83,7	81,4	47,5	59,1	58,8	-73,9
2013	90,8	90,8	93,6	92,6	71,5	72,6	75,3	-69,3
2014	99,6	99,4	102,0	99,7	88,4	92,3	93,3	-52,8
2015	102,9	102,9	91,7	86,3	62,0	83,9	78,2	-50,3
2016	104,2	104,0	94,4	96,1	61,3	101,4	79,3	-62,9
2017	110,4	110,4	98,9	98,1	55,4	94,6	92,7	-58,9
2018	111,5	111,5	103,8	102,8	58,1	104,5	97,0	-44,0
α' τρίμ. 2018	113,7	113,9	103,3	105,1	60,3	97,1	91,4	-49,8
β' τρίμ. 2018	112,5	112,4	104,7	102,7	60,5	104,7	104,4	-48,7
γ' τρίμ. 2018	111,5	111,5	105,0	105,7	55,0	108,3	97,6	-44,7
δ' τρίμ. 2018	109,5	109,4	102,7	97,7	56,6	108,2	94,6	-32,6
α' τρίμ 2019	106,6	106,4	102,6	101,8	56,7	105,8	85,7	-31,1
β' τρίμ. 2019	104,7	104,4	102,6	103,8	54,8	97,8	92,6	-29,4
γ' τρίμ. 2019	102,8	102,6	108,3	104,8	52,7	115,5	108,2	-11,7
δ' τρίμ. 2019	101,5	101,2	109,0	104,1	68,1	119,1	104,4	-7,1
α' τρίμ. 2020	101,0	100,8	110,9	108,6	84,9	115,1	106,5	-10,4
β' τρίμ. 2020	71,4	72,2	92,1	87,6	28,1	80,3	58,6	-31,1
γ' τρίμ. 2020	87,9	88,6	90,6	86,7	67,0	73,5	68,8	-36,9
δ' τρίμ 2020	90,7	91,4	91,8	92,6	70,7	83,0	70,0	-46,2
α' τρίμ. 2021	94,7	95,3	93,2	98,2	106,2	90,2	70,9	-43,0

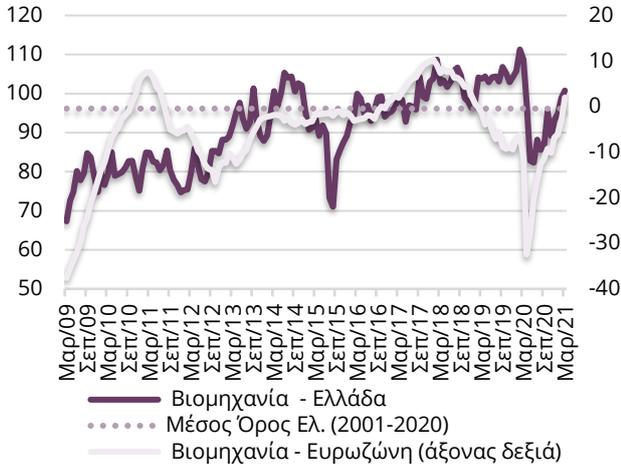
Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, IOBE

Διάγραμμα 2.7

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

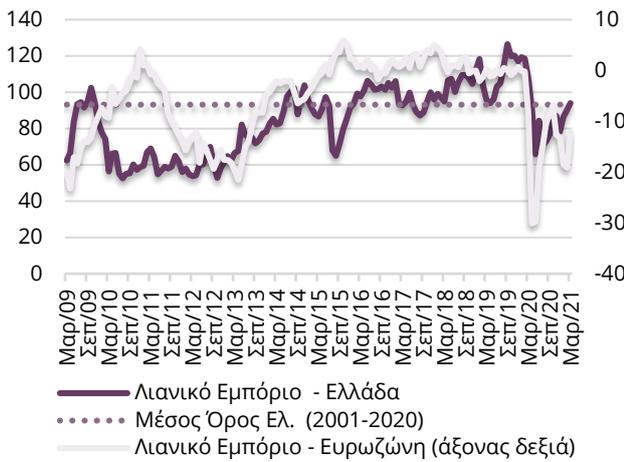
Βιομηχανία

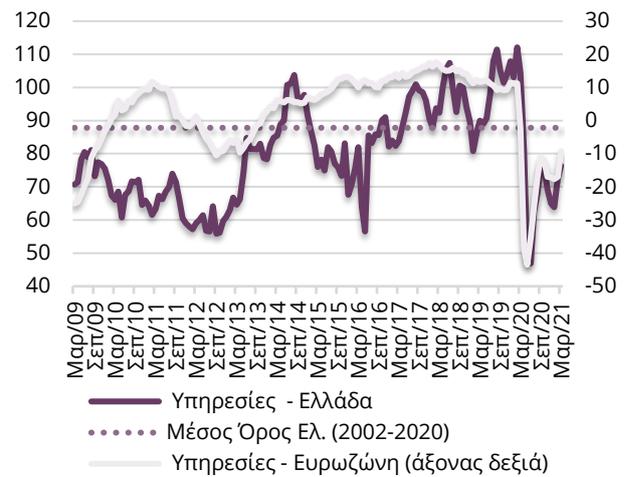
Κατασκευές

Λιανικό Εμπόριο

Υπηρεσίες

Πηγή: IOBE

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες ενισχύθηκαν στο πρώτο τρίμηνο του 2021 σε σύγκριση με το τελευταίο τρίμηνο του 2020 σε όλους τους τομείς

Β. Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές

- Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2020: έλλειμμα €22.806 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €2.453 εκατ. στον προϋπολογισμό του 2020 και ελλείμματος €168 εκατ. πρόπερσι.
- Πρωτογενές αποτέλεσμα 2020: έλλειμμα €18.195 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €3.547 εκατ. στον προϋπολογισμό του 2020 και πρωτογενούς πλεονάσματος €5.017 εκατ. πρόπερσι.
- Το 77,6% του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού πέρυσι εντοπίζεται στον Τακτικό Προϋπολογισμό και το 22,4% στο ΠΔΕ. Σημαντική αύξηση τόσο στα έσοδα όσο και στα έξοδα του ΠΔΕ σε σχέση με πέρυσι.
- Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιαν.-Φεβρ. 2021: έλλειμμα €3.268 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €4.507 εκατ. και ελλείμματος €1.107 εκατ. την ίδια περίοδο το 2020.
- Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιαν.-Φεβρ. 2021: έλλειμμα €1.497 εκατ. ευρώ, έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα €2.737 εκατ. και πρωτογενούς πλεονάσματος 831 εκατ. ευρώ για την ίδια περίοδο το 2020.
- Σημαντική αύξηση εσόδων του ΠΔΕ (+94,2%) αλλά και των δαπανών του (+242,3%), κυρίως λόγω των πληρωμών του μέτρου της επιστρεπτέας προκαταβολής

Τελική διαμόρφωση Κρατικού Προϋπολογισμού 2020

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η πανδημία διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στις οικονομικές εξελίξεις το 2020, τόσο εγχωρίως όσο και διεθνώς. Εγχωρίως η πανδημία βρήκε την οικονομία σε μία εξαιρετικά κρίσιμη φάση, καθώς αυτή ξεερχόταν από μία δεκαετή οικονομική κρίση και το 2020 θα ήταν το πρώτο έτος σημαντικής επιτάχυνσης του ρυθμού ανάπτυξης. Ωστόσο, από την αρχή της πανδημίας υπήρξαν σημαντικές αρνητικές συνέπειες στους περισσότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, ιδιαίτερα στο εμπόριο, τον τουρισμό, την εστίαση, τις μεταφορές κ.λπ.

Από το Μάρτιο η δημοσιονομική πολιτική μεταβλήθηκε σε έντονα επεκτατική, με σκοπούς την υποστήριξη επιχειρήσεων και νοικοκυριών και τη συγκράτηση της ύφεσης. Η υποχρεωτική διακοπή της οικονομικής δραστηριότητας σε πολλούς κλάδους, τόσο την περασμένη άνοιξη όσο και το φθινόπωρο, όπως και η ισχυρή υποχώρηση του τουρισμού το καλοκαίρι, δημιούργησαν την ανάγκη στήριξης των επιχειρήσεων των εργαζομένων τους. Παράλληλα, επηρεάστηκε δευτερογενώς ένα μεγάλο πλήθος άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, υλοποιήθηκαν διαδοχικές δέσμες μέτρων, με υψηλό κόστος για τον προϋπολογισμό.

Ταυτόχρονα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποφασίστηκε τον Μάρτιο του 2020 η χαλάρωση των δημοσιονομικών κανόνων στην ΕΕ, με βάση τη διάταξη του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης για έκτακτες περιστάσεις. Καθώς η πανδημία συνεχιζόταν, τον Ιούλιο αποφασίστηκε η παράταση της χαλάρωσης των δημοσιονομικών κανόνων και για το 2021. Αυτές οι αποφάσεις ενίσχυσαν σημαντικά την ευχέρεια λήψης μέτρων στήριξης πέρυσι, αλλά και φέτος.

Υπό τις παραπάνω εξελίξεις, ο προϋπολογισμός του 2020 εγχωρίως, όπως και σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, ανατράπηκε και οι δημοσιονομικές εξελίξεις καθορίστηκαν σε μεγάλο βαθμό από την πορεία της υγειονομικής κρίσης και τις παρεμβάσεις πολιτικής για την αντιμετώπισή της. Βεβαίως, καθώς τα μέτρα στήριξης αποσκοπούν πρωτίστως στην άμεση εισοδηματική ενίσχυση

των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων που πλήγηκαν, δεν στήριξαν την υλοποίηση επενδύσεων για την προσαρμογή των επιχειρήσεων στις συνθήκες λειτουργίας λόγω της πανδημίας, η οποία μεσοπρόθεσμα θα αποσοβούσε καλύτερα τις επιπτώσεις της νέας κρίσης. Η ενίσχυση των εισοδημάτων συγκράτησε την πτώση της κατανάλωσης και η υποστήριξη των επιχειρήσεων απέτρεψε την αύξηση της ανεργίας, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021, το συνολικό κόστος των δημοσιονομικών μέτρων για το 2020 έφτασε σε €18,2 δισεκ.

Για την αντιμετώπιση των μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων οικονομικών επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης ενδείκνυται μία διαφορετική οικονομική πολιτική, που εστιάζει στην ουσιαστική αύξηση των επενδύσεων. Όσον αφορά στο δημόσιο τομέα, κρίνεται σκόπιμη η σημαντική επιτάχυνση των επενδύσεων σε υποδομές. Κάτι ανάλογο με τα «μεγάλα έργα» της δεκαετίας του '90. Ούτως ή άλλως, στη διάρκεια των Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής, οι δημόσιες επενδύσεις ήταν ιδιαίτερα χαμηλές. Οι δαπάνες μέσω του ΠΔΕ πέρυσι, εξαιρουμένων των έκτακτων μεταβιβάσεων λόγω της υγειονομικής κρίσης, που έφτασαν τα €6,37 δισεκ. και υπολείπονταν για άλλο ένα έτος του σχετικού στόχου στον Προϋπολογισμό του 2020 (€6,75 δισεκ.), κρίνονται ως ανεπαρκείς για αυτό το στόχο. Η ανάγκη κάλυψης του «επενδυτικού κενού» της τελευταίας δεκαετίας, καθιστά πρώτη προτεραιότητα την αξιοποίηση των πόρων Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), που δημιουργήθηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, προϋπολογισμού €750 δισεκ., εκ των οποίων €30,9 δισεκ. αφορούν στην Ελλάδα.

Αποτέλεσμα και πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού 2020

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο του Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2020, σημειώθηκε έλλειμμα στο ισοζύγιο του κρατικού προϋπολογισμού ύψους €22.806 εκατ. (11,2% του ΑΕΠ), έναντι στόχου για έλλειμμα € 2.453 εκατ. που είχε περιληφθεί στον προϋπολογισμό του 2020 και οριακού ελλείμματος €168 εκατ. το 2019. Το 77,6% του ελλείματος εντοπίζεται στον Τακτικό Προϋπολογισμό και το υπόλοιπο στο ΠΔΕ. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ύψους €18.195 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €3.547 εκατ. και πρωτογενούς πλεονάσματος €5.017 εκατ. πρόπερσι (Πίνακας 2.5). Τα ιδιαίτερα υψηλά ελλείμματα, σε συνδυασμό με την εκτιμώμενη ισχυρή μείωση του ονομαστικού ΑΕΠ στα €162,8 δισεκ. (-11,2%), επηρέασαν έντονα ανοδικά το λόγο χρέους προς ΑΕΠ, που ήταν ήδη εξαιρετικά υψηλός. Αυτές οι επιδράσεις θα φανούν προσεχώς, στην πρώτη κοινοποίηση των δημοσιονομικών στοιχείων για το περασμένο έτος στη Eurostat, στο πλαίσιο της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος.

Επισημαίνεται η σημαντική επίδραση στο έλλειμμα της αύξησης των δαπανών του ΠΔΕ από πρόπερσι, κατά €5.005 εκατ. (+94,0%), εκ των οποίων €4,28 δισεκ. αφορούσαν στη στήριξη επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων. Από την άλλη πλευρά, τα έσοδα του προγράμματος ενισχύθηκαν κατά €2.685 εκατ. Επομένως, υπήρξε μία πολύ σημαντική ώθηση στην οικονομία από την πλευρά του προϋπολογισμού, ωστόσο με ισχυρό αρνητικό δημοσιονομικό αντίκτυπο.

Πίνακας 2.5

Έσοδα, δαπάνες και έλλειμμα Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)*

	2019	2020	% μεταβολή 20/19	Προϋπ/σ μός 2020	Προϋπ/σ ός 2021*	% Μεταβολή 21Π/20
I. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	55.097	47.364	-14,0	54.710	46.454	-1,9
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	52.240	41.822	-19,9	50.610	40.988	-2,0
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	57.284	47.494	-17,1	55.536	46.348	-2,4
Μείον επιστροφές φόρων	5.044	5.672	12,5	4.926	5.360	-5,5
2. Έσοδα ΠΔΕ	2.857	5.542	94,0	4.100	5.466	-1,4
Εξ ων: έσοδα από ΕΕ	2.383	3991	118,1	3.479	4.486	88,3
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	55.265	70.169	27,0	57.163	70.774	0,9
3. Δαπάνες ΤΠ	49.623	59.522	19,9	50.413	60.353	1,4
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	44.398	54.748	23,3	44.413	55.658	1,7
Τόκοι	5.225	4.774	-8,6	6.000	4.695	-1,7
4. Δαπάνες ΠΔΕ	5.642	10.647	88,7	6.750	10.421	-2,1
III. Έλλειμμα(-)/Πλεόνασμα (+) ΚΠ	-168	-22.806		-2.453	-24.319	
% στο ΑΕΠ	-0,001	-11,2		-1,2	-14,1	
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΤΠ (1-3)	2.617	-17.700		197	-19.365	
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΠΔΕ (2-4)	-2.785	-5.105		-2.650	-4.955	
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	5.017	-18.195		3.547	-19.624	
% στο ΑΕΠ	2,7	-8,4		1,8	-11,4	
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	183.413	162.776		197.315	171.934	

*Εκτιμήσεις για το 2020 στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2021

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2020, Υπουργείο Οικονομικών, Ιανουάριος 2021, Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2020, Νοέμβριος 2019.

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Το ύψος των καθαρών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού διαμορφώθηκε σε €41.822 εκατ., έναντι στόχου για έσοδα €50.610 εκατ. στον προϋπολογισμό του 2020 (-21,0%) και εσόδων ύψους €52.240 εκατ. το 2019. Ευνόητα, αυτή η αρνητική εξέλιξη οφείλεται στη σημαντική υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας και των μετακινήσεων την άνοιξη και το φθινόπωρο. Οφείλεται όμως και στα μέτρα που λήφθηκαν για την αναστολή καταβολής φόρων, βεβαιωμένων και καθυστερημένων οφειλών από τις επιχειρήσεις που πλήγηκαν από τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας, τα οποία επανήλθαν από τον Νοέμβριο, καθώς και -σε μικρότερο βαθμό- στην έκπτωση 25% για όσες επιχειρήσεις κατέβαλαν εμπρόθεσμα τις οφειλές τους. Σημειώνεται επίσης ότι τα έσοδα του 2019 ήταν ενισχυμένα κατά €1,1 δισεκ. από την επέκταση της σύμβασης του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών. Εάν γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές για τα έσοδα του ΔΑΑ, η μείωση το 2020 περιορίζεται σε 18,2%.

Αναλυτικότερα, οι εισπράξεις από τη φορολογία εισοδήματος μειώθηκαν το 2020 κατά 18,7%, σε σχέση με το 2019, με την πτώση να εντοπίζεται κυρίως στα έσοδα από τη φορολογία των νομικών προσώπων (-47,7%).

Μικρότερη μείωση, 7,9%, εμφάνισαν τα έσοδα από τη φορολογία των φυσικών προσώπων, καθώς ένα μέρος των εισπράξεων προέρχεται από την εκκαθάριση των δηλώσεων του 2019. Σημαντική μείωση, κατά 12,9%, κατέγραψαν και τα έσοδα από τη φορολογία της ακίνητης περιουσίας, ουσιαστικά από τον ΕΝΦΙΑ. Ωστόσο αυτή δεν θεωρείται πως συνδέεται με την πανδημία, αλλά κυρίως με τη μείωση των συντελεστών του φόρου το 2019.

Πίνακας 2.6

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού* (εκατ. €)

	Ιαν. – Δεκέμβριος		% Μεταβολή 20/19	2020 Προϋπ.	2021** Προϋπ.	% Μεταβ. 21Π/20
	2019*	2020*				
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	55.097	47.364	-14,0	54.710	46.454	-1,9
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	52.240	41.822	-19,9	50.610	40.988	-2,0
Επιστροφές φόρων	5.044	5.672	12,5	4.926	5.360	-5,5
Έσοδα ΤΠ	57.284	47.494	-17,1	55.536	46.348	-2,4
Φορολογία Εισοδήματος	16.716	13.589	-18,7	16.613	12.923	-4,9
Εκ των οποίων:						
--Φυσικών Προσώπων	11.029	10.155	-7,9	11.415	9.788	-11,3
--Νομικών Προσώπων	4.512	2.361	-47,7	4.017	2.074	-12,6
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	2.786	2.427	-12,9	2.829	2.496	2,8
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	245	180	-26,5	273	175	-2,8
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	298	245	-17,8	322	240	-2,0
Φόροι επί αγαθών και υπ.	28.014	23.945	-14,5	28.557	23.478	-2,0
Εκ των οποίων:						
--ΦΠΑ	17.792	15.008	-15,6	18.276	14.505	-3,4
--Ειδικό Φόρο Κατ/σης	7.125	6.427	-9,8	7.214	6.463	0,6
Λοιποί φόροι παραγωγής	991	1.069	7,8	1.130	1.110	3,8
Λοιποί τρεχ. φόροι	2.365	1.743	-26,3	2.391	2.359	35,3
Κοινωνικές Εισφορές	55	54	-1,8	55	54	0,0
Μεταβιβάσεις				1.139		...
Εκ των οποίων:						
--ΑΝΦΑ's και SMP's	1.035	999	-3,6	251	999	;;
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ.	1.728	507	-70,7	687	547	7,9
Εκ των οποίων:						
Επέκτ. Συμβ. Αερολ. Αθηνών	1.119	-	-	-	-	-
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.527	2.731	8,1	1.806	2.663	-2,5
Πωλήσεις παγίων	10	8	-0,2	332	25	212,5
Έσοδα ΠΔΕ				4.100	5.466	

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2020, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 2020 και Εισηγητικές Εκθέσεις Προϋπολογισμών 2020 και 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 2019 και 2020

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019.

**Εκτιμήσεις για το 2020 στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2021.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι μεγαλύτερες απώλειες εσόδων καταγράφηκαν στην έμμεση φορολογία, καθώς είχε διακοπεί μεγάλο μέρος του λιανικού εμπορίου σε φυσικά καταστήματα και εν γένει της οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και των μετακινήσεων, τουλάχιστον στο δίμηνο Μαρτίου-Απριλίου και εκ νέου από τον Νοέμβριο. Τα έσοδα από τον ΦΠΑ υποχώρησαν κατά 15,6% έναντι του προηγούμενου έτους. Επισημαίνεται ότι τα έσοδα του ΦΠΑ το 2019 ήταν ενισχυμένα κατά €272 εκατ. από την επέκταση της σύμβασης παραχώρησης του Αερολιμένα Αθηνών. Χωρίς αυτά τα έκτακτα έσοδα η μείωση έναντι του 2019 περιορίζεται ελαφρώς, σε 14,3%.

Οι εισπράξεις από τους Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης (ΕΦΚ) ήταν 9,8% λιγότερες έναντι του 2019, με τη μείωση να εντοπίζεται κυρίως στον ΕΦΚ καυσίμων (-9,2%), λόγω της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας και των περιορισμών στην κυκλοφορία. Μικρότερη μείωση 5,0% καταγράφηκε στα έσοδα από τον ΕΦΚ καπνικών προϊόντων.

Τα έσοδα από τους «λοιπούς φόρους παραγωγής», τα οποία αποτελούνται κυρίως από τα έσοδα (μέρισμα) από την Τράπεζα της Ελλάδος, αυξήθηκαν κατά 7,8%. Η μεγαλύτερη μείωση (70,7%) σημειώθηκε στα έσοδα από τις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών, επειδή όπως προαναφέρθηκε, πρόπερσι είχε γίνει η ανανέωση της σύμβασης του Ελευθέριος Βενιζέλος. Μη λαμβάνοντας υπόψη τα έσοδα από την επέκταση του αερολιμένα, η μείωση αυτής της κατηγορίας εσόδων περιορίζεται σημαντικά, μόλις στο 16,7%.

Τέλος, μετά τη θετική 6η Έκθεση Ενισχυμένης Εποπτείας για την Ελλάδα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα έσοδα ενισχύθηκαν τον Ιούλιο με το ποσό των €747 εκατ., από τα κέρδη των ευρωπαϊκών κεντρικών τραπεζών από τη διακράτηση ελληνικών ομολόγων (ANFA's και SMP's), ποσό ίδιο με το περυσινό.

Σε γενικές γραμμές η εξέλιξη των εσόδων στο δωδεκάμηνο αντανάκλα τον περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας, καθώς και τα μέτρα αναβολής της καταβολής φόρων, βεβαιωμένων και καθυστερημένων οφειλών από τις επιχειρήσεις.

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού για την περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2020 ανήλθαν στα €59.522 εκατ., αυξημένες έναντι του στόχου στον Προϋπολογισμό του 2020 (€50.413 εκατ., +18,1%) και των δαπανών του 2019, που ήταν €49.623 εκατ. (Πίνακας 2.7). Η μεγαλύτερη αύξηση σε σχέση με το 2019 σημειώθηκε στο σκέλος των μεταβιβάσεων και του ΠΔΕ, κυρίως λόγω των προαναφερθέντων μέτρων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του COVID-19. Οι σχετικές έκτακτες δαπάνες λόγω της πανδημίας εκτός εκείνων μέσω ΠΔΕ εμπίπτουν στην κατηγορία των πρωτογενών δαπανών, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 23,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος (Πίνακας 2.7).

Από τις επιμέρους κατηγορίες πρωτογενών δαπανών οι πληρωμές για «παροχές σε εργαζόμενους» εμφανίζουν μικρή αύξηση, κατά 0,7%, σε σχέση με το 2019, επειδή στο κονδύλι του 2019 περιλαμβάνεται η καταβολή αναδρομικών ύψους €324 εκατ. σε ειδικά μισθολόγια. Σημειώνεται ότι την τελευταία πενταετία οι δαπάνες προσωπικού παρουσιάζουν κάθε χρόνο μικρή αλλά συνεχή άνοδο.

Οι πληρωμές για κοινωνικές παροχές, μειώθηκαν έναντι του 2019 κατά 79%, καθώς οι δαπάνες για τα οικογενειακά επιδόματα μεταφέρθηκαν από πέρυσι στην κατηγορία «μεταβιβάσεις».

Η άνοδος των πρωτογενών δαπανών στο δωδεκάμηνο εντοπίζεται κυρίως στην κατηγορία «μεταβιβάσεις», η οποία σημείωσε αύξηση 37,4% σε σχέση με πρόπερσι. Η συγκεκριμένη εξέλιξη οφείλεται στο γεγονός ότι οι μεταβιβάσεις περιλαμβάνουν και έκτακτες πληρωμές ύψους €8,1 δισεκ. περίπου, που αφορούν την «αποζημίωση ειδικού σκοπού» μισθωτών και επιστημόνων, όπως επίσης την «επιστρεπτέα προκαταβολή», κατά το μέρος που εκτελείται από τον τακτικό προϋπολογισμό και όχι από το ΠΔΕ, την έκτακτη επιχορήγηση προς τον ΕΦΚΑ και τον ΕΟΠΥΥ για την κάλυψη υστέρησης εσόδων από τις μειωμένες ασφαλιστικές εισφορές. Επίσης, από το τέλος

Οκτωβρίου δόθηκαν αναδρομικά σε συνταξιούχους €1,4 δισεκ., τα οποία εμφανίζονται στις μεταβιβάσεις προς τους ΟΚΑ, οι οποίες αποτελούν τη μεγαλύτερη υποκατηγορία των «μεταβιβάσεων» (Πίνακας 2.7).

Αντίθετα με τις πρωτογενείς δαπάνες, οι πληρωμές για τόκους ήταν μειωμένες κατά 8,6%, έναντι του 2019.

Επίσης, το 2020 τα εγγυημένα από το Δημόσιο δάνεια αυξήθηκαν κατά €4,35 δισεκ., σε €15,95 δισεκ. Τα €2,4 δισεκ. αφορούσαν σε εγγυήσεις σε τιτλοποιήσεις πιστωτικών ιδρυμάτων (πρόγραμμα Ηρακλής), €1,6 δισεκ. σε δάνεια επιχειρηματικότητας, περίπου €0,7 δισεκ. στο Ταμείο Εγγυοδοσίας COVID-19 και €1,6 δισεκ. περίπου σε Εγγυήσεις της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας.

Σημειώνεται τέλος, ότι τον Δεκέμβριο οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του Δημοσίου προς τους προμηθευτές του (συμπεριλαμβανομένων και των εκκρεμών επιστροφών φόρων) ανέρχονταν σε €1.841 εκατ., μειωμένες έναντι του Δεκεμβρίου 2019 κατά €153 εκατ.

Πίνακας 2.7

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού* (εκατ. €)

	Ιανουάριος- Δεκέμβριος		% Μεταβ. 20/19	2020 Προϋπ.	2021** Προϋπ.	% Μεταβ. 21Π/20
	2019*	2020*				
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	55.265	70.169	27,0	57.163	70.774	0,9
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	49.623	59.522	19,9	50.413	60.353	1,4
1. Πρωτογενείς δαπ. ΤΠ	44.398	54.748	23,3	44.413	55.658	1,7
Παροχές σε εργαζόμενους	13.247	13.335	0,7	13.390	13.415	0,6
Κοινωνικές παροχές	653	137	-79,0	134	241	75,9
Μεταβιβάσεις (εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	28.205	38.751	37,4	27.844	38.997	0,6
19.243	21.625	12,4	18.700	21.867	1,1	
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	1.458	1.618	11,0	968	1.802	11,4
Επιδοτήσεις	224	248	10,7	89	102	-58,9
Λοιπές δαπάνες	50	29	-0,42	71	72	148,3
Πιστώσεις υπό κατανομή	0	0	-	8.245	362	-
Αγορές παγίων	562	631	12,3	421	668	5,9
2. Τόκοι (ακαθάριστη βάση) ¹	5.225	4.774	-8,6	6.000	4.695	-1,7
3. Δαπάνες ΠΔΕ	5.642	10.647	88,7	6.750	10.421	-2,1

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2020, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 2019 και Εισηγητικές Εκθέσεις Προϋπολογισμών 2020 και 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Δεκέμβριος 2019 και 2020

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη δαπανών που ισχύει από 01/01/2019

**Εκτιμήσεις για το 2020 στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2021.

1. Από τον Ιανουάριο του 2019 οι ετήσιες δαπάνες για τόκους εμφανίζονται από το ΓΛΚ μειωμένες κατά €1.000 εκατ. για το 2019, σε σχέση με τα ποσά που εμφανίστηκαν στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2019 (Πίνακας 3.2).

Υλοποίηση Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Τα έσοδα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ανήλθαν σε €5.542 εκατ., αυξημένα κατά 35,2% σε σχέση με τον στόχο στον προϋπολογισμό του 2020 και κατά 94,0% έναντι του επιπέδου τους πρόπερσι. Οι δαπάνες του ΠΔΕ αυξήθηκαν κατά 88,7% σε σχέση με πέρυσι. Συνολικά, το έλλειμμα του ΠΔΕ σχεδόν διπλασιάστηκε το 2020 σε σχέση με το 2019, από €2.785 εκατ. σε €5.105 εκατ.

Η εκτέλεση του ΠΔΕ κατά το προηγούμενο έτος επηρεάστηκε σημαντικά από την εν εξελίξει πανδημία, καθώς ορισμένες από τις παρεμβάσεις στήριξης των επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολούμενων, ύψους €4,28 δισεκ., υλοποιήθηκαν μέσω του προϋπολογισμού επενδύσεων. Από την άλλη πλευρά, η διεύρυνση των δαπανών υποστηρίχθηκε από έκτακτα έσοδα από την ΕΕ λόγω της υγειονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα, στο ποσό των εσόδων που αναφέρθηκε προηγουμένως, συμπεριλαμβάνονται και έσοδα από την ΕΕ ύψους τουλάχιστον €1,3 δισεκ., τα οποία συνδέονται με την υγειονομική κρίση και όχι με επενδύσεις.

Εκτέλεση του Προϋπολογισμού του 2021 (Ιανουάριος - Φεβρουάριος)

Η υλοποίηση του προϋπολογισμού του 2021 ξεκίνησε με την οικονομία σε κατάσταση αναστολής λειτουργίας ενός σημαντικού τμήματός της, για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας. Ο προϋπολογισμός των μέτρων στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών υπό τέτοιες συνθήκες για φέτος (€7,5 δισεκ.) και ευρύτερα, το μακροοικονομικό σενάριο, αντιστοιχούν σε μια αρκετά μικρότερη περίοδο περιοριστικών μέτρων από ότι το 2020.

Στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, σημειώθηκε περιορισμένη άρση των μέτρων προστασίας, κυρίως στο Λιανικό Εμπόριο, όχι όμως στις μετακινήσεις, τον τουρισμό και την εστίαση, με αντίκτυπο στην οικονομική δραστηριότητα και τα φορολογικά έσοδα, κυρίως από έμμεσους φόρους. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε σημαντικό τμήμα των πόρων για την υποστήριξη επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Αυτό το γεγονός αφενός είχε επίπτωση στο ύψος των δαπανών, αφετέρου περιόρισε σχετικά πρόωρα τους πόρους που ήταν διαθέσιμοι για το σύνολο του έτους. Καθώς το lockdown παρατάθηκε τον Μάρτιο και έγινε εκ νέου περιορισμένη άρση των μέτρων τον Απρίλιο, αυτοί οι πόροι τείνουν ήδη να εξαντληθούν, κάτι που αναμένεται να θα αποτυπωθεί στα στοιχεία υλοποίησης του ΚΠ των επόμενων μηνών.

Επισημαίνεται η σημαντική ενίσχυση των εσόδων από άμεση φορολογία στο πρώτο δίμηνο σε σχέση με πέρυσι, που υπεραντιστάθμισε την υστέρηση στην έμμεση φορολογία. Αυτή η τάση αποτελεί ένδειξη της τάσης στο επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας το 2020, καθώς και στην αρχή του 2021.

Ισοζύγιο και πρωτογενές Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο του Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 2021, παρουσιάζεται έλλειμμα στο ισοζύγιο του κρατικού προϋπολογισμού ύψους €3.268 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €4.507 εκατ. για το αντίστοιχο διάστημα του 2021 στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2021 και ελλείμματος €1.107 εκατ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ύψους €1.497 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές

έλλειμμα €2.737 εκατ. και πρωτογενούς πλεονάσματος €831 εκατ. για την ίδια περίοδο το 2020 (Πίνακας 2.8).

Από την άλλη πλευρά, αυξήθηκαν σε σχέση με πέρυσι τόσο τα έσοδα όσο και οι δαπάνες σχεδόν σε όλες τις βασικές κατηγορίες. Η διεύρυνση των δαπανών ήταν πολύ μεγαλύτερη από την αύξηση των εσόδων. Ως αποτέλεσμα, το έλλειμμα του ισοζυγίου του ΚΠ ήταν τριπλάσιο του περυσινού, ενώ το πρωτογενές πλεόνασμα πέρυσι εξελίχθηκε σε πρωτογενές έλλειμμα ένα χρόνο αργότερα. Σημαντική είναι η αύξηση των εσόδων του ΠΔΕ (+94,2%) αλλά και των δαπανών του.

Πίνακας 2.8

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2021* (εκατ. €)

	Ιαν.-Φεβρουάριος		% Μεταβολή	2020	2021 Προϋπ.	% Μεταβ.
	2020	2021				
I. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	7.557	8.533	12,9	47.364	52.970	11,8
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	7.126	7.696	8,0	41.822	48.778	16,6
Μείον επιστροφές φόρων	723	602	-16,7	5.672	5.256	-7,3
Έσοδα ΤΠ	7.849	8.298	5,7	47.494	54.034	13,8
2. Έσοδα ΠΔΕ	431	837	94,2	5.542	4.192	-24,4
Εξ ων: έσοδα από ΕΕ	3.479..
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	8.664	11.801	36,2	70.169	67.811	-3,4
3. Δαπάνες ΤΠ	8.172	10.117	23,8	59.522	61.061	2,6
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ ^[2,3]	6.233	8.194	31,5	54.748	56.551	3,3
Τόκοι	1.939	1.923	-0,8	4.774	4.510	-5,5
4. Δαπάνες ΠΔΕ	492	1.684	242,3	10.647	6.750	-36,6
III. Έλλειμμα(-) Πλεόνασμα (+) ΚΠ	-1.107	-3.268		-22.806	-14.841	
% στο ΑΕΠ	-0,6	-7,9		-14,0	-8,6	
IV. Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΚΠ	831	-1.497		-18.195	-10.331	
% στο ΑΕΠ	0,5	-0,9		-11,2	-6,0	
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	162.776	171.934		162.776	171.934	

* Σύμφωνα με τον τρόπο παρουσίασης εσόδων και δαπανών που ισχύει από 01/01/2019.

Πηγή: Μηνιαίο δελτίο εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Φεβρουάριος 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Μάρτιος 2021

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Το ύψος των καθαρών εσόδων του ΤΠ στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος ανήλθε σε €7.696 εκατ., υπερβαίνοντας κατά €503 εκατ. ή 7,0% την εκτίμηση για το αντίστοιχο διάστημα στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2021 (Πίνακας 2.9). Τα καθαρά έσοδα του ΤΠ αυξήθηκαν και σε σχέση με το πρώτο δίμηνο του 2020, κατά 8,0%. Τα έσοδα του ΤΠ ανήλθαν λιγότερο (5,7%) αλλά μειώθηκαν κατά 16,7% οι επιστροφές φόρων.

Τα έσοδα από φόρους ανήλθαν σε €7.624 εκατ. υπερβαίνοντας κατά €65 εκατ. ή 0,9% το σχετικό στόχο, ενώ ήταν υψηλότερα κατά €239 εκατ. από πέρυσι. Ταυτόχρονα, οι επιστροφές εσόδων διαμορφώθηκαν σε €602 εκατ., υστερώντας κατά €85 εκατ. του στόχου (€687 εκατ.). Τα έσοδα από

τη φορολογία εισοδήματος ήταν 15,0% υψηλότερα σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι, κυρίως από την αύξηση στα έσοδα από φορολογία νομικών προσώπων, από €191 εκατ. σε €477 εκατ. (+149,7%), αλλά και την αύξηση 5,6% στα έσοδα από φορολογία φυσικών προσώπων, από €1.553 εκατ. σε €1.640 εκατ. Τα έσοδα από τον φόρο ακίνητης περιουσίας αυξήθηκαν κατά 29,6% σε €425 εκατ. και τα έσοδα από λοιπούς τρέχοντες φόρους κατά 185,4% σε €839 εκατ. Αντιθέτως, σημειώθηκε μείωση εσόδων σε άλλες κατηγορίες φόρων, όπως οι φόροι κληρονομιάς δωρεών (-20,5%), οι δασμοί και φόροι εισαγωγών (-26,8%), οι φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών (-15,0%), και κυρίως, βάσει της βαρύτητάς τους για τα φορολογικά έσοδα, στο ΦΠΑ (-15,0%) και τους ΕΦΚ (-18,7%).

Σε ότι αφορά τις τάσεις σε άλλες κατηγορίες εσόδων, εκείνα από τις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών διευρύνθηκαν κατά 6,3%, στα €84 εκατ. Τα λοιπά τρέχοντα έσοδα διευρύνθηκαν έντονα, κατά 63,6%, στα €584 εκατ., άνοδος η οποία προήλθε από το ποσό που εισπράχθηκε από τη δημοπρασία για τα δίκτυα 5ης γενεάς (5G).

Πίνακας 2.9

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2021* (εκατ. €)

	Ιαν.-Φεβρουάριος		% Μεταβ	2020	2021 Προϋπ.	% Μεταβ.
	2020	2021				
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	7.557	8.533	12,9	47.364	52.970	11,8
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	7.126	7.696	8,0	41.822	48.778	16,6
Επιστροφές φόρων	723	602	-16,7	5.672	5.256	-7,3
Έσοδα ΤΠ	7.849	8.298	5,7	47.494	54.034	13,8
Φορολογία Εισοδήματος Εκ των οποίων:	1.980	2.277	15,0	13.589	15.429	13,5
--Φυσικών Προσώπων	1.553	1.640	5,6	10.155	10.383	2,2
--Νομικών Προσώπων	191	477	149,7	2.361	3.922	66,1
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	328	425	29,6	2.427	2.847	17,3
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	39	31	-20,5	180	214	18,9
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	56	41	-26,8	245	286	16,7
Φόροι επί αγαθών και υπ. Εκ των οποίων:	4.622	3.931	-15,0	23.945	26.418	10,3
--ΦΠΑ	3.111	2.759	-11,3	15.008	17.492	16,6
--Ειδικό Φόρο Κατ/σης	1.068	868	-18,7	6.427	6.599	2,7
Λοιποί φόροι παραγωγής	67	80	19,4	1.069	1.046	-2,1
Λοιποί τρεχ. φόροι	294	839	185,4	1.743	2.412	38,4
Κοινωνικές Εισφορές	9	9	0,0	54	54	0,0
Μεταβιβάσεις Εκ των οποίων:	72	...	-	1.139		
--ANFA's και SMP's	-	251		
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ. Εκ των οποίων:	79	84	6,3	507	603	18,9
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	357	584	63,6	2.731	1.636	-40,1
Πωλήσεις παγίων	1	2	100,0	8	330	4025,0
Έσοδα ΠΔΕ	431	837	94,2	5.542	4.192	-24,4

* Σε εθνικολογιστική βάση (ESA 2010). Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019.

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο εκτέλεσης κρατικού προϋπολογισμού, Φεβρουάριος 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Μάρτιος 2021.

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού στην περίοδο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου φέτος διαμορφώθηκαν στα €10.117 εκατ. και υστέρησαν κατά €2.053 εκατ. έναντι του στόχου (€12.170 εκατ., Πίνακας 2.10). Από την άλλη πλευρά, οι δαπάνες του ΤΠ ήταν υψηλότερες κατά 23,8% από πέρυσι. Οι δαπάνες του ΤΠ διευρύνθηκαν λόγω των μέτρων κατά της πανδημίας και των αυξημένων πληρωμών για εξοπλιστικά προγράμματα.

Αναλυτικά, η διεύρυνση των δαπανών του ΤΠ προήλθε από τις πρωτογενείς δαπάνες του, που διευρύνθηκαν κατά 31,5%, σε €8.194 εκατ., όχι από τους τόκους. Οι παροχές σε εργαζομένους ήταν στο επίπεδο του 2020, αλλά οι μεταβιβάσεις ήταν 33,0% υψηλότερες, λόγω των μέτρων στήριξης εξαιτίας της πανδημίας. Μεγάλη αύξηση παρουσίασαν και οι αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων από €1 εκατ. σε €660 εκατ. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι πληρωμές που σχετίζονται με τα εξοπλιστικά προγράμματα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, που υπερέβησαν το στόχο διμήνου κατά €589 εκατ. προς εξυπηρέτηση των σχετικών συμβάσεων και αποτέλεσαν σχεδόν την αποκλειστική αιτία υπέρβαση του στόχου για τις αγορές παγίων.

Οι μόνες κατηγορίες που παρουσίασαν μείωση είναι οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών (-60,0%) και οι επιδοτήσεις που μηδενίστηκαν.

Μεγάλη ήταν η αύξηση των δαπανών του ΠΔΕ (242,3%), για λόγους οι οποίοι αναλύονται στην επόμενη υποενότητα.

Σημαντικό μέρος των υπό κατανομή πιστώσεων για φέτος που επρόκειτο να μεταφερθούν στην κατηγορία των μεταβιβάσεων εντός της περιόδου Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου, τελικά δεν μεταφέρθηκε, κυρίως διότι υπήρξε μεταγενέστερη του προϋπολογισμού απόφαση, να εξυπηρετηθεί μερικώς το μέτρο της επιστρεπτέας προκαταβολής και από πόρους του ΠΔΕ.

Πίνακας 2.10

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού* (σε εκατ. €)

	Ιαν.-Φεβρουάριος		% Μεταβολή	2020	2021 Προϋπ.	% Μεταβ.
	2020	2021				
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	8.664	11.801	36,2	70.169	67.811	-3,4
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	8.172	10.117	23,8	59.522	61.061	2,6
1. Πρωτογενείς δαπ. ΤΠ	6.233	8.194	31,5	54.748	56.551	3,3
Παροχές σε εργαζόμενους	2.170	2.177	0,3	13.335	13.544	1,6
Κοινωνικές παροχές	20	55	175,0	137	199	45,3
Μεταβιβάσεις	3.957	5.262	33,0	38.751	31.394	-19,0
(εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	2.771	2.951	6,5	21.625	20.610	-4,7
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	80	32	-60,0	1.618	1.251	-22,7
Επιδοτήσεις	6	0	-100,0	248	80	-67,7
Λοιπές δαπάνες	0	8	-	29	91	213,8
Πιστώσεις υπό κατανομή	0	0	-	0	4.709	-
Αγορές παγίων	1	660	-	631	2.646	319,3
2. Τόκοι ¹ (ακαθάριστη βάση)	1.939	1.923	-0,8	4.774	4.510	-5,5
3. Δαπάνες ΠΔΕ	492	1.684	242,3	10.647	6.750	-36,6

* Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη δαπανών που ισχύει από 01/01/2019

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο εκτέλεσης κρατικού προϋπολογισμού, Φεβρουάριος 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Μάρτιος 2021

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων

Τα έσοδα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ανήλθαν σε €837 εκατ., €223 εκατ. λιγότερα έναντι του στόχου, αλλά σημαντικά αυξημένα σε σχέση με πέρυσι (+94,2%, Πίνακας 2.10). Οι ενισχύσεις του ΠΔΕ έφτασαν τα €1,68 δισεκ. και υπερτριπλασιάστηκαν από πέρυσι (€492 εκατ.), ενώ παρόμοια ήταν η υπέρβαση του σχετικού στόχου (€590 εκατ.). Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος αυτών, €967 εκατ., αφορούσε σε ενισχύσεις εξαιτίας της πανδημίας με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής, ενώ άλλα €45 εκατ. διατέθηκαν για την επιδότηση τόκων δανείων ΜμΕ. Εξαιρουμένων αυτών, οι δαπάνες του ΠΔΕ ήταν στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου €672 εκατ., 36% περισσότερες από τις αντίστοιχες το 2020 και 14% παραπάνω από το στόχο στον Προϋπολογισμό.

Συνεπώς, απαιτείται επιτάχυνση των δράσεων στήριξης επενδύσεων του ΠΔΕ τους προσεχείς μήνες, προκειμένου αυτές να δώσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα.

Γ. Χρηματοπιστωτικές εξελίξεις

- Τα μέτρα στήριξης της ρευστότητας των τραπεζών από την ΕΚΤ ενισχύουν την ανθεκτικότητά τους.
- Τα προγράμματα ενίσχυσης της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από τις εγχώριες αρχές οδηγούν την πιστωτική επέκταση του ιδιωτικού τομέα.
- Τα ΜΕΔ το τέταρτο τρίμηνο του 2020 κατέγραψαν την μεγαλύτερη μείωση διαχρονικά σε ένα τρίμηνο, κυρίως μέσα από πωλήσεις και τιτλοποιήσεις δανείων.
- Πρόκληση για το τραπεζικό σύστημα η ποιότητα του ενεργητικού και η επερχόμενη δυσκολία αποπληρωμής εκ μέρους δανειοληπτών που έχουν πληγεί από την πανδημία.
- Το απόθεμα ιδιωτικών καταθέσεων συνεχίζει να αυξάνεται, στηριζόμενο και στην προσωρινά υψηλή ροπή προς αποταμίευση.
- Χαμηλό το κόστος νέου δανεισμού για επιχειρήσεις, αλλά υψηλότερο από άλλες χώρες.
- Η βελτίωση της εμπιστοσύνης των διεθνών επενδυτών και τα μέτρα της ΕΚΤ διατηρούν χαμηλά το κόστος νέου δανεισμού του δημοσίου, καθώς και για πρωτοφανή μακροχρόνιο 30-ετή ορίζοντα.

Παρά την παράταση της διάρκειας των περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας πέρα από τις αρχές Ιανουαρίου, όταν αναμενόταν η χαλάρωσή τους, το δεύτερο και το τρίτο κύμα της υγειονομικής κρίσης δεν φαίνεται να έχει επηρεάσει σημαντικά αρνητικά έως τώρα τους θεμελιώδεις δείκτες του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Όπως συνέβη κατά την αρχική έξαρση του ιού, σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλαν καθοριστικά τα μέτρα πολιτικής που εφαρμόστηκαν τόσο από την πλευρά της ΕΚΤ, για την τόνωση της χρηματοδότησης των τραπεζών με χαμηλό κόστος, όσο και από την πλευρά των εγχώριων αρχών, για την ενίσχυση των καναλιών παροχής ρευστότητας προς τις πληττόμενες από τα περιοριστικά μέτρα επιχειρήσεις.

Η αβεβαιότητα σε σχέση με τη διάρκεια των επιπτώσεων της δεύτερης και της τρίτης έξαρσης της υγειονομικής κρίσης παραμένει, παρά τις θετικές εξελίξεις σχετικά με την ανάπτυξη εμβολίων, αλλά και τον εμβολιασμό του πληθυσμού. Την τρέχουσα περίοδο, σχετίζεται κυρίως με τις

μεταλλάξεις του ιού και την αποτελεσματικότητα των εμβολίων στην αντιμετώπισή του, από τα οποία θα εξαρτηθούν πιθανές νέες εξάρσεις του, προοπτική που αναμφίβολα διατηρεί ή και εντείνει τις προκλήσεις για το εγχώριο τραπεζικό σύστημα. Έπειτα από την απότομη πτώση στις αποτιμήσεις των τραπεζών κατά 60% τον Μάρτιο του 2020, τα θετικά νέα για την έναρξη του προγράμματος εμβολιασμών οδήγησαν σε ανάκτηση μέρους των απωλειών κατά το τελευταίο δίμηνο του περασμένου έτους, σε επίπεδα περίπου 40% χαμηλότερα σε σύγκριση με την έναρξη της πανδημίας.

Σε επίπεδο κοινής ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής, η ΕΚΤ συνέχισε να διευκολύνει την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες, καθώς και να τονώνει τη ζήτηση για ελληνικά κρατικά ομόλογα μέσα από το πρόγραμμα αγοράς τίτλων PEPP. Οι τίτλοι των τραπεζών παρέμειναν αποδεκτοί ως επιλέξιμες εξασφαλίσεις, ενώ μειώθηκαν οι περικοπές αποτίμησης (valuation haircuts). Η δυνατότητα μακροχρόνιας ανά-χρηματοδότησης χαμηλού κόστους για τις τράπεζες αναδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντική, κυμαινόμενη κατά μέσο όρο στα €38 δισεκ. το δεύτερο εξάμηνο του 2020, από €21,3 δισεκ. στο προηγούμενο τρίμηνό του. Αντίστοιχα, οι εξαγορές κρατικών ομολόγων στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP κυμάνθηκαν κατά μέσο όρο στα €1,8 δισεκ. ανά μήνα την περίοδο Μαρτίου-Νοεμβρίου 2020.

Σε εθνικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκαν έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα για την υποστήριξη των δανειοληπτών, όπως η προσωρινή επιδότηση επιτοκίου από το κράτος για ενήμερα επιχειρηματικά δάνεια και για δάνεια προς ιδιώτες με υποθήκη την πρώτη κατοικία (πρόγραμμα «ΓΕΦΥΡΑ»), καθώς και η προσωρινή αναστολή των δόσεων επιλεγμένων δανείων εκ μέρους των τραπεζών, με μέγιστη διάρκεια έως 9 μήνες από την ημερομηνία ένταξης σε αναστολή, σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών. Μετά τη λήξη της αναστολής, οι τράπεζες συχνά παρέχουν προγράμματα μερικής καταβολής δόσεων και ταμειακών διευκολύνσεων των δανειοληπτών, με ορίζοντα μέχρι τα μέσα του 2022. Προσφάτως ξεκίνησαν οι αιτήσεις στο πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ 2, το οποίο αφορά και σε επιχειρήσεις, με προϋπολογισμό €300 εκατ., έναντι €108 εκατ. της αρχικής φάσης.

Μεταξύ των θετικών τάσεων στα θεμελιώδη μεγέθη των τραπεζών, παρά την κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας, ενισχύθηκε ο ρυθμός επιστροφής των ιδιωτικών καταθέσεων, βελτιώθηκε η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος, ενώ συνεχίστηκε η μη οργανική μείωση των ΜΕΔ. Το κόστος χρήματος συνέχισε να κυμαίνεται πτωτικά, σε διαχρονικά χαμηλά επίπεδα, και ταυτόχρονα επιταχύνθηκε η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις, σε μεγάλο βαθμό υπό την επίδραση των μέτρων πολιτικής για τη στήριξη της ρευστότητας.

Πάρα ταύτα, παραμένουν οι μακροχρόνιες αδυναμίες του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Ξεχωρίζουν τα αδύναμα ποιοτικά στοιχεία των ιδίων κεφαλαίων και του ενεργητικού, μεταξύ των οποίων το υψηλό απόθεμα Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), το οποίο δρα αποτρεπτικά στην πιστοδοτική ικανότητα των τραπεζών. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, εκτιμάται ότι έως και τα μισά από το σύνολο των δανείων που βρίσκονταν σε αναστολή έως το τρίτο τρίμηνο του 2020 (περί τα €11 δισεκ. από τα €22 δισεκ.), είναι πιθανό να θεωρηθούν μη εξυπηρετούμενα στο προσεχές μέλλον, ενώ το ποσοστό κάλυψής τους με προβλέψεις είναι χαμηλό, περί το 25%. Αντίστοιχες προβλέψεις των ίδιων των τραπεζών και της Τράπεζας της Ελλάδος καταλήγουν σε αύξηση των ΜΕΔ λόγω της κρίσης πανδημίας μεταξύ €5 δισεκ. και €10 δισεκ. αντίστοιχα. Σε ότι αφορά την επίδραση των τραπεζών στην πραγματική οικονομία, η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίζεται αμείωτη και το κόστος τραπεζικής

χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, αν και σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, παραμένει υψηλότερο συγκριτικά με τους ευρωπαϊούς εταίρους.

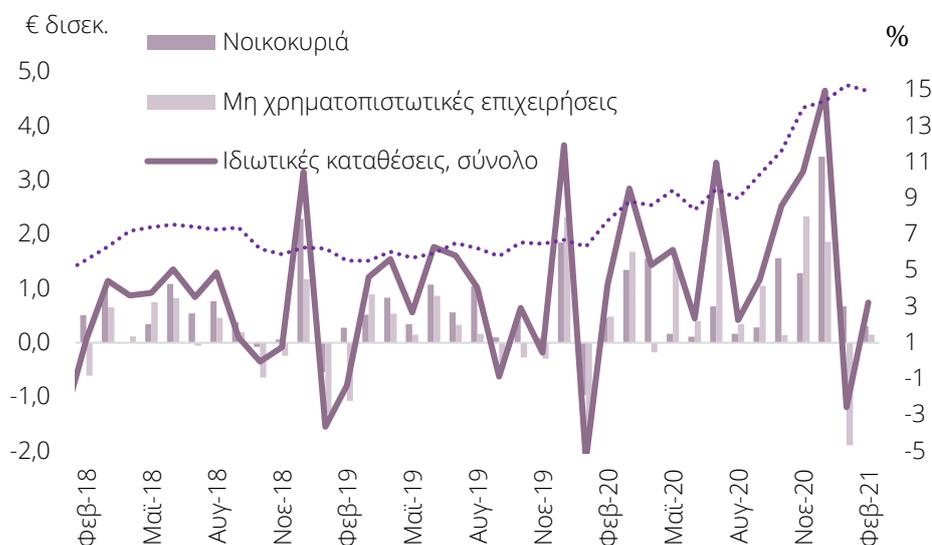
Καθώς η παροχή εγγυήσεων από το ελληνικό δημόσιο στο πλαίσιο του προγράμματος «Ηρακλής» ολοκληρωνόταν πρόσφατα (10/04/2021), στις 12/03/21 υποβλήθηκε αίτημα παράτασής του προς την Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο εγκρίθηκε στις 09/04/21. Στην πρώτη περίοδο λειτουργίας του «Ηρακλή», τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών απομειώθηκαν κατά €31,35 δισεκ. Μέσω του Ηρακλή II θα υπάρχει η δυνατότητα για τις τράπεζες να προβούν σε έως και €32 δισεκ. τιτλοποιήσεις ΜΕΔ, με €11-12 δισεκ. νέων κρατικών εγγυήσεων. Προς το παρόν, οι μεγαλύτερες τράπεζες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για τιτλοποιήσεις δανείων ύψους €18,6 δισεκ. μέσω του νέου προγράμματος.

Στο σκέλος του παθητικού των τραπεζών, οι ιδιωτικές καταθέσεις ενισχύθηκαν την περίοδο Δεκεμβρίου 2020-Φεβρουαρίου 2021 κατά €4,2 δισεκ. Έτσι, ο δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής κατέγραψε υψηλό δωδεκαετίας αγγίζοντας το 15% την ίδια περίοδο. Εν μέσω συνθηκών πανδημίας και της αυξημένης αβεβαιότητας που αυτή προκαλεί, στη 12-μηνη περίοδο από την έναρξη των περιοριστικών μέτρων τον Μάρτιο του 2020, οι ιδιωτικές καταθέσεις έχουν αυξηθεί σωρευτικά κατά €21,2 δισεκ, εκ των οποίων τα €11,5 δισεκ. προέρχονται από νοικοκυριά. Στο τρίμηνο Δεκεμβρίου 2020-Φεβρουαρίου 2021 η καθαρή εισροή που καταγράφηκε οφείλεται αποκλειστικά στα νοικοκυριά, με αύξηση ύψους €4,4 δισεκ., ενώ οι μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) κατέγραψαν οριακή εκροή κατά €0,2 δισεκ. (Διάγραμμα 2.8).

Από τον Αύγουστο του 2015 έως το Φεβρουάριο του 2021 οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα έχουν διευρύνθει κατά €49,4 δισεκ., εκ των οποίων €29,0 δισεκ. προήλθαν από νοικοκυριά και €20,4 δισεκ. από επιχειρήσεις. Έτσι, οι σωρευτικές εκροές καταθέσεων της περιόδου Δεκεμβρίου 2014-Ιουλίου 2015 κατά €44,4 δισεκ. έχουν πλέον υπεραντισταθμιστεί κατά €5,0 δισεκ. σηματοδοτώντας την σημαντική αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών προς το τραπεζικό σύστημα.

Διάγραμμα 2.8

Μηνιαία καθαρή ροή ιδιωτικών καταθέσεων στις Ελληνικές τράπεζες

Συνεχίζεται η αύξηση καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα με υψηλό 12-μηνο ετήσιο ρυθμό μεταβολής κοντά στο 15%.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

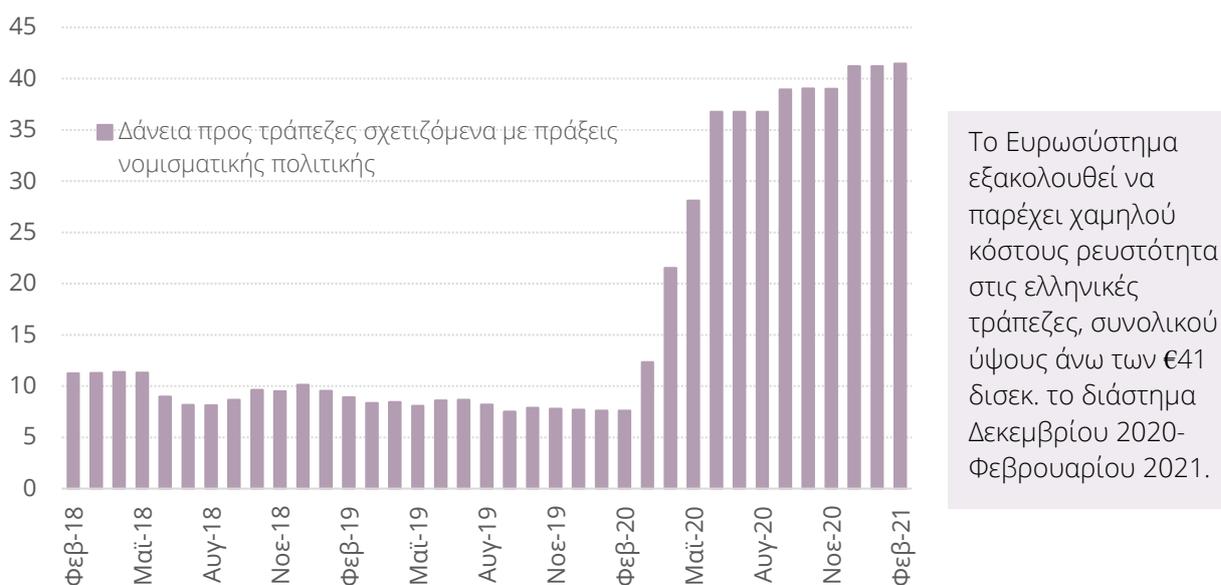

Για το υπόλοιπο του 2021 αναμένεται επιβράδυνση της θετικής τάσης στις ιδιωτικές καταθέσεις στα νοικοκυριά, σε ακολουθία με την παρατηρούμενη επιβράδυνση για τις επιχειρήσεις. Η σταδιακή μείωση της αβεβαιότητας αναμένεται να οδηγήσει σε ανάκαμψη της ροπής προς κατανάλωση και σχετική επιβράδυνση της ροπής προς αποταμίευση, επιδρώντας ανασχετικά στην αύξηση των καταθέσεων.

Το δεύτερο σκέλος του παθητικού των τραπεζών αφορά στη χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα. Η έκτακτη δέσμη μέτρων της ΕΚΤ για ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, συνεχίζει να προσφέρει στις ελληνικές τράπεζες δυνατότητες άντλησης ρευστότητας με χαμηλό κόστος. Η χρηματοδότηση των τραπεζών από το Ευρωσύστημα κατά τη διάρκεια της κρίσης πανδημίας από το Φεβρουάριο του 2020 αυξήθηκε κατά τουλάχιστον €33,9 δισεκ., μεταξύ άλλων με χαμηλού κόστους δάνεια μέσα από πράξεις νομισματικής πολιτικής μακροχρόνιας χρηματοδότησης (TLTRO III, Διάγραμμα 2.9). Ταυτόχρονα, τα περιουσιακά στοιχεία του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που είναι αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως εξασφάλιση για πράξεις νομισματικής πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, αυξήθηκαν κατά περίπου €38 δισεκ. κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους.

Διάγραμμα 2.9

Μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση των Ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (δισεκ. €)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών, το πρώτο δίμηνο του 2021 καταγράφηκε διψήφιος ρυθμός πιστωτικής ανάκαμψης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ), για πρώτη φορά από το 2009 (Διάγραμμα 2.10). Επίσης συνεχίστηκε η μικρή αύξηση πιστώσεων προς ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις, ενώ αμείωτη διατηρήθηκε η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά, για δέκατο συναπτό έτος. Η χρηματοδότηση στο σύνολο του ιδιωτικού τομέα, χωρίς να συνυπολογίζονται οι διαγραφές δανείων, ανέκαμψε στο διάστημα Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2021 κατά 3,7% σε όρους ετήσιας μεταβολής, σε σύγκριση με αύξηση 1,2% στο σύνολο του 2020 (Πίνακας 2.11). Η μεγαλύτερη πιστωτική επέκταση προς ΜΧΕ καταγράφηκε κατά σειρά στους κλάδους των Μεταφορών, του Τουρισμού, του Εμπορίου, της Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας, της Γεωργίας, της Ναυτιλίας, της Βιομηχανίας, της

Επικοινωνίας, των Επαγγελματιών και της Ενέργειας. Αντιθέτως, καταγράφηκε συρρίκνωση προς τον κλάδο των Κατασκευών.

Πίνακας 2.11

Εγχώρια τραπεζική χρηματοδότηση ανά κλάδο (ετήσια % μεταβολή ροών*)

Τρίμηνο / Έτος	1/20	2/20	3/20	4/20	Ιαν.21	Φεβ.21
Σύνολο ιδιωτικού τομέα	-0,4	0,5	1,9	2,9	3,7	3,7
Νοικοκυριά & ΜΚΙ	-2,9	-2,8	-2,5	-2,4	-2,5	-2,5
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	-2,4	-2,2	-0,1	1,2	2,8	3,1
Μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	2,0	4,1	7,3	9,1	10,4	10,3
Γεωργία	-0,5	1,9	3,2	3,1	10,4	9,7
Βιομηχανία	1,7	7,1	9,0	9,7	10,1	9,2
Εμπόριο	0,8	3,1	8,3	9,7	11,4	11,7
Τουρισμός	3,6	2,2	9,5	13,7	15,9	16,7
Ναυτιλία	-1,0	-6,2	0,6	9,1	13,7	6,2
Κατασκευές	-4,4	-3,4	-3,8	-2,4	-0,2	0,1
Ηλεκτρισμός-αέριο-ύδρευση	8,0	4,5	5,4	9,4	7,8	8,0
Μεταφορές και logistics	19,5	3,0	16,2	27,6	26,1	21,0
Επιτόκια νέων χορηγήσεων (μέσος όρος περιόδου, %)						
Καταναλωτική πίστη	9,70	9,86	9,71	9,58	10,01	9,66
Στεγαστική πίστη	2,84	2,83	2,95	2,80	2,54	2,74
Δάνεια προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	3,43	3,15	3,08	3,17	3,05	2,92

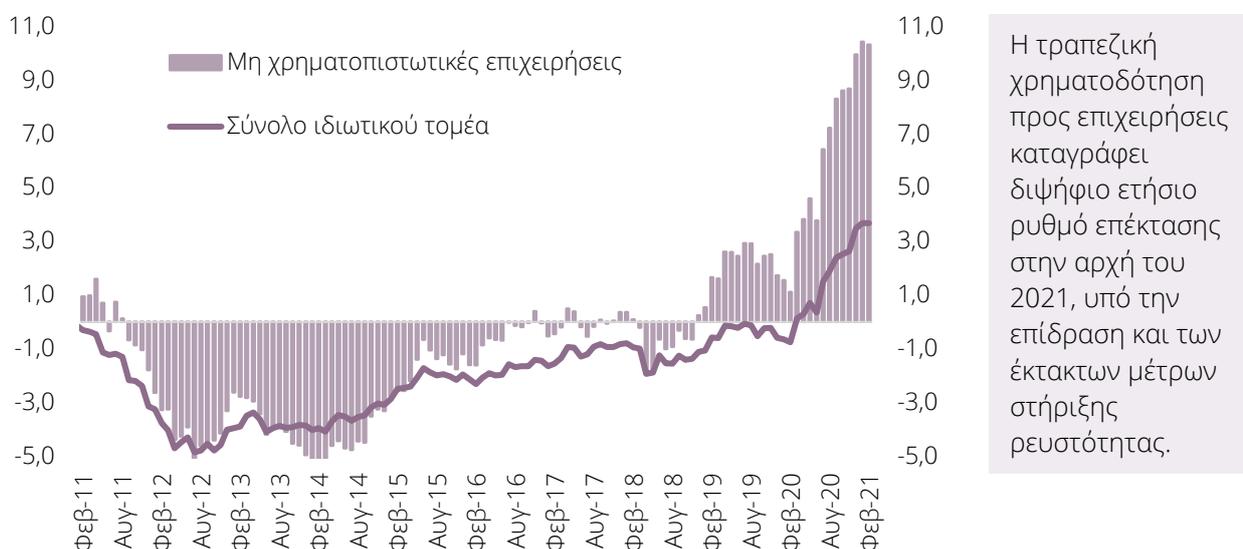
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων

Διάγραμμα 2.10

Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα 2011-2021 (ετήσια % μεταβολή ροών*)

Η τραπεζική χρηματοδότηση προς επιχειρήσεις καταγράφει διψήφιο ετήσιο ρυθμό επέκτασης στην αρχή του 2021, υπό την επίδραση και των έκτακτων μέτρων στήριξης ρευστότητας.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων.

Σε αυτές τις τάσεις συντελούν τόσο οι μεταβολές της προσφοράς όσο και της ζήτησης δανείων υπό την επίδραση της πανδημίας. Στην πλευρά της προσφοράς, παρά το υψηλό απόθεμα Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ) που επιδρά ανασταλτικά στην πιστοδοτική δραστηριότητα των τραπεζών, ιδιαίτερα θετικά για τις ΜΧΕ επίδρασαν η ενεργοποίηση έκτακτων μέτρων πολιτικής τόνωσης της ρευστότητας μέσα από εγγυοδοτικά προγράμματα (Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, ΤΕΠΙΧ), καθώς και οι παρεμβάσεις στήριξης της ρευστότητας από την ΕΚΤ.

Στην πλευρά της ζήτησης, αυξάνονται μεν οι ανάγκες για κάλυψη ρευστότητας και κεφάλαιο κίνησης των επιχειρήσεων, αλλά ταυτόχρονα η αβεβαιότητα δρα ανασχετικά σε νέες επενδύσεις. Η έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος για τις τραπεζικές χορηγήσεις το τέταρτο τρίμηνο του 2020 κατέγραψε ενίσχυση της ζήτησης δανείων, τόσο για βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα δάνεια. Τα πιστωτικά κριτήρια παρέμειναν στάσιμα, χωρίς επίσης να αναμένεται να μεταβληθούν βραχυπρόθεσμα. Κινητήριος μοχλός της αυξημένης ζήτησης διαφαίνονται τα δάνεια για κάλυψη αναγκών ρευστότητας, τόσο από τις μικρομεσαίες όσο και τις μεγάλες επιχειρήσεις.

Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) υποχώρησαν το τέταρτο τρίμηνο του 2020 κατά 21% ή €12,6 δισεκ.⁶, μεταβολή που αποτελεί την μεγαλύτερη μείωση που έχει καταγραφεί σε ένα τρίμηνο. Η βελτίωση οφείλεται κατά κύριο λόγο σε πωλήσεις και τιτλοποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν το εν λόγω τρίμηνο, χάρη και στην εφαρμογή του προγράμματος Ηρακλής. Το συνολικό επίπεδο των ΜΕΔ τον Δεκέμβριο του 2020 ήταν €47,4 δισεκ. ή 30,2% των συνολικών δανείων, περίπου €59,8 δισεκ. ή 55,7% χαμηλότερα από το μέγιστο επίπεδο του Μαρτίου 2016, ωστόσο παραμένοντας σημαντικά υψηλότερο από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες όπου κινείται σε χαμηλά μονοψήφια ποσοστά. Στην επιχειρηματική πίστη, τα ποσοστά των ΜΕΔ κατέγραψαν μεγάλη πτώση, στο 27,8% των δανείων στο τέλος του 2020, από 33,0% το τρίτο τρίμηνο και 38,4% στο τέλος του 2019, όπως

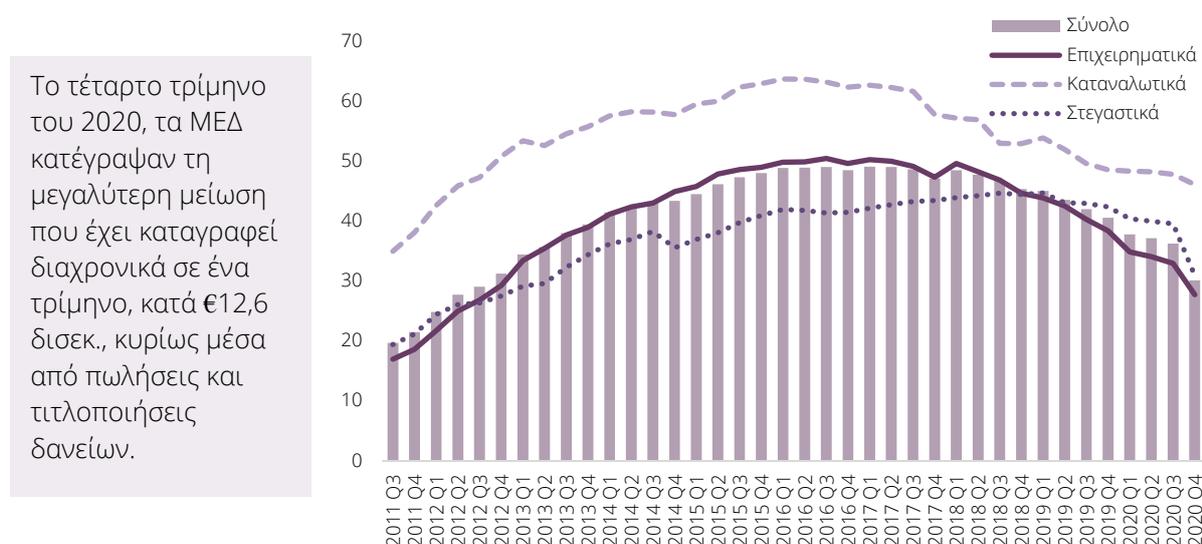
⁶ Παρουσιάζονται στοιχεία για τα ΜΕΔ που περιλαμβάνουν μόνο τα στοιχεία εντός ισολογισμού, σε ατομική βάση

και στα στεγαστικά χαρτοφυλάκια, από 39,6% σε 31,0% (42,4% στο τέλος του 2019). Μικρότερη μείωση, από 47,9% σε 46,2%, καταγράφηκε στα καταναλωτικά (48,6% στο τέλος του 2019). Στην επιχειρηματική πίστη, τα ποσοστά των ΜΕΔ το τέταρτο τρίμηνο του 2020 μειώθηκαν αισθητά μεταξύ ελεύθερων επαγγελματιών (σε 51,0% από 55,4% το προηγούμενο τρίμηνο) και μικρομεσαίων επιχειρήσεων (σε 39,2% από 47,0%) παραμένοντας ωστόσο σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο, ενώ υποχώρησαν και στις μεγάλες επιχειρήσεις, σε 14,8% από 16,6% το τρίτο τρίμηνο του 2020.

Διάγραμμα 2.11

Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια, % του συνόλου των δανείων ανά κατηγορία*

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Δάνεια εντός ισολογισμού (προ προβλέψεων) σε ατομική βάση.

Στο σύνολο του 2020, η μείωση των καταγεγραμμένων ΜΕΔ κατά €21,1 δισεκ. οφείλεται κατά κύριο λόγο (περί το 80-90%) σε πωλήσεις και την εφαρμογή του προγράμματος παροχής εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου σε τιτλοποιημένα χαρτοφυλάκια ΜΕΔ (Σχέδιο «Ηρακλής», νόμος 4649/2019), και κατά περίπου 10% σε διαγραφές, ενώ η υπόλοιπη προήλθε από ενεργητική διαχείριση και ρευστοποιήσεις. Παρά την σημαντική πρόοδο που έχει επιτευχθεί Μεταξύ των μέτρων για την καταπολέμηση

Ως συνέπεια της νέας οικονομικής κρίσης εξαιτίας της πανδημίας, οι τράπεζες βρίσκονται σε διαδικασία αναθεώρησης των επιχειρησιακών πλάνων και στρατηγικών στόχων για τη μείωση των ΜΕΔ έως το τέλος του 2023. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να επιταχυνθεί η εφαρμογή του Σχεδίου «Ηρακλής», όπως και άλλων λύσεων μείωσης των ΜΕΔ, καθώς ορισμένα εργαλεία για τον περιορισμό τους εξακολουθούν να υπό-αξιοποιούνται, όπως οι εισπράξεις από πλειστηριασμούς και ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων. Κρίνεται επίσης σκόπιμο να εξεταστούν συμπληρωματικές προτάσεις, όπως αυτή της Τράπεζας της Ελλάδος για την τιτλοποίηση ενός μέρους των απαιτήσεων των τραπεζών από αναβαλλόμενη φορολογία, καθώς και η ενδεχόμενη δημιουργία μιας εταιρίας διαχείρισης προβληματικών στοιχείων ενεργητικού (Asset Management Company).

Βραχυπρόθεσμα, η προσωρινή χαλάρωση των εποπτικών κανόνων από την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή, καθώς και τα μέτρα στήριξης των πληττόμενων δανειοληπτών, επηρεάζουν θετικά το απόθεμα των ΜΕΔ, το οποίο σε κάποιο βαθμό υποεκτιμά τις πραγματικές θεμελιώδεις τάσεις σε σχέση με τις δυσκολίες αποπληρωμής των δανείων. Σχετικές εκτιμήσεις των ίδιων των τραπεζών και της Τράπεζας της Ελλάδος καταλήγουν σε πιθανή αύξηση των ΜΕΔ μετά την παύση της προσωρινής χαλάρωσης των εποπτικών κανόνων από την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή, έκτασης μεταξύ €5 δισεκ. και €10 δισεκ. αντίστοιχα.

Μεσοπρόθεσμα, είναι πιθανή μια συνέχιση μείωσης των ΜΕΔ, ειδικά μέσα από την εκτενέστερη εφαρμογή του προγράμματος «Ηρακλής», το οποίο ανανεώθηκε προσφάτως. Η μείωση των ΜΕΔ ενδεχομένως να συνεχιστεί όχι με γραμμικό ρυθμό, εξαιτίας των επιπτώσεων της κρίσης πανδημίας αλλά και των νέων ΜΕΔ που θα προκύψουν μετά την παύση των προσωρινών μέτρων ενίσχυσης των δανειοληπτών. Αναμένεται να συνεχιστεί η πιστωτική συρρίκνωση στα καταναλωτικά και στεγαστικά χαρτοφυλάκια, ενώ τα πρωτοφανή μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και η προσδοκώμενη ζήτηση για κάλυψη αναγκών ρευστότητας αλλά και επενδύσεων θα δρουν ενισχυτικά προς την πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις. Η αποφασιστική και συστηματική μείωση των ΜΕΔ είναι κομβικής σημασίας για την πιστοδοτική ικανότητα των τραπεζών.

Τα επιτόκια νέων καταθέσεων μειώθηκαν περαιτέρω το πρώτο δίμηνο του 2021, σε διαχρονικά χαμηλό επίπεδο για τις Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις (ΜΧΕ) και τα νοικοκυριά, στο 0,04% και 0,08%, από 0,11% και 0,12% αντίστοιχα στο σύνολο του 2020. Στο ίδιο δίμηνο φέτος, το μέσο επιτόκιο νέων χορηγήσεων μειώθηκε στο 3,8%, λόγω της μικρής μείωσης του κόστους δανεισμού τόσο προς τους ιδιώτες, όσο και προς τις ΜΧΕ. Η διαφορά του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) κινήθηκε επίσης χαμηλότερα, κοντά στο 3,8%, σε σύγκριση με τη μέση διαφορά του 4% για το σύνολο του 2020.

Το μέσο κόστος νέας τραπεζικής χρηματοδότησης των ΜΧΕ του ιδιωτικού τομέα μειώθηκε σε 2,9% το Φεβρουάριο, σε σχέση με 3,2% στο σύνολο του προηγούμενου έτους, επίπεδο το οποίο είναι κοντά στο διαχρονικά χαμηλότερο κόστος νέου δανεισμού από την ένταξη της χώρας στην Ευρωζώνη που σημειώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2020 (2,8%). Πάρα ταύτα, το κόστος εξακολουθεί να παραμένει σημαντικά υψηλότερο από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης. Ενδεικτικά, σύμφωνα με το σταθμισμένο δείκτη κόστους τραπεζικού δανεισμού της ΕΚΤ, το κόστος για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις το Φεβρουάριο του 2021 διαμορφώθηκε σε 1,5% στην Ευρωζώνη, 1,6% στην Γερμανία, και 1,9% στις χώρες του «νότου» της Ευρωζώνης (Πορτογαλία, Ιταλία, Κύπρος, Ισπανία). Ακολούθως, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μ.ό. της Ευρωζώνης και το μ.ό. του «νότου» παραμένει αν και μειούμενο, στις 151 μ.β. και 113 μ.β. αντίστοιχα. Συγκρίνοντάς το με το επίπεδο προ κρίσης, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μέσο όρο των άλλων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, παραμένει αισθητά υψηλότερο.

Η παρατεταμένη ένταση και διάρκεια του πρόσφατου κύματος της υγειονομικής κρίσης, έδρασε ανασχετικά στην τάση αποκλιμάκωσης της απόδοσης των κρατικών ομολόγων, παρά τη σημαντική θετική επίδραση από τις συνεχιζόμενες πολιτικές τόνωσης της ρευστότητας από την ΕΚΤ, στις οποίες συμμετέχει μερικώς πλέον και η Ελλάδα. Έτσι, για το 10-ετές αξιόγραφο η μέση απόδοση αυξήθηκε το Φεβρουάριο του 2021 στο 0,81%. Παράλληλα, η επιπλέον επιβάρυνση στο νέο κόστος 10-ετούς δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης, διατηρήθηκε το Φεβρουάριο στις 126 μ.β. και 49 μ.β. σε σχέση με το γερμανικό

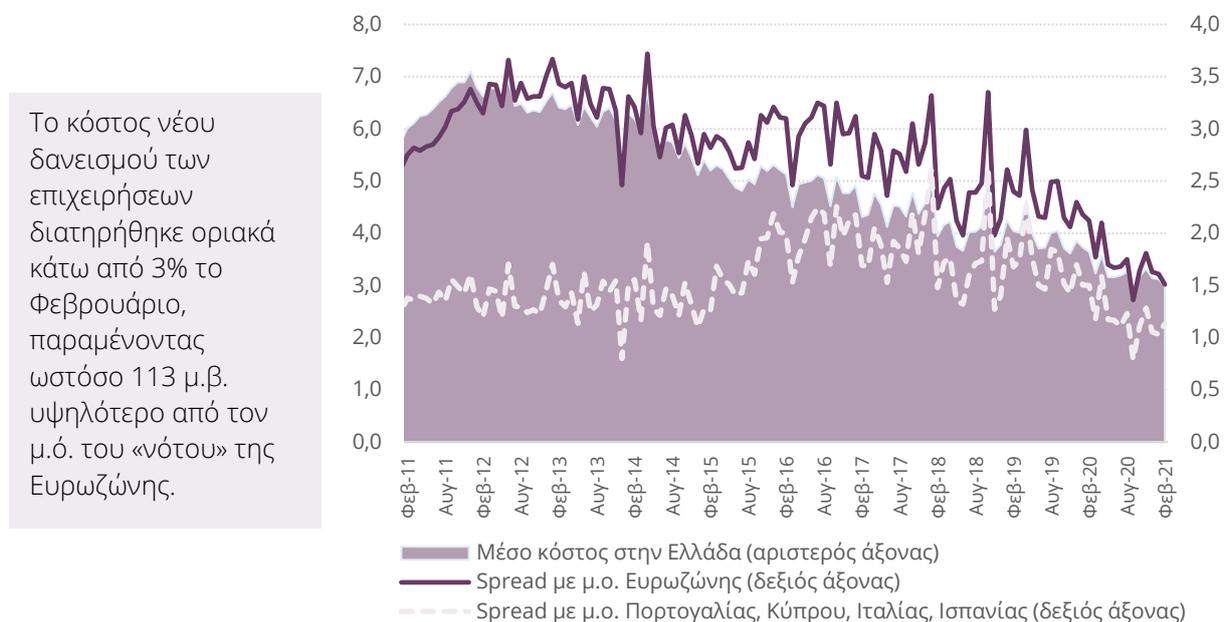

ομόλογο και το μέσο όρο των χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης αντίστοιχα. Παρά την σημαντική βελτίωση κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, τα spreads παραμένουν σημαντικά υψηλότερα από τις μέσες τιμές τους την πρώτη δεκαετία της Ευρωζώνης.

Σε συνέχεια των πέντε επιτυχημένων δημοπρασιών δημοσίου χρέους που πραγματοποιήθηκαν το 2020, το Ελληνικό Δημόσιο προέβη σε δύο νέες μακροπρόθεσμες εκδόσεις το πρώτο τρίμηνο του 2021. Μια έκδοση δεκαετούς ομολόγου τον Ιανουάριο, όπου αντλήθηκαν συνολικά κεφάλαια ύψους €3,5 δισεκ. με επιτόκιο περί το 0,8%, το χαμηλότερο διαχρονικά για όλες τις εκδόσεις του ελληνικού δημοσίου, και μία έκδοση 30-ετούς ομολόγου τον Μάρτιο όπου αντλήθηκαν συνολικά κεφάλαια ύψους €2,5 δισεκ. με επιτόκιο οριακά χαμηλότερο του 2,0%. Αμφότερες οι εκδόσεις, υπερκαλύφθηκαν από ιδιαίτερα υψηλή ζήτηση, ενώ στα ποιοτικά χαρακτηριστικά αυτών των εκδόσεων, η συντριπτική πλειοψηφία των αγοραστών ήταν μακροπρόθεσμοι θεσμικοί επενδυτές. Η δυνατότητα δανεισμού της Ελλάδας από τις αγορές ακόμα και σε χρονικό ορίζοντα 30-ετίας αντικατοπτρίζει το βαθμό σημαντικής ανάκαμψης της σχετικής εμπιστοσύνης των διεθνών επενδυτών απέναντι στην ελληνική οικονομία. Από την άλλη πλευρά, το ύψος του ελληνικού δημόσιου χρέους παραμένει από τα μεγαλύτερα διεθνώς, με κίνδυνο η τρέχουσα οικονομική κρίση να επιδεινώσει σαφώς τη δυναμική του, ωστόσο ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά του, όπως η μέση διάρκεια αποπληρωμής, βελτιώνουν την προοπτική μακροπρόθεσμης βιωσιμότητάς του.

Διάγραμμα 2.12

Σταθμισμένο μέσο κόστος τραπεζικού δανεισμού προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (%)

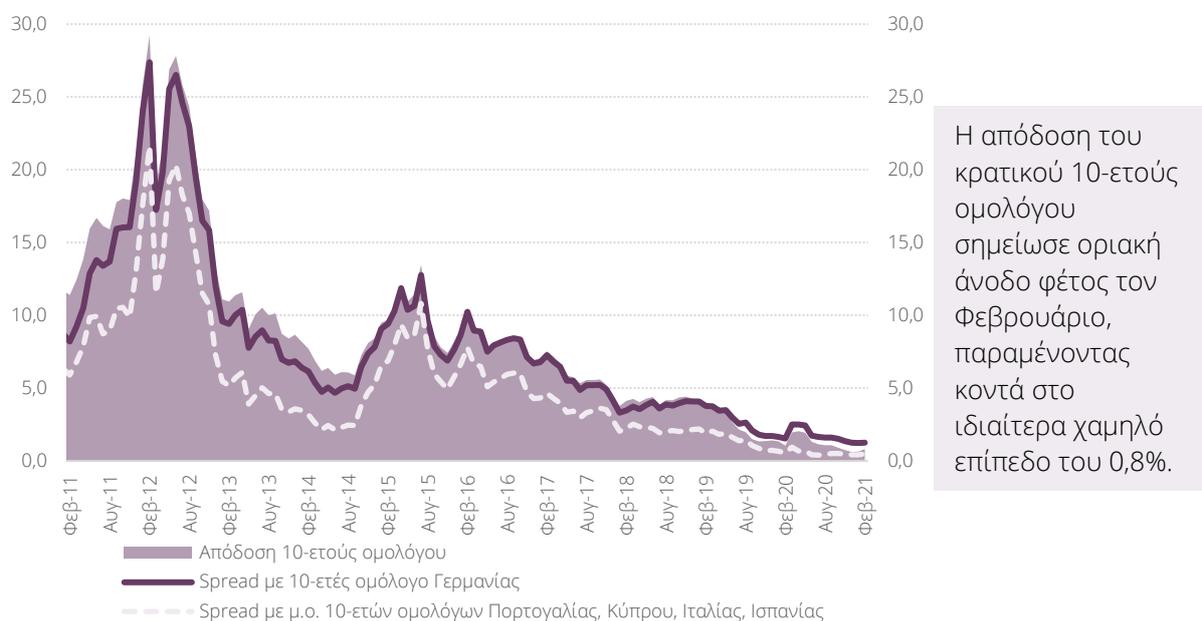

Πηγή: ΕΚΤ

Διάγραμμα 2.13

Απόδοση και spread 10-ετούς ομολόγου Ελληνικού Δημοσίου (%)

Πηγή: ΕΚΤ

3 ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

- Έντονη ύφεση 7,9% στην Ελλάδα το δ' τρίμ. 2020 εξαιτίας των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, ηπιότερη ωστόσο από το προηγούμενο τρίμηνο, έναντι αύξησης του ΑΕΠ κατά 1,6% στο αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι. Συνολικά το 2020 ύφεση 8,2%, αντί ανάπτυξης 1,9% ένα χρόνο νωρίτερα.
- Συρρίκνωση ΑΕΠ στο δ' τρίμ. εκ νέου κυρίως από την έντονη πτώση των εξαγωγών (-13,4%), λόγω των εξαγωγών υπηρεσιών (-55,4%). Μείωση εξαγωγών κατά 21,7% στο περασμένο έτος.
- Επιδείνωση του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα, καθώς οι εισαγωγές περιορίστηκαν πολύ λιγότερο από τις εξαγωγές (-9,5%). Συνολικά το 2020 υποχώρησή τους κατά 6,9%.
- Ύφεση στο δ' τρίμ. και από την υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης (-4,7%) και των επενδύσεων (-19,0%). Μείωση της πρώτης κατά 4,7% και σε όλο το 2020, ενώ οι επενδύσεις διευρύνθηκαν κατά 4,6%.
- Μόνο οι καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα διευρύνθηκαν μεταξύ των συνιστωσών της εγχώριας ζήτησης στο δ' τρίμηνο, και μάλιστα έντονα (+7,3%). Άνοδος 2,6% πέρυσι.

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Οι ιδιαίτερα ισχυρές επιπτώσεις της πανδημίας του νέου κορωνοϊού στην οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα συνεχίστηκαν και στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Ωστόσο, η έντασή τους φαίνεται πως ήταν χαμηλότερη από ότι στα προηγούμενα τρίμηνα. Το εγχώριο προϊόν συρρικνώθηκε κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2020 κατά 7,9%, από 10,5% στο προηγούμενο τρίμηνο και 13,8% στο β' τρίμηνο⁷, ενώ πριν ένα έτος παρουσίαζε ήπια άνοδο (+0,8%). Στο σύνολο του 2020 το ΑΕΠ ήταν 8,2% μικρότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα, ενώ το 2019 είχε αυξηθεί κατά 1,9%. Καθώς η δημόσια κατανάλωση και οι επενδύσεις αυξήθηκαν, η

⁷ Η αρχική εκτίμηση μεταβολής του ΑΕΠ για το γ' τρίμηνο τον Δεκέμβριο του 2020 ήταν -11,7%. Η αρχική εκτίμηση για το β' τρίμηνο τον Σεπτέμβριο του 2020 ήταν -15,2%

συνέχιση της ισχυρής ύφεσης στο τέταρτο τρίμηνο προήλθε κυρίως από τη συνέχιση της έντονης υποχώρησης των εξαγωγών, λόγω της συρρίκνωσης του τουρισμού, καθώς και τη σημαντική μείωση της κατανάλωσης, εξαιτίας της εκ νέου αναστολής δραστηριοτήτων από την αρχή του περασμένου Νοεμβρίου. Η ένταση της ύφεσης μετριάστηκε από τις εισαγωγές, οι οποίες μειώθηκαν σαφώς περισσότερο από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο.

Αναλυτικά ως προς τις εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το περασμένο έτος, η εγχώρια κατανάλωση συρρικνώθηκε κατά 3,1%, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα διευρύνθηκε κατά 1,5%. Η πτώση της προήλθε από την έντονη υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 4,7%, παρά τα μέτρα στήριξης των εργαζομένων σε πληττόμενους από την πανδημία κλάδους, σε αντίθεση με την αύξησή της κατά 1,6% το 2019. Η ένταση της υποχώρησης ήταν εντονότερη κατά το δεύτερο (-12,9%) και το τέταρτο τρίμηνο (-4,7%), δηλαδή στα τρίμηνα κατά τα οποία επιβλήθηκε lockdown. Αντιθέτως, η δημόσια κατανάλωση διευρύνθηκε κατά 2,6%, από τις έκτακτες ανάγκες που προξένησε η υγειονομική κρίση. Η άνοδος θα ήταν μεγαλύτερη εάν δεν είχε συμβεί η υποχώρηση των καταναλωτικών εξόδων στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι (-2,6%), εξαιτίας του υψηλού επιπέδου τους ένα χρόνο νωρίτερα, από τα μέτρα στη διάρκεια της τότε προεκλογικής περιόδου. Η αύξηση κλιμακώθηκε στη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου της προηγούμενης χρονιάς, φθάνοντας το 4,8% στο γ' τρίμηνο και το 7,3% στο επόμενο. Πάντως, παρά τη διεύρυνσή τους το 2020, τα καταναλωτικά έξοδα του δημοσίου ήταν ελαφρώς λιγότερα από ότι στην πρόσφατη τριετία 2015-2017.

Οι επενδύσεις διευρύνθηκαν κατά 4,6% το 2020, υπεραντισταθμίζοντας τη μείωσή τους κατά 2,5% ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος προήλθε κυρίως από το τρίτο τρίμηνο, στο οποίο ενισχύθηκαν έντονα, κατά 35,3%, με το τελευταίο τρίμηνο να είναι το μοναδικό στο οποίο υποχώρησαν, ωστόσο αισθητά (-19,0%). Από την άλλη πλευρά, η ισχυρή αύξηση προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από διεύρυνση των αποθεμάτων, τα οποία έφτασαν τα €5,0 δισεκ., από €4,0 δισεκ. το 2019 (+24,6%), αφού ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου ήταν σχεδόν αμετάβλητος (+0,3%). Το ύψος των αποθεμάτων πέρυσι ήταν το υψηλότερο τουλάχιστον από το 2011, έτος που είναι το τελευταίο για το οποίο προς το παρόν οι Εθνικοί Λογαριασμοί έχουν αναθεωρηθεί ως προς το έτος βάσης (2015). Αν και βάσει της μεθοδολογίας των Εθνικών Λογαριασμών της Eurostat τα αποθέματα αποτελούν το μέγεθος που εξισορροπεί την προσέγγιση του ΑΕΠ από την πλευρά της προσφοράς με εκείνη από την πλευρά της ζήτησης, το γεγονός ότι στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι αποτελούσαν εγχωρίως το 4,4% του ΑΕΠ, αναδεικνύει την υπερβολική επίδραση που ασκούν στο εγχώριο προϊόν σε ορισμένα τρίμηνα και προβληματίζει σχετικά με την έκταση που μπορούν να λάβουν.

Σε ότι αφορά τις επενδύσεις σε πάγια στοιχεία, επίσης το 2020 ήταν σχεδόν αμετάβλητες από πρόπερσι (+0,3%), χρονικό διάστημα στο οποίο είχαν υποχωρήσει κατά 7,3%. Την πτώση των επενδυτικών δαπανών συγκράτησε η καταγραφή των παρεμβάσεων υποστήριξης των επιχειρήσεων έναντι των επιπτώσεων της πανδημίας στις επενδύσεις. Στο σύνολο του 2020, οι εκροές του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), ήταν υψηλότερες κατά €3.671 εκατ. έναντι του στόχου για την ίδια περίοδο, στα €10,42 δισεκ., κυρίως λόγω δαπανών για τη σύσταση ταμείου εγγυοδοσίας επιχειρήσεων λόγω της πανδημίας του COVID-19 για το μέτρο της επιστρεπτέας προκαταβολής επιχειρήσεων, την αποζημίωση ειδικού σκοπού επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων και για την επιδότηση τόκων δανείων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων⁸.

⁸ Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκέμβριος 2020, Υπουργείο Οικονομικών, Ιανουάριος 2021

Μεταξύ των κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου, την εντονότερη ενίσχυση σε απόλυτους και σχετικούς όρους την προηγούμενη χρονιά παρουσίασαν όσες σχετίζονται με κατασκευές. Συγκεκριμένα, οι επενδύσεις σε Λοιπές Κατασκευές, στις οποίες εντάσσεται σημαντικό μέρος των δαπανών του ΠΔΕ, διευρύνθηκαν κατά €416 εκατ. ή 9,24%, σε αντίθεση με την έντονη υποχώρησή τους το 2019 κατά 25,2%. Η διεύρυνσή τους οφείλεται κυρίως στην άνοδό τους στο δεύτερο τρίμηνο (+24,7%), όταν αυξήθηκαν έντονα οι δαπάνες του ΠΔΕ, λόγω των ενισχύσεων των επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολούμενων έναντι των επιπτώσεων του COVID-19, γεγονός που θεωρείται ότι αναδεικνύει τη συσχέτιση των τελευταίων με τις Λοιπές Κατασκευές. Ακολούθησαν, με αύξηση €205 εκατ. ή 14,7%, οι κατασκευές Κατοικιών, έναντι σταθερότητάς τους ένα χρόνο νωρίτερα (+0,36%). Έπονται σε ενίσχυση και συμβολή στη σταθερότητα του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου ο Μηχανολογικός εξοπλισμός (+€122 εκατ. ή +2,6%) και ο Εξοπλισμός ΤΠΕ (+€100 εκατ. ή +4,9%), συνεχίζοντας την αύξησή τους πρόπερσι κατά 6,1% και 2,5% αντίστοιχα. Πολύ ηπιότερη, μικρή ανάκαμψη σημείωσαν οι επενδύσεις σε Αγροτικά Προϊόντα (+€1 εκατ. ή +0,8%), που έχουν το μικρότερο μερίδιο στις επενδύσεις σε πάγια. Η άνοδος στις παραπάνω κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου σχεδόν αντισταθμίστηκε από την ιδιαίτερα ισχυρή υποχώρηση στις επενδύσεις σε Εξοπλισμό Μεταφορών από την αρχή του περασμένου έτους και καθ' όλη τη διάρκειά του, με αποτέλεσμα στο σύνολό του να διαμορφωθεί στα €840 εκατ. (-41,3%).

Στην πλευρά των εξελίξεων στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, η ανασχετική επίδραση της νέας έξαρσης της πανδημίας το φθινόπωρο παγκοσμίως στην πραγματοποίηση διεθνών ταξιδιών, παράτεινε στο τελευταίο τρίμηνο του 2020 την έντονη συρρίκνωση των εξαγωγών από τις λιγότερες εξαγωγές υπηρεσιών. Οι τελευταίες συρρικνώθηκαν στη διάρκειά του κατά 55,4%, οδηγώντας σε υποχώρηση του συνόλου των εξαγωγών κατά 13,4%. Κατόπιν αυτής της εξέλιξης, οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν το 2020 43,9% λιγότερες από ότι το 2019, στο οποίο είχαν ενισχυθεί κατά 7,2%. Οι εξαγωγές προϊόντων εμφάνισαν την περασμένη χρονιά εν γένει ανοδική τάση, με εξαίρεση μόνο το δεύτερο τρίμηνο, η οποία κλιμακώθηκε στο τέλος του έτους (+13,6%), οδηγώντας σε μέση διεύρυνσή τους πέρυσι κατά 4,3%. Συνολικά οι εξαγωγές περιορίστηκαν κατά 21,7%, σε αντίθεση με την άνοδό τους κατά 4,8% το 2019.

Οι ηπιότερες πιέσεις από την πανδημία στις εισαγωγές σε σχέση με τις εξαγωγές συνεχίστηκαν στο τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους, στο οποίο περιορίστηκαν κατά 9,5%. Στο σύνολο του 2020 υπολείπονταν κατά 6,9% του επιπέδου τους ένα έτος νωρίτερα, στο οποίο είχαν ενισχυθεί ήπια, κατά 3,1%. Μεταξύ των συνιστωσών των εισαγωγών, η μείωση ήταν ισχυρότερη στις εισαγωγές αγαθών (-16,0% ή -€3,05 δισεκ.), έναντι αύξησης 4,9% πριν ένα χρόνο. Οι εισαγωγές υπηρεσιών συρρικνώθηκαν κατά €1,97 δισεκ. ή 3,8%, κατόπιν διεύρυνσης κατά 2,3% το 2019. Η πολύ μεγαλύτερη υποχώρηση των εξαγωγών σε σύγκριση με τις εισαγωγές επιδείνωσε το εξωτερικό ισοζύγιο, καθιστώντας το ελλειμματικό κατά €10,2 δισεκ. (6,1% του ΑΕΠ), από ελαφρώς αρνητικό το 2019 (-€1,47 δισεκ.).

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία περιορίστηκε κατά 7,8% πέρυσι. Σε επτά εκ των δέκα βασικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας η δραστηριότητα εξασθένησε το 2020. Εξαιρέση αποτέλεσαν ο κλάδος των Κατασκευών, της Δημόσιας διοίκησης – άμυνας – κοινωνικής ασφάλισης και της Ενημέρωσης-Επικοινωνίας, στους οποίους σημειώθηκε διεύρυνση δραστηριότητας κατά 11,9%, 2,5% και 0,5% αντίστοιχα, σε συνέχεια αυξήσεων κατά 3,3% και 0,9% πρόπερσι στον πρώτο και τον τρίτο κλάδο και κατόπιν οριακής μείωσης κατά 0,4% στη δημόσια διοίκηση. Η αύξηση στις Κατασκευές σχετίζεται με την άνοδο στις επενδύσεις σε κατοικίες και λοιπές κατασκευές που προαναφέρθηκε.

Στον αντίποδα, η μεγαλύτερη κάμψη δραστηριότητας σημειώθηκε πέρυσι στον κλάδο Τεχνών – διασκέδασης – ψυχαγωγίας, κατά 25,1%, έναντι αύξησης 5,0% πρόπερσι (η δεύτερη ισχυρότερη μεταξύ των κλάδων). Έπεται με ελαφρώς μικρότερη ένταση υποχώρησης το Χονδρικό - λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση, ξενοδοχεία – εστιατόρια (-20,8%), σε αντίθεση με τη μικρή άνοδο κατά 1,6% ένα έτος νωρίτερα. Ακολουθούν σε εξασθένιση της παραγωγής τους το 2020, με σαφώς μικρότερη έκταση από τους δύο προηγούμενους κλάδους, οι Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες (-10,8%) και οι Χρηματοπιστωτικές - ασφαλιστικές δραστηριότητες (-7,4%), έναντι οριακής υποχώρησης της δραστηριότητας σε αμφότερους τους τομείς ένα έτος νωρίτερα (-0,3% και στους δύο). Ηπιότερη ήταν η κάμψη στη Βιομηχανία (-3,9%), σε αντίθεση με την άνοδο κατά 0,9% το 2019. Η μικρότερη υποχώρηση σημειώθηκε στη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας και τον Πρωτογενή τομέα, κατά 0,6% και 0,3%, ενώ πέρυσι στον πρώτο τομέα επικρατούσαν σταθεροποιητικές (+0,2%) και στο δεύτερο ιδιαίτερα ανοδικές (+5,1%) τάσεις.

Η ισχυρή ύφεση συνεχίζει να αποτυπώνεται ηπιότερα του αναμενόμενου στην τάση της ανεργίας. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις για την ελληνική οικονομία, σε αυτήν την εξέλιξη έχουν συμβάλει συνδυαστικά ορισμένοι παράγοντες. Συγκεκριμένα, τα μέτρα προστασίας των θέσεων εργασίας από τις επιπτώσεις της πανδημίας που έλαβε η κυβέρνηση, καθώς και το γεγονός ότι ένα μεγάλο τμήμα όσων χάνουν την εργασία τους εξέρχεται από το εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα να μην προκύπτει αύξηση του αριθμού των ανέργων. Ενδεικτικά, σύμφωνα με το δελτίο τύπου της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για την έρευνα εργατικού δυναμικού του δεύτερου τριμήνου του 2020, «μέρος αυτής της αύξησης (σ.σ.: των οικονομικά μη ενεργών), προέρχεται από τη ροή ανέργων προς τους οικονομικά μη ενεργούς καθώς, σύμφωνα με τον ορισμό για τον άνεργο και τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό, εάν ένα άτομο δεν εργάζεται, δεν αναζητά ενεργά εργασία και δεν είναι διαθέσιμο να αναλάβει άμεσα εργασία, δεν κατατάσσεται στους ανέργους αλλά στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό». Από την άλλη πλευρά, παρότι το ποσοστό ανεργίας συνέχισε να υποχωρεί έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2019, αυτή η διαφορά περιορίστηκε έντονα από το δεύτερο τρίμηνο του 2020, στις 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε αυτό και το επόμενο τρίμηνο και στις 0,6 π.μ. το επόμενο, ενώ στο αρχικό τρίμηνο του 2020 η πτώση ήταν της τάξης των 3 ποσοστιαίων μονάδων. Αυτή η τάση θεωρείται πως οφείλεται στις επιπτώσεις της πανδημίας, κυρίως στην εποχική απασχόληση, αφού πολλές από τις θέσεις εργασίας τακτικής απασχόλησης συντηρούνται από το καθεστώς αναστολής σύμβασης. Σε κλαδικό επίπεδο, οι τάσεις είναι ως επί το πλείστον συναφείς με εκείνες στην παραγωγική δραστηριότητα, ωστόσο υπάρχουν ορισμένες σημαντικές αντιθέσεις, όπως στον Πρωτογενή τομέα, στις Επαγγελματικές-επιστημονικές-τεχνικές-διοικητικές δραστηριότητες στις Τέχνες-διασκέδαση- ψυχαγωγία, και στις Κατασκευές.

Συγκεκριμένα, η απασχόληση υποχώρησε στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 κατά 0,6% ή 23,3 χιλ. άτομα έναντι του ίδιου τριμήνου πέρυσι, όταν είχε ενισχυθεί κατά 1,8%. Αυτή η πτώση ήταν η μικρότερη από την εκκίνηση της πανδημίας. Για τρίτο σε σειρά τρίμηνο, η υποχώρηση της απασχόλησης δεν οδήγησε σε άνοδο του αριθμού των ανέργων, ο οποίος μειώθηκε κατά 36,3 χιλιάδες, αλλά σε αύξηση του μη ενεργού πληθυσμού (+43,9 χιλ.). Το ποσοστό ανεργίας του τριμήνου Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, σε συνδυασμό με εκείνο στο προηγούμενο εννεάμηνο πέρυσι, διαμόρφωσαν την ανεργία το 2020 στο 16,3%, 1,0 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από ότι ένα έτος νωρίτερα. Επίσης, ήταν το χαμηλότερο ετήσιο ποσοστό ανεργίας από το 2011. Οι περισσότερες θέσεις εργασίας χάθηκαν σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο πρόπερσι, όπως στα δύο προηγούμενα, πρωτίστως στους κλάδους του Πρωτογενούς τομέα (-50,0 χιλ. ή -11,2%) και

του Τουρισμού (-44,3 χιλ. ή -11,9%), με τον κλάδο Μεταφορών-Αποθήκευσης να έπεται (-20,1 χιλ. ή -9,3%). Ακολουθούν σε μείωση θέσεων εργασίας η Μεταποίηση (-18,7 χιλ. ή -4,9%) και η Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων (-10,7 χιλ. ή -33,1%). Στον αντίποδα, αύξηση θέσεων εργασίας παρουσίασαν κυρίως η Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (+42,5 χιλ. ή +12,8%), οι Επιστημονικές-τεχνικές δραστηριότητες (+33,1 χιλ. ή +15,4%) και οι Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας (+20,9 χιλ. ή +8,3%), με τις τάσεις στον πρώτο και τον τρίτο κλάδο να θεωρείται πως αντανakλούν τις έκτακτες ανάγκες σε υπηρεσίες που δημιούργησε η υγειονομική κρίση.

Οι αντιπληθωριστικές πιέσεις συνεχίστηκαν στο τελευταίο τρίμηνο του 2020, κυρίως από την εξασθένηση της ζήτησης και την υποχώρηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Ωστόσο η πτωτική επίδραση της χαμηλότερης έμμεσης φορολογίας εξαιτίας της μείωσης του ΦΠΑ από την 1η Ιουνίου σε ορισμένα προϊόντα και υπηρεσίες (μέσα μεταφοράς, τουριστικά πακέτα, μη αλκοολούχα ποτά (καφές, αναψυκτικά κ.α.)), εκτιμάται πως εξασθένησε, ενώ σε ορισμένες κατηγορίες προϊόντων φαίνεται πως σταμάτησε. Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή περιορίστηκε στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου πέρυσι κατά 2,1%, μείωση που είναι η μεγαλύτερη για αυτήν την περίοδο του έτους από το 2014, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα η αντίστοιχη τάση ήταν σταθεροποιητική (-0,1%). Συνολικά το προηγούμενο έτος σημειώθηκε αντιπληθωρισμός 1,2%, έναντι οριακής αύξησης τιμών το 2019 (+0,3%). Μόλις σε μια από τις 12 κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών που υπεισέρχονται στον εγχώριο ΔTK σημειώθηκε άνοδος τιμών και αυτή ήταν η Διατροφή-Μη Αλκοολούχα ποτά, παρά τη μείωση του ΦΠΑ (+1,5%). Σταθεροποιητικές τάσεις επικράτησαν στην Εκπαίδευση (+0,0%). Οι αντιπληθωριστικές επιδράσεις των τιμών των ενεργειακών προϊόντων, αποτυπώνονται στην πτώση των τιμών στις Μεταφορές κατά 7,2% και στη Στέγαση κατά 4,4%, που ήταν οι μεγαλύτερες για δεύτερο τρίμηνο, με την πρώτη τάση να προέρχεται εν μέρει και από τη μείωση του ΦΠΑ. Επίσης, οι τιμές στα Ξενοδοχεία - Καφέ - Εστιατόρια, όπου περιορίστηκε η έμμεση φορολογία ήταν 0,6% χαμηλότερες από πρόπερσι, σε αντίθεση με την αύξησή τους κατά 0,7% στο πρώτο τρίμηνο φέτος. Έπονται σε υποχώρηση των δύο παραπάνω κατηγοριών οι τιμές της Ένδυσης-Υπόδησης (-2,4%), σε αντίθεση με την άνοδό τους κατά 2,0% μόλις στο προηγούμενο τρίμηνο, των Επικοινωνιών (-2,3%) και των Διαρκών αγαθών - ειδών νοικοκυριού (-2,0%). Πτωτική παρέμεινε για ακόμα ένα τρίμηνο η τάση στις Υπηρεσίες Υγείας (-1,1%).

Ανακεφαλαιώνοντας, η οικονομική δραστηριότητα εγχωρίως πλήγηκε ιδιαίτερα και στο τελευταίο τρίμηνο του 2020 από την πανδημία του νέου κορωνοϊού, εξαιτίας της νέας αναστολής της λειτουργίας κλάδων και δραστηριοτήτων και των περιορισμών στις μετακινήσεις και τις επιβατικές μεταφορές, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς. Όπως κατά το δεύτερο τρίμηνο πέρυσι, οι επιπτώσεις του νέου lockdown αποτυπώθηκαν στην κατανάλωση των νοικοκυριών και τις εξαγωγές υπηρεσιών. Κατά την πρόσφατη περίοδο η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν αρκετά ηπιότερη σε σύγκριση με το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου. Αυτό το γεγονός εκτιμάται πως οφείλεται στο ότι εγχωρίως ανέστειλαν τη λειτουργία τους λιγότερες επιχειρήσεις στο τέλος του 2020, καθώς και στο ότι η κινητικότητα των πολιτών ήταν μεγαλύτερη. Η συρρίκνωση των εξαγωγών υπηρεσιών συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση, καθώς στην πλειονότητα των χωρών της Ευρωζώνης τα περιοριστικά μέτρα στις διεθνείς επιβατικές μεταφορές εκ νέου κλιμακώθηκαν έντονα περίπου την ίδια περίοδο όπως στην Ελλάδα, στα τέλη Οκτωβρίου-αρχές Νοεμβρίου. Αντιθέτως, επισημαίνεται η εκτεταμένη αλλαγή στην τάση στις εξαγωγές προϊόντων μεταξύ των δύο τριμήνων με lockdown, από ήπια αρνητική σε ισχυρά θετική, εξέλιξη η οποία επίσης θεωρείται ότι σχετίζεται με τη μικρότερη παύση δραστηριότητας και τη μεγαλύτερη κινητικότητα των πολιτών στις χώρες της Ευρώπης στο τέλος του περασμένου έτους. Όμως αποτελεί και

ένδειξη της ενισχυμένης διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων. Άλλωστε, η Ελλάδα συγκαταλεγόταν πέρυσι μεταξύ των τριών χωρών της ΕΕ στις οποίες οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων (εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών) αυξήθηκαν, καταλαμβάνοντας τη δεύτερη θέση.

Ανεξαρτήτως των διακυμάνσεων των μέτρων, εντός και εκτός Ελλάδας, εκτιμάται πως αυτές οι τάσεις στην κατανάλωση των νοικοκυριών των συνιστωσών των εξαγωγών θα συνεχιστούν τουλάχιστον στην αρχή του τρέχοντος έτους, όπως θα αναλυθεί στην προσεχή υποενοότητα. Επιπλέον, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, παρεμβάσεις πολιτικής για τη διευκόλυνση των εξαγωγικών διαδικασιών και ευρύτερα, για την προώθηση των εξαγωγών, μπορούν να μετριάσουν τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης στην οικονομική δραστηριότητα εγχωρίως.

Ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου αυξήθηκε ελαφρώς σε αμφότερα τα τρίμηνα πέρυσι με ισχυρά περιοριστικά μέτρα, ωστόσο η -αρνητική- τάση του συνόλου των επενδύσεων καθορίστηκε στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους από το επίπεδο των αποθεμάτων, το οποίο ήταν πολύ χαμηλότερο σε σύγκριση με πριν ένα χρόνο. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ανθεκτικότητα των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου κατά την προηγούμενη χρονιά οφείλεται σε μεγάλο βαθμό, αλλά όχι αποκλειστικά, στην επίδραση των μέτρων για την ανάσχεση των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης σε επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους, ένα μεγάλο μέρος των οποίων καταγράφεται στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων. Σύμφωνα με τα δελτία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου αυτές οι δαπάνες έφτασαν τουλάχιστον τα €836 εκατ. Στο σύνολο του 2020 διαμορφώθηκαν σε €4,28 δισεκ., μέγεθος που αντιστοιχεί στο 40,2% του συνόλου των δαπανών του ΠΔΕ. Βεβαίως, αυτές οι ενισχύσεις του ΠΔΕ αποτελούν μεταβιβάσεις για τη βιωσιμότητα και την τρέχουσα λειτουργία των επιχειρήσεων, επομένως δεν έχουν μέσο-μακροπρόθεσμο, επενδυτικό χαρακτήρα και δεν την βελτιώνουν την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων. Επιπλέον, το ύψος τους πέρυσι, καθιστά δύσκολη τη συνέχισή τους με τον ίδιο ρυθμό το 2021, παρότι η πανδημία του νέου κορωνοϊού συνεχίζεται με ισχυρή ένταση. Επομένως, είναι αρκετά πιθανή μια αρνητική επίδραση στις επενδύσεις φέτος από την υποχώρησή τους. Όμως, αυτή την υποχώρηση μπορούν να αντισταθμίσουν οι πόροι και οι δυνατότητες του χρηματοδοτικού μηχανισμού NextGenerationEU της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των επενεργειών της υγειονομικής κρίσης. Ωστόσο, η αξιοποίηση αυτών των κεφαλαίων θα πρέπει να εστιάζει σε επενδυτικούς και ευρύτερα αναπτυξιακούς σκοπούς, με δράσεις σχεδιασμένες για τις ανάγκες και τις προκλήσεις που έχει δημιουργήσει η πανδημία. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, αυτές οι παρεμβάσεις χρειάζεται να έχουν κλαδικό προσανατολισμό ή να αφορούν σε αλυσίδες αξίας, στις οποίες συμμετέχουν συγκεκριμένοι κλάδοι.

Η ενίσχυση των επενδυτικών δαπανών πέρυσι οφείλεται και στη σημαντική διεύρυνση της χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Αυτή η δυνατότητα οφείλεται αφενός στη συνεχή αυξανόμενη επιστροφή καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα, αφετέρου στη ρευστότητα που αυτό άντλησε μέσω των έκτακτων μηχανισμών της ΕΚΤ. Ενδεχόμενη συνέχιση αυτών των τάσεων και δυνατοτήτων θα συντηρήσει και ενισχύσει την πιστωτική επέκταση. Ανασχετικά σε αυτή ενδέχεται να επενεργήσει μια αρκετά πιθανή σημαντική αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, από όσα δάνεια τελούν σε αναστολή πληρωμών. Στην

επόμενη υποενοότητα πραγματοποιείται το σύνολο των μεσοπρόθεσμων μακροοικονομικών προβλέψεων.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2015)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2010	216.447	-5,4%	191.901	-5,9%	37.564	-10,6%	47.699	4,5%	61.385	-3,4%
2011	194.764	-10,1%	176.040	-8,3%	25.699	-31,4%	47.975	0,6%	55.608	-9,4%
2012	180.684	-7,2%	163.316	-7,2%	20.378	-20,7%	48.917	2,0%	52.558	-5,5%
2013	176.131	-2,5%	156.580	-4,1%	19.677	-3,4%	49.835	1,9%	50.824	-3,3%
2014	177.478	0,8%	156.772	0,1%	20.508	4,2%	53.893	8,1%	54.283	6,8%
2015*	176.176	-0,7%	156.302	-0,3%	21.399	4,3%	56.585	5,0%	58.453	7,7%
2016*	175.304	-0,5%	155.750	-0,4%	22.658	5,9%	56.399	-0,3%	59.683	2,1%
α' 2017	43.952	0,3%	39.210	1,4%	5.119	-16,6%	14.944	7,0%	15.142	1,4%
β' 2017	44.344	1,7%	39.466	1,7%	5.644	-5,5%	15.358	12,1%	15.990	8,3%
γ' 2017	44.703	2,0%	39.665	1,2%	5.942	10,2%	15.668	9,1%	16.353	8,2%
δ' 2017	44.550	1,1%	39.945	2,2%	5.492	6,6%	15.175	5,6%	16.642	11,8%
2017*	177.549	1,3%	158.286	1,6%	22.197	-2,0%	61.145	8,4%	64.127	7,4%
α' 2018	44.861	2,1%	40.114	2,3%	5.412	5,7%	16.172	8,2%	16.827	11,1%
β' 2018	44.976	1,4%	39.733	0,7%	5.968	5,7%	16.640	8,3%	17.205	7,6%
γ' 2018	45.028	0,7%	39.853	0,5%	5.586	-6,0%	17.001	8,5%	17.412	6,5%
δ' 2018	45.247	1,6%	39.805	-0,3%	6.316	15,0%	16.826	10,9%	17.746	6,6%
2018	180.113	1,4%	159.506	0,8%	23.281	4,9%	66.639	9,0%	69.189	7,9%
α' 2019	45.734	1,9%	40.155	0,1%	6.184	14,3%	17.094	5,7%	17.718	5,3%
β' 2019	46.002	2,3%	40.488	1,9%	5.476	-8,2%	17.313	4,0%	17.685	2,8%
γ' 2019	45.719	1,5%	40.403	1,4%	4.910	-12,1%	18.827	10,7%	17.928	3,0%
δ' 2019	45.599	0,8%	40.800	2,5%	6.119	-3,1%	16.624	-1,2%	17.995	1,4%
2019	183.054	1,6%	161.845	1,5%	22.688	-2,5%	69.858	4,8%	71.326	3,1%
α' 2020	45.799	0,1%	40.365	0,5%	6.306	2,0%	17.298	1,2%	17.843	0,7%
β' 2020	39.654	-13,8%	36.081	-10,9%	5.821	6,3%	12.094	-30,1%	15.385	-13,0%
γ' 2020	40.897	-10,5%	40.485	0,2%	6.642	35,3%	10.931	-41,9%	16.884	-5,8%
δ' 2020	41.990	-7,9%	39.911	-2,2%	4.959	-19,0%	14.404	-13,4%	16.285	-9,5%
2020	168.340	-8,0%	156.842	-3,1%	23.729	4,6%	54.726	-21,7%	66.397	-6,9%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛ.ΣΤΑΤ, Μάρτιος 2021

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

- Οι εξελίξεις της πανδημίας του COVID-19 εγχωρίως και διεθνώς, κυρίως στην ΕΕ, τα μέτρα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της (περιοριστικά - ενίσχυσης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών) και η πρόοδος ως προς το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης, οι κύριοι καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ στο τέλος του 2020 και κατά το 2021.
- Οι εξελίξεις της πανδημίας του COVID-19 εγχωρίως και διεθνώς, κυρίως στην ΕΕ, οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της (περιοριστικά - ενίσχυσης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών), η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις και η πρόοδος ως προς το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης, οι κύριοι καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ κατά το 2021.
- Πραγματοποίηση προβλέψεων για τις μακροοικονομικές μεταβλητές βάσει εναλλακτικών συνόλων υποθέσεων (σεναρίων) για τους παραπάνω και άλλους παράγοντες.
- Το 2021, εφόσον αρθούν σημαντικά τα περισσότερα περιοριστικά μέτρα έως τα μέσα Μαΐου, δεν εκδηλωθεί νέα ισχυρή έξαρση της πανδημίας, με αποτέλεσμα η θερινή τουριστική περίοδος να είναι μεγαλύτερη από πέρυσι σε διάρκεια και ένταση, και η απορρόφηση κεφαλαίων από το ΕΤΑ κινηθεί πλησίον του στόχου (βασικό σενάριο), ανάπτυξη 3,5-4,0%.
- Εναλλακτικό σενάριο (δυσμενές): υποχώρηση τρέχουσας έξαρσης πανδημίας αργά στο β' τρίμ., νέα, ηπιότερη κλιμάκωσή της το φθινόπωρο, διάρκεια τουριστικής περιόδου όπως πέρυσι, με υψηλότερη κίνηση, χαμηλότερη απορροφητικότητα πόρων ΕΤΑ: μεταβολή ΑΕΠ 1,0-2,0%
- Ανάκαμψη σε αμφότερα τα σενάρια πρωτίστως από άνοδο εξαγωγών (+11% στο βασικό σενάριο, +7% στο δυσμενές).
- Έπονται σε συμβολή στην ανάκαμψη η ιδιωτική κατανάλωση (+3,0% και +1,5%) και οι επενδύσεις (+13,5% και +8%), που εναλλάσσονται σε σημασία στα δύο σενάρια.
- Ήπια ή μικρή υποχώρηση της δημόσιας κατανάλωσης φέτος (-3,5% και -1,5% αντίστοιχα)
- Διεύρυνση εισαγωγών από υψηλότερη εγχώρια ζήτηση και άνοδο εξαγωγών προϊόντων, με εισαγόμενες πρώτες ύλες (+9,5% στο βασικό σενάριο, +7,0% στο δυσμενές).

Οι εξελίξεις σχετικά με την υγειονομική κρίση παραμένουν ο πλέον καθοριστικός παράγοντας των πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων, εγχωρίως και διεθνώς και αναμένεται να βρίσκονται σε αυτή τη θέση στο σύνολο του 2021. Την τρέχουσα περίοδο αυτές σχετίζονται με τη νέα, δριμεία έξαρση της υγειονομικής κρίσης από τις αρχές Μαρτίου στην Ελλάδα, αλλά και την αυξανόμενη πρόοδο στη διαδικασία του εμβολιασμού, την αξιοποίηση των νέων και εύκολα προσβάσιμων (δωρεάν) tests για τον εντοπισμό του ιού, καθώς και τη χαλάρωση ορισμένων εκ των περιοριστικών μέτρων από την αρχή του Απριλίου. Υπενθυμίζεται ότι στην προηγούμενη έκθεση είχε επισημανθεί ο κίνδυνος μιας νέας έξαρσης από το τέλος του χειμώνα και στις αρχές της άνοιξης. Κλιμακούμενη πρόκληση φέτος αποτελούν οι αυξανόμενες μεταλλάξεις του ιού, που θεωρείται ότι αυξάνουν τη μεταδοτικότητά του, ενώ δημιουργούν αβεβαιότητα ως προς την αντιμετώπισή τους από τα υφιστάμενα εμβόλια. Το προσεχές χρονικό διάστημα θα είναι κρίσιμο για τη σταδιακή επαναλειτουργία ορισμένων σημαντικών τομέων και δραστηριοτήτων της ελληνικής οικονομίας, οι οποίοι σχετίζονται και με τη θερινή τουριστική περίοδο που πλησιάζει (παροχή καταλύματος, επιβατικές μεταφορές, εστίαση, λιανικό εμπόριο).

Κατά το τέταρτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, όταν η πανδημία βρισκόταν στη δεύτερη περίοδο έξαρσής της και τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας είχαν κλιμακωθεί, ο ρυθμός

ύφεσης είτε υποχώρησε ελαφρώς, είτε ενισχύθηκε ήπια, στις μεγαλύτερες οικονομίες και οικονομικές ζώνες: στις χώρες του ΟΟΣΑ διαμορφώθηκε σε 3,0% από 3,8% στο τρίτο τρίμηνο και 11,6% στο β' τρίμηνο, στην ΕΕ σε 4,6% από 4,1% και 13,8%, στις ΗΠΑ σε 2,4% από 2,8% και 9,0%. Στην οικονομία της Κίνας ο ρυθμός ανάπτυξης επιταχύνθηκε περαιτέρω, από το 4,9% το τρίτο τρίμηνο στο 6,5% στο επόμενο. Κατόπιν της αποκλιμάκωσης της πανδημίας στην αρχή του 2021, σημειώνεται νέα έξαρση αυτής σε πολλές χώρες από τον Μάρτιο και την τρέχουσα περίοδο (π.χ. Ιταλία, Γαλλία, Γερμανία, Πολωνία, Βραζιλία, Αργεντινή, Ινδία), με διαφορετική ένταση μεταξύ αυτών. Κατόπιν αυτών των εξελίξεων επανήλθαν μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας. Πάντως, σε ορισμένες χώρες τα νέα κρούσματα του ιού είτε έχουν σταθεροποιηθεί, είτε υποχωρούν (π.χ. ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Ολλανδία, Ρωσία). Επομένως, η δυναμική της υγειονομικής κρίσης, όχι μόνο διαφέρει μεταξύ των χωρών, αλλά παρουσιάζει και διαφορετικούς βαθμούς εξάπλωσης. Όπου αυτή είναι ανοδική και ισχυρή, επιδρά ανασχετικά στην οικονομική δραστηριότητα και το διεθνές εμπόριο

Παρά την τρίτη «αναζωπύρωση» του νέου κορωνοϊού, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν έλαβαν χώρα νέες πρωτοβουλίες για τη στήριξη των οικονομιών και των κοινωνιών, από εθνικές κυβερνήσεις και πολυεθνικούς φορείς. Εξαιρεση αποτελούν, όπως στο προηγούμενο τρίμηνο, οι ΗΠΑ, όπου στην αρχή του Μαρτίου εγκρίθηκε το Αμερικανικό Σχέδιο Διάσωσης, με έναν άλλο γύρο παρεμβάσεων ανακούφισης και εκτιμώμενο κόστος \$1,85 δισεκ. (περίπου 8,8% του ΑΕΠ του 2020). Αυτές αφορούν σε επενδύσεις στη δημόσια υγεία και ορισμένου χρόνου ενίσχυση σε οικογένειες, κοινότητες και επιχειρήσεις, επέκταση των παροχών ανεργίας, άμεση χρηματική ενίσχυση σε άτομα που θα κριθούν ως δικαιούχοι της, καθώς και ενισχύσεις σε κρατικές και τοπικές αρχές. Από την υποχώρηση των παρεμβάσεων πολιτικής, φαίνεται πως οι ισχυρότερες αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες προσπαθούν να τιθασεύσουν την επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών τους για την αντιμετώπιση της πανδημίας κατά το περασμένο έτος και να επαναφέρουν σε λειτουργία τις οικονομίες τους, προκειμένου να μη διαρραγεί μόνιμα από την απραξία ένα μεγάλο τμήμα αυτών. Επιπλέον, προσπαθούν να αποφύγουν φαινόμενα υπερθέρμανσης από τυχόν συνέχιση των διαδοχικών παρεμβάσεων ρευστότητας των κεντρικών τραπεζών.

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις προσδοκίες, υπό αυτές τις εξελίξεις, ο σύνθετος πρόδρομος δείκτης του ΟΟΣΑ (CLI) συνέχισε να ανέρχεται με σταθερό, ήπιο ρυθμό στο πρώτο τρίμηνο της νέας χρονιάς, ξεπερνώντας για πρώτη φορά μετά την εκδήλωση της πανδημίας την περιοχή τιμών στην οποία κυμαινόταν πριν από αυτή (99,5 μονάδες). Με εξαίρεση τον Ιανουάριο, ανοδική ήταν στο ίδιο χρονικό διάστημα η τάση στο δείκτη Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ΕΕ και την Ευρωζώνη, ιδίως κατά τον Μάρτιο. Ως αποτέλεσμα, ο συγκεκριμένος δείκτης διαμορφώθηκε στον τελευταίο μήνα στις 100 μονάδες στην ΕΕ (από 91,8 μον. τον Δεκέμβριο) και στις 101 μονάδες στην Ευρωζώνη (από 92,4 μον.), με αποτέλεσμα πλέον να βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το επίπεδο του τον Φεβρουάριο του 2020, πριν την εκδήλωση της πανδημίας στην Ευρώπη (103,6 και 104,0 μονάδες αντίστοιχα). Συνεπώς, παρά την επιδείνωση της πανδημίας σε πολλές και μεγάλες χώρες της Ευρώπης, της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας στην αρχή του τρέχοντος έτους, προκύπτει πως η απαισιοδοξία υποχώρησε έναντι του τέλους του 2020, με τις προσδοκίες να τείνουν στο επίπεδό τους προ της υγειονομικής κρίσης ή και να το ξεπερνούν.

Η νέα ισχυρή ανάκαμψη της υγειονομικής κρίσης στην Ελλάδα τον Μάρτιο και η παράταση και ενίσχυση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας, οδήγησαν την ελληνική κυβέρνηση στη συνέχιση παρεμβάσεων υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών (αποζημίωση ειδικού

σκοπού για εργαζόμενους σε αναστολή εργασίας, κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών τους βάσει του ονομαστικού μισθού, μείωση ενοικίου στα επαγγελματικά ακίνητα πληττόμενων επιχειρήσεων, καθώς και στα ακίνητα εργαζομένων σε αναστολή εργασίας, αποζημίωση ιδιοκτητών αυτών των ακινήτων, αναστολή πληρωμής ρυθμισμένων φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών επιχειρήσεων, αναστολή πληρωμής δόσεων ρυθμισμένων φορολογικών οφειλών εργαζόμενων πληττόμενων επιχειρήσεων, νέα προγράμματα επιστρεπτέας προκαταβολής (6ο-7ο), επέκταση επιδομάτων ανεργίας κατά 2 μήνες, εφάπαξ ενίσχυση σε μη επιδοτούμενους μακροχρόνια ανέργους) ή στην επαναφορά τους (καταβολή δώρου Πάσχα). Επιπλέον αυτών, τέθηκε από τα τέλη Ιανουαρίου σε εφαρμογή η αναστολή προθεσμιών λήξης, εμφάνισης και πληρωμής οφειλόμενων από αυτές αξιογράφων. Χορηγήθηκε μερική απαλλαγή της αποπληρωμής για τα προγράμματα επιστρεπτέας προκαταβολής 1 έως 3, σε επιχειρήσεις με σημαντική πτώση του τζίρου τους το 2020. Δημιουργήθηκε πρόγραμμα επιδότησης μέρους των παγίων δαπανών του 2020, οι οποίες δεν καλύφθηκαν από άλλες ενισχύσεις. Ειδικά για τον Απρίλιο, θα χορηγηθεί αυξημένη αποζημίωση ειδικού σκοπού από €1.000 έως €4.000, για επιχειρήσεις που παραμένουν κλειστές με κρατική εντολή και απασχολούν έως 50 εργαζόμενους. Ταυτόχρονα, συνεχίζονται: α) το πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ, για την επιχορήγηση δόσεων ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων, το οποίο επεκτάθηκε και σε επιχειρήσεις, β) το πρόγραμμα κάλυψης του 100% των ασφαλιστικών εισφορών επί έξι μήνες για 100 χιλ. νέες θέσεις απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα και γ) το πρόγραμμα ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ, με παράταση έως τον Ιούνιο του 2021.

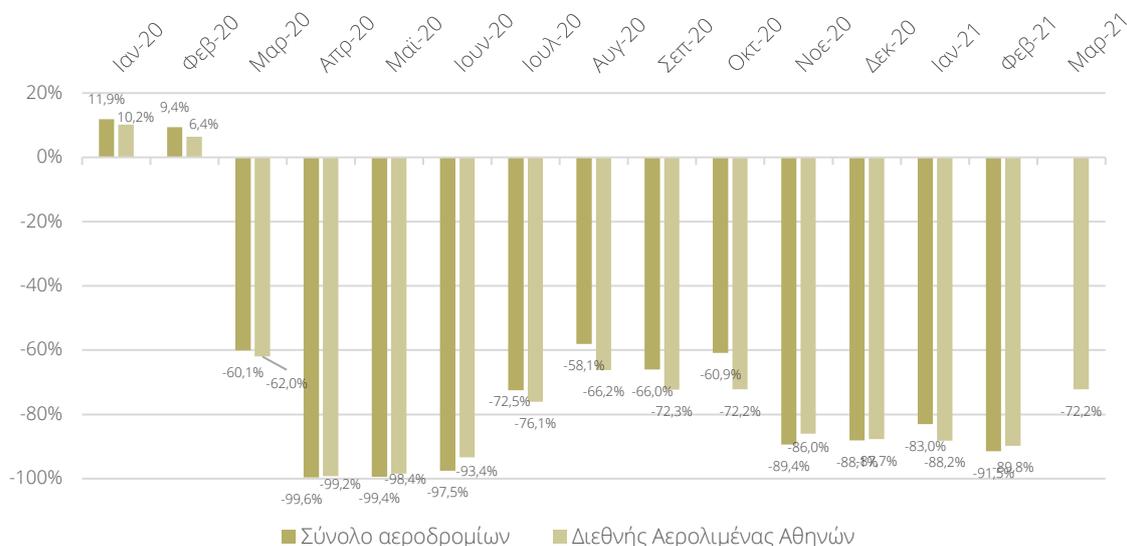
Ευνόητα, όσο συνεχίζονται οι παρεμβάσεις πολιτικής, μετριάζουν τις οικονομικές επιπτώσεις της αναστολής λειτουργίας τομέων και δραστηριοτήτων, καθώς και των περιορισμών στις μετακινήσεις. Ωστόσο, αφενός επιβαρύνουν περαιτέρω το δημοσιονομικό ισοζύγιο, αφετέρου η ύπαρξή τους συνεπάγεται πως παρατείνεται η αποχή των επιχειρήσεων από την κανονική λειτουργία τους. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με εκτιμήσεις της κυβέρνησης, ο προϋπολογισμός των παρεμβάσεων το 2021, έως τις αρχές Απριλίου, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, υπερβαίνει τα €14 δισεκ. Στην Εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021, ο προϋπολογισμός τους ήταν €4,54 δισεκ., ενώ άλλα €3 δισεκ. ήταν διαθέσιμα για τον ίδιο σκοπό, ως πιστώσεις υπό κατανομή. Συνεπώς, ο προϋπολογισμός των έως τώρα αποφασισμένων παρεμβάσεων είναι σχεδόν διπλάσιος του στόχου στον προϋπολογισμό.

Οι πιέσεις της υγειονομικής κρίσης στον τουριστικό τομέα συνεχίστηκαν στο πρώτο τρίμηνο του 2021. Η συμπλήρωση τον περασμένο Μάρτιο ενός έτους από την εκδήλωσή της, θα έπρεπε να οδηγήσει είτε σε σημαντική εξασθένιση της υποχώρησης στα σχετικά μεγέθη, ή ακόμα και σε αλλαγή τάσης σε ανοδική. Από την άλλη πλευρά, η σημασία των εισπράξεων από το διεθνή τουρισμό για τα έσοδα από εξαγωγές υπηρεσιών είναι διαχρονικά πολύ χαμηλότερη στο αρχικό τρίμηνο από ότι στο τρίτο τρίμηνο, στην περιοχή του 10-13% των εσόδων από υπηρεσίες. Ταυτόχρονα, είναι μεγαλύτερη η σημασία των διεθνών μεταφορών, οι οποίες επίσης πλήγηκαν κατά το lockdown της προηγούμενης άνοιξης, αλλά πολύ λιγότερο από τον τουρισμό (πτώση μόλις 0,9% τον Ιανουάριο-Μάρτιο 2020). Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, οι διεθνείς αφίξεις στα αεροδρόμια της χώρας συνέχισαν να υποχωρούν έντονα στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, κατά 83,0% στον πρώτο μήνα και κατά 91,5% στον επόμενο. Ειδικά στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών, η ισχυρή υποχώρηση συνεχίστηκε και τον Μάρτιο, φθάνοντας το 72,2%, σε συνέχεια της μείωσης κατά 62,0% ένα έτος νωρίτερα, τάση που αναδεικνύει τη συνέχιση των σημαντικών επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης για δεύτερο έτος, καθώς σε πολλές χώρες οι περιορισμοί στις επιβατικές μεταφορές συνεχίζονται. Συνολικά το πρώτο τρίμηνο φέτος, οι διεθνείς αφίξεις στο ΔΑΑ ήταν 83,4% λιγότερες από ότι ένα χρόνο νωρίτερα.

Διάγραμμα 3.1

Μεταβολές στις διεθνείς αφίξεις στα αεροδρόμια (ετήσια % μεταβολή)

Πηγές: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών

Οι επιδράσεις της πανδημίας του νέου κορωνοϊού συνεχίζονται και σε άλλες σημαντικές μεταβλητές για την οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως, όπως η τιμή του πετρελαίου. Παρά τις αποφάσεις του OPEC και των συνεργαζόμενων με αυτόν χωρών (Ρωσία) για σταδιακό περιορισμό της μείωσης που εφάρμοσαν στην ημερήσια παραγωγή τους τον Απρίλιο του 2020 από τον περασμένο Αύγουστο, η τιμή του πετρελαίου παρέμεινε σε τροχιά ανόδου στο τετράμηνο Νοέμβριος 2020-Φεβρουάριος 2021, με αποτέλεσμα να επανέλθει προς το τέλος αυτής της περιόδου σε επίπεδα προ της υγειονομικής κρίσης. Από την αρχή του Μαρτίου του 2021 επικρατούν σταθεροποιητικές τάσεις σε αυτές τις τιμές.

Η υγειονομική κρίση έχει επισκιάσει άλλες εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν μέσο-μακροπρόθεσμα την ελληνική και την ευρωπαϊκή οικονομία. Σε αυτές περιλαμβάνονται τα γεωπολιτικά ζητήματα στη νοτιοανατολική Μεσόγειο και η υλοποίηση του συναινετικού Brexit από την ΕΕ, οι όροι του οποίου συμφωνήθηκαν στο τέλος του 2020. Επιπλέον, στα μέσα Νοεμβρίου συνάφθηκε η Περιφερειακή Συνολική Οικονομική Εταιρική Σχέση (RCEP), από 10 χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, καθώς και τις Νότια Κορέα, Κίνα, Ιαπωνία, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία. Με αυτή τη συμφωνία επιτεύχθηκε η μεγαλύτερη εμπορική ένωση παγκοσμίως. Από αυτή αποκλείστηκαν οι ΗΠΑ, οι οποίες αποχώρησαν από ένα ανταγωνιστικό εμπορικό σύμφωνο Ασίας-Ειρηνικού το 2017. Η νέα συμφωνία θεωρείται ότι ενισχύει περαιτέρω την επιρροή της Κίνας σε αυτές τις περιοχές.

Από την πρώτη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία μετά την εκδήλωση της πανδημίας του COVID-19, οι μακροοικονομικές προβλέψεις βασίζονται σε εναλλακτικές υποθέσεις για παράγοντες οι οποίες κρίνεται πως θα επηρεάσουν από το εκάστοτε χρονικό σημείο και μεσοπρόθεσμα τις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές. Την τρέχουσα περίοδο, οι σημαντικότεροι παράγοντες για φέτος παραμένουν, όπως το 2020, η διάρκεια της υγειονομικής κρίσης με υψηλή ένταση, στην Ελλάδα και διεθνώς, ιδίως στην Ευρωζώνη, καθώς και το μέγεθος των παρεμβάσεων πολιτικής για την ανάσχεση των επιπτώσεών της. Αναλυτικότερα, η εξέλιξη

της πανδημίας του νέου κορωνοϊού το 2021 θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την πρόοδο στον εμβολιασμό, τις μεταλλάξεις του ιού, αλλά και την αξιοποίηση των self tests. Επομένως, στα μακροοικονομικά σενάρια θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, με τη μορφή σχετικών υποθέσεων, και οι πιθανές εξελίξεις σε αυτές τις παραμέτρους. Η τρέχουσα φάση έξαρσης του κορωνοϊού, άσκησε σημαντική ανασχετική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα, τουλάχιστον στο αρχικό τετράμηνο φέτος. Επιπρόσθετα, η δυναμική της υγειονομικής κρίσης έχει ισχυρές επιπτώσεις στη δραστηριότητα του τομέα του Τουρισμού, η συμβολή του οποίου στο ΑΕΠ της Ελλάδας είναι αρκετά υψηλότερη σε σύγκριση με άλλες χώρες. Για αυτόν το λόγο, στα εναλλακτικά σενάρια προβλέψεων θα πρέπει να ενσωματώνονται υποθέσεις για το μέγεθος του κύκλου εργασιών στο συγκεκριμένο τομέα. Ως προς τις παρεμβάσεις πολιτικής, το επίπεδό τους φέτος θα εξαρτηθεί, πέρα από την τάση της πανδημίας, από την άντληση κεφαλαιακών πόρων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU).

Παράγοντας ο οποίος δεν σχετίζεται κυρίως με τον COVID-19, του οποίου οι πιθανές τάσεις λήφθηκαν υπόψη στις μακροοικονομικές προβλέψεις, είναι το ενεργειακό κόστος, το οποίο προσεγγίστηκε από τις προβλέψεις για τιμή του πετρελαίου. Οι προβλέψεις που θα προκύψουν από τις διαφορετικές υποθέσεις για τους παράγοντες, θα διαμορφώσουν ένα διάστημα πρόβλεψης για το ΑΕΠ, τις συνιστώσες του και τις υπόλοιπες μακροοικονομικές μεταβλητές.

Υπό τη συγκεκριμένη προσέγγιση για τη διενέργεια μακροοικονομικών προβλέψεων, οι παράγοντες οι μεταβολές των οποίων αναμένεται να επηρεάσουν τα μακροοικονομικά μεγέθη την ελληνική οικονομία, είναι οι εξής (Πλαίσιο 3.1).

Πλαίσιο 3.1

Παράγοντες των οποίων οι μεταβολές θα επηρεάσουν τις μακροοικονομικές προβλέψεις

- Διάρκεια της έξαρσης της πανδημίας του COVID-19 εγχωρίως και στην Ευρωζώνη, συνεκτιμώντας την πρόοδο στον εμβολιασμό
- Ύψος παρεμβάσεων πολιτικής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη για την αντιμετώπιση των επιδράσεων της κρίσης
- Απορροφητικότητα πόρων Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης
- Δραστηριότητα στον τομέα του Τουρισμού
- Διακύμανση τιμής πετρελαίου

Αναλυτικά, ως προς τις πρόσφατες και αναμενόμενες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία εγχωρίως, κατόπιν της κλιμάκωσης του αριθμού των νέων κρουσμάτων στο τέλος του περασμένου Ιανουαρίου, εντάθηκαν τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας, προσομοιάζοντας σταδιακά στα μέτρα του πρώτου lockdown, τον Μάρτιο του 2020. Αυτά περιλάμβαναν: 1) αγορές εντός καταστήματος σε περιοχές αυξημένου κινδύνου σε καταστήματα ένδυσης, υπόδησης και βιβλιοχαρτοπωλεία, κατόπιν ραντεβού (από 30/01), 2) αγορές στην είσοδο του καταστήματος σε περιοχές αυξημένου κινδύνου, κατόπιν ραντεβού (από 08/02), 3) κλείσιμο καταστημάτων, κομμωτηρίων και σχολείων στις περιοχές επαυξημένου κινδύνου (από 11/02) και 4) περιορισμούς στην κυκλοφορία των πολιτών: απαγόρευση κυκλοφορίας από 18:00 έως 05:00 στις περιοχές αυξημένου κινδύνου, με εξαίρεση την Αττική όπου η απαγόρευση ισχύει από 21:00 έως 05:00 τις καθημερινές και από 18:00 έως 05:00 τα Σαββατοκύριακα, όπως στις περιοχές επιτήρησης (από 30/01). Τα γυμνάσια, που άρχισαν να λειτουργούν την 1η Φεβρουαρίου, παρέμειναν ανοικτά.

Παρά τη εφαρμογή των παραπάνω μέτρων τον Φεβρουάριο, τα νέα κρούσματα και οι ασθενείς σε ΜΕΘ με κορωνοϊό αυξήθηκαν κατακόρυφα από την αρχή του Μαρτίου. Ακολούθως, τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας εντάθηκαν περαιτέρω. Συγκεκριμένα, από τις 16 Μαρτίου αναστάλη η λειτουργία των σχολείων σε όλες τις βαθμίδες (τα νηπιαγωγεία και τα δημοτικά είχαν αρχίσει να λειτουργούν την 11/1, τα γυμνάσια από 1/2). Επιπλέον, από την ίδια ημερομηνία, περιορίστηκε η μετακίνηση εκτός δήμου για σωματική άσκηση μόνο με τα πόδια ή με το ποδήλατο. Παρά τους πρόσθετους περιορισμούς, τα νέα κρούσματα δεν υποχώρησαν, ενώ ανήλθαν εν νέου οι ασθενείς σε ΜΕΘ με κορωνοϊό και οι θάνατοι. Πάρα ταύτα, στις 31/3 ανακοινώθηκε μερική άρση κάποιων εξ' αυτών, με στόχους τη χαλάρωση των πιέσεων στον πληθυσμό από το πολύμηνο lockdown και τη σταδιακή επαναλειτουργία της αγοράς. Συγκεκριμένα, από τις 5/4 επιτράπηκε η λειτουργία καταστημάτων Λιανικού Εμπορίου πλην πολυκαταστημάτων και εμπορικών κέντρων, με αγορές είτε εντός καταστήματος, είτε στην είσοδο του καταστήματος, κατόπιν ραντεβού σε αμφότερες τις περιπτώσεις. Επισημαίνεται πως δραστηριότητα από φυσικά καταστήματα στο Λιανικό Εμπόριο, αλλά και προσεχώς σε άλλες δραστηριότητες, όπως η εκπαίδευση, ο τουρισμός και η εστίαση, βασίζονται στην τακτική, συχνή διενέργεια self tests για το νέο κορωνοϊό. Επίσης, από το Σάββατο 3/4 και μόνο για τα Σαββατοκύριακα, επιτράπηκαν οι διαδημοτικές μετακινήσεις για άσκηση με όχημα. Συνεπώς, προς το παρόν, η χαλάρωση των μέτρων προστασίας είναι περιορισμένη. Ωστόσο, εφόσον η εφαρμογή των self tests αποδειχθεί αποτελεσματική στη συγκράτηση και τον περιορισμό της εξάπλωσης της πανδημίας, στους εργαζόμενους σε επιχειρήσεις με φυσική επαφή με πελάτες, αλλά και στον υπόλοιπο πληθυσμό, σε συνδυασμό με την πρόοδο στον εμβολιασμό, μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την «επιστροφή στην κανονικότητα» της οικονομίας, αλλά και της ζωής των πολιτών.

Ειδικά σε ότι αφορά τα μέτρα για τις διεθνείς επιβατικές μετακινήσεις στην Ελλάδα, συνεχίστηκε η απαγόρευση εισόδου αεροπορικώς στην χώρα υπηκόων τρίτων κρατών πλην των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συμφωνίας Σένγκεν: Από αυτήν εξαιρούνται οι πολίτες και οι μόνιμοι κάτοικοι των ακόλουθων δέκα χωρών: Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ρουάντα, Νότια Κορέα, Ταϊλάνδη, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ισραήλ, Σιγκαπούρη, Ρωσική Ομοσπονδία και, κατόπιν του Brexit, το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι χώρες για τις οποίες υφίσταται εξαίρεση είναι οριακά περισσότερες σε αριθμό από εκείνες για τις οποίες αυτή ίσχυε κατά την προηγούμενη έκθεση (9). Όλοι οι ταξιδιώτες από το εξωτερικό πρέπει να έχουν αρνητικό μοριακό (PCR) τεστ το πολύ 72 ώρες πριν την άφιξη. Όσοι ταξιδεύουν προς Ελλάδα από το εξωτερικό υπόκεινται σε υποχρεωτικό προληπτικό περιορισμό κατ' οίκον ή στον τόπο προσωρινής διαμονής, για επτά ημέρες. Ειδικά για το Ισραήλ, από τις 25/3 όλοι οι εμβολιασμένοι επιβάτες εισέρχονται στην Ελλάδα χωρίς 7ήμερη καραντίνα. Επίσης, από τις 21/3 σταμάτησε η αναστολή πτήσεων από Τουρκία και οι αφίξεις μόνο στο αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» για ταξιδιώτες από την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία. Ως προς τις χερσαίες ταξιδιωτικές μετακινήσεις, παραμένει ανοικτός μόνο ο συνοριακός σταθμός του Προμαχώνα, για την είσοδο από τον οποίο απαιτείται αρνητική μοριακή εξέταση COVID-19 (PCR) έως 72 ώρες πριν από το άφιξη. Οι συνοριακοί σταθμοί Κακαβιάς, Ευζώνων, Ορμενίου, Νυμφαίας, Κήπων και Εξοχής είναι ανοικτοί μόνο για φορτηγά, με τους ίδιους όρους εισόδου με τον Προμαχώνα για τους δύο πρώτους. Επομένως, η απαγόρευση εισόδου έχει περιοριστεί σε επισκέπτες από τις ΗΠΑ, το Κατάρ, και τη Σαουδική Αραβία. Όσο παραμένουν οι περιορισμοί στις διεθνείς αφίξεις συνεπάγονται τη μη πραγματοποίηση τουριστικών εισπράξεων από χώρες με σημαντική συμβολή σε αυτές στα προηγούμενα έτη.

Οι παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών συνεχίζονται στο 2021, με, ως επί το πλείστον, υψηλό βαθμό υλοποίησης. Στο πλαίσιο του τέταρτου κύκλου του χρηματοδοτικού μέσου της «επιστρεπτέας προκαταβολής», δόθηκαν σε 447,1 χιλ. δικαιούχους €2,17 δισεκ., υπερβαίνοντας κατά πολύ το στόχο του €1,2 δισεκ., ενώ κατά τον πέμπτο κύκλο οι ενισχύσεις έφτασαν τα €1,23 δισεκ. προς 359,7 χιλ. δικαιούχους, σε όχι μεγάλη απόσταση από το στόχο του €1,5 δισεκ. Στο πλαίσιο του έκτου κύκλου το ποσοστό των επιχειρήσεων που έλαβε ενίσχυση διαμορφώθηκε περίπου στο 40% των αιτήσεων, ήτοι σε 286,2 χιλ., εξαιτίας των προϋποθέσεων που οδήγησαν σε απόρριψη της πλειονότητας αυτών, με τις ενισχύσεις να φτάνουν περίπου τα €500 εκατ. Στο πρόγραμμα «ΓΕΦΥΡΑ», προϋπολογισμού €108 εκατ., με το οποίο παρέχεται επιχορήγηση δόσεων ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και έως τη λήξη τη σχετικής προθεσμίας υποβολής αιτήσεων (31/10) είχαν υποβληθεί άνω των 160,5 χιλ., επιχορηγήθηκαν μέχρι το τέλος του περασμένου Ιανουαρίου τα δάνεια 69,4 χιλ. δικαιούχων, με €47,9 εκατ. Πέρα από τις παρεμβάσεις στήριξης από το δημόσιο τομέα, συνεχίζεται η αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων, για αιτήσεις που υποβλήθηκαν έως 31/03/2021 και μέγιστη διάρκεια αναστολής τους εννέα μήνες.

Όπως έχει αναφερθεί στις προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, τα υλοποιημένα και προγραμματισμένα δημοσιονομικά μέτρα για τα νοικοκυριά έχουν επιδράσει και θα συνεχίσουν να επενεργούν ανασχετικά στην εξασθένιση της καταναλωτικής ζήτησης και ακολούθως στη μείωση της δραστηριότητας των επιχειρήσεων και της απασχόλησής τους. Ένα μέρος της ρευστότητας που χρειάζονται οι επιχειρήσεις προκειμένου να συντηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους και να ανταποκριθούν στις τρέχουσες υποχρεώσεις τους έχει προέλθει από την αρχή της πανδημίας από τα έκτακτα χρηματοδοτικά εργαλεία που αναφέρθηκαν παραπάνω. Όμως, τα μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων αναπληρώνουν εν μέρει τις απώλειες των επιχειρήσεων εξαιτίας της πανδημίας του COVID-19 και δεν μπορούν να υποκαταστήσουν μεσοπρόθεσμα την κανονική λειτουργία της αγοράς. Καθώς ορισμένοι κλάδοι έχουν βρεθεί σε αναστολή δραστηριότητας για περισσότερους από έξι μήνες στη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση, εξαιρουμένων των επιχειρήσεων με delivery), οι επιχειρήσεις τους έχουν πλέον δεχθεί ιδιαίτερα σημαντικές πιέσεις και οι επιδράσεις τους αναμένεται να εκδηλωθούν όταν αρθεί η πλειονότητα των παρεμβάσεων ενίσχυσης, ιδίως στην απασχόλησή τους, επομένως και στην ιδιωτική κατανάλωση.

Από την άλλη πλευρά, από τα στοιχεία για το 2020 προέκυψε, όπως αναλύθηκε στην προηγούμενη υποενοότητα, πως ένα μέρος των παρεμβάσεων στήριξης των επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολούμενων επηρεάζει το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου. Καθώς αυτές συνεχίζονται το 2021, με περίπου €1 δισεκ. των σχετικών ενισχύσεων να έχει προέλθει στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, θα συνεχιστεί η στήριξη του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου από αυτή την πηγή. Η διαθεσιμότητα επενδυτικών πόρων από το δημόσιο τομέα προς τις επιχειρήσεις θα τονωθεί σε σχέση με πέρυσι κυρίως από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU), πρωτίστως από το Μηχανισμό Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης που περιλαμβάνεται σε αυτό, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2021.

Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα, ισχυρή δυναμική της πανδημίας του νέου κορωνοϊού, στην Ελλάδα και διεθνώς, την κλιμακούμενη πρόοδο του εμβολιασμού διεθνώς, αλλά και την υστέρηση στην ανακάλυψη αποτελεσματικής φαρμακευτικής αγωγής, τα δεδομένα σχετικά με τις δημοσιονομικές-χρηματοδοτικές παρεμβάσεις εγχωρίως και στην ΕΕ, τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις για την ύφεση φέτος στην Ευρωζώνη (ΔΝΤ), οι υποθέσεις του βασικού σεναρίου

πρόβλεψης για το 2021 διαμορφώνονται ως εξής: Δεν αναμένεται εκτεταμένη άρση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας στο μεγαλύτερο μέρος της διάρκειας του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους. Αυτή αναμένεται να σημειωθεί εντός του επόμενου εξαμήνου, ανάλογα με την πρόοδο στον εμβολιασμό, τις επενέργειες της εφαρμογής των self tests και τις εξελίξεις στις μεταλλάξεις της πανδημίας. Από την άλλη πλευρά, σε σχέση με το πρώτο lockdown, αρκετά περισσότερες επιχειρήσεις στην Ελλάδα έχουν επιλέξει στην τρέχουσα φάση της έξαρσης της πανδημίας να προσαρμόσουν τη δραστηριότητά τους στους όρους των υγειονομικών κανόνων, παρά να την αναστείλουν, ενώ και η κινητικότητα των πολιτών είναι σαφώς μεγαλύτερη. Δεν αναμένεται νέα ισχυρή «αναζωπύρωση» της πανδημίας στο δεύτερο εξάμηνο, όπως αυτή στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι ή φέτος τον Μάρτιο, χωρίς να αποκλείονται μικρότερες, πρόσκαιρες κλιμακώσεις της. Η ισχυρή έξαρσή της τουλάχιστον έως τις αρχές του δεύτερου τριμήνου, εντός και εκτός συνόρων, δεν θα επιτρέψει τη λειτουργία του τομέα του Τουρισμού τουλάχιστον έως τα μέσα Μαΐου. Κατόπιν αυτής της ημερομηνίας, αναμένεται σταδιακή άνοδος της διεθνούς τουριστικής κίνησης, σε αντιστοιχία με την υποχώρηση των κρουσμάτων και την πρόοδο στον εμβολιασμό διεθνώς. Τούτων δεδομένων, σε συνδυασμό με το ότι δεν θα υπάρξει νέα έξαρση, η θερινή τουριστική περίοδος αναμένεται να επεκταθεί προς το τέλος του τρίτου τριμήνου και την αρχή του τέταρτου. Ακολουθώντας, τα έσοδα από τις διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν από πέρυσι, φθάνοντας στο 45-50% του επιπέδου τους το 2019, από 24% το 2020, άνοδος που αντιστοιχεί σε αύξηση από €3,8 έως €4,7 δισεκ. Οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης θα μετριαστούν από τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης, οι πόροι του οποίου θα εισρεύσουν από το δεύτερο εξάμηνο, με το σχετικό στόχο στον Προϋπολογισμό του 2021 (€5,5 δισεκ.) να επιτυγχάνεται ή να προσεγγίζεται. Σε ότι αφορά την τάση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, υποτίθεται πως θα διαμορφωθεί στην περιοχή των τρεχουσών σχετικών προβλέψεων (ΔΝΤ: 4,4%).⁹

Το εναλλακτικό μακροοικονομικό σενάριο είναι δυσμενέστερο του βασικού σεναρίου. Σύμφωνα με αυτό, η υγειονομική κρίση, στην Ελλάδα και διεθνώς, θα έχει αποκλιμακωθεί σημαντικά αργότερα εντός του δεύτερου τριμήνου, με αποτέλεσμα η λειτουργία του τομέα του Τουρισμού να ξεκινήσει στις αρχές Ιουνίου. Επίσης, η πρόοδος στον εμβολιασμό διεθνώς θα είναι βραδύτερη (π.χ. από επιφυλακτικότητα για ενδεχόμενες παρενέργειες των εμβολίων), συγκρατώντας την αύξηση της τουριστικής κίνησης. Όπως στο βασικό σενάριο, η τουριστική περίοδος θα ολοκληρωθεί αργότερα σε σύγκριση με πέρυσι. Τούτων δεδομένων, τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν έναντι του 2020 λιγότερο από ότι στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 35-40% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση κατά περίπου €3,0 δισεκ. Η μικρότερη πρόοδος στον εμβολιασμό, σε συνδυασμό με δυσμενείς εξελίξεις της πανδημίας (π.χ. έξαρση μεταλλάξεων), θα επιφέρουν νέα ισχυρά περιοριστικά μέτρα στη λειτουργία κλάδων και δραστηριοτήτων στη διάρκεια του τέταρτου τριμήνου, ενδεχομένως ηπιότερα από εκείνα του πρώτου και του τρίτου lockdown, χάρη και στη συμβολή των self tests (π.χ. click inside, click away). Μια νέα κλιμάκωση των μέτρων προστασίας θα οδηγήσει και σε περισσότερες παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Οι ηπιότερες θετικές υγειονομικές εξελίξεις διεθνώς θα μετριάσουν και την ανάκαμψη στην Ευρωζώνη, με αποτέλεσμα ο ρυθμός ανάπτυξής της να διαμορφωθεί χαμηλότερα από τις πλέον πρόσφατες σχετικές προβλέψεις, στην περιοχή του 3,5%. Σε ότι αφορά τις εισροές του ΕΤΑ, γίνεται η υπόθεση πως θα

⁹ World Economic Outlook, ΔΝΤ, Απρίλιος 2021

υπολείπονται αρκετά του στόχου στον Προϋπολογισμό του 2021, π.χ. λόγω διαδικαστικών προβλημάτων σε επίπεδο ΕΕ (≈ €4,0 δισεκ.).

Προχωρώντας στην παρουσίαση των εξελίξεων σε μεγέθη χρηματοδότησης, τα οποία μπορούν να έχουν καθοριστικό ρόλο στην ανάσχεση των επιπτώσεων της πανδημίας, ιδίως στις επενδύσεις, οι τράπεζες στην Ελλάδα συνεχίζουν να κλιμακώνουν την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ΕΚΤ για την άντληση ρευστότητας οι οποίες προέκυψαν ως αντίδραση στις έκτακτες συνθήκες. Το πλέον σημαντικό χρηματοδοτικό μέσο εξ' αυτών είναι το Πρόγραμμα Αγοράς Τίτλων λόγω Πανδημίας (ΠΑΤΠ - Pandemic Emergency Purchase Programme), προϋπολογισμού €1,85 τρισεκ. κατόπιν δύο διευρύνσεών του. Επίσης, η διάρκεια του ΠΑΤΠ έχει παραταθεί έως τον Μάρτιο του 2022, με την ΕΚΤ να επανεπενδύει τους ώριμους τίτλους τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2023. Έως το τέλος του Μαρτίου του 2021, η καθαρή αξία των αγορών τίτλων είχε φτάσει τα €943,6 δισεκ. Παράλληλα, δημιουργήθηκε μια νέα διευκόλυνση ρευστότητας, η οποία έγκειται σε μη στοχευμένες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης λόγω της πανδημίας (PELTRO), με επιτόκιο 25 μονάδες χαμηλότερο από το μέσο επιτόκιο κύριας αναχρηματοδότησης (MRO) κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας πράξης. Τον Δεκέμβριο του 2020, η ΕΚΤ ανακοίνωσε τέσσερις επιπλέον έκτακτες πράξεις αναχρηματοδότησης λόγω της πανδημίας, μια ανά τρίμηνο του 2021, με διάρκεια ενός έτους. Επιπλέον, χαλάρωσαν σταδιακά οι όροι των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTRO III), με αποτέλεσμα τα επιλέξιμα δάνεια των ελληνικών τραπεζών από το πρόγραμμα να φθάσουν τα €92 δισεκ., ενώ το όριο δανεισμού τους ανήλθε από το 30% στο 50% αυτών. Τα κεφάλαια μέσω του TLTRO III αντλούνται με αρνητικό επιτόκιο 1% για το πρώτο έτος και 0,50% για το επόμενο. Η ισχύς αυτών των όρων παρατάθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 έως τον Ιούνιο του 2022 με το συνολικό ποσό που οι αντισυμβαλλόμενοι δικαιούνται να δανειστούν να διευρύνεται από 50% σε 55% του υπολοίπου των επιλέξιμων δανείων τους.

Σε αυτό το πλαίσιο χρηματοδοτικών δυνατοτήτων, η άντληση ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα έφτασε στην περίοδο Απριλίου - Σεπτεμβρίου 2020 τα €24,4 δισεκ. και συνολικά διαμορφώθηκε σε €38,96 δισεκ. στο τέλος της. Έκτοτε και έως τον Φεβρουάριο του 2021 παρουσίασε μικρές διακυμάνσεις και τελικά αυξήθηκε ήπια, στα €41,5 δισεκ. Η συγκεκριμένη εξέλιξη δεν περιλαμβάνει τη δραστηριότητα των τραπεζών στο πλαίσιο του ΠΑΤΠ. Όμως, είναι ενδεικτική της διαθεσιμότητας κεφαλαίων και των δυνατοτήτων που έχουν προκειμένου, μεταξύ άλλων στόχων, να παράσχουν χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις.

Τις χορηγήσεις δανείων ευνοεί και η ταχύρρυθμη αύξηση των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις). Το 2020 οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα διευρύνθηκαν με μέσο ρυθμό 9,6% ή κατά €13 δισεκ. Η άνοδος προήλθε κυρίως από τις καταθέσεις των νοικοκυριών (+€7,1 δισεκ. ή +6,3%), ωστόσο η έντασή της ήταν αρκετά εντονότερη στις καταθέσεις των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (+€6,9 δισεκ. ή +27,0%). Η τάση στις ιδιωτικές καταθέσεις στο πρώτο δίμηνο φέτος ευνοεί περαιτέρω την πιστωτική επέκταση, με το ρυθμό της να έχει ανέλθει στο 14,6% (+€20,3 δισεκ.).

Ενώ οι εξελίξεις που μόλις αναφέρθηκαν ευνοούν την πιστωτική επέκταση από τις τράπεζες, η παρατεταμένη αβεβαιότητα ως προς τη διάρκεια και την ένταση της υγειονομικής κρίσης, καθώς και τις επιπτώσεις της στην εξυπηρέτηση των δανείων, θα συνεχίσει να επενεργεί ανασχετικά στη χορήγηση τραπεζικών πιστώσεων, τουλάχιστον στο μεγαλύτερο μέρος της διάρκειας του πρώτου εξαμήνου του 2021. Η αναστολή δραστηριότητας σε πολλούς κλάδους από τον περασμένο

Νοέμβριο, που συνεχίζεται στην πλειονότητα αυτών, ασκεί πρόσθετες πιέσεις στον κύκλο εργασιών επιχειρήσεων και τα εισοδήματα των νοικοκυριών, επηρεάζοντας και τη δυνατότητα εξυπηρέτησης του δανεισμού τους. Από τη άλλη πλευρά, η περαιτέρω αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων, το πολύ έως το τέλος του 2021, θα συνεχίσει να μην επιτρέπει την αποτύπωση της τάσης στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ). Πλέον πιθανή συνισταμένη όσων προαναφέρθηκαν είναι η σημαντική ανάκαμψη της αθέτησης υποχρεώσεων προς τις τράπεζες. Στα αποτελέσματα των τεσσάρων συστημικών τραπεζών για το 2020 περιλαμβάνονται υπόλοιπα «κόκκινων» δανείων, από δάνεια τα οποία βρέθηκαν σε moratorium πληρωμής, ύψους €3,1 δισεκ., επί υπόλοιπου ποσού €18,4 δισεκ. των δανείων σε moratorium. Ωστόσο, οι τράπεζες έχουν σχηματίσει αρκετά υψηλότερες προβλέψεις τόσο για τα μορατόρια δανείων όσο και για δάνεια εξ' αυτών που ενδεχομένως θα μετατραπούν σε μη εξυπηρετούμενα το 2021.

Η αβεβαιότητα την τρέχουσα περίοδο λόγω της πανδημίας θα είναι και η αιτία που η ζήτηση κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις, αλλά και τα νοικοκυριά, θα είναι υποτονική, επίσης τουλάχιστον στο πρώτο μισό του νέου έτους. Από την άλλη πλευρά, η ήπια υποχώρηση των εξαγωγών προϊόντων εκτός πετρελαιοειδών – πλοίων το 2020, που οφείλεται στην υψηλή ανταγωνιστικότητα ορισμένων βιομηχανικών κλάδων και τμημάτων του πρωτογενούς τομέα και στις καλές μεσοπρόθεσμες προοπτικές τους, διευκολύνει τη χρηματοδότησή τους. Η σημαντική πρόοδος στον εμβολιασμό στην Ελλάδα και μια σταθερή υποχώρηση των νέων κρουσμάτων του COVID-19, θα αποτελέσουν τους βασικούς παράγοντες ουσιαστικής εξασθένισης της αβεβαιότητας, επιτρέποντας την ανάκαμψη τόσο της προσφοράς, όσο και της ζήτησης τραπεζικών πιστώσεων.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), υποχώρησαν έντονα στο τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους. Συγκεκριμένα, διαμορφώθηκαν τον Δεκέμβριο σε €47,4 δισεκ., από €58,7 δισεκ. τον περασμένο Σεπτέμβριο και €68,5 δισεκ. ένα έτος νωρίτερα. Ακολούθως, αντιστοιχούσαν στο τέλος του 2020 στο 30,2% του συνόλου των δανείων. Επισημαίνεται όμως η επιβράδυνση της μείωσής τους στο εξάμηνο Απριλίου-Σεπτεμβρίου πέρυσι, κατά το οποίο περιορίστηκαν μόλις κατά €2,2 δισεκ. Η σημαντική επιτάχυνση της πτώσης του αποθέματος των ΜΕΔ προς το τέλος του 2020 προήλθε κυρίως από πωλήσεις δανείων στο πλαίσιο του προγράμματος παροχής κρατικών εγγυήσεων για τιτλοποιήσεις τραπεζικών δανείων (πρόγραμμα “Ηρακλής”). Πέρυσι πωλήθηκαν αξιοποιώντας το συγκεκριμένο πρόγραμμα δάνεια ύψους €19,3 δισεκ. σε ατομική βάση. Οι διαγραφές ΜΕΔ έφτασαν τα €2,6 δισεκ., ενώ ο περιορισμός τους από εισπράξεις μέσω ενεργητικής διαχείρισης (αναδιαρθρώσεις/ρυθμίσεις δανείων, είσπραξη καθυστερούμενων οφειλών κ.ά.) ήταν μικρότερης έκτασης. Σύμφωνα με την ΤτΕ, στη μείωση των ΜΕΔ συνέβαλαν και τα μέτρα ένταξης πελατών σε καθεστώς αναστολής πληρωμής δόσεων.

Οι αναθεωρημένοι στόχοι για τη μείωση των ΜΕΔ που έχουν καθορίσει οι τράπεζες για την περίοδο έως το τέλος του 2021, οπότε αυτά θα πρέπει να έχουν περιοριστεί κάτω από το 20% των δανείων, σε συνδυασμό με το αρκετά πιθανό ενδεχόμενο αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης, αναδεικνύουν την ανάγκη άμεσης αξιοποίησης όλων των δυνατοτήτων για τη μείωσή τους. Καθώς η παροχή εγγυήσεων από το ελληνικό δημόσιο στο πλαίσιο του προγράμματος «Ηρακλής» ολοκληρωνόταν πρόσφατα (10/04/2021), στις 12/03/21 υποβλήθηκε αίτημα παράτασής του προς την Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο εγκρίθηκε στις 09/04/21. Στην πρώτη περίοδο λειτουργίας του «Ηρακλή», τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών απομειώθηκαν κατά €31,35

δισεκ. Μέσω του Ηρακλή II θα υπάρχει η δυνατότητα για τις τράπεζες να προβούν σε έως και €32 δισεκ. τιτλοποιήσεις ΜΕΔ, με €11-12 δισεκ. νέων κρατικών εγγυήσεων. Προς το παρόν, οι μεγαλύτερες τράπεζες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για τιτλοποιήσεις δανείων ύψους €18,6 δισεκ. μέσω του νέου προγράμματος.

Προκειμένου να συρρικνώσουν τα ΜΕΔ, ορισμένες τράπεζες δρομολόγησαν διαδικασίες λειτουργικού μετασχηματισμού μέσω απόσχισης δραστηριοτήτων (hive down). Επιπλέον, όπως υποστηρίζει και η Τράπεζα της Ελλάδος, θα πρέπει να εφαρμοστούν και άλλες συστημικές λύσεις για τον περιορισμό των ΜΕΔ, όπως η δημιουργία εταιρίας διαχείρισης προβληματικών στοιχείων ενεργητικού (Asset Management Company ή «bad bank»), η οποία θα συνδεθεί με την αντιμετώπιση του ζητήματος της αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης (DTC). Με αυτή την προσέγγιση επιδιώκεται η σταδιακή εγγραφή των σχετικών ζημιών, προκειμένου να μην υποχωρήσει κάτω από το ελάχιστο εποπτικό όριο η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζικών ιδρυμάτων. Το σχετικό σχέδιο υποβλήθηκε στα μέσα Σεπτεμβρίου από την ΤτΕ στην κυβέρνηση και τους θεσμούς και παρουσιάστηκε στα τέλη Δεκεμβρίου στις διοικήσεις των τραπεζών. Στην πρόσφατη Έκθεση του Διοικητή για το 2020 αναφέρεται πως «Η κυβέρνηση εξετάζει τη σκοπιμότητα της ίδρυσης εταιρίας διαχείρισης στοιχείων ενεργητικού». Η όσο το δυνατόν ταχύτερη διευθέτηση των ΜΕΔ, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων της ΕΚΤ, θα συμβάλουν καθοριστικά όταν εξασθενήσει σημαντικά και για αρκετό χρονικό διάστημα η εξάπλωση του COVID-19, στην ισχυρή πιστωτική επέκταση, κυρίως προς τις επιχειρήσεις, αλλά και στα νοικοκυριά.

Παρά τις σημαντικές δυσχέρειες στην ομαλή λειτουργία της οικονομίας από τις διαδοχικές ισχυρές εξάρσεις της υγειονομικής κρίσης από το περασμένο φθινόπωρο, στην Ελλάδα και διεθνώς, το τραπεζικό σύστημα εγχωρίως έχει κλιμακώσει σημαντικά την παροχή δανείων προς τις επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα την πιστωτική επέκταση συνολικά προς τον ιδιωτικό τομέα. Το 2020, ο μέσος ρυθμός αύξησης των δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις ήταν 5,6%, παρουσιάζοντας συνεχή κλιμάκωση στη διάρκεια του έτους και πλησιάζοντας το 10% προς το τέλος του. Αυτός ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης είναι ο υψηλότερος της τελευταίας ενδεκαετίας. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η υψηλή ενίσχυση της παροχής πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τα έκτακτα προγράμματα παροχής ρευστότητας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, όπως το ΤΕΠΙΧ II και το Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19, αμφότερα από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα. Σε αυτή συνέβαλαν επίσης η σημαντική επιστροφή καταθέσεων που προαναφέρθηκε και η εκτεταμένη άντληση ρευστότητας από την ΕΚΤ. Πάρα ταύτα, στην πλευρά των νοικοκυριών συνεχίστηκε πέρυσι η πιστωτική συρρίκνωση, με μέσο ρυθμό 2,7%, παρόμοιο με εκείνο το 2019 (2,6%). Συνολικά προς τον ιδιωτικό τομέα τα δάνεια διευρύνθηκαν πέρυσι, για πρώτη φορά από το 2010, με μέσο ρυθμό 1,2%

Η παράταση και ενίσχυση των χρηματοδοτικών διευκολύνσεων από την ΕΚΤ και, όσο συνεχίζεται, η ταχύρρυθμη διεύρυνση των καταθέσεων, επιτρέπουν τη συνέχιση της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις το 2021. Η δεύτερη εξέλιξη θεωρείται πως θα σχετιστεί στη διάρκεια του τρέχοντος έτους με τη δυναμική της πανδημίας, η οποία θα επηρεάσει αμφότερες και την προσφορά και τη ζήτηση δανείων, αλλά και την τάση των ΜΕΔ. Στο πρώτο δίμηνο φέτος τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις ήταν 10,2% περισσότερα από την αντίστοιχη περίοδο του 2020, ενώ αυτά προς τα νοικοκυριά περιορίστηκαν εκ νέου, με ρυθμό 2,5%.

Η παροχή ρευστότητας στις επιχειρήσεις συνεχίζει να γίνεται με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους: πέρυσι το μέσο επιτόκιο νέων δανείων τακτής λήξης προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε σε 2,92%, από 3,78% κατά μέσο όρο το 2019, επίπεδο το οποίο αποτελεί νέο ελάχιστο τουλάχιστον από το 2010. Το μέσο επιτόκιο της ίδιας κατηγορίας νέων δανείων προς ελεύθερους επαγγελματίες υποχώρησε λιγότερο και διαμορφώθηκε σε 5,29%, από 5,52% πρόπερσι, επίπεδο που επίσης είναι το ελάχιστο τουλάχιστον από το 2010. Αντιθέτως, στα νέα καταναλωτικά δάνεια προς τα νοικοκυριά, το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 9,67%, ελαφρώς υψηλότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (9,46%) και το μεγαλύτερο από το 2012. Αυτές οι τάσεις συνεχίζονται το τρέχον έτος, με το μέσο επιτόκιο προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις να υποχωρεί στο 4,35% και προς τους ελεύθερους επαγγελματίες το 6,65%, ενώ για τα καταναλωτικά δάνεια προς τα νοικοκυριά ανήλθε στο 9,83%.

Τα χαμηλότερα επιτόκια τραπεζικού δανεισμού επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών το 2020 σχετίζονται και με την έντονη αποκλιμάκωση των επιτοκίων δανεισμού του ελληνικού δημοσίου. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, κατόπιν της αναβάθμισης τον Φεβρουάριο του 2020 από τον οίκο αξιολόγησης Fitch της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας από BB- σε BB, καθώς και της έκδοσης τον ίδιο μήνα ομολογιακού τίτλου 15-ετούς διάρκειας, με ιδιαίτερα μεγάλη ζήτηση και επιτόκιο 1,875%, το μέσο επιτόκιο του δεκαετούς ομολόγου του ελληνικού δημοσίου διαμορφώθηκε σε 1,07%, επίπεδο που τότε ήταν το χαμηλότερο τουλάχιστον από το 1993. Παρά τις διαδοχικές εξάρσεις της πανδημίας από τον προηγούμενο Νοέμβριο, την παρατεταμένη ανησυχία για τις δυνατότητες ελέγχου της, κυρίως λόγω των μεταλλάξεων του κορωνοϊού, όπως επίσης τις ισχυρές επιπτώσεις της αντιμετώπισής της στα δημόσια οικονομικά, οι αγορές κεφαλαίων για το δημόσιο τομέα της Ελλάδας και των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ παρέμειναν ιδιαίτερα προσιτές, χάρη και στα μέτρα νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ τα οποία προαναφέρθηκαν. Στην περίπτωση της Ελλάδας συνέβαλαν οι αξιολογήσεις των οίκων πιστοληπτικής αξιολόγησης, που δεν μεταβλήθηκαν, παρά την κρίση.

Έτσι, το μέσο επιτόκιο του δεκαετούς ομολόγου υποχώρησε περαιτέρω στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι και στο αρχικό δίμηνο φέτος, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στην πρόσφατη περίοδο σε 0,72%, επίπεδο το οποίο είναι το χαμηλότερο διαχρονικά. Στο τέλος του Ιανουαρίου φέτος, το ελληνικό δημόσιο έσπευσε εκ νέου να επωφεληθεί αυτών των ευνοϊκών συνθηκών, καθώς και της επιβεβαίωσης της πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδας στην επενδυτική βαθμίδα "BB από τον Fitch, προχωρώντας στην έκδοση 10-ετούς ομολόγου. Με αυτή άντλησε €3,5 δισεκ., με απόδοση 0,807%, τη χαμηλότερη διαχρονικά για όλες τις εκδόσεις του ελληνικού δημοσίου. Ιδιαίτερα ισχυρή ήταν η ζήτηση, με τις προσφορές να υπερκαλύπτουν κατά 9 φορές την έκδοση. Στα μέσα Μαρτίου, η έκδοση 30-ετούς ομολόγου συγκέντρωσε προσφορές €26 δισεκ. και τελικά αντλήθηκαν €2,5 δισεκ., με επιτόκιο 1,95%.

Πάντως, επισημαίνεται εκ νέου πως το πολύ καλό κλίμα στις χρηματοπιστωτικές αγορές δεν είναι συμβατό με τις αβέβαιες μεσοπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές από την επίδραση του νέου κορωνοϊού και τις ισχυρές επιπτώσεις της αντιμετώπισής του στο δημόσιο έλλειμμα και χρέος. Για αυτό, παραμένει το ενδεχόμενο οι χρηματοοικονομικές συνθήκες διεθνώς να μεταβληθούν και να χειροτερεύσουν, ιδίως όταν υποχωρήσει σταθερά ο COVID-19 και μειωθούν αρκετά οι έκτακτες παρεμβάσεις στήριξης της ρευστότητας από τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες διεθνώς. Συνεπώς, δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη η ευνοϊκή πρόσβαση σε κεφάλαια μεσοπρόθεσμα, από το ελληνικό δημόσιο, τις τράπεζες και τις μεγάλες επιχειρήσεις. Σε κάθε

περίπτωση, το κόστος δανεισμού παραμένει υψηλότερο από άλλες χώρες της Ευρωζώνης, με την απόκλιση από αυτές είναι υψηλότερη εκείνης στην πρώτη δεκαετία του κοινού νομίσματος (για περισσότερες πληροφορίες, ενότητα 2.2 Γ έκθεσης).

Ειδικά για τις μεγαλύτερες μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, οι δυνατότητες πρόσβασης σε χρηματοδότηση εκτός του τραπεζικού συστήματος, δηλαδή από τις κεφαλαιαγορές, και ευρύτερα οι προοπτικές τους, φαίνεται πως βελτιώνονται στην πρόσφατη περίοδο, βάσει της εξέλιξης του Γενικού Δείκτη (ΓΔ) του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Από το τέλος Οκτωβρίου ο δείκτης ανέρχεται συνεχώς, με εξαίρεση τον Ιανουάριο. Ως αποτέλεσμα, ανήλθε από τις 569,5 μονάδες στις 891,7 μονάδες το πρώτο δεκαήμερο του Απριλίου (+322,2 μονάδες ή +56,6%). Κατόπιν αυτής της αύξησης, ο γενικός δείκτης βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το μέσο επίπεδο του προ της πανδημίας, στην περιοχή των 920 μονάδων. Επομένως, η έντονη υποχώρηση του ΓΔ πέρυσι, λόγω της υγειονομικής κρίσης, που έφτασε έως το 47,0% (-484,4 μον.) στον πρώτο μήνα της. ήταν αναντίστοιχη με τις μεσοπρόθεσμες αξιολογήσεις για τη μελλοντική δυναμική των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών επιχειρήσεων. Όσο συνεχίζονται αυτές οι τάσεις στην εγχώρια κεφαλαιαγορά, σηματοδοτούν την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στις προοπτικές των εισηγμένων εταιριών, παρά την υγειονομική κρίση.

Η εμπιστοσύνη από τους επενδυτές στις προοπτικές των μεγαλύτερων επιχειρήσεων εγχωρίως αποτυπώνεται στην ανοδική τάση στις εκδόσεις εταιρικών ομολόγων προσφάτως. Η ανυπαρξία δραστηριότητας στην έκδοση ομολόγων στο δίμηνο Νοεμβρίου '20 – Ιανουαρίου 21, όπως στην περίοδο Μαρτίου-Μαΐου, θεωρείται ότι σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το δεύτερο lockdown. Τον Φεβρουάριο η ΔΕΗ άντλησε κεφάλαια €650 εκατ. με επιτόκιο 3,875%, έναντι αρχικού στόχου €500 εκατ., με τις προσφορές να φτάνουν τα €3 δισεκ. Κατόπιν αυτής της επιτυχούς διαδικασίας, η ΔΕΗ άντλησε επιπλέον €100 εκατ. στο τέλος Μαρτίου. Στις αρχές Μαρτίου, η νέα έκδοση ομολόγου Tier II από την Alpha Bank, ύψους €500 εκατ., με κουπόνι 5,5% και τις προσφορές να υπερβαίνουν το €1 δισεκ. Επιπρόσθετα, στα μέσα Μαρτίου η Motor Oil άντλησε €200 εκατ. σε επταετές ομολογιακό δάνειο, με επιτόκιο 1,9%, ενώ η έκδοση υπερκαλύφθηκε 5,1 φορές. Εφόσον δεν υπάρξουν εξελίξεις που θα αναταράξουν τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, η σχετική δραστηριότητα εκτιμάται πως θα κλιμακωθεί φέτος, τόνωνοντας και τις επενδύσεις.

Σε ότι αφορά τις δυνατότητες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το δημόσιο τομέα, όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, οι πόροι του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (ETA-NextGenerationEU) θα αποτελέσουν τη σημαντικότερη πρόσθετη πηγή επενδυτικών κεφαλαίων στα επόμενα έτη. Υπενθυμίζεται ότι από τους συνολικούς πόρους του ταμείου, ύψους €750 δισεκ., εκ των οποίων €390 δισεκ. θα δοθούν μέσω επιχορηγήσεων και €310 δισεκ. με δάνεια. Όλα τα κράτη-μέλη πρέπει να υποβάλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχέδιο για την αξιοποίηση των ενισχύσεων από το νέο ευρωπαϊκό ταμείο μέχρι τις 30 Απριλίου 2021. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ελλάδας παρουσιάστηκε στις 31/03/2021. Σύμφωνα με αυτό, η Ελλάδα θα λάβει έως €18,2 δισεκ. σε επιχορηγήσεις και έως €12,7 δισεκ. σε δάνεια, δηλαδή συνολικά €30,9 δισεκ., στην περίοδο 2021-2026, Ωστόσο, μαζί με τα εγχώρια κεφάλαια που θα κινητοποιηθούν, οι συνολικοί κεφαλαιακοί πόροι που θα διατεθούν για επενδύσεις στο πλαίσιο της υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης, προβλέπεται να φτάσουν τα €57,5 δισεκ. Το σχέδιο περιλαμβάνει τέσσερις πυλώνες: α) Πράσινη Μετάβαση, β) Ψηφιακή Μετάβαση, γ) Απασχόληση, Δεξιότητες, Κοινωνική Συνοχή και δ) Ιδιωτικές επενδύσεις – μετασχηματισμός της οικονομίας, με τον πρώτο πυλώνα να αναμένεται να συγκεντρώσει τους περισσότερους πόρους, τόσο από την ΕΕ, όσο και εγχώριους. Στην Εισηγητική

Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021 προβλέπεται ότι οι πόροι που θα αντληθούν από το ΕΤΑ το τρέχον έτος θα είναι περίπου €5,5 δισεκ.

Όπως αναφέρθηκε στις υποθέσεις των εναλλακτικών μακροοικονομικών σεναρίων, καθοριστικός παράγοντας για την επίδραση του ΕΤΑ στην εγχώρια οικονομία φέτος, θα είναι ο ρυθμός απορρόφησης των κεφαλαίων του. Από αυτόν θα εξαρτηθεί και η δυνατότητα υποκατάστασης από το ΕΤΑ των επιδράσεων των έκτακτων προγραμμάτων ενίσχυσης της ρευστότητας των επιχειρήσεων το 2020 στις επενδύσεις, στις οποίες υπεισήλθαν μέσω του ΠΔΕ. Μια πιθανή αιτία καθυστέρησης της ενεργοποίησης του ΕΤΑ, είναι η απόφαση αναστολής της επικύρωσής του στη Γερμανία τον Φεβρουάριο από το συνταγματικό δικαστήριο, η οποία προς το παρόν δεν έχει αναιρεθεί. Ενδεικτικά ως προς την απορροφητικότητα των κεφαλαίων του Ταμείου Ανάκαμψης φέτος, σύμφωνα με την Έκθεση του Διοικητή για το 2020, της ΤτΕ, οι προκαταβολές από το ΕΤΑ φέτος θα φτάσουν το 13% των συνολικών διαθέσιμων κονδυλίων για την Ελλάδα, χωρίς να διευκρινίζεται εάν θα αφορούν σε επιχορηγήσεις ή σε δάνεια. Επομένως, δεν αναμένεται να ξεπεράσουν τα €4,0 δισεκ.

Σε ότι αφορά την τακτική κρατική χρηματοδότηση επενδύσεων, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, για το προηγούμενο έτος, από τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, προκύπτει εκ πρώτης όψης σημαντική διεύρυνσή της. Στο σύνολο του 2020 οι δαπάνες του προγράμματος έφτασαν τα €10,65 δισεκ., επίπεδο υψηλότερο του σχετικού στόχου στον Προϋπολογισμό του 2020 κατά €3,9 δισεκ. Επιπλέον, υπερέβησαν κατά €5,0 δισεκ. τις δαπάνες του 2019 (€5,64 δισεκ.). Ωστόσο, από το δελτίο με τα στοιχεία εκτέλεσης έως τον Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους προκύπτει ότι, όπως σε προηγούμενους μήνες, η υπέρβαση προήλθε από έκτακτες μεταβιβαστικές πληρωμές προς επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες, εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης (αποζημίωση ειδικού σκοπού επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων, επιδότηση τόκων δανείων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, επιστρεπτέα προκαταβολή, δράση ΤΕΠΙΧ II, ταμείο εγγυοδοσίας επιχειρήσεων λόγω COVID-19) συνολικού ύψους €4,28 δισεκ. Εξαιρώντας αυτές τις ενισχύσεις, που δεν αφορούν σε επενδύσεις, οι δαπάνες του ΠΔΕ την περασμένη χρονιά έφθασαν τα €6,37 δισεκ., συνεπώς ήταν αυξημένες από πρόπερσι κατά €703 εκατ., ωστόσο υστέρησαν έναντι του στόχου στον Προϋπολογισμό του 2020 κατά €380 εκατ.

Ως προς τη χρηματοδότηση επενδύσεων από το ΠΔΕ το 2021, ο σχετικός στόχος που έχει τεθεί στο προσχέδιο είναι €6,75 δισεκ. Σε αυτόν δεν περιλαμβάνονται μεταβιβάσεις λόγω COVID-19. Ο συγκεκριμένος στόχος τίθεται για έκτο έτος. Το πρώτο δίμηνο του 2021 οι ενισχύσεις του ΠΔΕ έφτασαν τα €1,68 δισεκ. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος αυτών, €967 εκατ., αφορούσε σε ενισχύσεις εξαιτίας της πανδημίας με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής. Εξαιρουμένων αυτών, οι δαπάνες του ΠΔΕ ήταν στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου €717 εκατ., αρκετά περισσότερες από τις αντίστοιχες το 2020 (€492 εκατ.), αλλά και το στόχο στον Προϋπολογισμό για φέτος (€590 εκατ.). Δεδομένων, πρώτον, της μικρής υστέρησης της υλοποίησης του ΠΔΕ πέρυσι έναντι παρόμοιου στόχου δαπανών με το τρέχον έτος, καθώς και του ότι η Προγραμματική Περίοδος 2014-2020 πλησιάζει στην ολοκλήρωσή της, η υποστήριξη επενδυτικών σχεδίων μέσω του ΠΔΕ μπορεί να είναι παρόμοια ή ελαφρώς υψηλότερη εκείνης το 2020.

Στα έκτακτα μέτρα του περασμένου Μαρτίου περιλαμβανόταν η άμεση πληρωμή όλων των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημοσίου σε πολίτες και επιχειρήσεις για υποθέσεις ύψους έως €30 χιλ. Στο τέλος του Φεβρουαρίου του 2020 οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις (μη συμπεριλαμβανομένων των επιστροφών φόρων) έφταναν τα €1,56 δισεκ. Σύμφωνα με τα πλέον

πρόσφατα στοιχεία, στο τέλος του Φεβρουαρίου φέτος είχαν έφταναν τα €1,62 δισεκ. Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα είχαν βρεθεί υψηλότερα (€1,85 δισεκ., Ιούνιος 2020), αλλά και χαμηλότερα από το πρόσφατο επίπεδο (€1,2 δισεκ., Δεκέμβριος 2020), γεγονός που υποδηλώνει την εξόφληση μέρους αυτών. Δεν παρέχονται πληροφορίες στα δελτία υλοποίησης του προϋπολογισμού σχετικά με το ύψος των πληρωμών ληξιπρόθεσμων οφειλών που πραγματοποιήθηκαν σε αυτό το χρονικό διάστημα. Στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2021 αναφέρεται ότι η υλοποίηση του σχεδίου δράσης για την εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων που υιοθετήθηκε τον Οκτώβριο του 2019, επηρεάστηκε αρνητικά από την υγειονομική κρίση και τα μέτρα που υιοθετήθηκαν για την ανάσχεση της πανδημίας. Επιπρόσθετα, αναφέρεται πως, για την αποκατάσταση του ρυθμού υλοποίησης του σχεδίου δράσης και την επίτευξη των συναφών στόχων, οι φορείς έχουν υιοθετήσει κατά περίπτωση μέτρα για την απομείωση των συσσωρευμένων ληξιπρόθεσμων οφειλών τους. Επομένως, δεν υφίσταται κάποιος κεντρικός σχεδιασμός για τον περιορισμό των ληξιπρόθεσμων χρεών. Επιπλέον, δεν έχουν τεθεί στόχοι για το επίπεδό τους στο τέλος του 2020 και του νέου έτους. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, δεν αναμένεται ουσιαστική αποκλιμάκωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών έως το τέλος του 2021.

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η πραγματοποίηση αποκρατικοποιήσεων πέρυσι εμφάνισε ισχυρή, πρωτοφανή υστέρηση σε σχέση με το στόχο, καθώς τα έσοδα από διαγωνισμούς έφθασαν περίπου τα €58,5 εκατ., έναντι στόχου στον Προϋπολογισμό του 2020 ύψους €2,45 δισεκ. Συνεπώς, τα πραγματικά έσοδα αντιστοιχούσαν μόλις στο 2,4% του σχετικού στόχου.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021 ο στόχος εσόδων από αποκρατικοποιήσεις είναι €1,79 δισεκ., εκ των οποίων €1,47 δισεκ. προβλέπεται να προέλθουν από διαγωνισμούς οι οποίοι θα ολοκληρωθούν φέτος και €321 εκατ. είτε από διαγωνισμούς για τους οποίους έχουν υποβληθεί δεσμευτικές προσφορές και η αναμενόμενη πρώτη εκταμίευση θα γίνει το τρέχον έτος, είτε από καταβολές δόσεων ολοκληρωμένων συναλλαγών προηγούμενων ετών. Το μεγαλύτερο μέρος του δεύτερου ποσού αποτελεί, για άλλο ένα έτος, η αναμενόμενη πρώτη δόση του τιμήματος από την πώληση της Ελληνικό ΑΕ (€300 εκατ.). Το ύψος του στόχου, που είναι σαφώς χαμηλότερο από ότι το 2020 και όχι σε μεγάλη απόσταση από το μέγιστο επίπεδό τους το 2017, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πέρυσι ξεκίνησαν πολλές διαγωνιστικές διαδικασίες (ΔΕΠΑ Υποδομών, ΔΕΠΑ Εμπορίας, λιμένες Αλεξανδρούπολης, Ηγουμενίτσας και Καβάλας, Εγνατία Οδός κ.ά.), είχε θεωρηθεί από την προηγούμενη έκθεση πως καθιστά εφικτή την επίτευξη ή την προσέγγιση των προσδοκώμενων εσόδων, εφόσον το οικονομικό κλίμα εγχωρίως παρουσιάσει τάση συνεχούς βελτίωσης, προοπτική η οποία συνδέεται με την εξέλιξη του COVID-19. Από την άλλη πλευρά, εφόσον η αβεβαιότητα για τη δυναμική της πανδημίας παραμείνει έντονη, θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στη δραστηριότητα του ΤΑΙΠΕΔ και κυρίως στο επενδυτικό ενδιαφέρον.

Οι ενέργειες και το οικονομικό περιβάλλον κατά το πρώτο τετράμηνο του τρέχοντος έτους στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων είναι περισσότερο συναφή με το δεύτερο σενάριο εξελίξεων. Στο τέλος Ιανουαρίου ξεκίνησε η διαγωνιστική διαδικασία για την παραχώρηση της μαρίνας Καλαμαριάς. Στο τέλος Μαρτίου έγινε προεπιλογή επενδυτών για τους λιμένες Αλεξανδρούπολης και Καβάλας, όπως και για τον χώρο του κοιτάσματος φυσικού αερίου «Νότια Καβάλα». Στις αρχές Απριλίου υποβλήθηκαν δύο δεσμευτικές προσφορές για την παραχώρηση της Εγνατίας Οδού και ξεκίνησε η διαγωνιστική διαδικασία για την αξιοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Ηρακλείου.

Συνεπώς, παρότι αρκετές διαγωνιστικές διαδικασίες είναι εν εξελίξει, με ορισμένες να βρίσκονται σε ώριμο στάδιο, έως τώρα, σχεδόν στο 1/3 της διάρκειας του 2021, δεν έχουν πραγματοποιηθεί έσοδα από αποκρατικοποιήσεις. Αυτό το γεγονός υποσκάπτει τις προοπτικές επίτευξης του στόχου εσόδων για φέτος. Επιπλέον, κατόπιν της μικρής προόδου πέρυσι, επιτείνει τη χαμηλή επίδραση των αποκρατικοποιήσεων στην επενδυτική δραστηριότητα.

Οι πιέσεις στις εξαγωγές υπηρεσιών από τους περιορισμούς ή τις απαγορεύσεις στις διασυννοριακές επιβατικές μετακινήσεις λόγω της πανδημίας, συνεχίζουν να ασκούν έντονες πιέσεις στο εγχώριο προϊόν και ήταν στα τρία πρώτα τρίμηνα της υγειονομικής κρίσης μακράν οι ισχυρότερες μεταξύ των συνιστωσών του ΑΕΠ. Εξασθένιση παρουσιάζουν και οι εισαγωγές συνολικά, σαφώς ηπιότερη, τάση η οποία θεωρείται πως οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο υψηλό εισαγωγικό περιεχόμενο των εξαγωγών προϊόντων, που παρουσίασαν ανθεκτικότητα πέρυσι και στην αρχή του 2021. Προηγουμένως στην τρέχουσα ενότητα παρουσιάστηκαν τα διαθέσιμα στοιχεία για τη διεθνή τουριστική κίνηση στο πρώτο τρίμηνο φέτος, από τα οποία προκύπτουν ενδείξεις συνέχισης της ισχυρής υποχώρησής της στη διάρκειά του. Καθώς από τον Μάρτιο έχει συμπληρωθεί ένα έτος από την έναρξη της πανδημίας, εφόσον ο τρέχων κύκλος έξαρσής της συνεχιστεί περαιτέρω με ένταση, ή εκδηλωθούν νέες εξάρσεις της, είναι πλέον πιθανό ότι η τουριστική κίνηση θα διαμορφωθεί ελαφρώς υψηλότερα του περυσινού της επιπέδου, χάρη κυρίως στον εμβολιασμό μέρους των ταξιδιωτών. Αντιθέτως, στην περίπτωση που θα σημειωθεί σημαντική εξασθένιση της πανδημίας, οι επιβατικές μετακινήσεις θα κλιμακωθούν, ευνοώντας τον τουρισμό. Μια σημαντική χαλάρωση ή η άρση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας στους εξαγωγικούς προορισμούς θα τονώσει την εισαγωγική ζήτησή τους για ελληνικά προϊόντα.

Αναλυτικά ως προς τις πρόσφατες εξελίξεις στις εξαγωγικές και εισαγωγικές ροές βασικών κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών, της Τράπεζας της Ελλάδος. οι εξαγωγές προϊόντων, σε τρέχουσες τιμές, υποχώρησαν στο τρίμηνο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου κατά 5,7% (-€459,9 εκατ.), σαφώς λιγότερο από ότι στο δίμηνο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου (-10,5%). Η συρρίκνωση προήλθε αποκλειστικά από τις λιγότερες εξαγωγές καυσίμων, κατά 23,2% (-€515,5 εκατ.), που μειώθηκαν ηπιότερα από ότι νωρίτερα πέρυσι (-36,4%). Οι εξαγωγές προϊόντων εκτός καυσίμων-πλοίων ήταν αμετάβλητες στο τέλος του 2020 και στην αρχή του τρέχοντος έτους σε σχέση με ένα χρόνο πριν (+0,1% ή +€7,3 εκατ.), κατόπιν μικρής πτώσης στην αρχή του περασμένου φθινοπώρου (-1,5%). Οι εξαγωγές πλοίων, των οποίων η βαρύτητα στο σύνολο των εξαγωγών είναι πολύ μικρή, ανήλθαν κατά €48,3 εκατ., μεταβολή ιδιαίτερα ισχυρή για το απόλυτο επίπεδο τους (+148,3%), σε συνέχεια της προηγούμενης αύξησής τους (+258,4%). Η πολύ ισχυρότερη πτώση των εισαγωγών από εκείνη στις εξαγωγές προϊόντων στο τρίμηνο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου (-9,2% ή -€1,2 δισεκ.), όπως και στις αρχές φθινοπώρου (-17,7%), που προήλθε πρωτίστως από τις λιγότερες εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων-πλοίων (-3,8% ή -€373,5 εκατ.), και τις εισαγωγές καυσίμων (-24,5% ή -€830 εκατ.), οδήγησε σε περιορισμό του ελλείμματος αγαθών κατά 14,5% ή €771,4 εκατ., στα €4,54 δισεκ.

Την υποχώρηση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών κατά την εξεταζόμενη περίοδο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου αντιστάθμισε σε μεγάλο βαθμό η εκ νέου συρρίκνωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών. Οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν 29,9% λιγότερες από ότι πριν ένα έτος (-€1,93 δισεκ.), υποχωρώντας ωστόσο σε μικρότερο βαθμό από ότι στο προηγούμενο δίμηνο (-48,1%). Η πτώση προήλθε κυρίως από την παροχή μεταφορικών υπηρεσιών στο εξωτερικό (-28,1% ή -€1,2 δισεκ.), που περιορίστηκαν λιγότερο από ότι στο φθινοπωρινό δίμηνο (-32,2%), όχι από τη μείωση των ταξιδιωτικών εισπράξεων, παρότι αυτές εκ νέου υποχώρησαν έντονα (-85,3%

ή -€759,9 εκατ.), αναλογικά περισσότερο από ότι στην αρχή του φθινοπώρου (-67,3%). Από την άλλη πλευρά, η βαρύτητα των δευτέρων τον χειμώνα στο ισοζύγιο υπηρεσιών είναι σαφώς μικρότερη από ότι το καλοκαίρι, έως τον Οκτώβριο. Αντιθέτως, οι εξαγωγές λοιπών υπηρεσιών ενισχύθηκαν ελαφρώς, κατά 2,0% (+€26,0 εκατ.), σε αντίθεση με την επίσης ήπια μείωσή τους στην περίοδο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου (-4,3%). Εξασθένιση παρουσίασε και η ζήτηση για εισαγόμενες υπηρεσίες στο τρίμηνο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου, ωστόσο η έντασή της ήταν ελαφρώς χαμηλότερη εκείνης στις εξαγωγές τους, -27,7% (-€1,39 δισεκ.), αλλά και από ότι στο δίμηνο που προηγήθηκε (-32,9%). Η υποχώρηση οφείλεται εκ νέου κυρίως στην εξασθενημένη εγχώρια ζήτηση για μεταφορές (-25,6% ή -€759,1 εκατ.), σε συνέχεια πτώσης 27,3% στην αρχή του φθινοπώρου. Η εγχώρια ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες περιορίστηκε εκ νέου έντονα, κατά 85,9% ή €562,5 εκατ., ισχυρότερα από ότι νωρίτερα πέρυσι (-77,6%). Η μικρότερη πτώση σημειώθηκε στις λοιπές υπηρεσίες (-4,7% ή -€64,7 εκατ.), έναντι ανόδου τους στο δίμηνο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου κατά 3,3%. Συνισταμένη των μεταβολών στις δύο βασικές συνιστώσες του ισοζυγίου υπηρεσιών στο τρίμηνο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου ήταν η νέα συρρίκνωση του πλεονάσματός του κατά 37,4% ή κατά €544,5 εκατ. Ως συνέπεια αυτής της εξέλιξης, το έλλειμμα του συνολικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών στο τρίμηνο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου περιορίστηκε κατά 5,9% ή €226,9 εκατ. σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα, στα €3,62 δισεκ.

Οι πιέσεις στην παραγωγική δραστηριότητα παγκοσμίως εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης, όπως επίσης οι περιορισμοί στις διεθνείς μεταφορές, περιόρισαν σημαντικά τη ζήτηση πετρελαίου και άλλων ενεργειακών αγαθών. Στις 12 Απριλίου 2020, ο ΟΠΕΚ και οι χώρες εταίροι του, μαζί με τη Ρωσία, συμφώνησαν να μειώσουν κλιμακωτά την παραγωγή μέχρι τον Απρίλιο του 2022, ξεκινώντας από τον περιορισμό της κατά 10 εκατ. βαρέλια ημερησίως έως τον περασμένο Μάιο. Πάρα ταύτα, η τιμή του πετρελαίου Brent τον περασμένο Απρίλιο διαμορφώθηκε 74,2% χαμηλότερα σε σύγκριση με ένα έτος νωρίτερα, ενώ τον Μάιο η υποχώρηση έφθασε το 58,8% σε σύγκριση με πρόπερσι. Η απόφαση του ΟΠΕΚ+ για επέκταση του παραπάνω περιορισμού της παραγωγής τον Ιούλιο, σε συνδυασμό με τη λήξη του εαρινού lockdown διεθνώς, ενίσχυσαν τη ζήτηση και τις τιμές του πετρελαίου. Παρά αυτές τις τάσεις, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ήταν 34,8% (ή \$22,3) χαμηλότερη από ότι ένα χρόνο πριν, αντανakλώντας την αρκετά εξασθενημένη από το 2019 οικονομική δραστηριότητα. Καθώς οι συγκεκριμένες πετρελαιοπαραγωγοί χώρες προσαρμόζαν σταδιακά προς τα επάνω από την αρχή του Αυγούστου την παραγωγή τους, προκειμένου να τη διαμορφώσουν στο στόχο μείωσης έως το τέλος του 2020 (-7,7 εκατ. βαρέλια ημερησίως), αυτή η προσαρμογή αποτυπωνόταν στην τιμή του. Ύστερα από μια ήπια αύξηση σε αυτόν το μήνα στην περιοχή των \$45, η τιμή παρουσίασε τάση υποχώρησης τον Σεπτέμβριο γύρω από τα \$40, με τη διαφορά σε σχέση με πριν ένα έτος να διευρύνεται. Η τιμή σταθεροποιήθηκε τον Οκτώβριο σε αυτά τα επίπεδα.

Όπως προαναφέρθηκε στην παρούσα υποενότητα, η τάση της τιμής του Brent έχει μεταστραφεί σε σταθερά ανοδική από την αρχή του περασμένου Νοεμβρίου, με εξαίρεση τον φετινό Ιανουάριο. Αυτή η εξέλιξη σημειώθηκε παρά τη νέα, έντονη έξαρση της πανδημίας από τις αρχές του φθινοπώρου στην Ευρώπη, η οποία σταδιακά από τα μέσα Οκτωβρίου οδήγησε τις κυβερνήσεις των χωρών της στη λήψη ισχυρών μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας και αποτροπής της εξάπλωσης του νέου κορωνοϊού, γεγονός που κλιμάκωσε εκ νέου τις πιέσεις στις μετακινήσεις και την οικονομική δραστηριότητα. Από την άλλη πλευρά, στην Κίνα, τη δεύτερη μεγαλύτερη χώρα-καταναλωτή πετρελαίου παγκοσμίως, ο ρυθμός ανάπτυξης επιταχύνθηκε σημαντικά στο δεύτερο περυσινό εξάμηνο, φθάνοντας στο τελευταίο τρίμηνο του 2020 σε ρυθμό υψηλότερο από αυτό στο οποίο βρισκόταν ένα χρόνο νωρίτερα (6,5%, έναντι 6,0% στο δ' τρίμ.

2019 και 3,2% στο β' τρίμ. 2020). Οι προοπτικές για την οικονομία της το νέο έτος είναι περαιτέρω θετικές (ΔΝΤ: +8,4%), εξέλιξη η οποία αναμένεται να αποτυπωθεί και στη ζήτησή της για ενέργεια. Και στις ΗΠΑ, που ηγούνται της κατανάλωσης πετρελαίου, η ύφεση υποχώρησε ελαφρώς στο 8ο τρίμ., στο 2,4% από 2,8%, και ήταν η δεύτερη χαμηλότερη μεταξύ των πλέον αναπτυσσόμενων χωρών, πίσω από την Ιαπωνία. Η απόφαση του OPEC+ για ήπια περικοπή της μείωσης της παραγωγής των μελών του από τον φετινό Ιανουάριο, στα 7,2 εκατ. βαρέλια ημερησίως, η οποία συνεχίστηκε τον Φεβρουάριο (-7,125 εκατ.), με προσθήκη μείωσης της παραγωγής κατά 1 εκατ. βαρέλια από τη Σαουδική Αραβία, και έχει επεκταθεί έως το τέλος Απριλίου, εκτιμάται πως έχει συμβάλει σε κάποιο βαθμό στην παρατηρούμενη ανοδική τάση των τιμών το 2021. Συνολικά στο αρχικό τρίμηνο φέτος η τιμή του Brent διαμορφώθηκε σε \$61,1, 22,9% υψηλότερα από πέρυσι.

Από τις διακυμάνσεις της τιμής του πετρελαίου Brent που παρουσιάστηκαν, καθώς και τις εξελίξεις στην παραγωγή του και την οικονομική δραστηριότητα, αναδεικνύεται η σημασία πρωτίστως του τελευταίου παράγοντα για την τάση των τιμών του πετρελαίου. Η τάση στην οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως θα εξαρτηθεί από τη δυναμική της πανδημίας. Εφόσον η τρέχουσα, παρατεταμένη έξαρσή της εξασθενήσει και δεν εκδηλωθούν επόμενες, π.χ. χάρη στη συμβολή της προόδου στον εμβολιασμό, θα καταστεί εφικτή μια ισχυρή ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, για την οποία οι ενεργειακές ανάγκες θα είναι αυξημένες. Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις του ΔΝΤ, ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας το 2021 θα είναι ελαφρώς υψηλότερος από ότι αναμενόταν τον περασμένο Οκτώβριο, στην περιοχή του 6,0%. Εάν λάβουν χώρα λιγότερο θετικές εξελίξεις, π.χ. λόγω καθυστερήσεων στον εμβολιασμό, έξαρσης των μεταλλάξεων, η ζήτηση πετρελαίου θα ανακάμψει ηπιότερα. Σε ότι αφορά την προσφορά πετρελαίου, δεν υπάρχει πληροφόρηση για μεταβολές στην παραγωγή του OPEC+ από τα μέλη του στους προσεχείς μήνες. Σε κάθε περίπτωση, δεδομένων των πολύ χαμηλών τιμών πετρελαίου στο δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του 2020, καθώς και της ανοδικής τάσης του στο αρχικό τρίμηνο του 2021, παρά την κλιμάκωση της πανδημίας, το κόστος του αναμένεται να ανέλθει έναντι του 2020. Κατά μέσο όρο, η τιμή του πετρελαίου φέτος αναμένεται να είναι 39,0% υψηλότερη από πέρυσι.

Οι διαδοχικές παρεμβάσεις νομισματικής πολιτικής από τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες έχουν αποτρέψει μεγάλες διακυμάνσεις των ισοτιμιών εξαιτίας των επιδράσεων της πανδημίας στην οικονομική δραστηριότητα και τις προσδοκίες. Επιπλέον, σε συνδυασμό με τα ληφθέντα δημοσιονομικά μέτρα σε κάθε οικονομική περιφέρεια, ενισχύουν την αξιοπιστία της οικονομικής πολιτικής ως προς την ικανότητά της να ανταποκριθεί σε μία δυσχερή συγκυρία, όπως η τρέχουσα. Την ισοτιμία ευρώ/δολαρίου δεν φαίνεται να επηρέασαν ούτε εκλογές στις ΗΠΑ, οι οποίες διαχρονικά ενισχύουν τις προσδοκίες των επενδυτών. Υπό αυτές τις επιδράσεις και εξελίξεις, η μέση ισοτιμία το 2020 διαμορφώθηκε σε 1,14, ελαφρώς υψηλότερα από πρόπερσι (+1,8%). Αυτή η μεταβολή συνέβαλε ελαφρώς στη μείωση του ενεργειακού κόστους.

Στην αρχή του τρέχοντος έτους, οι πολιτικές και κοινωνικές αναταράξεις στις ΗΠΑ, που ξεκίνησαν με αφορμή την επικύρωση από το Κογκρέσο της εκλογής του νέου προέδρου της χώρας, προξένησαν βραχυπρόθεσμα αβεβαιότητα για την κοινωνική συνοχή, η οποία επιδείνωσε και το επενδυτικό κλίμα. Αυτή η επίδραση αποτυπώθηκε εν μέρει και στην ισοτιμία ευρώ/δολαρίου, καθώς στις 05/01/2021, ημέρα των ταραχών στο Καπιτώλιο των ΗΠΑ, διαμορφώθηκε στο υψηλότερο έως τώρα επίπεδο της για το 2021, ελαφρώς υψηλότερα του 1,23. Ωστόσο, όπως είχε επισημανθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, με δεδομένη τη σταθερή στρατηγική για την αντιμετώπιση της πανδημίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με έμφαση

στον εμβολιασμό και τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων για επενδύσεις (Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης) και τρέχουσα ρευστότητα (παρεμβάσεις ΕΚΤ), η διακύμανση της ισοτιμίας το τρέχον, ενδεχομένως και τα προσεχή έτη, θα εξαρτηθεί κυρίως από τους άξονες και τις παρεμβάσεις πολιτικής της νέας διακυβέρνησης στις ΗΠΑ. Οι πρόσθετες παρεμβάσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση της πανδημίας, ύψους \$1,85 τρισεκ., οι οποίες εγκρίθηκαν από τη Βουλή των αντιπροσώπων στις 11 Μαρτίου, θεωρούνται η βασική αιτία της υποχώρησης της ισοτιμίας στη διάρκεια αυτού του μήνα. Εφόσον εγκριθούν τα επιπλέον μέτρα που ανακοινώθηκαν από τον πρόεδρο Biden στο τέλος Μαρτίου, αναμένεται να ενισχύσουν αυτή την πτωτική τάση, τουλάχιστον πρόσκαιρα. Οι αποφάσεις πολιτικής στις ΗΠΑ δεν απέτρεψαν τη μικρή άνοδο της ισοτιμίας του ευρώ στο αρχικό τρίμηνο φέτος, στο 1,20, από 1,10 ένα έτος νωρίτερα, γεγονός που θεωρείται πως αναδεικνύει τη συγκριτικά μεγαλύτερη εμπιστοσύνη των επενδυτών στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την πανδημία. Ακολούθως, η πρόβλεψη για την ισοτιμία ευρώ/δολαρίου φέτος είναι ότι θα ενισχυθεί περαιτέρω το 2021, στο 1,18, μετριάζοντας σε μικρό βαθμό τη σημαντική αύξηση του ενεργειακού κόστους από την υψηλότερη τιμή του πετρελαίου και τις επιπτώσεις της στην ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών της Ευρωζώνης.

Ως προς τις πλέον πρόσφατες τάσεις σε τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας εγχωρίως, καθώς και σε βραχυχρόνιους οικονομικούς δείκτες στη διάρκεια του αρχικού τριμήνου φέτος, ως επί το πλείστον κυριαρχούν τάσεις εξασθένησης της πτώσης στο τέλος του 2020, ενώ στη βιομηχανική παραγωγή η άνοδος κλιμακώνεται. Αναλυτικά, στην πλευρά της προσφοράς της οικονομίας, η βιομηχανική παραγωγή συνέχισε να ενισχύεται στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος, κατά 4,0%, κατόπιν ανόδου κατά 2,9% στο τελευταίο τρίμηνο του 2020 και υποχώρησης 1,7% στην αρχή αυτού του έτους. Σε επίπεδο βασικών βιομηχανικών τομέων, η άνοδος προήλθε κυρίως από την Παροχή Ηλεκτρισμού, όπου το προϊόν διευρύνθηκε κατά 11,2%, σε συνέχεια αύξησης 9,3% στο προηγούμενο τρίμηνο, και τη Μεταποίηση, με αύξηση 2,0%, ελαφρώς ισχυρότερη αυτής ένα τρίμηνο νωρίτερα (+1,5%). Οριακά ενισχύθηκε η παραγωγή στα Ορυχεία-Λατομεία στην αρχή του τρέχοντος έτους (+0,9%), σε αντίθεση με την υποχώρησή της κατά 2,8% στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι. Η Παροχή Νερού ήταν ο μοναδικός τομέας με πτώση στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, ωστόσο οριακή (-0,8%), από ήπια αύξηση στο καταληκτικό τρίμηνο του 2020 (+1,0%). Σε ότι αφορά τις πρόσφατες τάσεις στην οικοδομική δραστηριότητα, παρουσίασε ήπια διεύρυνση τον Ιανουάριο έναντι του ίδιου μήνα πέρυσι, κατά 6,4% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, 4,9% στην επιφάνεια και 5,4% στον όγκο. Οι συγκεκριμένες μεταβολές έρχονται σε αντίθεση με την υποχώρηση στο προηγούμενο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, κατά 6,0% στον αριθμό αδειών και 0,5% στο όγκο των νέων οικοδομών, ενώ η επιφάνειά τους ήταν αμετάβλητη από το τέλος του 2019 (+0,1%).

Στο σκέλος των μεγεθών τα οποία αντανακλούν το κλίμα και τις διαθέσεις στην πλευρά της ζήτησης της εγχώριας οικονομίας, ο δείκτης όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (εποχικά διορθωμένος) υποχώρησε τον Ιανουάριο κατά 3,6%, ελαφρώς ηπιότερα από ότι στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι (-4,7%).

Λαμβάνοντας υπόψη για την πραγματοποίηση μακροοικονομικών προβλέψεων κυρίως τις πρόσφατες και τις πιθανές εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19, ιδίως τις διαδοχικές φάσεις έξαρσής του στο τέλος του 2020 και στην αρχή του 2021, στην Ελλάδα και διεθνώς, αλλά και τις αντιδράσεις επιχειρήσεων και νοικοκυριών στα σχετικά περιοριστικά μέτρα, την κλιμάκωση της διαδικασίας εμβολιασμού, τις περισσότερες δυνατότητες ανίχνευσης του ιού (self

tests), τα εκτεταμένα μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων εγχωρίως και στην αρχή του 2021, εκτιμάται πως η κάμψη των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών στο αρχικό τρίμηνο φέτος, ήταν ηπιότερη σε σύγκριση με προηγούμενες περιόδους εφαρμογής περιοριστικών μέτρων εξαιτίας της πανδημίας. Η μικρή αποκλιμάκωση της πτώσης της οφείλεται στην παροδική άρση των μέτρων τον Ιανουάριο, στις φοροελαφρύνσεις για τα εισοδήματα (ασφαλιστικές εισφορές, εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης), που θα επενεργήσουν τονωτικά στο σύνολο του τρέχοντος έτους και στη μεγαλύτερη κινητικότητα των πολιτών, έναντι προηγούμενων lockdowns.

Δεδομένης της ιδιαίτερα ισχυρής υποχώρησης της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά την εξάπλωση της πανδημίας στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι, η τάση της θα είναι αντίθετη ένα χρόνο μετά. Όμως η έντασή της δεν είναι δεδομένη και θα εξαρτηθεί από το ρυθμό άρσης των περιοριστικών μέτρων, ιδίως αυτών στις μετακινήσεις, τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και στις διεθνείς. Από τις σχετικές εξελίξεις θα εξαρτηθεί η δυναμική του τουρισμού και των σχετιζόμενων με αυτόν τον κλάδο δραστηριοτήτων (Εστίαση, Τέχνες-Ψυχαγωγία, Μεταφορές κ.ά.) και ακολούθως της απασχόλησής τους. Ένας άλλος κρίσιμος παράγοντας για την απασχόληση και το εισόδημα θα είναι ο ρυθμός άρσης των μέτρων στήριξης, χάρη στα οποία κατέστη εφικτή η βιωσιμότητα πολλών επιχειρήσεων και των θέσεων εργασίας τους από πέρυσι. Όσο οι θετικές εξελίξεις καθυστερούν εντός του δεύτερου τριμήνου (δυσμενές σενάριο), η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα υποχωρεί. Επιπλέον, είναι πιθανό να είναι μικρή η άνοδος στο καλοκαιρινό τρίμηνο, στο οποίο ένα χρόνο νωρίτερα τα καταναλωτικά έξοδα είχαν περιοριστεί ήπια.

Εφόσον δεν σημειωθεί μια νέα σημαντική έξαρση της πανδημίας κατά το δεύτερο εξάμηνο, π.χ. το φθινόπωρο, η απασχόληση θα κλιμακώνεται συνεχώς ήπια, ιδίως στους κλάδους στους οποίους η οικονομική δραστηριότητα πλήγηκε ιδιαίτερα πέρυσι και αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και στη Μεταποίηση, η δραστηριότητα της οποίας έχει επιδείξει σημαντική ανθεκτικότητα εντός της τρέχουσας κρίσης, με τονωτικές επενέργειες στο εγχώριο εισόδημα και τις καταναλωτικές δυνατότητες. Αύξηση των θέσεων εργασίας εκτιμάται και από την κλιμάκωση της επενδυτικής δραστηριότητας, εξαιτίας κυρίως της παροχής ρευστότητας από τα τραπεζικά ιδρύματα. Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται ότι ακόμα και υπό αυτό το σενάριο εξελίξεων, δεν αναμένεται σημαντική διεύρυνση των θέσεων εργασίας, καθώς η άρση των μέτρων στήριξης θα οδηγήσει στην απώλεια πολλών εξ' αυτών οι οποίες διατηρούνταν με την αρωγή των κρατικών ενισχύσεων. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή νέας έξαρσης της πανδημίας, οι πιέσεις σε ένα τμήμα των επιχειρήσεων σε αναστολή λειτουργίας θα είναι ισχυρές το φθινόπωρο, οδηγώντας αρκετές εξ' αυτών σε κλείσιμο. Τούτων δεδομένων, υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων, προβλέπεται πως η ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα κινηθεί στην περιοχή του 2,5-3,5%, ενώ στην περίπτωση του δυσμενούς σεναρίου η αύξησή της προβλέπεται μεταξύ 1,0% και 1,5%.

Ως προς τις εξελίξεις στη δημόσια κατανάλωση φέτος, η συνέχιση και κλιμάκωση των έκτακτων υγειονομικών δαπανών λόγω COVID-19, κυρίως για την προμήθεια εμβολίων και tests, για εργαζόμενους στον τομέα της υγείας, για την αύξηση των ΜΕΘ και νέα φάρμακα, θα τονώσουν την καταναλωτική ζήτηση. Σαφώς υψηλότερες των προβλεπόμενων στον Προϋπολογισμό του 2021 θα είναι οι παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών, ωστόσο μάλλον θα υπολείπονται εκείνων στο περασμένο έτος. Επιπλέον, δεν θα καταβληθούν εκ νέου φέτος στους συνταξιούχους αναδρομικά, όπως στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι. Συνισταμένη των παραπάνω τάσεων στις καταναλωτικές δαπάνες του δημοσίου αναμένεται να είναι η περιστολή τους έναντι

του περυσινού επιπέδου τους, κατά 3,0% με 4,0%. Όμως, εφόσον η τρέχουσα έξαρση της πανδημίας συνεχιστεί με ισχυρή ένταση στη μεγαλύτερη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου ή εκδηλωθεί νέα το φθινόπωρο, η μείωση των καταναλωτικών δαπανών θα μετριαστεί, στην περιοχή του 1,0%-2,0%. Η πρόοδος στον εμβολιασμό έως το τέλος του καλοκαιριού και η αύξηση των μέσων ανίχνευσης του ιού (self tests), εκτιμάται πως θα αποτρέψουν μια ισχυρή κλιμάκωση των κρουσμάτων, όπως αυτή τον περασμένο Νοέμβριο και φέτος τον Μάρτιο.

Στην πλευρά των επενδύσεων, η σαφώς περισσότερη διαθεσιμότητα ρευστότητας σε σύγκριση με πριν λίγα χρόνια από το τραπεζικό σύστημα, κατόπιν του περιορισμού των μη εξυπηρετούμενων δανείων, της επιστροφής καταθέσεων, αλλά και χάρη στη δυνατότητα πρόσβασης των τραπεζών για πρώτη φορά σε πρόγραμμα αγοράς χρεογράφων της ΕΚΤ, έχει δημιουργήσει νέες χρηματοδοτικές δυνατότητες και ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις, οι οποίες δεν υπήρχαν στο πρόσφατο παρελθόν. Αυτές αποτυπώθηκαν στην τραπεζική πιστωτική επέκταση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις κατά την προηγούμενη χρονιά, η οποία συνεχίστηκε και κλιμακώθηκε έντονα καθ' όλη τη διάρκειά της. Όπως επισημάνθηκε προηγουμένως, ένα μέρος της διεύρυνσης του τραπεζικού δανεισμού πέρυσι στηρίχθηκε στα έκτακτα προγράμματα παροχής ρευστότητας από το ελληνικό Δημόσιο (ΤΕΠΙΧ II, Ταμείο Εγγυοδοσίας). Από την άλλη πλευρά, το γεγονός ότι η έντονη αυξητική δυναμική στις χορηγήσεις προς επιχειρήσεις συνεχίζεται στην αρχή του 2021, κατόπιν υλοποίησης αυτών των προγραμμάτων, αναδεικνύει το ότι αυτή μάλλον δεν σχετίζεται στενά με τις συγκεκριμένες δράσεις, αλλά κυρίως με τις υπόλοιπες εξελίξεις που προαναφέρθηκαν.

Σε κάθε περίπτωση, ο αυξημένος τραπεζικός δανεισμός από πέρυσι, έχει ήδη διαμορφώσει τη δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων φέτος από μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις από δραστηριότητες της Μεταποίησης που ευνοήθηκαν από την υγειονομική κρίση ή παρουσίασαν ανθεκτικότητα σε αυτή (π.χ. Φάρμακα, κατασκευή Η/Υ, Πλαστικά), όπως και οι πλέον εξωστρεφείς, θεωρούνται οι πλέον πιθανές να προχωρήσουν σε επενδύσεις. Η υλοποίηση του «Ηρακλή II» θα συμβάλει ουσιαστικά στην κάλυψη τυχόν αρνητικών εξελίξεων στο ενεργητικό των τραπεζών από την πανδημία, όπως μια διεύρυνση των ΜΕΔ, αλλά και περαιτέρω, στον περιορισμό τους, ευνοώντας την πιστωτική επέκταση. Η εκτίμηση της Τράπεζας της Ελλάδος για τα νέα ΜΕΔ το 2021, που επαναλαμβάνεται στην πρόσφατη Έκθεση του Διοικητή, είναι μεταξύ €8-10 δισεκ. Από την άλλη πλευρά, η διεύρυνση των καταθέσεων στην προσεχή περίοδο θα συσχετιστεί με την εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης και τις επιπτώσεις της στην απασχόληση και το εισόδημα. Επομένως, η ένταση, ακόμα και η συνέχισή της, δεν θεωρούνται δεδομένα.

Όπως έχει επισημανθεί σε εκθέσεις του IOBE ύστερα από την εκδήλωση της πανδημίας του νέου κορωνοϊού, οι ενισχύσεις από τις προαναφερθείσες και άλλες έκτακτες δράσεις, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας σε επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους (π.χ. επιστρεπτέα προκαταβολή, αποζημίωση ειδικού σκοπού), παρότι δεν αφορούν σε επενδύσεις, αποτυπώθηκαν εν μέρει στις επενδυτικές δαπάνες στο ΑΕΠ, καθώς διατίθενται στο πλαίσιο του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Η συνέχιση δράσεων αυτού του είδους το 2021, οι οποίες παρατέθηκαν προηγουμένως στην τρέχουσα υπό-ενότητα (επιστρεπτέα προκαταβολή Νο5-6-7), εξακολουθεί να χρηματοδοτείται εν μέρει μέσω του ΠΔΕ, για αυτό αναμένεται να συντηρήσουν ένα μεγάλο μέρος του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου το 2020, ο οποίος προήλθε από παρεμβάσεις αυτού του είδους. Ανεξαρτήτως αυτών των περισσότερο τεχνικών επιδράσεων, οι ενισχύσεις επενδύσεων μέσω του ΠΔΕ προβλέπεται να διαμορφωθούν φέτος γύρω από το

περυσινό τους επίπεδο ή ελαφρώς υψηλότερα, καθώς ολοκληρώνονται οι χρηματοδοτήσεις της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020.

Πλέον καθοριστικός παράγοντας για την επίδραση του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα φέτος, αλλά και στα προσεχή έτη, θα είναι οι πόροι του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), σε συνδυασμό με τους εθνικούς πόρους που θα μοχλεύσουν. Υπό τις σχετικές υποθέσεις αμφότερων των μακροοικονομικών σεναρίων, οι τονωτικές επενέργειές τους στην επενδυτική δραστηριότητα θα ξεκινήσουν στο δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, μάλλον από το φθινόπωρο.

Η σημαντική υπό-υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων το 2020, που σχετίζεται και με την πανδημία και προς το παρόν συνεχίζεται στο 2021, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μικρή συμβολή τους στην επενδυτική δραστηριότητα φέτος, ενδεχομένως και τον επόμενο χρόνο, δεδομένης της μεγάλης περιόδου ωρίμανσης που απαιτείται για έργα αυτής της κλίμακας. Τέτοιες ενδεικτικές τρέχουσες επενδύσεις είναι αυτές στα περιφερειακά αεροδρόμια και το Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών, όπως και για την επέκταση επιβατικού λιμένα του ΟΛΠ. Ωστόσο, εφόσον επιταχυνθούν οι σχετικές διαδικασίες, π.χ. για την ολοκλήρωση της παραχώρησης στο Ελληνικό και περιφερειακούς λιμένες, μπορεί να προέλθει εξ' αυτών ισχυρή επενδυτική ώθηση στα επόμενα χρόνια, άμεση και προκαλούμενη, στις ευρύτερες περιοχές.

Ανάσχεση της υποχώρησης του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου το 2020 επήλθε από τα οικοδομικά έργα, καθώς αυτά παρουσίαζαν ιδιαίτερα ισχυρή άνοδο στην αρχή του έτους, η οποία συνεχίστηκε εξασθενημένη, έως τον περασμένο Σεπτέμβριο. Όμως, καθώς αυτή προήλθε σε μεγάλο βαθμό από επενδύσεις στον Τουρισμό, σε κατασκευή ξενοδοχείων και ανακαίνιση ακινήτων, για αξιοποίηση μέσω airbnb, είναι πλέον πιθανό πως θα πληγεί σημαντικά φέτος.

Συνεπώς, το επίπεδο των επενδύσεων θα καθοριστεί από ένα μεγάλο πλήθος παραγόντων, με διαφορετικές μεταξύ τους επιδράσεις, σε κατεύθυνση και έκταση. Συνεκτιμώντας αυτές τις επιδράσεις, κυρίως της ισχυρής πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, των έκτακτων χρηματοδοτικών εργαλείων για την πανδημία και των πόρων από το ΕΤΑ, καθώς και την ανοδική δυναμική των εξαγωγών αγαθών από πέρυσι, που καθορίζει τις επενδυτικές αποφάσεις στη Βιομηχανία, αναμένεται στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων οι επενδύσεις θα ανακάμψουν κατά 12-15%. Εφόσον η εξασθένηση της έξαρσης πανδημίας είναι αργή, εγχωρίως ή και διεθνώς, και αυτή σημειώσει νέα έξαρση το φθινόπωρο, η επενδυτική διάθεση θα εξασθενήσει και οι επενδύσεις θα διευρυνθούν ηπιότερα, μεταξύ 7% και 9%.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, στο σκέλος των εξαγωγών, η δυναμική των εξαγωγών υπηρεσιών θα είναι αυτή που θα καθορίσει κατά κύριο λόγο τη μεταβολή τους. Όπως είχε αναφερθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, το γεγονός ότι η πανδημία παρουσίασε διαδοχικές εξάρσεις στο τέλος του 2020 και στο αρχικό τρίμηνο φέτος, απέτρεψε μια σημαντική αναθέρμανση του τουριστικού ενδιαφέροντος από τις αρχές του 2021 και επηρέασε τις κρατήσεις. Σταδιακά αντίρροπα σε αυτές τις επιδράσεις επενέργησε η πρόοδος στον εμβολιασμό διεθνώς. Η κλιμάκωση της τουριστικής ζήτησης θα εξαρτηθεί από το ρυθμό ύφεσης της εαρινής έξαρσης της πανδημίας. Σε καθένα από τα μακροοικονομικά σενάρια περιλαμβάνεται σχετική υπόθεση, που καθορίζει το χρονικό σημείο έναρξης της τουριστικής περιόδου. Ακόμα και στο δυσμενές σενάριο, η διάρκειά της θα είναι παρόμοια πέρυσι, ενώ η διεθνής τουριστική κίνηση θα είναι σαφώς υψηλότερη, χάρη στον εμβολιασμό και τους περισσότερους τρόπους ανίχνευσης του ιού, με τα έσοδα σαφώς να αυξάνονται από πέρυσι,

επομένως η συμβολή τους στο σύνολο των εξαγωγών θα είναι θετική. Από την άλλη πλευρά, αυτά δύσκολα φτάσουν το ήμισυ του επιπέδου τους το 2019.

Σε ότι αφορά την παροχή διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών, όπως προέκυψε από τα στοιχεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα αυξημένα περιοριστικά μέτρα από τον περασμένο Νοέμβριο διεθνώς, κλιμάκωσαν μεταξύ των βασικών κατηγοριών υπηρεσιών την πίεση κυρίως στις εισπράξεις από τη συγκεκριμένη κατηγορία. Αυτή η τάση εκτιμάται πως συνεχίστηκε τουλάχιστον καθ' όλο το πρώτο τρίμηνο φέτος. Ωστόσο, η ανάκαμψη στην Ευρωζώνη, κύριο εξαγωγικό προορισμό, η οποία σύμφωνα με τις πρόσφατες προβλέψεις θα φτάσει το 4,4%, όπως επίσης στο διεθνές εμπόριο προϊόντων, που σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου θα είναι στην περιοχή του 8,0%, θα αναθερμάνει τις διεθνείς μεταφορές. Σε συνδυασμό με την εκτεταμένη συρρίκνωση της δραστηριότητας στον κλάδο πέρυσι, δεν προβλέπεται εκ νέου συρρίκνωσή τους φέτος, ακόμα και εάν ενσκήψει εκ νέου η υγειονομική κρίση το φθινόπωρο.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο – Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2015)

	2018	2019	2020	2021
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	1,9	1,9	-10,0*	3,5*
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,1	1,9	-5,5	4,0
Δημόσια Κατανάλωση	-2,5	1,2	-0,1	2,2
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-12,2	-4,6	-8,0	5,5
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	8,7	4,8	-21,6	10,7
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	4,2	3,0	-9,8	6,7
Απασχόληση	1,7	1,2	-3,6	1,7
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	1,3	1,0	-1,0	0,3
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	0,5	0,2	6,2	-3,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	0,8	0,5	-1,3*	-0,1*
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-1,3	1,7	-4,6	3,9
Καθαρές Εξαγωγές	1,5	0,7	-4,6	0,8
Αποθέματα	1,8	-0,5	0,0	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	1,0	1,5	-6,9	-6,3
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-1,1	-1,7	-6,2	-6,4
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	181,2	180,5	207,1	200,7
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	19,3	17,3	18,0	17,5

*Πηγή: European Economic Forecast, winter 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2021

Πηγή: European Economic Forecast, autumn 2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2020

Η προβλεπόμενη ανάπτυξη της Ευρωζώνης το 2021, παρότι ηπιότερη από ότι αναμενόταν το περασμένο φθινόπωρο (5,2%), εν μέρει εξαιτίας των σημαντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή οικονομία, αλλά και της παρατεταμένης έξαρσης της πανδημίας στην αρχή του έτους, θα κλιμακώσει τη ζήτηση για τα ελληνικά προϊόντα. Αντιθέτως, ισχυρότερη της προβλεπόμενης προς τα τέλη του 2020, προβλέπεται να είναι η ανάπτυξη φέτος σε άλλους σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς, όπως στη Μέση Ανατολή-Κεντρική Ασία (3,7%) και στην

Αναπτυσσόμενη Ευρώπη (4,4%). Ευνότητα, σε περίπτωση νέας ισχυρής έξαρσης του κορωνοϊού το φθινόπωρο του 2021, π.χ. στην Ευρώπη, η ανάκαμψη της διεθνούς ζήτησης για ελληνικά προϊόντα θα είναι ηπιότερη. Λαμβάνοντας υπόψη τις, ως επί το πλείστον θετικές τάσεις στους παράγοντες που παρουσιάστηκαν και αφορούν στην εξαγωγική ζήτηση, στο βασικό σενάριο εξελίξεων, οι εξαγωγές θα ανέλθουν φέτος κατά 11-13%, ενώ στο δυσμενές σενάριο η άνοδος θα είναι ηπιότερη (6-8%).

Η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης, αλλά και των εξαγωγών κατά το τρέχον έτος, υπό το βασικό μακροοικονομικό σενάριο εξελίξεων, θα έχουν ισχυρό θετικό αποτύπωμα στις εισαγωγές προϊόντων. Στην περίπτωση του δυσμενούς μακροοικονομικού σεναρίου, η αναμενόμενη ηπιότερη αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, εκτιμάται πως θα αποτρέψει την υποχώρηση των εισαγωγών προϊόντων, καθώς τα πρώτα έχουν υψηλό εισαγωγικό περιεχόμενο. Κατόπιν της έντονης υποχώρησης των εισαγωγών υπηρεσιών το 2020, κατά κύριο λόγο από τη χαμηλότερη ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες, αλλά και για μεταφορές, η διευκόλυνση των διεθνών μετακινήσεων το καλοκαίρι σε σχέση με πέρυσι, κυρίως λόγω εμβολιασμών και περισσότερων μέσων ανίχνευσης του ιού, εκτιμάται πως θα τονώσει φέτος τον τουρισμό των Ελλήνων εκτός συνόρων. Υπό αυτές τις επιδράσεις, προβλέπεται άνοδος των εισαγωγών στην περιοχή του 8% έως 11% στο βασικό σενάριο, η οποία θα είναι ηπιότερη στο δυσμενές (4-6%).

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2020 – 2021 (σε σταθερές αγοραίες τιμές, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ		ΕΕ		ΙΟΒΕ			ΔΝΤ		ΟΟΣΑ	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021**	2021***	2020	2021	2020	2021
ΑΕΠ	-10,5	4,8	-10,0*	3,5*	-9,0 ως -9,5	+3,5 έως +4,0	+1,5 έως +2,0	-8,2	3,8	-10,1	0,9
Ιδιωτική Κατανάλωση	-7,6	3,0	-5,5	4,0	-4,5 έως -5,5	+2,5 έως +3,5	+1 έως +1,5%	:	:	-7,0	1,3
Δημόσια Κατανάλωση	2,1	-1,9	-0,1	2,2	+2,5 έως +3,5	-3,0 έως -4,0	-1,0 έως -2,0	:	:	1,3	0,5
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-14,3	23,2	-8,0	5,5	+10 έως +11,0	+12 έως +15	+7 έως +9	:	:	-11,5	4,6
Εξαγωγές	-30,3	22,5	-21,6	10,7	-25,5 έως - 26,5	+11 έως +13	+6 έως +8	:	:	-23,8	-5,2
Εισαγωγές	-17,4	16,4	-9,8	6,7	-6,5 έως -7,5	+8 έως +11	+4 έως +6	:	:	-12,1	-3,1
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	-1,1	0,6	-1,3*	-0,1*	-1,3	0,1 έως +0,3	-0,3 έως 0,5	-1,3	0,2	-1,2	-0,2
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	18,9	17,9	18,0	17,5	16,5	15,5 – 16,0	17,0-17,3	16,6	15,2	16,9	17,8
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-9,9	-6,7	-6,9	-6,3	:	:	:	-9,9	-8,9	-9,4	-7,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	-6,2	-6,4	:	:	:	-6,6	-3,5	-5,2	-5,7

* European Economic Forecast, winter 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2021, **Βασικό και ευνοϊκό σενάριο ΙΟΒΕ, ***Δυσμενές σενάριο ΙΟΒΕ

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2020 – European Economic Forecast, autumn 2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2020 – Η Ελληνική Οικονομία 01/21, ΙΟΒΕ, Απρίλιος 2021 – World Economic Outlook, ΔΝΤ, Απρίλιος 2021 – Fiscal Monitor, ΔΝΤ, Απρίλιος 2021 – Economic Outlook 107, ΟΟΣΑ, Δεκέμβριος 2020

Από τη διαδικασία εκτιμήσεων για τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ το τρέχον έτος, βάσει διαφορετικών σεναρίων για τις εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19 στην Ελλάδα και διεθνώς, καθώς και άλλων προσδιοριστικών παραγόντων αυτών, όπως αυτή περιεγράφηκε παραπάνω, προέκυψαν αντίστοιχες προβλέψεις για τη μεταβολή του εγχώριου προϊόντος. Σύμφωνα με αυτές, εφόσον η υγειονομική κρίση υποχωρήσει σημαντικά στα μέσα του δεύτερου τριμήνου, χωρίς νέες εξάρσεις και περιοριστικά μέτρα στη συνέχεια του έτους, η ελληνική οικονομία θα αναπτυχθεί το 2021, με ρυθμό στην περιοχή του 3,5-4,0%. Σε περίπτωση βραδύτερης υποχώρησης της τρέχουσας έξαρσης πανδημίας, εγχωρίως και διεθνώς, που θα επενεργήσει αρνητικά στην τουριστική περίοδο, και εκ νέου ανάκαμψής της το φθινόπωρο, η ανάπτυξη θα αποδυναμωθεί, στην περιοχή του 1,5-2,0%.

Όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, οι εξελίξεις σχετικά με την υγειονομική κρίση θα είναι οι πλέον καθοριστικές της τάσης στην απασχόληση και ακολούθως του ποσοστού ανεργίας και φέτος. Η συνέχιση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας κατά τους πρώτους μήνες του 2021 κλιμάκωσε τις πιέσεις στην απασχόληση των κλάδων σε αναστολή λειτουργίας και σε σχετιζόμενες δραστηριότητες (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση, Μεταφορές, Τέχνες-Ψυχαγωγία). Όπως πέρυσι, οι αρνητικές επιδράσεις θεωρείται πως μετριαστήκαν από τις παρεμβάσεις στήριξης των θέσεων εργασίας. Από το ρυθμό άρσης των περιοριστικών μέτρων θα εξαρτηθούν οι θετικές επενέργειες στην απασχόληση. Εφόσον η άρση τους σε μεγάλο βαθμό συμβεί έως τα μέσα Μαΐου και δεν επιβληθούν εκ νέου το φθινόπωρο, π.χ. χάρη στον εμβολιασμό και τα self tests, πολλές από τις επιχειρήσεις στους παραπάνω και άλλους κλάδους θα λειτουργήσουν, υπό υγειονομικούς κανόνες, στο μεγαλύτερο μέρος του 2021. Επιπλέον, η διάρκεια της τουριστικής περιόδου θα είναι επαρκής για περισσότερες εποχικές επιχειρήσεις. Εφόσον τα μέτρα προστασίας συνεχιστούν στη μεγαλύτερη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου και επανέλθουν το φθινόπωρο, έστω ηπιότερα από ότι στην αρχή του τρέχοντος έτους (δυσμενές σενάριο), η ώθηση στην απασχόληση θα είναι μικρότερη. Η μικρότερη τουριστική περίοδος σε αυτή την περίπτωση θα αποτυπωθεί αντιστοίχως στην εποχική απασχόληση.

Επισημαίνεται ότι, για όσες επιχειρήσεις εντάσσονται σε δράση επιστρεπτέας προκαταβολής υφίσταται προστασία των θέσεων εργασίας για ορισμένους μήνες. Π.χ. στην επιστρεπτέα προκαταβολή 5, οι αιτήσεις για την οποία υποβάλλονταν έως τις αρχές του περασμένου Φεβρουαρίου, οι θέσεις εργασίας των δικαιούχων επιχειρήσεων πρέπει να διατηρηθούν έως τις 30 Ιουνίου. Παρομοίως, στη επιστρεπτέα προκαταβολή 6, οι αιτήσεις για την οποία υποβάλλονταν έως τα τέλη Φεβρουαρίου, οι θέσεις εργασίας πρέπει να διατηρηθούν έως τις 31 Ιουλίου. Συνεπώς, ακόμα και αν ολοκληρωθούν οι αναστολές λειτουργίας δραστηριοτήτων και οι αναστολές συμβάσεων εργασίας εντός του δεύτερου τριμήνου, ένα σημαντικό μέρος των θέσεων εργασίας θα τελεί για μερικούς μήνες ακόμα σε καθεστώς προστασίας, γεγονός που αποτρέπει πιθανή άμεση ενίσχυση της ανεργίας. Ενδεικτικά αναφέρεται πως στην επιστρεπτέα προκαταβολή 5 οι δικαιούχοι ήταν 359,7 χιλ. και στον έκτο κύκλο αυτής 286,2 χιλ. Όμως, όταν παρέλθει η περίοδος προστασίας, είναι πιθανή μια σημαντική διεύρυνση του αριθμού των ανέργων.

Η σημαντική υποχώρηση του εργατικού δυναμικού πέρυσι, από εργαζόμενους οι οποίοι απώλεσαν την εργασία τους και αποθαρρύνονταν από τις συνθήκες για αναζήτηση νέας, εκτιμάται πως θα αντιστραφεί φέτος, επενεργώντας αυξητικά στον αριθμό των ανέργων.

Η υγειονομική κρίση δημιούργησε ανάγκες παροχής συγκεκριμένων υπηρεσιών (χερσαίων ταχυμεταφορών (courier), υπηρεσιών υγείας, δημιουργίας εφαρμογών ΤΠΕ). Για την κάλυψή τους

δημιουργήθηκαν το 2020 νέες θέσεις εργασίας. Αυτή η τάση αναμένεται να συνεχιστεί φέτος ηπιότερα, κυρίως στη δημιουργία εφαρμογών ΤΠΕ και τις τηλεπικοινωνίες.

Η ενίσχυση των εξαγωγών προϊόντων κατά το προηγούμενο έτος, που θα συνεχιστεί φέτος, θα υποστηρίξει τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς μεταποιητικούς κλάδους, όπως πέρυσι. Η αυξημένη εξαγωγική δραστηριότητα θα αποτυπωθεί και στις επενδύσεις τους, που επίσης θα επενεργήσουν ενισχυτικά στην απασχόληση. Ευρύτερα, οι επενδύσεις θα ευνοηθούν κυρίως από την πιστωτική επέκταση από τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση φέτος θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας, με το συνεχιζόμενο πρόγραμμα υποστήριξης δημιουργίας 100 χιλ. θέσεων εργασίας, τις προσλήψεις στο σύστημα υγείας και τα προγράμματα απασχόλησης του ΟΑΕΔ.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, εκτιμάται ότι το ποσοστό της ανεργίας βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2021 θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 15,5%-16,0%, ενώ στο δυσμενές σενάριο θα ενισχυθεί (17,0-17,3%).

Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες τάσεις στις τιμές καταναλωτή το τρέχον έτος, η επίδραση της ζήτησης θα εξαρτηθεί, όπως είναι αναμενόμενο, από τις εξελίξεις σχετικά με την πανδημία και την επίδρασή τους στην απασχόληση και ακολούθως στο διαθέσιμο εισόδημα και την κατανάλωση. Υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, η σημαντική χαλάρωση των ισχυρών μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας προς τα μέσα Μάϊου και η μη επαναφορά τους το φθινόπωρο, θα οδηγήσουν σε σταδιακή ανάκαμψη δραστηριότητας και απασχόλησης στους πληττόμενους από τις καραντίνες κλάδους. Σε συνδυασμό με τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς δραστηριότητες στη βιομηχανία, όπως επίσης από περισσότερες επενδύσεις, θα αυξηθεί το εγχώριο διαθέσιμο εισόδημα, τονώνοντας την καταναλωτική ζήτηση και ακολούθως τις τιμές. Εφόσον η τρέχουσα έξαρση της πανδημίας υποχωρήσει βραδύτερα, εντός και εκτός Ελλάδας, όπως υποτίθεται στο δυσμενές σενάριο, η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης το καλοκαίρι θα είναι ηπιότερες. Η ανάκαμψη θα εξασθενήσει περαιτέρω στην περίπτωση που θα σημειωθεί νέα εξάπλωση του ιού το φθινόπωρο. Γενικότερα, η ανησυχία για την εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης θα ανακάμψει. Ακολούθως, θα μετριαστεί ή και θα αντιστραφεί την αύξηση της απασχόλησης, προκαλώντας παρόμοιες τάσεις στο εισόδημα και τη ζήτηση. Σε κάθε περίπτωση, θετική επίδραση αναμένεται να έχει στα εισοδήματα η μείωση της άμεσης φορολογίας, από την αναστολή της εισφοράς αλληλεγγύης και τη μείωση των ασφαλιστικών εισφορών.

Στο σκέλος των αναμενόμενων επιδράσεων από την πλευρά των έμμεσων φόρων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ το 2021, η παράταση της μείωσης αυτών για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες έως την 30η Απριλίου του 2021, θα διατηρήσει την αντιπληθωριστική επίδρασή τους στις τιμές την ίδια περίοδο. Για την υπόλοιπη διάρκεια του τρέχοντος έτους, εφόσον δεν παραταθούν αυτά τα μέτρα, η τάση των τιμών στις κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών που αφορούν θα αντιστραφεί, καθώς επιβλήθηκαν από τον περυσινό Ιούνιο.

Η δυναμική της πανδημίας μέσω της επίδρασής της στην παγκόσμια ζήτηση θα καθορίσει τις εξελίξεις και στην πλευρά του ενεργειακού κόστους. Στο σκέλος της παραγωγής ενέργειας, ο περιορισμός της ημερήσιας παραγωγής πετρελαίου από τις χώρες μέλη του ΟΡΕC+ που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2020 και αποκλιμακώνεται σταδιακά, κρίνεται πως έχει ανασχέσει σε μικρό βαθμό την κατακόρυφη πτώση της τιμής του πετρελαίου Brent κατά το αρχικό τετράμηνο του 2020. Η άνοδος της τιμής του πετρελαίου έκτοτε, θεωρείται ότι σχετίζεται περισσότερο, αλλά όχι αποκλειστικά, με τη γρήγορη ανάκαμψη της οικονομίας της Κίνας και τις προμήθειες ενόψει της

χειμερινής περιόδου. Η αυξανόμενη πρόοδος στον εμβολιασμό του πληθυσμού σε πολλές χώρες παγκοσμίως, παρά τις καθυστερήσεις στην παραγωγή τους, διαμορφώνει προοπτική εξόδου από την υγειονομική κρίση, άρσης των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας και αναθέρμανσης της ζήτησης. Πάρα ταύτα, παραμένουν σημαντικές προκλήσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας, όπως οι πιθανές επιδράσεις των μεταλλάξεων του ιού, η αποτελεσματικότητα των εμβολίων ως προς τη διασφάλιση ανοσίας, η ανακάλυψη φαρμάκων κ.ά. Στις πλέον πρόσφατες προβλέψεις διεθνών οργανισμών (ΔΝΤ) παραμένει η πρόβλεψη για σημαντική ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως, με την οικονομία της Κίνας, που είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου διεθνώς, να πρωτοστατεί σε αυτή.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πιθανές τάσεις στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, όπως επίσης τις επιδράσεις παρόμοιων τάσεων σε αυτόν στο παρελθόν, καθώς και το ρυθμό μεταβολής στο πρώτο τρίμηνο φέτος, στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων προβλέπεται οριακός ρυθμός πληθωρισμού, 0,1-0,3%, Υπό το δυσμενές σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, η ήπια άνοδος της καταναλωτικής ζήτησης και η αρνητική επίδραση των έμμεσων φόρων στις τιμές, θα αναχαιτίσουν την αύξηση του ενεργειακού κόστους, οδηγώντας σε νέα, ήπια μείωση των τιμών καταναλωτή (-0,3% έως -0,5%).

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

- Μείωση βιομηχανικής παραγωγής το 2020 κατά 2,1%, αντί οριακής υποχώρησης 0,7% το 2019
- Κάμψη στις Κατασκευές κατά 9,5% πέρυσι, σε συνέχεια πτώσης 6,1% το 2019
- Υποχώρηση κύκλου εργασιών κατά 5,4% στο Λιανικό Εμπόριο αντί οριακής κάμψης 0,8% ένα χρόνο νωρίτερα.

Βιομηχανία

Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής υποχώρησε στο σύνολο του 2020 κατά 2,1% αντί μικρότερης κάμψης κατά 0,7% το 2019. Κατά το πρώτο δίμηνο του 2021, περίοδος στην οποία αφορούν τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα, ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 4,0% σε σχέση με το αντίστοιχο δίμηνο του 2020.

Σε ότι αφορά την τάση στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων το 2020, αυτές περιορίστηκαν κατά 7,3%, όταν ένα χρόνο νωρίτερα είχαν αυξηθεί ελαφρώς, κατά 0,4%. Στο πρώτο δίμηνο του 2021, οι τιμές σημείωσαν κάμψη 2,7% αντί αύξησης κατά 1,1% στο πρώτο δίμηνο πρόπερι, περίοδος πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας και την κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Μείωση τιμών παραγωγού σημειώθηκε περισσότερο στα εξαγόμενα προϊόντα (-5,7% αντί -1,2% το 2020) και λιγότερο σε αυτά που διατέθηκαν στην ελληνική αγορά (-1,7% αντί +1,8% το 2020).

Ο κύκλος εργασιών της βιομηχανίας υποχώρησε πέρυσι κατά 13,1%, όταν το 2019 είχε περιοριστεί κατά 1,4%. Κατά τον Ιανουάριο του 2021, ο κύκλος εργασιών περιορίσθηκε κατά 12,2% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2021, ο οποίος είχε ενισχυθεί κατά 5,4%.

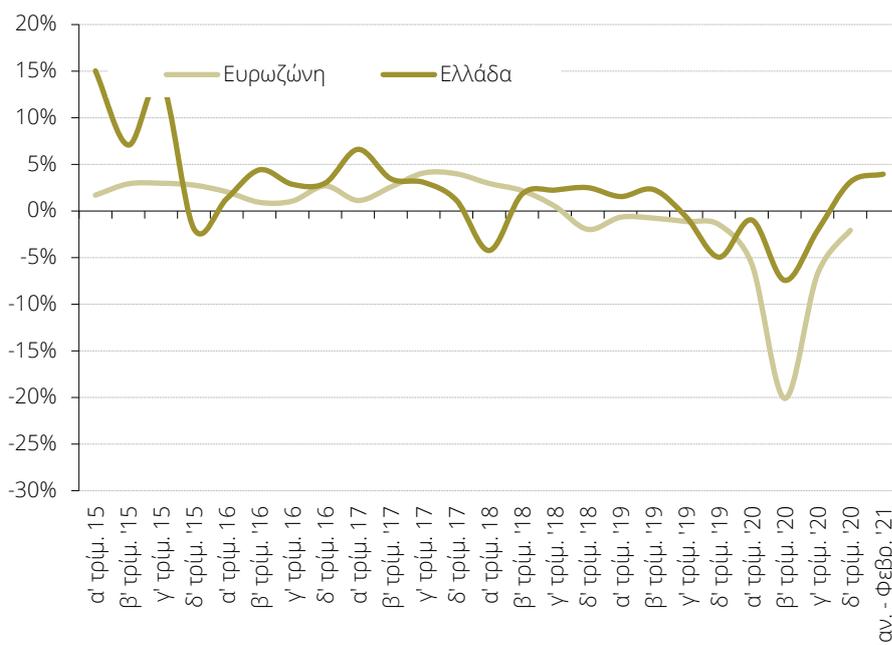

Στην Ευρωζώνη, η βιομηχανική παραγωγή το 2020 συνέχισε να περιορίζεται με ρυθμό 8,7%, όταν το 2019 παρουσίαζε ηπιότερες απώλειες 1,4%. Τον Ιανουάριο του 2021 (μήνας με τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα), η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 0,5% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2020, αντί εντονότερης κάμψης κατά 2,3% τον Ιανουάριο του 2020.

Σε επίπεδο βασικών τομέων της ελληνικής βιομηχανίας, στο σύνολο του 2020 ενίσχυση καταγράφηκε μόνο στην Παροχή Νερού (+0,9% αντί 1,7%). Η παραγωγή των υπόλοιπων τομέων περιορίσθηκε. Στα Ορυχεία Λατομεία κατά 4,3% (αντί -6,5% το 2019), στην Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος κατά 4,2% (αντί -5,9%) και στη Μεταποίηση (-1,6% αντί +0,9%). Στο πρώτο δίμηνο του 2021 βελτίωση καταγράφηκε στην Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος (+11,4%, σε αντίθεση με -12,7% το 2020), στη Μεταποίηση (2,0% αντί +1,7% πέρσι) καθώς και στα Ορυχεία - Λατομεία (0,9% αντί +12,1% το πρώτο δίμηνο του 2020). Αντίθετα, η παραγωγή στην Παροχή Νερού περιορίσθηκε κατά 0,8% αντί -0,1% πέρσι.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη, Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πτώση 2,1% της βιομηχανικής παραγωγής στην Ελλάδα στο 2020, από -0,7% το 2019. Ισχυρότερη υποχώρηση στην ΕΖ την ίδια περίοδο: -8,4%, κατόπιν -1,4% πρόπερσι

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Ανάμεσα στους υποκλάδους των Ορυχείων, στο σύνολο του 2020 η παραγωγή ενισχύθηκε αποκλειστικά στην Εξόρυξη Μεταλλευμάτων (18,2% αντί -9,3%). Η παραγωγή των υποκλάδων εξόρυξης Άνθρακα και Λιγνίτη - Άντλησης Αργού Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου περιορίστηκε κατακόρυφα, στο ένα τρίτο του 2019 (απώλειες 61,3%), σε συνέχεια σημαντικής μείωσης 32,3% ένα έτος νωρίτερα. Μικρότερη μείωση στην παραγωγή σημειώθηκε και στα Λοιπά Ορυχεία και Λατομεία (-8,9% αντί -1,9%).

Στη Μεταποίηση, η παραγωγή αυξήθηκε σε 9 από τους 24 κλάδους. Σε κλάδους με αυξημένη βαρύτητα για την ελληνική οικονομία, άνοδος σημειώθηκε στο προϊόν των Βασικών Φαρμακευτικών Προϊόντων (+11,6%, σε συνέχεια +18,3% ένα χρόνο νωρίτερα). Αντιθέτως, η

παραγωγή Βασικών Μετάλλων περιορίστηκε κατά 2,1%, κατόπιν απωλειών 2,1% το 2019, ενώ παραγωγή Τροφίμων συρρικνώθηκε κατά 2,5%, αντί αύξησης κατά 1,8% ένα έτος νωρίτερα.

Στους λοιπούς μεταποιητικούς κλάδους, η μεγαλύτερη, ιδιαίτερα ισχυρή πτώση σημειώθηκε πέρυσι στη βιομηχανία Δέρματος και Δερμάτινων Ειδών (-40,8% από -2,5% πρόπερσι), στην κατασκευή Ειδών Ένδυσης (-32,0% κατόπιν -7,0%) και στην Ποτοποιία (-12,0% αντί -0,7%). Ακολούθησαν, ενδεικτικά, η βιομηχανία Ξύλου και Φελλού (-11,9% αντί +5,3%), οι Λοιπές Μεταποιητικές Δραστηριότητες (-9,2% έναντι +4,7 το 2019) και η Επισκευή και Εγκατάσταση Μηχανημάτων Εξοπλισμού (-6,2% αντί +7,8%). Ενίσχυση στην παραγωγή καταγράφηκε στην κατασκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων (+13,7% αντί +5,7%), και στην παραγωγή Προϊόντων Καπνού (+11,5% κατόπιν +2,5%).

Στο σύνολο του 2020 το προϊόν υποχώρησε στο σύνολο των πέντε κύριων ομάδων βιομηχανικών προϊόντων. Αναλυτικά, η παραγωγή μειώθηκε στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά κατά 9,9% (αντί +1,7% πρόπερσι), στην Ενέργεια κατά 4,4% (αντί -6,1%), στα Ενδιάμεσα αγαθά κατά -0,7% (αντίστοιχη κάμψη με το 2019), στα Μη Διαρκή Καταναλωτικά αγαθά (-0,7% αντί +4,3%) και τέλος, στα Κεφαλαιουχικά Αγαθά (-0,2% αντί +6,0%).

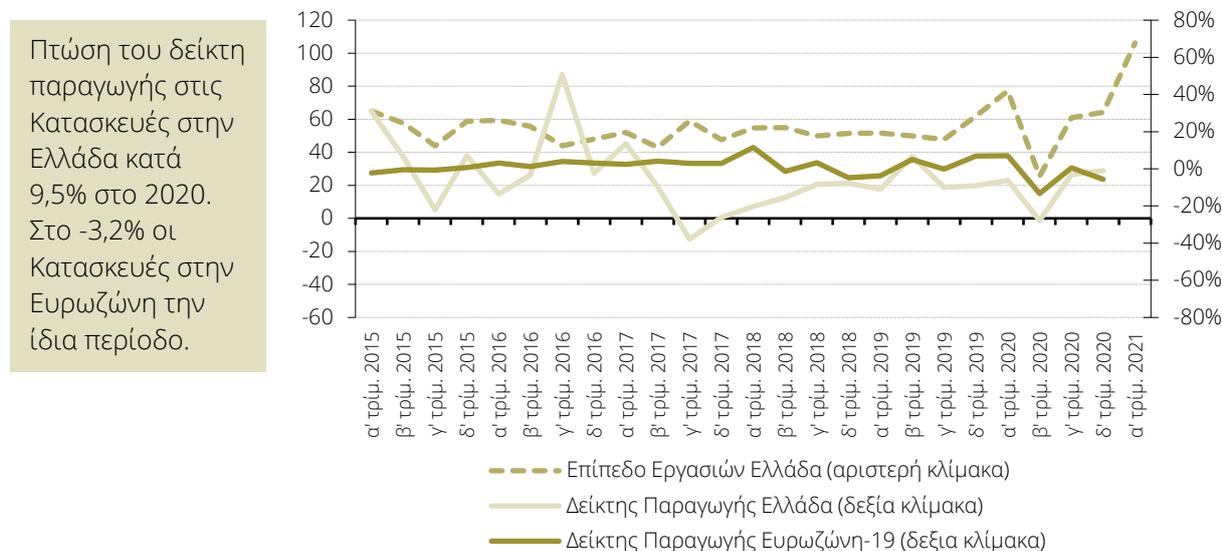
Κατασκευές

Στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, ο δείκτης παραγωγής στον κλάδο Κατασκευών μειώθηκε κατά 1,0%, σε συνέχεια απωλειών 10,0% την ίδια περίοδο του 2019. Στο σύνολο του προηγούμενου έτους, η παραγωγή περιορίστηκε κατά 9,5%, κάμψη εντονότερη από το 2019 (-6,1%).

Στους επιμέρους δείκτες, η παραγωγή Οικοδομικών έργων στο σύνολο του 2020 περιορίστηκε κατά 5,8% σε σχέση με το 2019 (-6,2%). Ο δείκτης έργων Πολιτικού Μηχανικού μειώθηκε σημαντικά, κατά 11,8%, αντί ηπιότερης μείωσης κατά 5,9% το 2019.

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Από τα μηνιαία στοιχεία οικοδομικής δραστηριότητας, προκύπτει στο σύνολο του 2020 αύξηση 8,9% σε όρους αριθμού αδειών, αντί βελτίωσης κατά 13,5% πρόπερσι. Αντίστοιχη αύξηση σημειώθηκε σε όρους επιφανείας (8,9% από 9,3% το 2019) και σε όρους όγκου (5,9% αντί 9,8%).

Στην Ευρωζώνη, ο δείκτης παραγωγής στις Κατασκευές στο σύνολο του 2020 υποχώρησε κατά 3,2%, όταν το 2019 είχε ενισχυθεί κατά 2,1%.

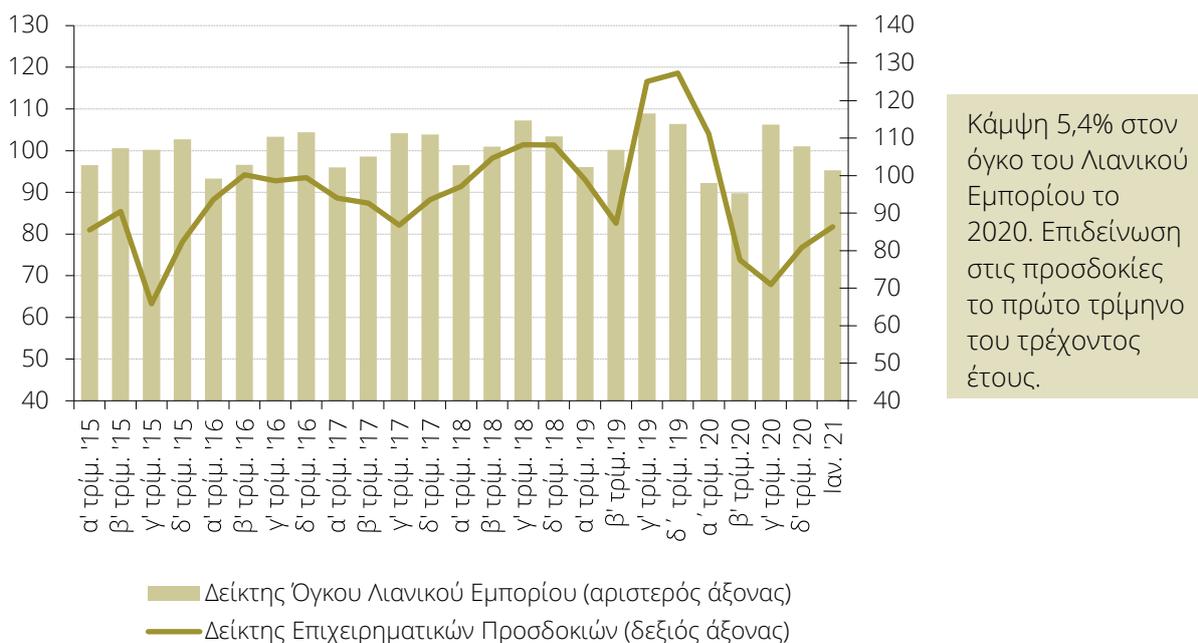
Λιανικό Εμπόριο

Ο δείκτης όγκου στο Λιανικό εμπόριο στο σύνολο του 2020 περιορίστηκε κατά 5,4%, αντί μικρής αύξησης 0,8% ένα έτος νωρίτερα. Ο όγκος εργασιών ενισχύθηκε μόλις σε 2 από τους 8 υποκλάδους. Συγκεκριμένα, στα Φαρμακευτικά - Καλλυντικά ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε κατά 16,3%, αντί οριακής βελτίωσης 0,8% το 2019, ενώ στα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων οι πωλήσεις ενισχύθηκαν κατά 5,3% αντί βελτίωσης κατά 1,2% το 2019. Αντιθέτως, η μεγαλύτερη κάμψη καταγράφηκε στον υποκλάδο Ένδυσης και Υπόδησης (-25,8% αντί +0,2% το 2019), στα Καύσιμα και Λιπαντικά (-15,2% αντί +1,6%), στα Πολυκαταστήματα (-10,2% έναντι -11,3%), στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός (-7,2% αντί -6,6%). Απώλειες κατέγραψαν οι πωλήσεις Βιβλίων και Χαρτικών (-7,2% αντί βελτίωσης κατά 9,3% το 2019) και τα Έπιπλα και Οικιακός Εξοπλισμός (-6,2% αντί +7,0%).

Κατά τον Ιανουάριο του 2021 (μήνας που αφορούν τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία), ο δείκτης όγκου του λιανικού εμπορίου περιορίστηκε κατά 3,0% σε σχέση με τον Ιανουάριο 2020, όταν αυξανόταν με ρυθμό 6,2%.

Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2010=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, IOBE

Οι προσδοκίες στον κλάδο του Λιανικού εμπορίου στο πρώτο τρίμηνο του 2021, έτσι όπως αποτυπώνονται στους πρόδρομους δείκτες των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, εξασθένησαν έντονα σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα. Ο σχετικός δείκτης μειώθηκε κατά 24,1 μονάδες, αντί αύξησης 8,9 μονάδων πέρσι.

Σε επίπεδο δραστηριοτήτων, οι προσδοκίες κατά το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους επιδεινώθηκαν κυρίως στα Πολυκαταστήματα (-75,5 μονάδες, αντί αύξησης 38,4 μονάδων το 2020), στα Υφάσματα -Ένδυση - Υπόδηση (-24,6 μονάδες, σε συνέχεια πτώσης 17,8 μονάδων), στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-23,9 μονάδες αντί +24,0 μονάδες) και στα Οχήματα/Ανταλλακτικά (-20,2 μονάδες αντί -14,7). Τέλος, οι προσδοκίες περιορίστηκαν στα Τρόφιμα Ποτά Καπνός κατά 9,9 μονάδες (αντί αύξησης κατά 11, 1 μονάδες πέρσι).

Πίνακας 3.4

Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)				
	2018	2019	2020	Μεταβολή 2019/2018	Μεταβολή 2020/2019
Γενικός Δείκτης	102.1	102.9	97.3	0.8%	-5.4%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	103.5	104.0	101.3	0.6%	-2.6%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	104.8	106.0	111.6	1.2%	5.3%
Πολυκαταστήματα	106.7	94.6	85.0	-11.3%	-10.2%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	93.4	94.9	80.5	1.6%	-15.2%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	92.4	86.3	79.6	-6.6%	-7.7%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	99.3	100.2	116.5	0.8%	16.3%
Ένδυση-Υπόδηση	110.1	110.4	81.9	0.2%	-25.8%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	109.9	117.6	110.3	7.0%	-6.2%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	114.7	125.3	116.3	9.3%	-7.2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στα Οχήματα/Ανταλλακτικά, η επιδείνωση των προσδοκιών οφείλεται στο πρώτο δίμηνο του έτους, καθώς ο δείκτης του Μαρτίου είναι κατά 7,2% ενισχυμένος σε σύγκριση με πέρυσι. Το ισοζύγιο των τρεχουσών πωλήσεων διαμορφώθηκε στις -47 μονάδες στο πρώτο τρίμηνο, με σημαντική υποχώρηση σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 (22 μονάδες). Η πτώση του ισοζυγίου προήλθε από τον υπερδιπλασιασμό του ποσοστού όσων εκτιμούσαν μειωμένες πωλήσεις, και τη ραγδαία πτώση των επιχειρήσεων που εκτιμούσαν αυξημένες πωλήσεις, τάση όμως που βελτιώθηκε τον Μάρτιο. Στο σκέλος των αποθεμάτων υπερισχύουν οι σταθεροποιητικές τάσεις, με μείωση των επιχειρήσεων που θεωρούσαν αυξημένα τα αποθέματα. Το ισοζύγιο των παραγγελιών έγινε και αυτό αρνητικό, όπως και οι πωλήσεις, με διπλασιασμό όσων εκτιμούν μειωμένες παραγγελίες και μείωση στο μισό εκείνων που αναμένουν αύξηση το επόμενο διάστημα. Το ισοζύγιο για τις προσδοκίες πωλήσεων επιδεινώθηκε στις 11 μονάδες, έναντι 22 μονάδων πέρυσι, ενώ στο σκέλος της απασχόλησης παραμένουν οι ισχυρές ενδείξεις σταθεροποίησης.

Ανάλυση για τις εξελίξεις στο λιανικό εμπόριο και τις δραστηριότητές του στη διάρκεια του προηγούμενου έτους ακολουθεί στο πλαίσιο 3.2.

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	α' τρίμ. 2019	α' τρίμ. 2020	α' τρίμ. 2021	Μεταβ. 2020/2019	Μεταβ. 2021/2020
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	98.9	110.0	100.1	11.1	-9.9
Υφάσματα-Ενδυση-Υπόδηση	91.2	73.4	48.8	-17.8	-24.6
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	79.8	104.6	80.7	24.8	-23.9
Οχήματα-Ανταλλακτικά	123.4	108.7	88.5	-14.7	-20.2
Πολυκαταστήματα	101.6	140.0	64.5	38.4	-75.5
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	102.3	111.2	87.1	8.9	-24.1

Πηγή: IOBE

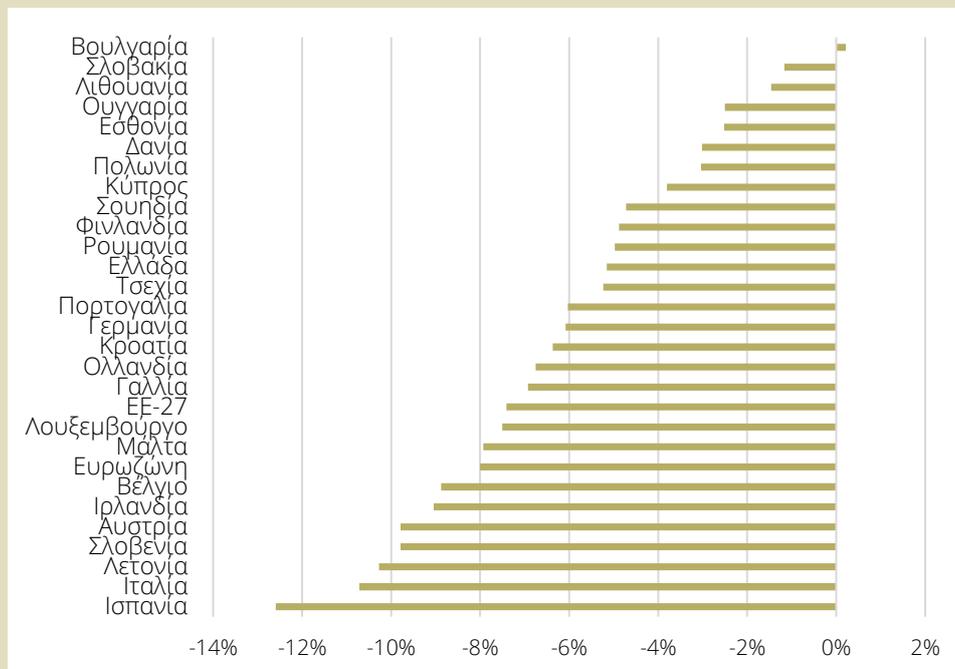
Πλαίσιο 3.2 Οι επιδράσεις της πανδημίας στο Λιανικό Εμπόριο το 2020

Ο κλάδος του Λιανικού Εμπορίου είναι ένας εκ των σημαντικότερων για την ελληνική οικονομία, σε όρους συμβολής στο ΑΕΠ και στην απασχόληση. Κατά την έναρξη της εγχώριας δημοσιονομικής κρίσης το 2010, η άμεση συμβολή του λιανικού εμπορίου στο εγχώριο προϊόν, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται η προκαλούμενη επίδραση στους προμηθευτές του και μέσω των εργαζόμενων του ξεπερνούσε το 6,0% (Eurostat), μερίδιο σαφώς υψηλότερο σε σχέση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της ευρωπαϊκής οικονομίας (4,1)% και το τρίτο υψηλότερο στην Ελλάδα. Σε ότι αφορά τη συμβολή του λιανικού εμπορίου στην εγχώρια απασχόληση, είναι διαχρονικά η υψηλότερη μεταξύ των (διψήφιων) κλάδων της ελληνικής οικονομίας, στην περιοχή του 13,0%. Κατά τα πρώτα χρόνια της οικονομικής προσαρμογής (2010-2014), πρωτίστως ο έντονος περιορισμός στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αλλά και οι συνθήκες στο τραπεζικό σύστημα, που δεν ευνοούσαν τις χρηματοδοτήσεις προς αυτά για καταναλωτικούς σκοπούς, περιόρισαν τον άμεσο αντίκτυπο του λιανικού εμπορίου στην οικονομία, ο οποίος διαμορφώθηκε στην ευρύτερη περιοχή του 4,5%, παραμένοντας ωστόσο ελαφρώς υψηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Σε αυτά τα επίπεδα κυμάνθηκε έως την έναρξη της πανδημίας.

Το 2020, η πανδημία λόγω του νέου κορωνοϊού οδήγησε κατά περιόδους στην επιβολή περιοριστικών μέτρων σε κλάδους, καθώς και στα νοικοκυριά, για την αποτροπή της εξάπλωσής του. Σε αυτά συμπεριλαμβανόταν η αναστολή λειτουργίας των επιχειρήσεων του λιανικού εμπορίου, εκτός συγκεκριμένων δραστηριοτήτων αυτού (super markets, φαρμακεία κ.ά.). Αυτό το γεγονός περιόρισε την ιδιωτική κατανάλωση στην Ελλάδα κατά 5,2%, ρυθμός χαμηλότερος ωστόσο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (ΕΕ27, -7,2%), συνεχίζοντας τις πιέσεις στο λιανικό εμπόριο.

Διάγραμμα 3.5

Ετήσια μεταβολή κατανάλωσης νοικοκυριών, 2020/2019

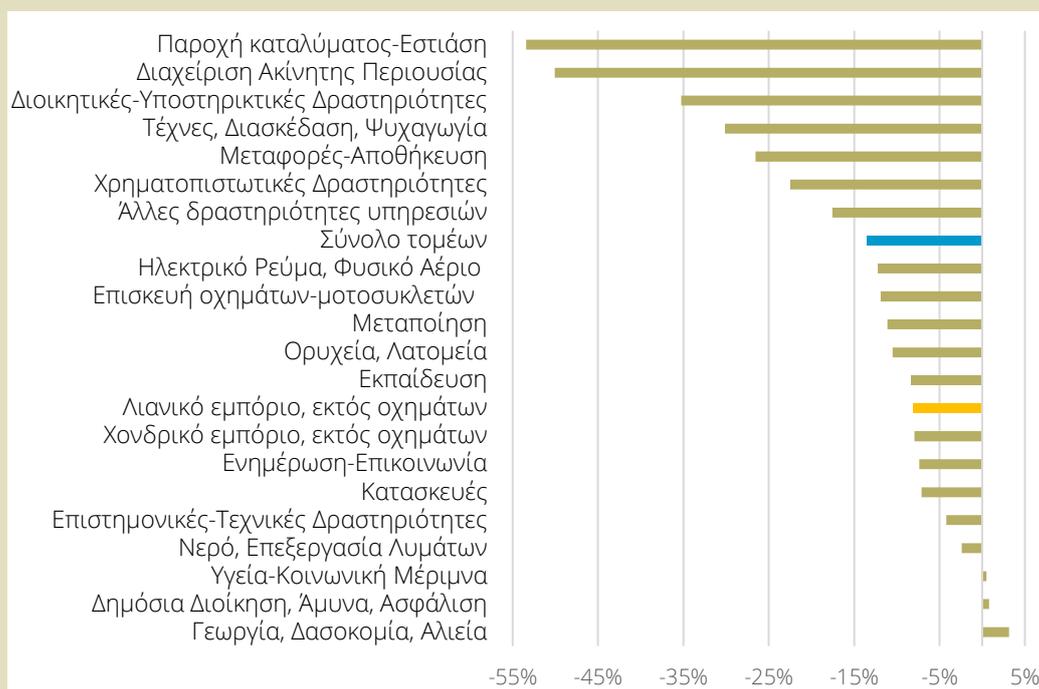
Πηγή: Eurostat

Εγχωρίως το περασμένο έτος, ο περιορισμός του κύκλου εργασιών όλων των τομέων της οικονομίας διαμορφώθηκε σε 13,5%. Η μεγαλύτερη κάμψη καταγράφηκε στον τουρισμό και την εστίαση (-53,4%), στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας (-50,1%) και στις υποστηρικτικές δραστηριότητες προς τις επιχειρήσεις (-35,3%). Η υποχώρηση στον κύκλο εργασιών του λιανικού εμπορίου, εξαιρουμένου του εμπορίου οχημάτων έφτασε το 8,0%, δηλαδή ήταν ηπιότερη από το μέσο όρο στην ελληνική οικονομία. Αυτό το γεγονός σχετίζεται με τις δραστηριότητες εντός του κλάδου στις οποίες δεν επιβλήθηκε lockdown, οι οποίες καλύπτουν σημαντικές ανάγκες των νοικοκυριών. Οφείλονται και στην εξάπλωση του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Διάγραμμα 3.6

Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή κύκλου εργασιών τομέων της ελληνικής οικονομίας, 2020

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Μεταξύ των επιμέρους δραστηριοτήτων του λιανικού εμπορίου, η μεγαλύτερη υποχώρηση του κύκλου εργασιών σημειώθηκε σε ορισμένες εξ' αυτών οι οποίες πραγματοποιούνται ως επί το πλείστον σε φυσικά καταστήματα ή επηρεάζονται από τις μετακινήσεις και τις μεταφορές (Διάγραμμα 3.8). Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη κάμψη σημειώθηκε στις πωλήσεις κοσμημάτων (-46,8%), στην πώληση κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων σε υπαίθριες αγορές (-39,8%), στην πώληση ενδυμάτων σε ειδικευμένα καταστήματα (-36,6%) και στην υπόδηση (-34,9%). Οι περιορισμένες μετακινήσεις μείωσαν έντονα και τις πωλήσεις καυσίμων (-23,1%).

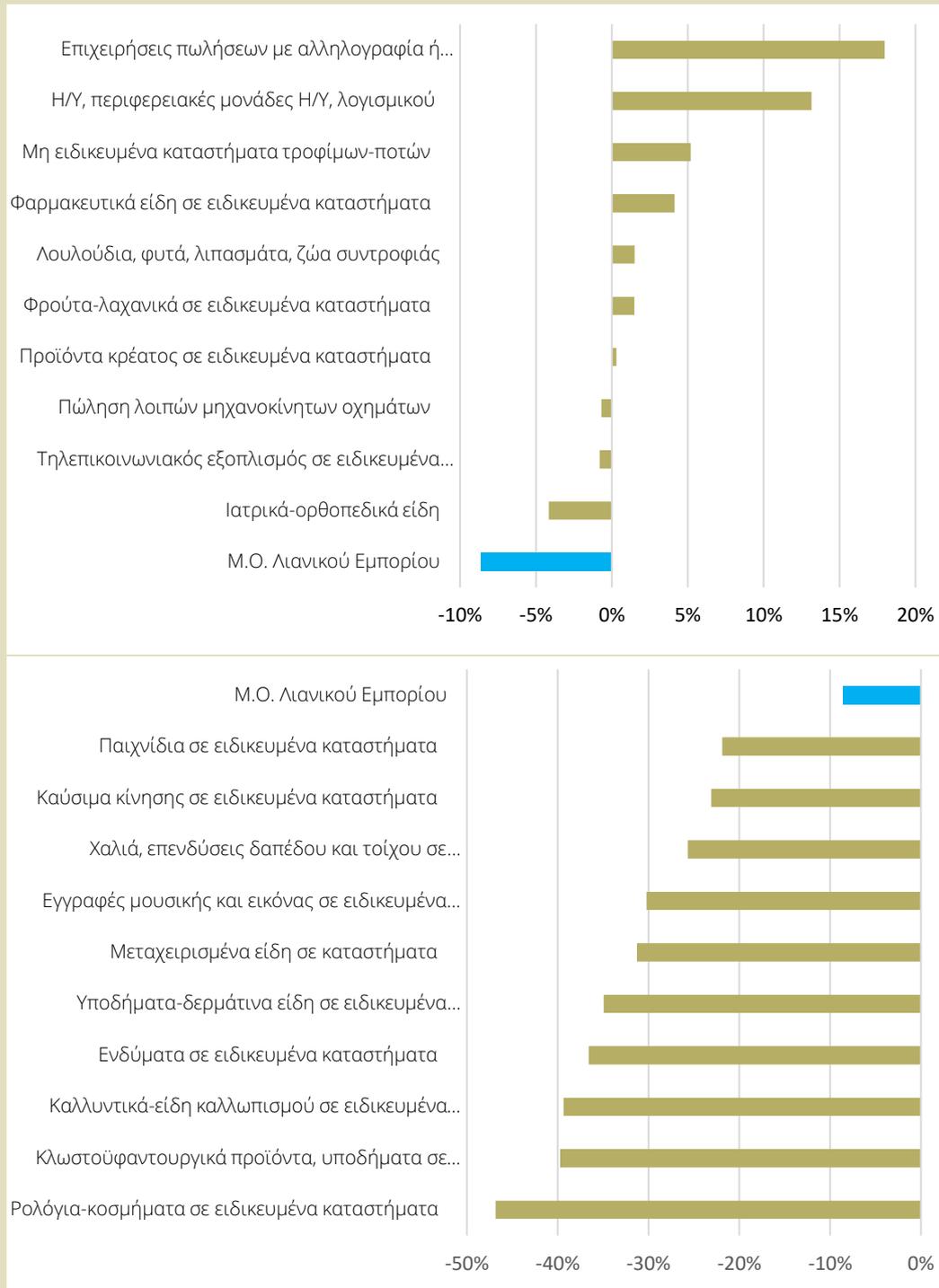
Αντιθέτως, στις δραστηριότητες με τη μεγαλύτερη αύξηση συγκαταλέγονται ορισμένες που σχετίζονται με επιδράσεις της πανδημίας (π.χ. εργασία από απόσταση, προστασία από τον ιό), όπως οι πωλήσεις μέσω διαδικτύου (+18,0%), οι πωλήσεις Η/Υ - ηλεκτρονικών μέσων (+13,1%) και τα φαρμακευτικά είδη (+4,1%). Επιπλέον, καλύτερα από το 2019 κινήθηκαν οι πωλήσεις τροφίμων ευρύτερα, με τις πωλήσεις τροφίμων από μη εξειδικευμένα καταστήματα να βελτιώνονται κατά 5,2%, τις πωλήσεις λαχανικών-φρούτων κατά 1,5% και τις πωλήσεις κρεάτων να αυξάνονται οριακά (+0,2%). Ενίσχυση δραστηριότητας σημειώθηκε και σε κλάδους που σχετίζονται με

δραστηριότητες που επιτρέπονταν κατά τη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων όπως οι πωλήσεις φυτών και λιπασμάτων, ζώα συντροφιάς (1,5%).

Διάγραμμα 3.7

Δραστηριότητες λιανικού εμπορίου με τη μεγαλύτερη ετήσια αύξηση/μείωση δραστηριότητας το 2020

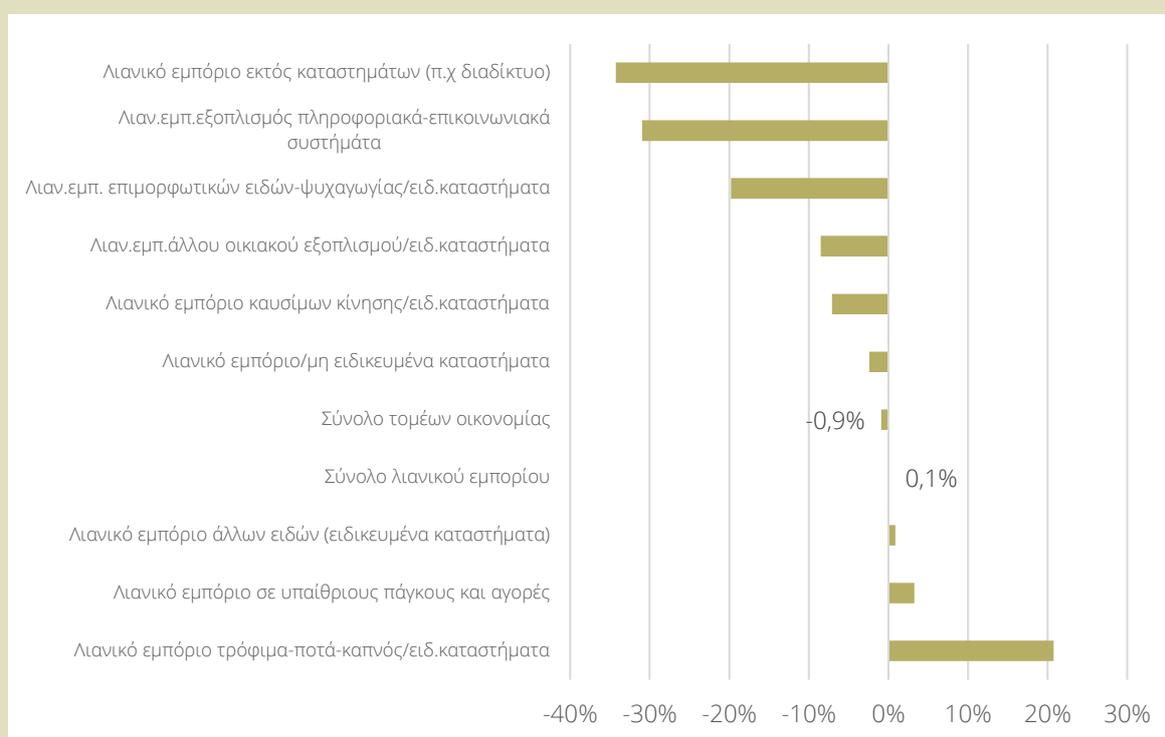
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας εγχωρίως εξαιτίας της πανδημίας, είχε σχετικά μικρό αρνητικό αντίκτυπο στην απασχόληση, η οποία περιορίστηκε κατά 0,9%, ενώ το 2019 είχε αυξηθεί κατά 2,0%. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στα μέτρα προστασίας της υφιστάμενης απασχόλησης σε κλάδους οι οποίοι τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας. Μεταξύ των βασικών τομέων της ελληνικής οικονομίας, η απασχόληση περιορίστηκε σε δύο εκ των τεσσάρων. Η μεγαλύτερη αναλογική πτώση της σημειώθηκε στον πρωτογενή τομέα (-9,2% κατόπιν -3,4% το 2019), και στη βιομηχανία (-2,6% αντί +4,7% πρόπερσι). Αντιθέτως, στις Κατασκευές σημειώθηκε ενίσχυση της απασχόλησης κατά 3,2% (σε συνέχεια +0,5% το 2019) και στις Υπηρεσίες κατά 0,9% (κατόπιν +2,9% πρόπερσι).

Διάγραμμα 3.8

Μεταβολές στην απασχόληση στους υποκλάδους του λιανικού εμπορίου

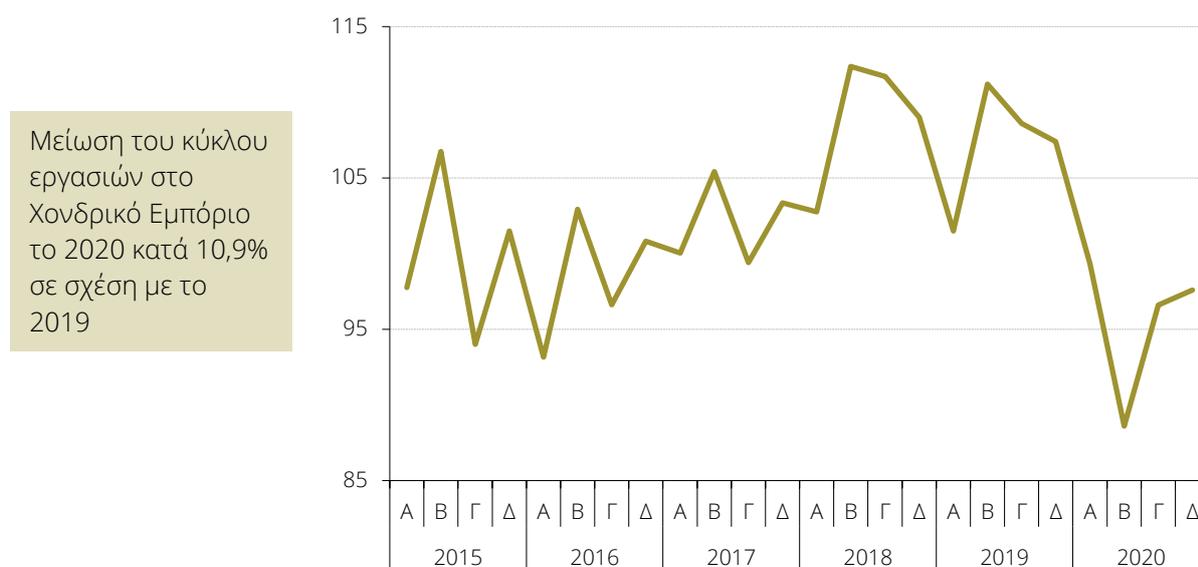
Στο Λιανικό Εμπόριο επικράτησαν σταθεροποιητικές τάσεις στην απασχόληση, καθώς αυτή μεταβλήθηκε οριακά (+0,1%), σε συνέχεια ανόδου κατά 0,6% το 2019. Η διατήρηση των θέσεων εργασίας προήλθε, όπως αναφέρθηκε, σε σημαντικό βαθμό, από τις παρεμβάσεις προστασίας της απασχόλησης. Επιπλέον, αποτελεί τη συνισταμένη ισχυρών, αντίθετων μεταξύ τους τάσεων στην απασχόληση των υποκλάδων της, ανάλογα με το εάν υπήρξε ή όχι επίπτωση σε αυτούς από τα περιοριστικά μέτρα λόγω COVID-19. Συγκεκριμένα, οι θέσεις εργασίας μειώθηκαν σε έξι από τους εννέα υποκλάδους του λιανικού εμπορίου (Διάγραμμα 3.9). Η μεγαλύτερη πτώση σημειώθηκε στο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων (-34,3%), στις πωλήσεις εξοπλισμού πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων (-31,0%) και στο λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών – ψυχαγωγίας (-19,8%). Με μικρότερο ρυθμό μειώθηκε η απασχόληση στα καταστήματα οικιακού εξοπλισμού (-8,5% αντί +2,9%), στα καύσιμα (-7,1% αντί -18,4% το 2019) και στα μη ειδικευμένα καταστήματα (-2,4% αντί +2,9%). Αντιθέτως, η απασχόληση ενισχύθηκε στα καταστήματα τροφίμων – ποτών – καπνού (+20,7% αντί -1,2% πρόπερσι), στο υπαίθριο εμπόριο με πάγκους (+3,2% αντί +21,6% πέρσι) και στα λοιπά καταστήματα (+0,9% αντί +21,6% το 2019).

Χονδρικό εμπόριο

Στο σύνολο του 2020 ο δείκτης του κύκλου εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο κινήθηκε έντονα πτωτικά και κατέγραψε απώλειες της τάξης του 10,9%, έναντι σαφώς ηπιότερης μείωσης πρόπερσι, κατά 1,6%.

Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

Στο σύνολο του 2020 ο κύκλος εργασιών υποχώρησε σε 7 από τους 13 κλάδους των Υπηρεσιών σε σχέση με το 2019.

Η εντονότερη πτώση σημειώθηκε στις υπηρεσίες Άλλων Επαγγελματιών, Επιστημονικών και Τεχνικών Δραστηριοτήτων (-12,3% σε συνέχεια -6,2% το 2019) και στις υπηρεσίες σχετικές με Παροχή Προστασίας και Έρευνας (-8,9% αντί +0,9% το 2019). Ακολούθησαν οι υπηρεσίες Διαφήμισης (-8,6% αντί +9,9% πρόπερσι), οι Εκδοτικές δραστηριότητες (-7,6% αντί +4,6%) και ο σωρευτικός κλάδος Νομικών Συμβουλών και Συμβουλών Διαχείρισης (-2,9% αντί +6,0%). Οι Τηλεπικοινωνίες απώλεσαν περίπου το 2,6% του κύκλου εργασιών πρόπερσι, όταν αυτός είχε ενισχυθεί στον ίδιο βαθμό (+2,4%). Οριακές απώλειες (-0,2%) σημείωσαν οι υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου.

Στον αντίποδα, καλύτερα από το 2019 κινήθηκε η δραστηριότητα οι υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων (+12,0%, σε συνέχεια +8,2%), τις υπηρεσίες Καθαρισμού (+11,5%, από +0,9%) και τις Ταχυμεταφορές (+5,4% αντί +4,7%), αντανακλώνοντας και τις ανάγκες που δημιουργήσε η πανδημία. Οι υπηρεσίες Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ενισχύθηκαν κατά 4,4%, άνοδος πολύ μικρότερη εκείνης

το 2019 (+19,4%). Οριακή βελτίωση σημειώθηκε στις υπηρεσίες Πληροφορικής (+0,3% έναντι 6,8%).

Πίνακας 3.6

Δείκτης Κύκλου Εργασιών (2010=100)

Κλάδος υπηρεσιών	% Μεταβ. 2019	% Μεταβ. 2020
Εκδοτικές δραστηριότητες	4.6	-7.6
Αρχιτέκτονες και Μηχανικοί	0.4	4.1
Επεξεργασία δεδομένων και παροχή πληροφόρησης	8.2	12.0
Παροχή προστασίας και διενέργεια έρευνας	0.9	-8.9
Τηλεπικοινωνίες	2.4	-2.6
Διαφήμιση, έρευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις	9.9	-8.6
Ταχυδρομικές και ταχυ-μεταφορικές υπηρεσίες	4.7	5.4
Υπηρεσίες Πληροφορικής	6.8	0.3
Λοιπές επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	-6.2	-12.3
Νομικές και Λογιστικές υπηρεσίες	6.0	-2.9
Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου	1.7	-0.2
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση	19.4	4.4

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σύμφωνα με τις πρόσφατες τάσεις στους πρόδρομους δείκτες από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE, των οποίων οι τιμές αφορούν στο πρώτο τρίμηνο του 2021, οι προσδοκίες επιδεινώθηκαν και στους τέσσερις εξεταζόμενους υποκλάδους των Υπηρεσιών, ενώ ο γενικός δείκτης του τομέα υποχώρησε κατά 33,2 μονάδες, αντί αύξησης κατά 19,4 πέρσι.

Ο σχετικός κλαδικός δείκτης περιορίστηκε περισσότερο, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο, στα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια, κατά 39,3 μονάδες, αντί αύξησης κατά 13,9 μονάδες στο πρώτο τρίμηνο του 2020. Ακολούθησαν σε επιδείνωση οι υπηρεσίες προς τις Επιχειρήσεις (-31,3 μονάδες αντί βελτίωσης 19,7 μονάδων το 2019) και οι Τράπεζες, στις οποίες ο δείκτης προσδοκιών υποχώρησε κατά 5,6 μονάδες, αντί ενίσχυσης 20,6 μονάδων πέρυσι. Οι υπηρεσίες Πληροφορικής έχασαν 4,0 μονάδες αντί αύξησης κατά 2,9 μονάδες το 2020.

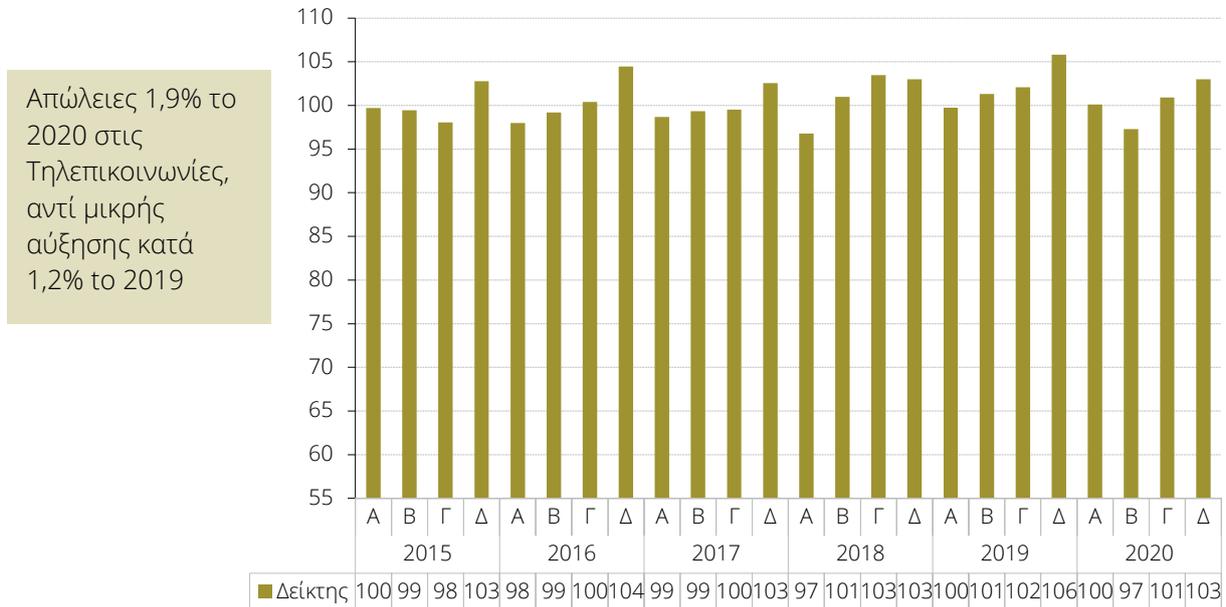
Πίνακας 3.7

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

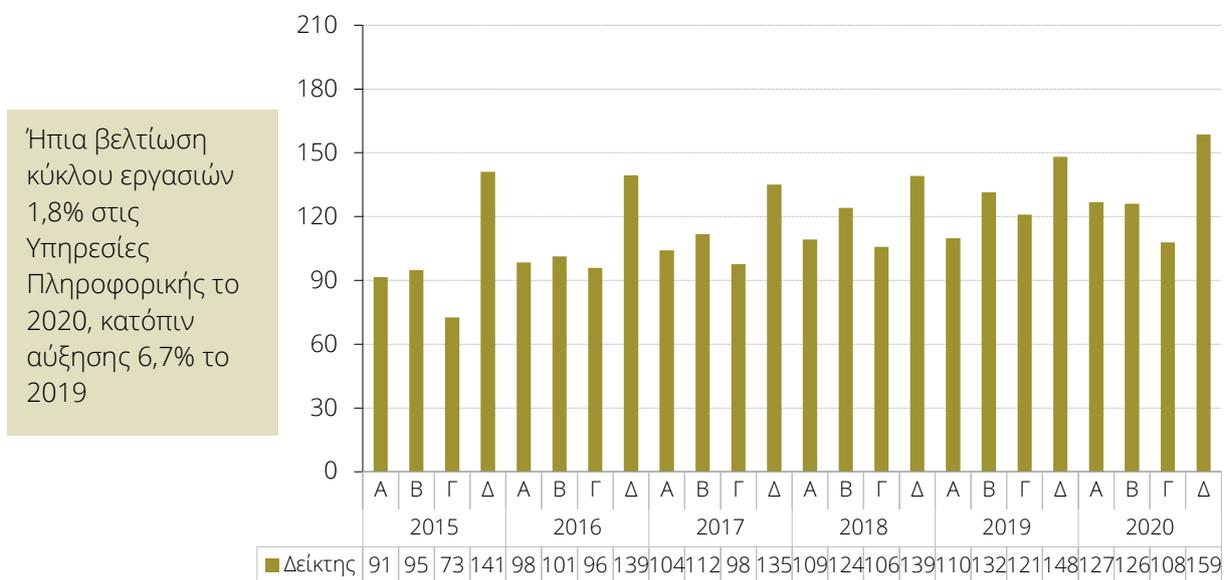
	α' τρίμ. 2019	α' τρίμ. 2020	α' τρίμ. 2021	ΠΜ% 20-'19	ΠΜ% 21-'20
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	78.9	92.8	53.5	17.6%	-42.35%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	73	93.6	88	28.2%	-5.98%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	79.8	99.5	68.2	24.7%	-31.46%
Πληροφορική	82.6	85.5	81.5	3.5%	-4.68%
Σύνολο Υπηρεσιών	80.1	99.5	66.3	24.2%	-33.37%

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

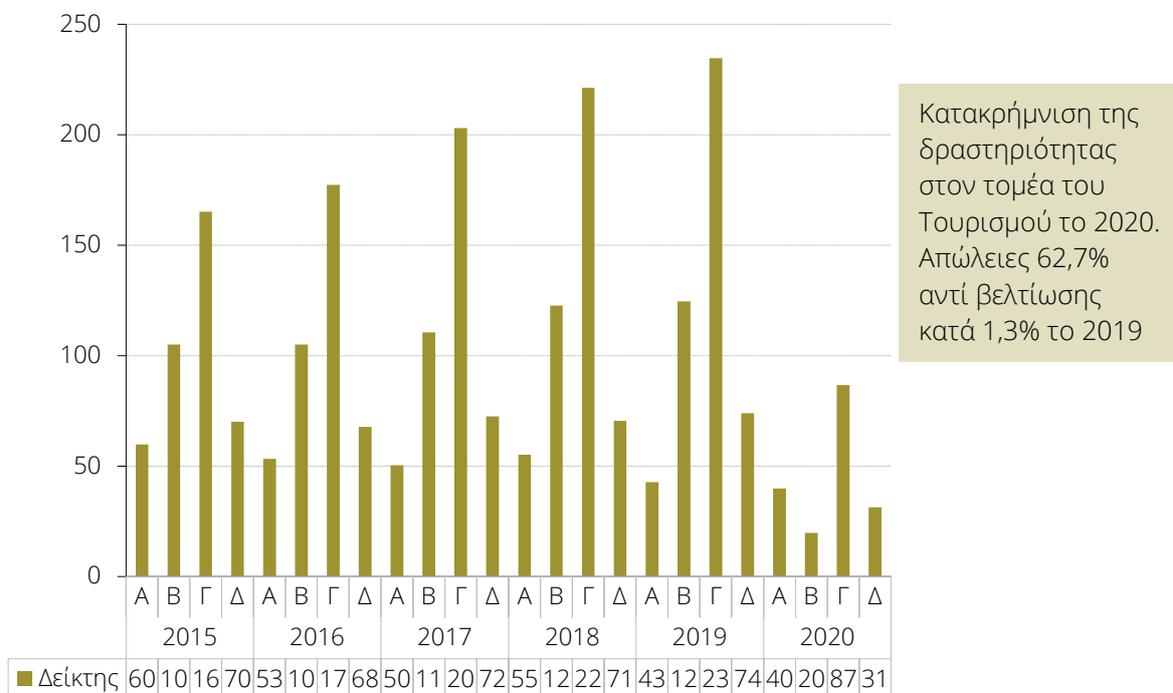

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.12

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

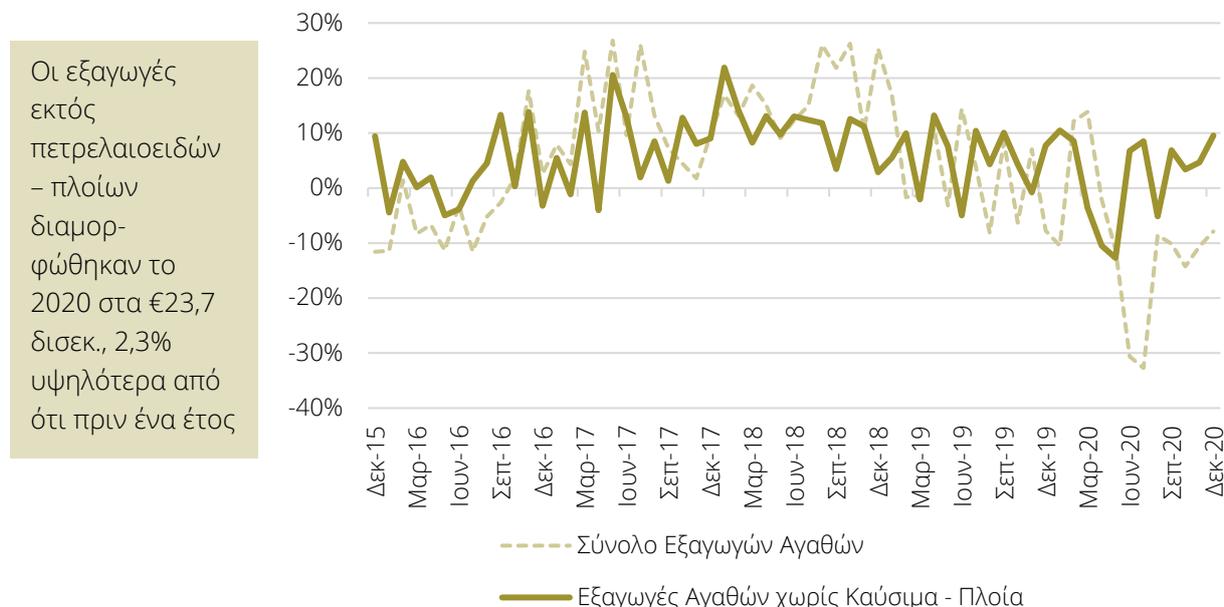
- Μείωση εξαγωγών προϊόντων το 2020, με ρυθμό 9,3%, και -αντιθέτως- άνοδος των εξαγωγών εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών (+2,3%)
- Μείωση ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου 19,2% σε σχέση με το 2019, στα €16,9 δισεκ.
- Μεταξύ των κατηγοριών προϊόντων, πτώση σημειώθηκε κυρίως στις εξαγωγές Καυσίμων, Πρώτων υλών και στα Είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες. Άνοδος σημειώθηκε πρωτίστως στα Βιομηχανικά και Αγροτικά προϊόντα
- Υποχώρηση της ζήτησης κυρίως από τις χώρες της Μ. Ανατολής - Β. Αφρικής (-30,5% ή -€1,4 δισεκ.) και της Ευρωζώνης (-2,1% ή -€278,3 εκατ.).

Οι εξαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν στο δωδεκάμηνο του 2020 στα €30,3 δισεκ., έναντι €33,4 δισεκ. το 2019, σημειώνοντας μείωση 9,3%. Εξαιρουμένων των εξαγωγών πετρελαιοειδών-πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές αυξήθηκαν, κατά 2,3%, στα €23,7 δισεκ., από €23,2 δισεκ. το 2019. Οι εισαγωγές παρουσίασαν το 2020 μείωση 13,1% και διαμορφώθηκαν σε €47,3 δισεκ., από €54,4 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου, το εμπορικό έλλειμμα διαμορφώθηκε €4,0 δισεκ. χαμηλότερα από ότι πρόπερσι (-19,2%), στα €16,9 δισεκ., από €21,0 δισεκ. Ακολούθως, η αξία των εξαγωγών προϊόντων

της ελληνικής οικονομίας το 2020 αντιστοιχούσε στο 64,2% των εισαγωγών της, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα έφθανε το 61,5%.

Διάγραμμα 3.13

Συνολικές εξαγωγές προϊόντων και εξαγωγές προϊόντων χωρίς καύσιμα-πλοία (τρέχουσες τιμές)

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία: IOBE

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα ενισχύθηκαν κατά 11,7% πέρυσι, στα €6,6 δισεκ., από €5,9 δισεκ. το 2019, ενώ στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε έντονη μείωση, κατά 37,1%, κυρίως ως αποτέλεσμα της πτώσης της τιμής του πετρελαίου, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €6,7 δισεκ., από €10,7 δισεκ. το 2019. Οι εξαγωγές των δύο συγκεκριμένων κατηγοριών αντιστοιχούσαν το 2020 στο 43,8% των εγχώριων εξαγωγών προϊόντων, από 49,5% ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος στα Αγροτικά Προϊόντα προήλθε κυρίως από την αύξηση κατά 36,1% στη ζήτηση για Λάδια-Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης, η αξία των οποίων διαμορφώθηκε σε €560,6 εκατ., από €411,8 εκατ. το 2019, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών από 1,2% το 2019 σε 1,8% το 2020. Στην κατηγορία Τροφίμων-Ζωντανών Ζώων, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 79,5% των εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων, οι εξαγωγές σημείωσαν αύξηση κατά 10,4%, στα €5,2 δισεκ από €4,7 δισεκ. Στα Ποτά και προϊόντα καπνού, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 12,0% των εξαγωγών των Αγροτικών Προϊόντων, η ζήτηση διαμορφώθηκε το 2020 στα €785,9 εκατ., 6,3% υψηλότερη σε σχέση με το 2019 (€739,3 εκατ.).

Οι εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων ήταν ενισχυμένες πέρυσι (+3,0%), με την αξία τους να αγγίζει τα €15,3 δισεκ., από €14,9 δισεκ. πρόπερσι. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από τη σημαντική αύξηση που σημειώθηκε στις εξαγωγές για Χημικά προϊόντα και συναφή, κατά 23,1%, με αποτέλεσμα από €4,1 δισεκ. να αγγίξουν τα €5,0 δισεκ. Από την άλλη πλευρά, σημειώθηκε σημαντική υποχώρηση της διεθνούς ζήτησης για Διάφορα Βιομηχανικά Είδη, κατά 15,4%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €2,3 δισεκ. Επίσης μείωση εξαγωγών παρουσίασαν τα Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη, κατά 3,1% (στα €4,8 δισεκ. από €5,0 δισεκ.), ενώ υποχώρησαν και οι εξαγωγές στα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών (-2,7%, στα €3,2 δισεκ.).

Τέλος, συρρίκνωση παρουσίασαν οι εξαγωγές Πρώτων Υλών, κατά 14,6%, υποχωρώντας στα €1,2 δισεκ., από €1,5 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα, ενώ υποχώρησαν και οι εξαγωγές Ειδών και συναλλαγών μη ταξινομημένων κατά κατηγορίες, κατά 13,9%, από €531,6 εκατ. το 2019 στα €457,8 εκατ. ένα χρόνο μετά.

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών ανά γεωγραφική περιοχή, υποχώρησαν προς τις χώρες της Ευρωζώνης κατά 2,1%, προσεγγίζοντας τα €12,9 δισεκ. το 2020 από €13,2 δισεκ. το 2019, με αποτέλεσμα να κατευθυνθεί προς αυτές πέρυσι το 42,6% των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων. Προς την ΕΕ-27 σημειώθηκε οριακή μείωση, κατά 0,3% ή €52 εκατ., με τις εξαγωγές προς αυτή να φθάνουν τα €17,26 δισεκ., από €17,31 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών, σημειώθηκε σημαντική διεύρυνσή τους προς την Γαλλία, κατά 49,9%, από €1,2 δισεκ. σε €1,8 δισεκ., και κατόπιν, με διαφορά από την πρώτη χώρα, προς την Γερμανία, κατά 4,4%, από τα €2,25 δισεκ. σε €2,35 δισεκ. Μείωση παρουσίασαν οι εξαγωγές προς το σημαντικότερο προορισμό τους, την Ιταλία, κατά 11,5%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν σε €3,2 δισεκ. από €3,7 δισεκ. το 2019.

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 5,5% ή κατά €226,3 εκατ., φθάνοντας τα €4,3 δισεκ., η Βουλγαρία εξακολούθησε να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, παρά τη μείωση των εκροών προϊόντων προς αυτή σε σχέση με το 2019 κατά 5,8% ή €91,3 εκατ. Θετικές εξελίξεις σημειώθηκαν προς δύο άλλες χώρες από τη συγκεκριμένη ομάδα οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, τη Ρουμανία και την Πολωνία, προς τις οποίες οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 7,4% ή €75,7 εκατ., στα €1,1 δισεκ., και κατά 14,8% ή €73,8 εκατ., στα €571,5 εκατ. αντίστοιχα.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές, Ιανουάριος – Δεκέμβριος (εκατ. €)*

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2020	2019	20/19	2020	2019
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	6.569,6	5.882,2	11,7%	21,7%	17,6%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	5.223,1	4.731,1	10,4%	17,2%	14,1%
Ποτά και Καπνός	785,9	739,3	6,3%	2,6%	2,2%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	560,6	411,8	36,1%	1,8%	1,2%
ΠΡΩΤΕΣ ΎΛΕΣ	1.248,9	1.463,0	-14,6%	4,1%	4,4%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	1.248,9	1.463,0	-14,6%	4,1%	4,4%
ΚΑΥΣΙΜΑ	6.715,2	10.668,3	-37,1%	22,1%	31,9%
Ορυκτά. Καύσιμα. Λιπαντικά κ.λπ.	6.715,2	10.668,3	-37,1%	22,1%	31,9%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	15.335,1	14.892,4	3,0%	50,6%	44,5%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	4.992,0	4.055,0	23,1%	16,5%	12,1%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	4.804,7	4.957,7	-3,1%	15,8%	14,8%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	3.188,8	3.104,1	2,7%	10,5%	9,3%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	2.349,5	2.775,6	-15,4%	7,7%	8,3%
Άλλα Είδη και Συναλλαγές μη Ταξινομημένα κατά Κατηγορίες	457,8	531,6	-13,9%	1,5%	1,6%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	30.326,5	33.437,6	-9,3%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Eurostat

Οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης παρουσίασαν μείωση της ζήτησης των ελληνικών εξαγωγών κατά 20,2%, από €6,3 δισεκ. το 2019 σε €5,0 δισεκ. το 2020. Αυτή εκδηλώθηκε πρωτίστως προς την Τουρκία, κατά 32,2%, από €2,0 δισεκ. σε €1,3 δισεκ, και δευτερευόντως στο Ηνωμένο Βασίλειο,

κατά 5,6%, με αποτέλεσμα οι εξαγωγές να υποχωρήσουν από τα €1,2 δισεκ. στην περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου του 2019 στα €1,2 δισεκ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής κινήθηκαν καθοδικά, κατά 11,7%, από €1,6 δισεκ. το 2019 σε €1,4 δισεκ. ένα χρόνο μετά, κυρίως λόγω της υποχώρησης των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ κατά 12,9%, από €1,3 δισεκ. πρόπερσι σε €1,1 δισεκ. το 2020, και προς το Μεξικό, κατά 20,3% ή 34,6 εκατ. Αντιθέτως, άνοδο παρουσίασαν οι εξαγωγές προς τον Καναδά (+8,5%).

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής υποχώρησαν έντονα, κατά 30,5%, σε €3,3 δισεκ. από €4,7 δισεκ., κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών προς την Αίγυπτο (-47,3%), όπου οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν το 2020 στα €497,0 εκατ., έναντι €942,9 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα, αλλά και προς το Λίβανο (-44,4%) σημειώνοντας υποχώρηση κατά €517,1 εκατ. το 2020 σε σχέση με το 2019. Ομοίως, προς ένα σημαντικό εξαγωγικό προορισμό στη Μέση Ανατολή, τη Σαουδική Αραβία, οι εξαγωγές υποχώρησαν κατακόρυφα, κατά 60,3%, στα €296,8 εκατ., ενώ προς τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα μειώθηκαν ηπιότερα, κατά 7,6%, στα €234,1 εκατ. και προς το Ισραήλ κατά 21,6%, στα €369,6 εκατ.

Αυξημένη κατά 5,3% ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων προς την Ωκεανία, με την αξία τους το 2020 να διαμορφώνεται στα €221,1 εκατ. από €210,8 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος προήλθε από την παρόμοια σε κατεύθυνση τάση προς στην Αυστραλία, προς την οποία οι εξαγωγές αυξήθηκαν με ρυθμό 6,7% και διαμορφώθηκαν στα €201,0 εκατ. πέρυσι. Αντιθέτως, μείωση σημειώθηκε προς τη Νέα Ζηλανδία (-6,1%).

Ισχυρή υποχώρηση, κατά 51,2%, εμφάνισαν πέρυσι οι εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €206,0 εκατ. από €421,7 εκατ. το 2019. Η μείωση των εξαγωγών προς τις χώρες της συγκεκριμένης περιοχής οφείλεται κυρίως στην κατακόρυφη πτώση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από την Βραζιλία, κατά 74,2%, που διαμόρφωσε την αξία τους στα €34,8 εκατ. από €134,6 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα, όπως επίσης από τον Παναμά (-49,8% ή κατά €96,2 εκατ.).

Πίνακας 3.9

Εξαγωγές ανά προορισμό. Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2020 (εκατ. €)*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
	2020	2019	20/19
Ε.Ε. (27)	17.264,9	17.317,0	-0,3%
Ευρωζώνη	12.931,8	13.210,1	-2,1%
G7	10.195,1	9.985,8	2,1%
Βόρεια Αμερική	1.438,7	1.628,7	-11,7%
Χώρες BRICS	1.182,9	1.402,1	-15,6%
Μ.Ανατολή & Β.Αφρική	3.281,3	4.723,3	-30,5%
Ωκεανία	222,1	210,8	5,3%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	206,0	421,7	-51,2%
Ασία	2.207,9	2.027,4	8,9%
Χώρες OPEC	1.510,4	1.845,2	-18,1%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Eurostat

Αύξηση της διεθνούς ζήτησης των ελληνικών αγαθών σημειώθηκε προς τις χώρες της Ασίας, προς τις οποίες οι εξαγωγές αυξήθηκαν πέρυσι κατά 8,9%, στα €2,2 δισεκ. από €2,0 δισεκ. το 2019. Αυτή

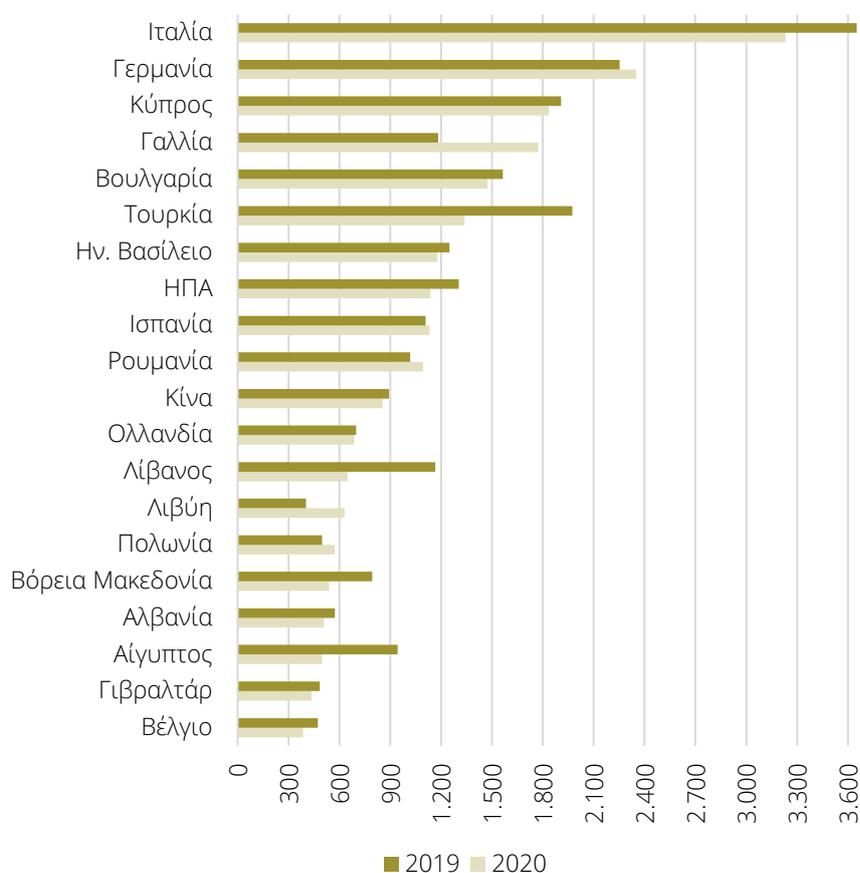

η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην εκτεταμένη άνοδο, κατά 84,9%, προς την Ιαπωνία, από €190,3 εκατ. το 2019 σε €355,2 εκατ. το 2020, καθώς και κατά 111,2% προς την Νότια Κορέα, από €156,8 εκατ. πρόπερσι στα €331,0 εκατ. ένα έτος μετά. Αντιθέτως, σημειώθηκε κάμψη της ζήτησης από την Κίνα (-4,3%, στα €853,8 εκατ. από €892,5 εκατ. το 2019) και τη Σιγκαπούρη (-24,8%, στα €108,2 εκατ. από €143,8 εκατ. το 2019).

Ανακεφαλαιώνοντας, οι εξαγωγές προϊόντων της Ελλάδας το 2020 μειώθηκαν κατά 9,3% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος, ωστόσο αυτή η πτώση οφείλεται αποκλειστικά στον κλάδο των πετρελαιοειδών καθώς οι εξαγωγές εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, ήταν αυξημένες κατά 2,3%, στα €23,7 δισεκ. Παρά τα προβλήματα που συνεχίζει να δημιουργεί στην οικονομική δραστηριότητα σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο η πανδημία COVID-19, οι εξαγωγές ελληνικών προϊόντων έδειξαν ανθεκτικότητα στις πιέσεις, με ορισμένα σημαντικά τμήματα αυτών να παραμένουν σε τροχιά άνοδου για άλλο ένα έτος. Ενδεικτικά, καθοριστικό ρόλο στην αύξηση των ελληνικών εξαγωγών για το 2020 είχαν οι κλάδοι των τροφίμων και των χημικών προϊόντων. Παράλληλα, λόγω της πτώσης της εγχώριας κατανάλωσης και του περιορισμού της παραγωγής, σημειώθηκε και υποχώρηση των εισαγωγών, με συνέπεια τον περιορισμό του εμπορικού ελλείμματος (-19,2%).

Διάγραμμα 3.14

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων, Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2020
(εκατ. €)

Μεγαλύτερη αύξηση εξαγωγών προϊόντων το 2020 σε απόλυτους όρους προς την Γαλλία (+590,6 εκατ.). Μεγαλύτερη πτώση προς την Τουρκία (-635,7 εκατ.). Παραμένει το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές αυτό της Ιταλίας.

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία: IOBE

Η τάση της της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως το 2021, και ακολούθως των διεθνών εμπορικών ροών, θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις εξελίξεις στο θέμα της πανδημίας. Θετικές προοπτικές δημιουργούν η πρόοδος στον εμβολιασμό, η οποία σταδιακά θα αποτυπωθεί στην άρση των περιοριστικών μέτρων και στο «άνοιγμα» των οικονομιών, καθώς και η συνέχιση και διεύρυνση των παρεμβάσεων στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Ωστόσο, υφίστανται και σημαντικές προκλήσεις σχετικά με την πανδημία, όπως οι συνεχιζόμενες μεταλλάξεις του ιού, που ευνοούν την εξάπλωσή του και τα αδύναμα χρηματοοικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων που εμποδίζουν τη λειτουργία τους, κυρίως σε αναπτυσσόμενες οικονομίες οι οποίες πλήγηκαν έντονα από την υγειονομική κρίση, χωρίς να διαθέτουν τα μέσα πολιτικής που θα μετριάσουν τις επιπτώσεις της, όπως έγινε στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες. Ειδικά σε ότι αφορά τις εξαγωγές της Ελλάδας, η προβλεπόμενη σημαντική ανάπτυξη της Ευρωζώνης φέτος, που αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό εμπορικό προορισμό (ΔΝΤ: 4,4%), καθώς και η ανάπτυξη σε άλλους σημαντικούς προορισμούς, όπως στη Μέση Ανατολή-Κεντρική Ασία (3,7%) και στην Αναπτυσσόμενη Ευρώπη (4,4%), θα κλιμακώσουν τη ζήτηση για τα ελληνικά προϊόντα. Στην αύξηση της αξίας τους θα συμβάλει και ένας παράγοντας που πέρυσι επενέργησε σε αυτή πτωτικά, οι υψηλότερες τιμές του πετρελαίου, η αύξηση των οποίων ξεπέρασε στο αρχικό τρίμηνο φέτος το 20% σε σχέση με πέρυσι.

3.4 Απασχόληση – Ανεργία

- Μείωση του ποσοστού ανεργίας το 2020 στο 16,3% από 17,3% το 2019. Η υψηλότερη μείωση στην Ευρωζώνη, παρά την ύφεση 8,0%.
- Υποχώρηση της ανεργίας αποκλειστικά ως αποτέλεσμα της μείωσης του εργατικού δυναμικού.
- Μεγαλύτερη άνοδος της απασχόλησης στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (+21,8 χιλ. άτομα) και στις Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας (+20,6 χιλ. άτομα).
- Μεγαλύτερη μείωση της απασχόλησης στον Πρωτογενή τομέα (-41,6 χιλ.) και στον Τουρισμό (-38,2 χιλ. άτομα).
- Αύξηση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους κατά 3,0% το 2020, κατόπιν ανόδου του κατά 0,7% το 2019.

Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας στο σύνολο του 2020 διαμορφώθηκε στο 16,3%, δηλαδή μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα σε σχέση με το 2019 (17,3%) και τρεις σε σχέση με το 2018 (19,3%), ενώ ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 7,8%, διαμορφούμενος στους 755,0 χιλ. από τους 818,9 χιλ. το 2019 (63,9 χιλ. λιγότεροι άνεργοι). Παράλληλα, την υπό εξέταση περίοδο, τόσο ο αριθμός των απασχολούμενων όσο και του εργατικού δυναμικού, περιορίστηκαν κατά 35,5 χιλ. (ή κατά 0,9%, στους 3.875,5 χιλ. πέρυσι) και 99,5 χιλ. άτομα (ή κατά 2,1%, στους 4.630,5 χιλ. το 2020) αντίστοιχα. Επομένως, η μείωση της ανεργίας προήλθε αποκλειστικά από τη μείωση του εργατικού δυναμικού. Επισημαίνεται ότι η μείωση της ανεργίας από τη συγκεκριμένη αιτία προήλθε στο γεγονός ότι, σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat για τον άνεργο και τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό, εάν ένα άτομο που δεν εργάζεται, δεν αναζητά ενεργά εργασία και δεν είναι διαθέσιμο να αναλάβει άμεσα εργασία, δεν κατατάσσεται στους ανέργους αλλά στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό, συνεπώς εξέρχεται του εργατικού δυναμικού. Ο τελευταίος, την υπό εξέταση περίοδο αυξήθηκε κατά 1,7% ή κατά 74,9 χιλ. άτομα (από τους 4.373,6 χιλ. στους 4.448,5 χιλ.).

Σε ότι αφορά την εξέλιξη της ανεργίας στην Ευρωζώνη το 2020, στη μεγάλη πλειονότητα των χωρών της παρουσιάστηκε άνοδος της ανεργίας. Εξαιρέση αποτελούν η Ελλάδα, η Γαλλία και η Ιταλία. Μάλιστα, η Ελλάδα παρουσίασε τη μεγαλύτερη μείωση στο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη πέρυσι, κατά μία ποσοστιαία μονάδα, με την Ιταλία (-0,8 ποσοστιαίες μονάδες, στο 9,2% το 2020) και τη Γαλλία (-0,4 ποσοστιαίες μονάδες, στο 8,0% το 2020) να έπονται. Στο σύνολο της Ευρωζώνης το ποσοστό αυξήθηκε από το 7,5% στο 7,8%. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στο περασμένο έτος, μετά την Ελλάδα, σημειώθηκε στην Ισπανία, όπου ανήλθε στο 15,5%, από 14,1% ένα έτος νωρίτερα. Η μεγαλύτερη άνοδος του ποσοστού ανεργίας το 2020 σε χώρες της Ευρωζώνης παρουσιάστηκε στις Εσθονία και Λιθουανία. Στην πρώτη αυξήθηκε κατά 2,4 ποσοστιαίες μονάδες, σε 6,8% και στη δεύτερη κατά 2,3 ποσοστιαίες μονάδες, σε 8,6%. Το 2020 οι χώρες που παρουσίασαν το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας ήταν η Γερμανία, όπου αυξήθηκε από το 3,2% στο 3,8%, και η Ολλανδία, όπου αυξήθηκε από το 3,4% στο 3,9%. Οριακή ήταν η άνοδος της ανεργίας στο Βέλγιο (+0,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 5,6%) και στην Πορτογαλία (+0,4 ποσοστιαίες μονάδες, στο 6,9%). Τέλος, στο Ηνωμένο Βασίλειο το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 4,2% το 2020 από 3,7% το 2019.

Σχετικά με την εξέλιξη της ανεργίας με βάση το φύλο στην Ελλάδα, περιορίστηκε η διαφορά στο ποσοστό ανεργίας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το 2020 το ποσοστό ανεργίας των ανδρών (13,6%) ήταν 6,2 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο συγκριτικά με αυτό των γυναικών (19,8%), όταν το 2019 η αντίστοιχη διαφορά διαμορφώθηκε στις 7,5 ποσοστιαίες μονάδες (14,0% στους άνδρες και 21,5% στις γυναίκες). Από τα παραπάνω προκύπτει ότι μεταξύ 2019 και 2020 το ποσοστό ανεργίας των ανδρών περιορίστηκε κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ η πτώση στην ανεργία των γυναικών ήταν αρκετά υψηλότερη, στις 1,7 ποσοστιαίες μονάδες. Στην Ευρωζώνη το ποσοστό ανεργίας των ανδρών αυξήθηκε μεταξύ 2019 και 2020 από το 7,2% στο 7,5% και ήταν πέρυσι 0,7 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο συγκριτικά με το ποσοστό ανεργίας των γυναικών, το οποίο διαμορφώθηκε στο 8,2%, από 7,9% ένα έτος νωρίτερα.

Ως προς την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση την ηλικία, όπως συμβαίνει διαχρονικά, περιοριζόταν και πέρυσι καθώς η ηλικία αυξανόταν. Η ηλικιακή κατηγορία 15-19 ετών παρουσίασε το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας αλλά και την ισχυρότερη πτώση της. Έτσι, το ποσοστό ανεργίας στη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα περιορίστηκε το 2020 κατά 5,6 ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά με το 2019, στο 37,9%. Από την άλλη πλευρά, το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας σημειώθηκε στην ηλικιακή κατηγορία άνω των 65 ετών, όπου το 2020 διαμορφώθηκε στο 8,7% από 9,8% το 2019. Η μεγαλύτερη άνοδος της απασχόλησης παρουσιάστηκε στα άτομα ηλικίας 25-29 ετών, κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες, φθάνοντας το 27,2%. Οριακή ήταν η άνοδος του ποσοστού ανεργίας στην ηλικιακή κατηγορία 20-24 ετών καθώς αυτή διαμορφώθηκε το προηγούμενο έτος 0,3 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα, στο 34,7%, ποσοστό που ήταν το δεύτερο υψηλότερο μεταξύ των ηλικιακών ομάδων. Στις υπόλοιπες ηλικιακές κατηγορίες η ανεργία παρουσίασε παρόμοια πτώση. Στα άτομα ηλικίας 30-44 ετών η ανεργία μειώθηκε κατά 1,1 ποσοστιαίες μονάδες (από 17,0 σε 15,9%) και στα άτομα ηλικίας 45-64 ετών κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες (από 13,9% σε 12,6%).

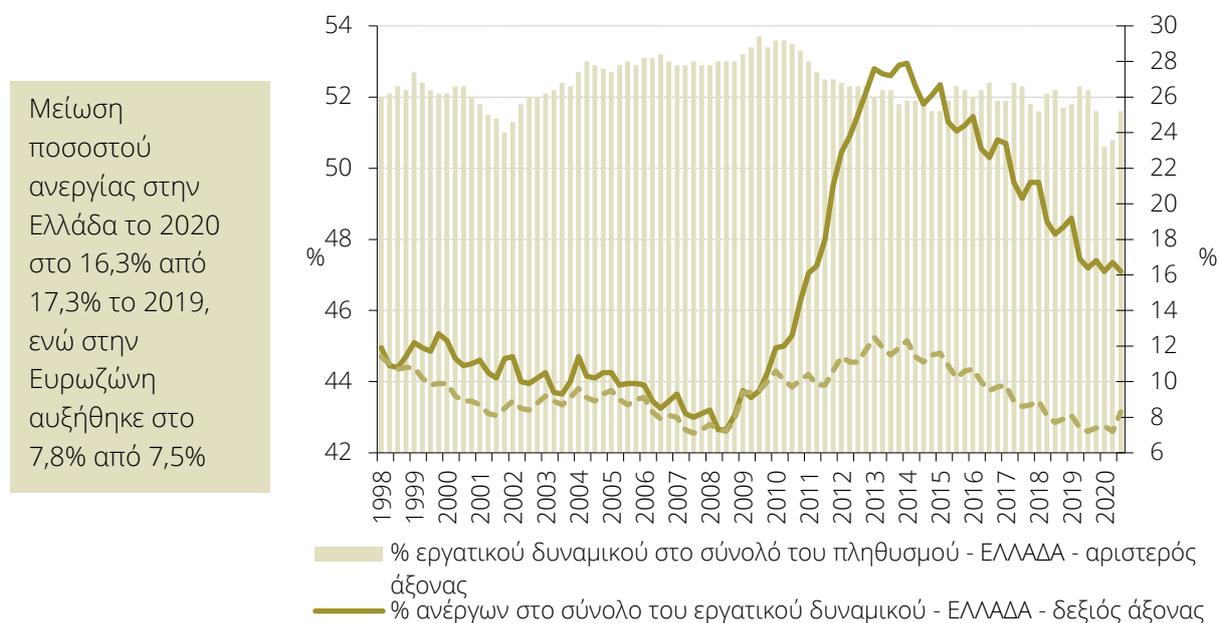
Ως προς τη διάρκεια της ανεργίας, το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων περιορίστηκε για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, αλλά η πτώση του το 2020 ήταν η ισχυρότερη της τελευταίας τριετίας, 3,9 ποσοστιαίες μονάδες. Συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε στο 66,5% από 70,4% το 2019 και 70,6% το 2018. Ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων υποχώρησε για έκτο συνεχόμενο έτος,

διαμορφούμενος στους 502,1 χιλ. από τους 574,4 χιλ. το 2019 (-12,6%) και τους 643,7 χιλ. το 2018 (-10,8%).

Ως προς την τάση της ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης, συνέχισε να περιορίζεται καθώς το επίπεδο εκπαίδευσης ανερχόταν. Σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, πλην των ατόμων με πτυχίο ανωτάτων σχολών το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε μεταξύ 2019 και 2020. Αναλυτικά, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας αλλά και η δεύτερη μεγαλύτερη πτώση του σημειώθηκαν πέρυσι στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο, καθώς αυτό διαμορφώθηκε στο 47,8%, 6,2 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι ένα έτος νωρίτερα. Η υψηλότερη μείωση στο ποσοστό ανεργίας, κατά 6,5 ποσοστιαίες μονάδες, εντοπίζεται στα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού, από 35,1% πρόπερσι σε 28,6% το 2020. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας αλλά και η μικρότερη πτώση του το 2020 σημειώθηκαν στα άτομα με διδακτορικό ή μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, όπου αυτό περιορίστηκε στο 8,5% από 8,7% ένα έτος νωρίτερα. Στα άτομα με πτυχίο ανώτατων σχολών η ανεργία αυξήθηκε κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες, στο 12,6%. Τέλος, παρόμοια ήταν η πτώση του ποσοστού ανεργίας την προηγούμενη χρονιά στα άτομα με απολυτήριο γυμνασίου (-1,1 ποσοστιαίες μονάδες, στο 18,9% το 2020) και στα άτομα με πτυχίο ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (-1,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 16,8%).

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη ποσοστού εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό και ποσοστού ανέργων στο εργατικό δυναμικό

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Αναφορικά με την περιφερειακή διάσταση της ανεργίας, σε επτά περιφέρειες της χώρας σημειώθηκε πτώση και στις υπόλοιπες έξι άνοδος. Μεταξύ των πρώτων, η ισχυρότερη πτώση στην ανεργία το 2020 εντοπίζεται στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, κατά 4,9 ποσοστιαίες μονάδες, στο 19,6%. Αντιθέτως, η περιφέρεια με τη μικρότερη πτώση ανεργίας, αλλά ταυτόχρονα και το χαμηλότερο ποσοστό το 2020, ήταν η περιφέρεια Πελοποννήσου, όπου διαμορφώθηκε στο 11,3% από 12,0% ένα έτος νωρίτερα (-0,7 ποσοστιαίες μονάδες). Στην περιφέρεια Αττικής, όπου

συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού της χώρας, η ανεργία περιορίστηκε κατά 2,9 ποσοστιαίες μονάδες το 2020 και διαμορφώθηκε στο 14,1%. Παρόμοια ήταν η άνοδος της ανεργίας στα Ιόνια Νησιά και στο Νότιο Αιγαίο. Στην πρώτη περιφέρεια η αυξήθηκε από το 12,6% στο 15,9% (+3,3 ποσοστιαίες μονάδες) ενώ στη δεύτερη ανήλθε στο 16,8% το 2020 από το 13,8% ένα έτος νωρίτερα. Η ισχυρότερη άνοδος της ανεργίας πέρυσι εντοπίζεται στην περιφέρεια Κρήτης, κατά 5,6 ποσοστιαίες μονάδες, με αποτέλεσμα να φτάσει το 17,3%. Επιπλέον, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας την περασμένη χρονιά καταγράφηκε στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, παρά την πτώση του κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2019, στο 21,6%.

Ως προς την εξέλιξη της απασχόλησης με βάση τη θέση στο επάγγελμα, στην περίπτωση της πολυπληθέστερης ομάδας απασχολουμένων στην ελληνική οικονομία, δηλαδή τους μισθωτούς, η απασχόληση περιορίστηκε κατά 22,6 χιλ. άτομα ή κατά 0,9%, στους 2.640,9 χιλ. Στους αυτοαπασχολούμενους (με ή χωρίς προσωπικό) η απασχόληση επίσης περιορίστηκε, κατά 6,0 χιλ. άτομα ή κατά 0,5%, στους 1.118,0 χιλ., ενώ στους βοηθούς στην οικογενειακή επιχείρηση ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε στους 116,6 χιλ. το 2020, υποχωρώντας κατά 6,9 χιλ. ή 5,6%.

Σε ότι αφορά την τάση της απασχόλησης σε επίπεδο βασικών τομέων, σε δύο σημειώθηκε μείωσή της και σε έναν άνοδος. Η μεγαλύτερη μείωση σε απόλυτα μεγέθη το 2020 έλαβε χώρα στον πρωτογενή τομέα, όπου η απασχόληση περιορίστηκε στους 412,0 χιλ. από τους 453,6 χιλ. το 2019 (-9,2%). Στο δευτερογενή τομέα η απασχόληση περιορίστηκε κατά 3,1% ή κατά 18,4 χιλ. άτομα και διαμορφώθηκε στα 581,5 χιλ. ενώ στον τριτογενή τομέα ανήλθε στους 2.882,1 χιλ. απασχολούμενους, αυξημένη κατά 24,5 χιλ. άτομα ή 0,9%.

Στους επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, σε 10 σημειώθηκε μείωση της απασχόλησης πέρυσι και σε 11 άνοδος. Η ισχυρότερη πτώση της απασχόλησης σε απόλυτο μέγεθος σημειώθηκε στον Πρωτογενή τομέα, κατά 41,6 χιλ. άτομα ή 9,2%, ενώ ακολούθησαν ο Τουριστικός κλάδος, όπου η απασχόληση περιορίστηκε κατά 38,2 χιλ. άτομα ή κατά 10,0%, στα 343,7 χιλ. Στη Μεταποίηση η μείωση στην απασχόληση ήταν 6,0 χιλ. άτομα ή -1,6% (371,1 χιλ. άτομα) και στις Κατασκευές 6,9 χιλ. άτομα ή 4,6% (140,8 χιλ. άτομα). Στον αντίποδα, η ισχυρότερη άνοδος της απασχόλησης πέρυσι σημειώθηκε στους κλάδους Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου (+21,8 χιλ. ή +3,2%, στους 713,7 χιλ. εργαζόμενους) και Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+20,6 χιλ. ή +8,3%, στους 269,0 χιλ.), λόγω της αυξημένης ζήτησης τροφίμων από τα supermarkets και των αναγκών για επιπλέον υγειονομικό προσωπικό στα νοσοκομεία (κυρίως ιατροί και νοσηλεύτες), που επήλθαν κατόπιν της πανδημίας. Αξιοσημείωτη ήταν η άνοδος της απασχόλησης στις Επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές δραστηριότητες, κατά 11,3 χιλ. ή 5,2%, στα 229,5 χιλ. άτομα, ενώ στους κλάδους Δημόσιας διοίκησης και Εκπαίδευσης η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 9,0 χιλ. ή 2,7% (350,5 χιλ. άτομα) και κατά 3,0 χιλ. άτομα ή 0,9% (323,9 χιλ. άτομα), αντίστοιχα.

Συμπερασματικά, από τα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο, προκύπτει ότι η μείωσή της το 2020 συγκριτικά με το 2019 προήλθε κυρίως από την υποχώρηση της σε:

- Πρωτογενή τομέα (-41,6 χιλ. απασχολούμενοι) και
- Τουριστικό κλάδο (-38,2 χιλ. απασχολούμενοι), σε συνάφεια με τη μείωση των τουριστικών εισπράξεων κατά 76,2% (από τα €18,2 δισεκ. το 2019 στα €4,3 δισεκ. το 2020)

και των διεθνών αφίξεων στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας κατά 72,5% ή κατά 15,6 εκατ. άτομα (από τα 21,5 εκατ. στα 5,9 εκατ.)

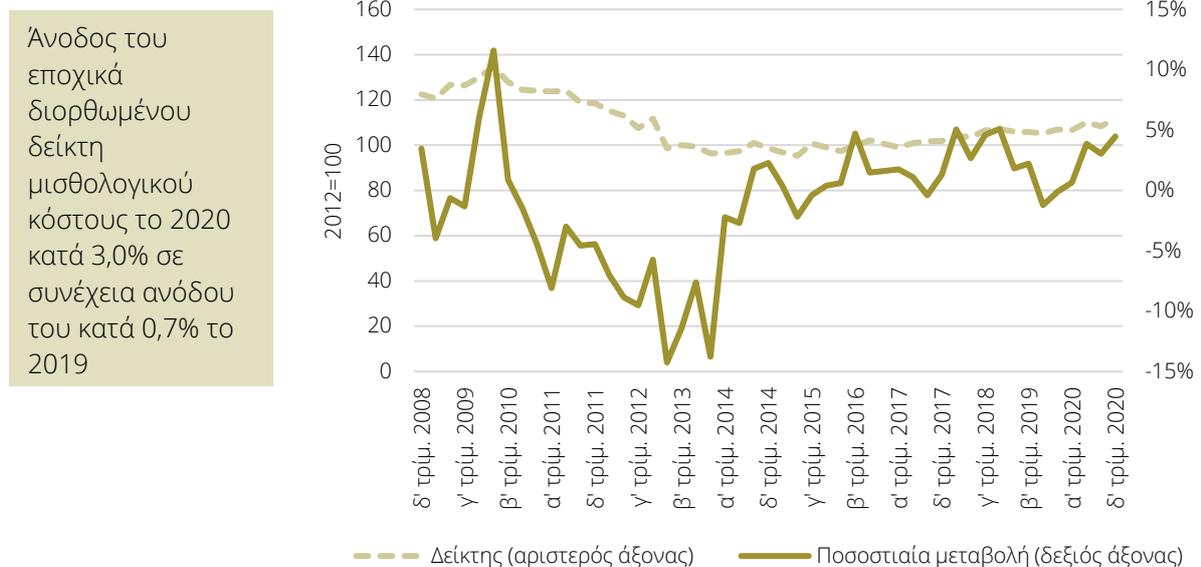
Παρά την άνοδο της σε:

- Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (+21,8 χιλ. απασχολούμενοι), παρά τη μείωση του εποχικά διορθωμένου δείκτη κύκλου εργασιών στο Χονδρικό εμπόριο (-10,5%) και του κύκλου εργασιών στο Λιανικό εμπόριο (-3,7%),
- Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+20,6 χιλ. απασχολούμενοι) και
- Επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές δραστηριότητες (+11,3 χιλ. άτομα).

Ως προς την τάση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας, παρουσίασε άνοδο για πέμπτο συνεχόμενο έτος. Αυξήθηκε κατά 3,0% το 2020, στις 109,2 μονάδες, σε συνέχεια ανόδου κατά 0,7% το 2019.

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους και ποσοστιαίας μεταβολή αυτού

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
2009	9.431,1	53,4	4.556,0	90,4	484,7	9,6
2010	9.399,4	53,5	4.389,8	87,3	639,4	12,7
2011	9.372,9	52,7	4.054,4	82,2	881,8	17,9
2012	9.344,8	52,3	3.695,0	75,6	1.195,1	24,4
2013	9.309,5	52,1	3.513,2	72,5	1.330,4	27,5
2014	9.282,1	51,8	3.536,3	73,5	1.274,4	26,5
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
2016	9.212,8	52,1	3.673,6	76,5	1.130,9	23,5
α' τρίμ. 2017	9.190,7	51,9	3.659,3	76,7	1.114,7	23,3
β' τρίμ. 2017	9.181,4	52,4	3.791,4	78,9	1.016,6	21,1
γ' τρίμ. 2017	9.172,3	52,3	3.823,7	79,8	970,1	20,2
δ' τρίμ. 2017	9.163,3	51,8	3.736,3	78,8	1.006,8	21,2
2017	9.176,9	52,1	3.752,7	78,6	1.027,1	21,5
α' τρίμ. 2018	9.154,0	51,6	3.723,8	78,8	1.001,2	21,2
β' τρίμ. 2018	9.144,7	52,1	3.860,4	81,0	906,0	19,0
γ' τρίμ. 2018	9.135,5	52,2	3.894,2	81,7	871,8	18,3
δ' τρίμ. 2018	9.126,4	51,7	3.833,7	81,3	881,1	18,7
2018	9.140,2	51,9	3.828,0	80,7	915,0	19,3
α' τρίμ. 2019	9.117,3	51,8	3.814,0	80,8	907,1	19,2
β' τρίμ. 2019	9.108,0	52,3	3.956,4	83,1	805,0	16,9
γ' τρίμ. 2019	9.089,9	52,2	3.971,9	83,6	777,0	16,4
δ' τρίμ. 2019	9.089,9	51,6	3.901,8	83,2	786,4	16,8
2019	9.103,5	52,0	3.911,0	82,7	818,9	17,3
α' τρίμ. 2020	9.083,8	50,6	3.852,6	83,8	745,1	16,2
β' τρίμ. 2020	9.080,5	50,8	3.844,0	83,3	768,3	16,7
γ' τρίμ. 2020	9.077,3	51,6	3.926,8	83,8	756,4	16,2
δ' τρίμ. 2020	9.074,2	51,0	3.878,5	83,8	750,1	16,2
2020	9.079,0	51,0	3.878,5	83,7	755,0	16,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Λόγω της εμφάνισης του τρίτου κύματος της πανδημίας του COVID-19 στην Ελλάδα, επιβλήθηκε εγχωρίως για τρίτη φορά, από τις αρχές του περασμένου Φεβρουαρίου, αναστολή λειτουργίας δραστηριοτήτων και περιοριστικά μέτρα στις μετακινήσεις των πολιτών. Παρά τη σταδιακή άρση των περιορισμών στις μετακινήσεις και στη λειτουργία των καταστημάτων λιανικού εμπορίου από τις αρχές Απριλίου, το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους συνεχίστηκαν οι έντονα αρνητικές επιδράσεις σε κλάδους με σημαντικό μερίδιο στην εγχώρια απασχόληση, όπως ο Τουρισμός, η Εστίαση, οι Τέχνες-Ψυχαγωγία και το Λιανικό Εμπόριο. Οι αρνητικές συνέπειες στους συγκεκριμένους κλάδους μετριάστηκαν, όπως στις προηγούμενες φάσεις έξαρσης της πανδημίας, από τα μέτρα για την υποστήριξη της υφιστάμενης απασχόλησης (αποζημίωση ειδικού σκοπού για εργαζόμενους σε αναστολή εργασίας, κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών) και γενικότερα στήριξης των επιχειρήσεων (π.χ. προγράμματα επιστρεπτέας προκαταβολής, αναστολή καταβολής ενοικίου επιχειρήσεων).

Συνολικά το 2021, η τάση στην ανεργία θα εξαρτηθεί, όπως και το προηγούμενο έτος, πρωτίστως από την εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης εγχωρίως και διεθνώς. Φέτος, η δυναμική της πανδημίας θα συσχετιστεί κυρίως με την πορεία του εμβολιασμών, την αξιοποίηση των περισσότερων μέσων ανίχνευσης του ιού (self tests) και τις εξελίξεις σχετικά με τις μεταλλάξεις του. Άλλοι παράγοντες οι οποίοι θα επηρεάσουν το ποσοστό ανεργίας θα είναι ο ρυθμός ανάκαμψης στην Ευρωζώνη, μέσω των εξαγωγών, και η αξιοποίηση της μεγαλύτερης διαθέσιμης ρευστότητας στην οικονομία, από το τραπεζικό σύστημα, λόγω των έκτακτων, «μη συμβατικών» μηχανισμών της ΕΚΤ και της διεύρυνσης των αποταμιεύσεων, αλλά και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τις επιδράσεις της πανδημίας, στην πράξη θα εξαρτηθούν από το ρυθμό άρσης των υφιστάμενων περιοριστικών μέτρων και το εάν αυτά θα επανέλθουν. Εφόσον η άρση τους σε μεγάλο βαθμό συμβεί έως τα μέσα Μάϊου και δεν επιβληθούν εκ νέου το φθινόπωρο, π.χ. χάρη στον εμβολιασμό και τα self tests, όπως υποτίθεται στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, πολλές από τις επιχειρήσεις στους προαναφερθέντες και άλλους κλάδους θα λειτουργήσουν, υπό υγειονομικούς κανόνες, στο μεγαλύτερο μέρος του 2021. Όμως, εάν τα μέτρα προστασίας συνεχιστούν στη μεγαλύτερη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου ή/και επανέλθουν το φθινόπωρο, έστω ηπιότερα από ότι στην αρχή του τρέχοντος έτους, π.χ. λόγω self tests (δυσμενές σενάριο εξελίξεων), η ώθηση στην απασχόληση θα είναι μικρότερη.

Επισημαίνεται ότι, για όσες επιχειρήσεις εντάσσονται σε δράση επιστρεπτέας προκαταβολής υφίσταται προστασία των θέσεων εργασίας για ορισμένους μήνες. Π.χ. στην επιστρεπτέα προκαταβολή 5, οι αιτήσεις για την οποία υποβάλλονταν έως τις αρχές του περασμένου Φεβρουαρίου, οι θέσεις εργασίας των δικαιούχων επιχειρήσεων πρέπει να διατηρηθούν έως τις 30 Ιουνίου. Παρομοίως, στη επιστρεπτέα προκαταβολή 6, οι αιτήσεις για την οποία υποβάλλονταν έως τα τέλη Φεβρουαρίου, οι θέσεις εργασίας πρέπει να διατηρηθούν έως τις 31 Ιουλίου. Συνεπώς, ακόμα και αν ολοκληρωθούν οι αναστολές λειτουργίας δραστηριοτήτων και οι αναστολές συμβάσεων εργασίας εντός του δεύτερου τριμήνου, ένα σημαντικό μέρος των θέσεων εργασίας θα τελεί για μερικούς μήνες ακόμα σε καθεστώς προστασίας, γεγονός που αποτρέπει πιθανή άμεση ενίσχυση της ανεργίας.

Τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση φέτος θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας, τόσο άμεσα, όσο και έμμεσα. Στην πρώτη περίπτωση, αυτό θα επιτευχθεί με το συνεχιζόμενο πρόγραμμα υποστήριξης δημιουργίας 100 χιλ. θέσεων εργασίας, τις προσλήψεις στο σύστημα υγείας και τα προγράμματα απασχόλησης του ΟΑΕΔ. Ειδικά για τα προγράμματα του ΟΑΕΔ, στις αρχές Απριλίου ανακοινώθηκε η δέμηνη παράταση του προγράμματος κοινωφελούς εργασίας στους δήμους, το οποίο αφορά 36.500 ωφελούμενους. Ετοιμάζεται νέο πρόγραμμα κοινωφελούς εργασίας, οκτάμηνης διάρκειας σε δήμους, περιφέρειες, κέντρα κοινωνικής πρόνοιας περιφερειών, υπηρεσίες υπουργείων και άλλων φορέων, που θα αφορά 25.000 ανέργους. Στη δεύτερη περίπτωση, θετικές επιδράσεις στην απασχόληση θα προέλθουν από τη συμβολή του δημόσιου τομέα στην κλιμάκωση της επενδυτικής δραστηριότητας, μέσω της αύξησης των ενισχύσεων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και την αξιοποίηση των πόρων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU). Οι θετικές επιδράσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης θα εξαρτηθούν από την έναρξη της ροής των πόρων του στην ελληνική οικονομία καθώς και το ρυθμό απορρόφησής τους. Στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων προβλέπεται ότι η εισροή πόρων θα ξεκινήσει το β' εξάμηνο φέτος και θα επιτευχθεί ή θα προσεγγιστεί ο στόχος του Προϋπολογισμού του 2021 για εισροές ύψους €5,5 δισεκ. εντός του έτους. Όμως, είναι πιθανό να σημειωθούν καθυστερήσεις στην έναρξη των ροών ή/και χαμηλός ρυθμός απορρόφησής τους

φέτος, με αποτέλεσμα τα κεφάλαια που θα εισρεύσουν στην οικονομία να διαμορφωθούν υπό το στόχο του προϋπολογισμού (δυσμενές σενάριο εξελίξεων).

Οι επενδύσεις, που θα δημιουργήσουν θέσεις εργασίας, θα ευνοηθούν κυρίως από τη συνέχιση της ταχύρρυθμης πιστωτικής επέκτασης από τις τράπεζες προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Αυτή αναμένεται να αξιοποιηθεί κυρίως από μεταποιητικούς κλάδους, με σημαντική ενίσχυση των εξαγωγών τους πέρυσι και κατά το τρέχον έτος, που έχουν ανάγκη ενίσχυσης του εργοστασιακού δυναμικού τους. Νέες θέσεις εργασίας θα προκύψουν και άμεσα σε αυτούς τους κλάδους, για την κάλυψη της υψηλότερης ζήτησης με το υφιστάμενο παραγωγικό δυναμικό.

Σε αντίθεση με αυτές τις θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας, η τάση σημαντικής υποχώρησης του εργατικού δυναμικού πέρυσι που αναδείχθηκε στην προηγούμενη υποενοότητα, από εργαζόμενους οι οποίοι απώλεσαν την εργασία τους και αποθαρρύνονταν από τις συνθήκες για αναζήτηση νέας, εκτιμάται πως θα αντιστραφεί φέτος, επενεργώντας αυξητικά στον αριθμό των ανέργων.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, εκτιμάται ότι το ποσοστό της ανεργίας βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2021 θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 15,5%-16,0%, ενώ στο δυσμενές σενάριο θα ενισχυθεί (17,0-17,3%).

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, κατά το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου του 2021 σε σχέση με το δ' τρίμηνο του περασμένου έτους, καταγράφεται βελτίωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους τομείς πλην του Λιανικού εμπορίου και της Βιομηχανίας. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2020, σημειώθηκε μικρή υποχώρηση στη Βιομηχανία και στις Υπηρεσίες, ενώ στις Κατασκευές παρατηρήθηκε σημαντική βελτίωση, με το Λιανικό εμπόριο να παραμένει αμετάβλητο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το μέσο ισοζύγιο του προηγούμενου τριμήνου από κανονικό για την εποχή περιορίστηκε κατά 3 μονάδες κατά το α' τρίμηνο του 2021 και διαμορφώθηκε στις -3 μονάδες. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι χαμηλότερος κατά 5 μονάδες περίπου. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει πτώση της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα βρίσκεται στο 13% (από 12%), ενώ περιορίζεται στο 10% (από 12%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν αύξηση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Ωστόσο, η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (77%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις υποδηλώνουν έντονη βελτίωση στο ισοζύγιο της απασχόλησης του τομέα, το οποίο ενισχύθηκε σημαντικά και ισοσκελίστηκε (από -13 μονάδες), σε πολύ υψηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2020 (-22 μονάδες). Στο εξεταζόμενο τρίμηνο, το 10% (από 29%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ διαμορφώνεται στο 11% (από 16%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, η αισθητή βελτίωση του σχετικού δείκτη στα Δημόσια έργα (-1 από -18 μον.) συνοδεύεται από αντίστοιχη ενίσχυση του δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (+2 από -11 μον.).

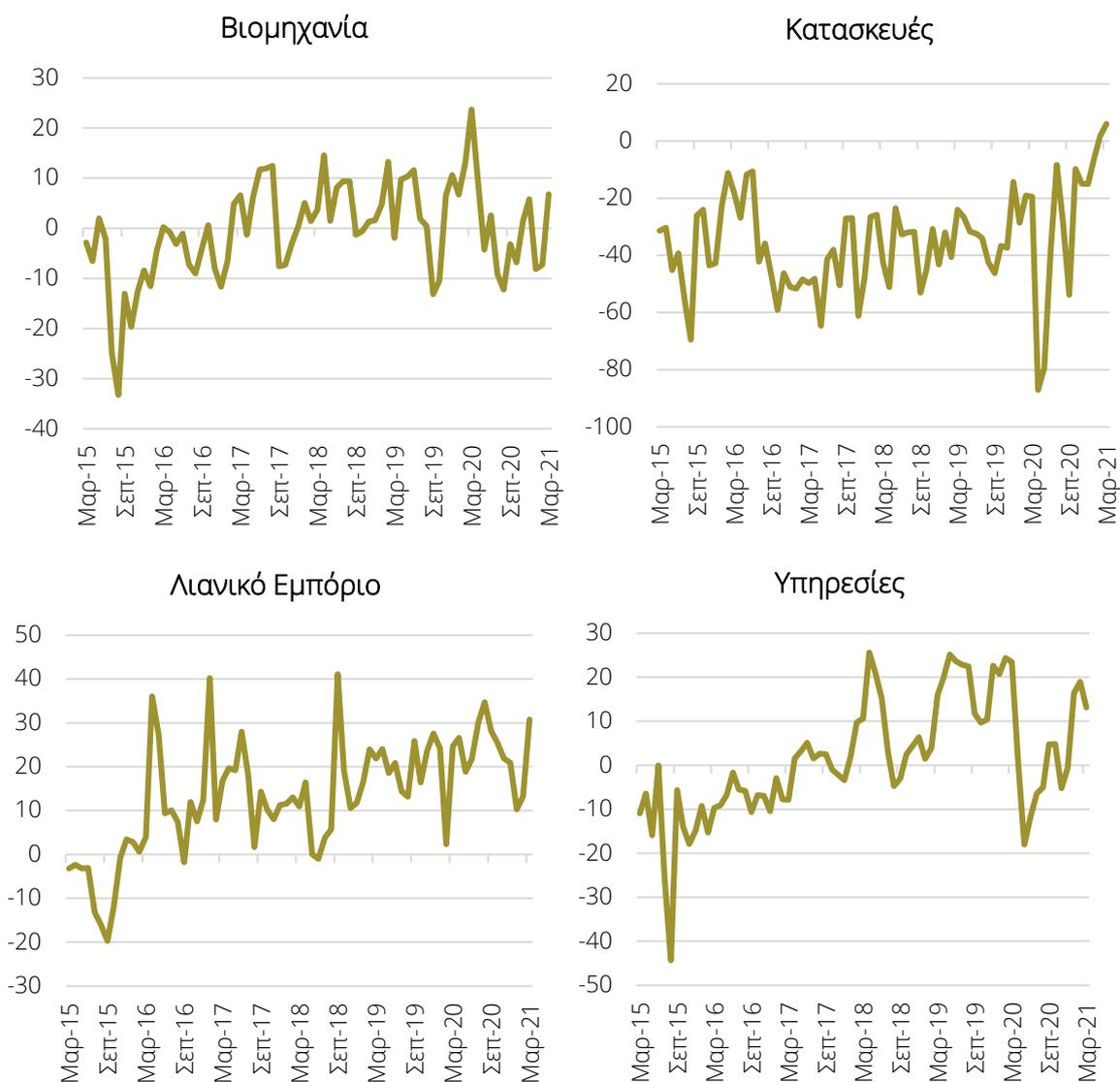
Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο υποχώρησε ήπια κατά το τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, στις +18 μονάδες (από +23), επίδοση στα ίδια επίπεδα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή (+17 μονάδες). Μόλις το 9% των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ το 27% (από 26%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να κινούνται στο 64% (από 70%) του συνόλου. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους σημειώνεται σημαντική μείωση του σχετικού ισοζυγίου στον κλάδο των Πολυκαταστημάτων, ηπιότερη στον κλάδο Αυτοκινήτου και Είδη οικιακού εξοπλισμού, ενώ αντίθετα παρατηρείται ήπια αύξηση στους λοιπούς εξεταζόμενους κλάδους.

Στις Υπηρεσίες οι σχετικές προβλέψεις το εξεταζόμενο τρίμηνο υποδηλώνουν σημαντική βελτίωση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, σε αντίθεση με το αντίστοιχο περυσινό χρονικό διάστημα. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο του δ' τριμήνου 2020, από κανονικό για την εποχή ενισχύθηκε κατά 16 μονάδες το εξεταζόμενο τρίμηνο, ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020 μειώθηκε κατά 7 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 7% (από 15% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει μείωση της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να διαμορφώνεται στο 23% (από 15% στο προηγούμενο τρίμηνο). Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι έντονα ανοδική στον κλάδο Ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια και στις Χερσαίες μεταφορές, αμετάβλητη στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες, ενώ ήπια πτωτική είναι στην Πληροφορική.

Διάγραμμα 3.17

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Κατά το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2021, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, καταγράφηκε βελτίωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης στις Κατασκευές και τις Υπηρεσίες και επιδείνωση στο Λιανικό εμπόριο και τη Βιομηχανία

3.5 Τιμές Καταναλωτή και Παραγωγού

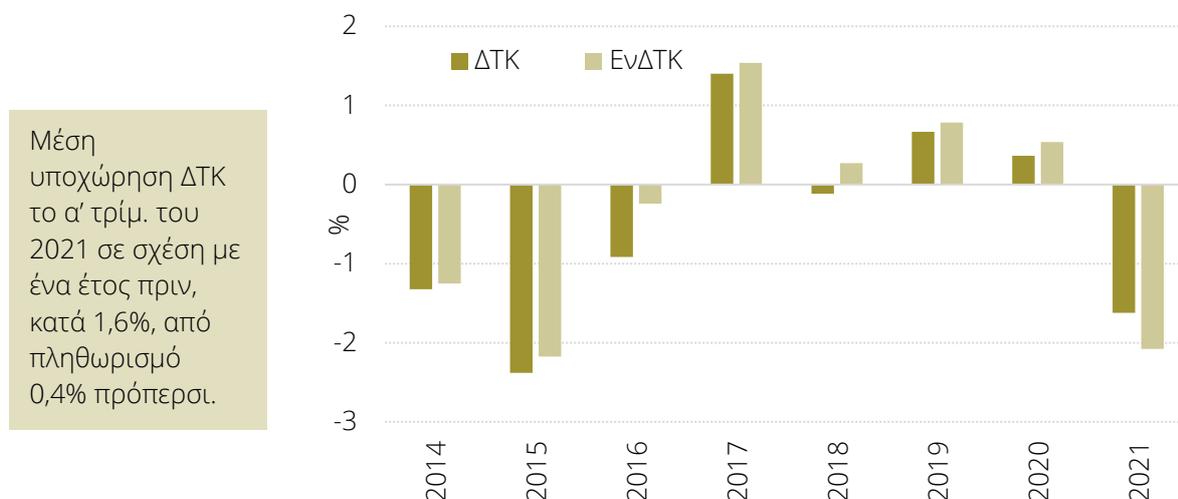
- Αντιπληθωρισμός 1,6% το α' τρίμηνο του 2021, από πληθωρισμό 0,4% ένα χρόνο πριν
- Αρνητική επίδραση στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2021 στις τιμές από έμμεσους φόρους και από ενεργειακά αγαθά
- Ρυθμός μεταβολής ΔTK με σταθερούς φόρους και χωρίς την ενέργεια -0,7% στο αρχικό δίμηνο του 2021, από 1,8% ένα χρόνο πριν.
- Το 2021 αναμένεται ο ΓΔTK να ενισχυθεί κατά 0,1-0,3%, σε περίπτωση σημαντικής αποκλιμάκωσης της πανδημικής κρίσης στα μέσα του δεύτερου τριμήνου, χωρίς νέα έξαρσή της. Εφόσον η ύφεση της πανδημίας είναι βραδύτερη και αυτή επανακάμψει το φθινόπωρο, ο ΓΔTK θα υποχωρήσει με ρυθμό 0,3-0,5%.

Πρόσφατες εξελίξεις

Στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου του τρέχοντος έτους, σημειώθηκε αντιστροφή της τάσης των τιμών σε σχέση με ένα έτος πριν, με το μέσο ρυθμό μεταβολής του εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔTK) να διαμορφώνεται σε αρνητικό πεδίο τιμών, για πρώτη φορά μετά από δύο συνεχή έτη ανόδου στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Συγκεκριμένα, ο εθνικός ΔTK κατέγραψε υποχώρηση το α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020 κατά 1,6%, από άνοδο 0,4% ένα χρόνο πριν. Υποχώρηση, μετά από τέσσερα έτη ανόδου, παρουσίασε και ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔTK) το α' τρίμηνο του 2021, κατά 2,1%, από άνοδο 0,5% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι. Τον Μάρτιο του 2021 ο εγχώριος ΔTK εξασθένησε κατά 1,6% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2020, όταν ήταν αμετάβλητος από πρόπερσι.

Διάγραμμα 3.18

Ετήσια μεταβολή εγχώριου ΔTK και Εναρμονισμένου ΔTK στην Ελλάδα (περίοδος Ιανουαρίου - Μαρτίου)

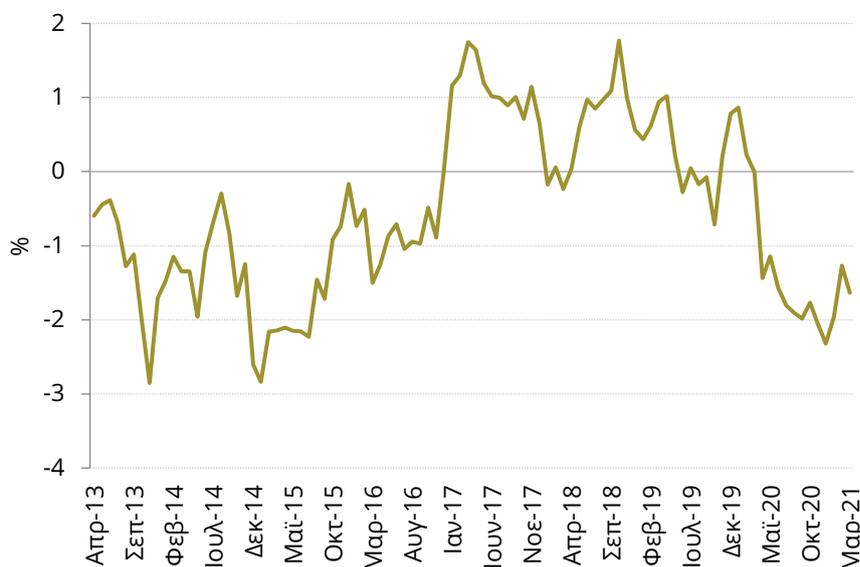

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Διάγραμμα 3.19

Μηνιαία εξέλιξη ΔTK στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Υποχωρεί έντονα ο εγχώριος ΔTK τον Μάρτιο του 2021 (-1,6%), έναντι σταθερότητας τον αντίστοιχο μήνα του 2020

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

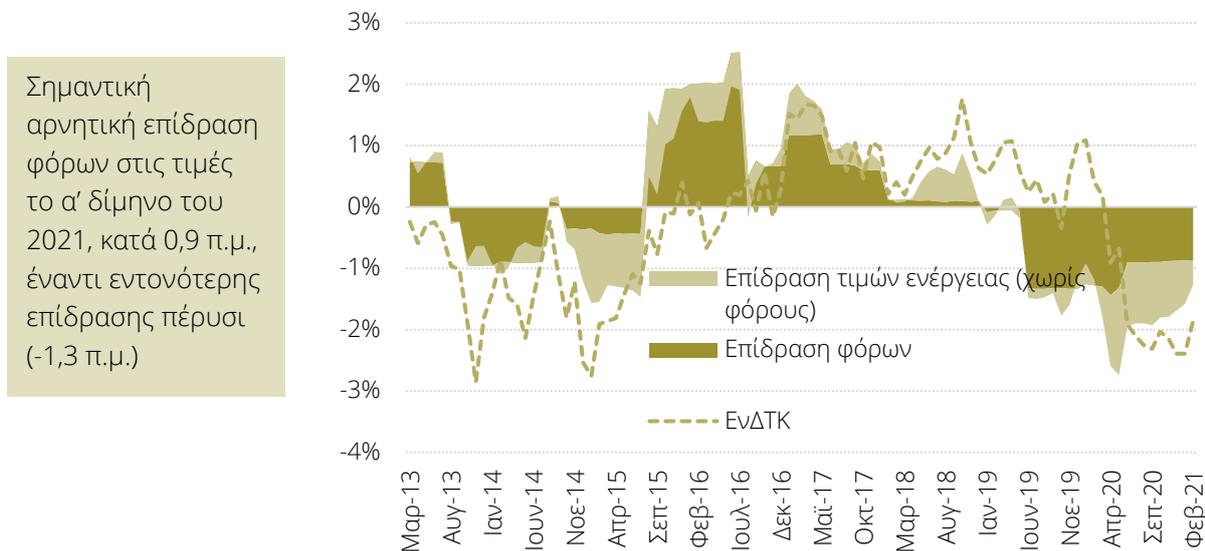
Ως προς τις επιδράσεις των συνιστωσών του ΕνΔTK στην τάση του κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, η μεταβολή του εναρμονισμένου δείκτη (-2,1% από +0,7% στην αντίστοιχη περίοδο του 2020), οφείλεται τόσο στα ενεργειακά αγαθά και τους έμμεσους φόρους όσο και στην εγχώρια ζήτηση, καθώς η μεταβολή του δείκτη με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ήταν αρνητική, κατά 0,7%. Αρνητική και ισχυρότερη της ζήτησης, ήταν η αρνητική επίδραση της φορολογίας στις τιμές στο πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους, κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες, από 1,3 ποσοστιαίες μονάδες το αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι.

Σχετικά με τις εξελίξεις στις τιμές των ενεργειακών αγαθών και την επίδρασή τους στον ΕνΔTK, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους κατέγραψε ήπια υποχώρηση έναντι του αντίστοιχου χρονικού διαστήματος το 2020. Συγκεκριμένα, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε σε αυτή την περίοδο στα \$58,5/βαρέλι, από \$59,6/βαρέλι ένα έτος πριν, σημειώνοντας εξασθένηση της τάξης του 2,2%¹⁰. Η ταυτόχρονη σημαντική ενίσχυση της μέσης ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του περασμένου έτους, κατά 10,2%, στο 1,21 έναντι 1,10, επέφερε σημαντική υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου σε ευρώ, με τη μέση τιμή του να διαμορφώνεται στα €48,3/βαρέλι, 11,3% χαμηλότερα από ότι πέρυσι. Αυτή η εξασθένηση της τιμής του πετρελαίου, που αποτελεί βασική συνιστώσα του ενεργειακού κόστους, ερμηνεύει την αρνητική μέση επίδραση των τιμών των ενεργειακών αγαθών στο ρυθμό μεταβολής των τιμών εγχωρίως στο δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους, κατά 0,5, έναντι θετικής επίδρασης 0,2% στο α' δίμηνο του 2020.

¹⁰ Μέσες τιμές περιόδου με βάση τη Europe Brent Spot Price. Πηγή: EIA, US Energy Information Administration https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_pri_spt_s1_d.htm

Διάγραμμα 3.20

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και επίδραση τιμών ενεργειακών προϊόντων και αλλαγών στη φορολογία

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Η υποχώρηση του επιπέδου τιμών στην Ελλάδα με βάση τον ΕνΔΤΚ στο α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους, σε αντίθεση με το μέσο όρο του στην Ευρωζώνη, κατατάσσει τη χώρα στην τελευταία θέση μεταξύ των χωρών αυτής της περιφέρειας, για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ως προς το ρυθμό μεταβολής του ΕνΔΤΚ. Ο μέσος όρος μεταβολής του ΕνΔΤΚ στην Ευρωζώνη στο πρώτο τρίμηνο ήταν θετικός (+1,3%). Σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα από την Ελλάδα κινήθηκε ο αντιπληθωρισμός στην Σλοβενία (-0,6%), και την Κύπρο (-0,5%). Εστιάζοντας στους προσδιοριστικούς παράγοντες αυτής της μεταβολής στην Ευρωζώνη, για τους οποίους υπάρχουν στοιχεία για το α' δίμηνο του 2021, όταν ο μέσος ρυθμός του ΕνΔΤΚ στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε σε +0,9%, η εγχώρια ζήτηση φαίνεται ότι αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα ανόδου των τιμών: ο δείκτης τιμών με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά σημείωσε άνοδο 1,4% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2020, όταν αυξανόταν κατά 1,3%.

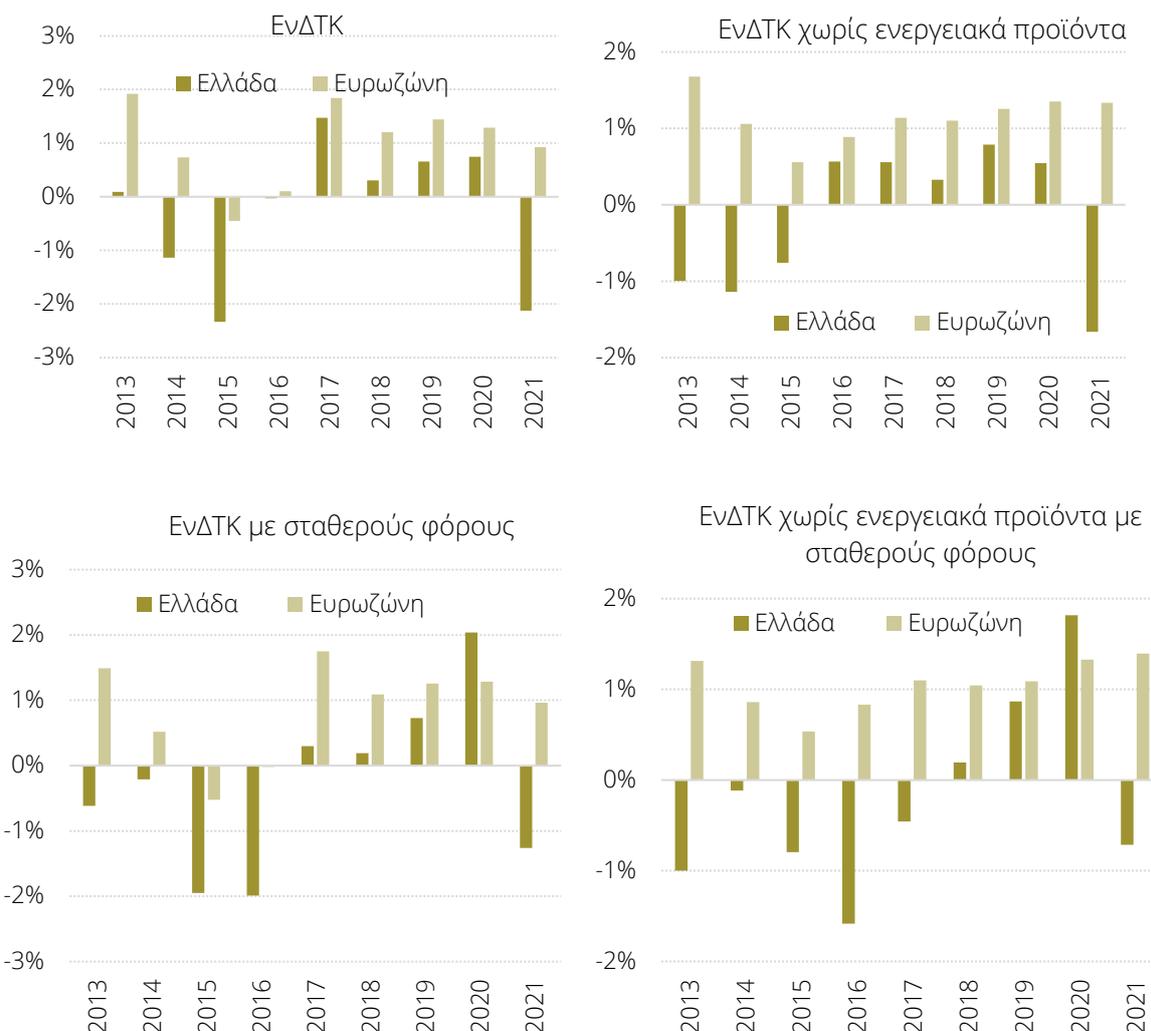
Ως προς τις τάσεις στις κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται στον εθνικό Γενικό Δείκτη Τιμών, καμία από αυτές δεν παρουσίασε άνοδο στο πρώτο τρίμηνο του 2021. Η υψηλότερη μείωση τιμών σημειώθηκε στην κατηγορία Ένδυση-υπόδηση κατά 6,8%, η οποία επηρεάζεται από την επιβολή περιορισμών λειτουργίας στο λιανικό εμπόριο, κατόπιν ενίσχυσης 3,6% ένα χρόνο πριν, καθώς και στις Μεταφορές, κατά 3,6% υπό την επίδραση της μείωσης της τιμής του πετρελαίου και των περιορισμών στις επιβατικές μεταφορές, αντί ανόδου τιμών κατά 2,3% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Στον αντίποδα, σχεδόν αμετάβλητες ήταν οι τιμές στην Εκπαίδευση, από ήπια άνοδο, 0,5% πριν ένα χρόνο, ενώ τη χαμηλότερη μείωση σημείωσαν τα Αλκοολούχα ποτά - Καπνός, κατά 0,2%, μετά από οριακή άνοδο 0,1% το αντίστοιχο διάστημα του 2020. Ήπιες αρνητικές μεταβολές παρουσίασαν οι κατηγορίες Διατροφής και Αναψυχής, κατά 0,4% αμφότερες, από εξασθένιση 0,1% και 1,2%, αντίστοιχα πέρυσι. Υψηλότερη ήταν η υποχώρηση τιμών στην Υγεία και τη Στέγαση, κατά 1,1% και 1,7% αντίστοιχα, έναντι ανόδου 1,5%

και μείωσης 1,3% το α΄ τρίμηνο του 2020. Οι τιμές στα Άλλα αγαθά και στις Επικοινωνίες υποχώρησαν κατά 1,8% σε αμφότερες τις κατηγορίες, σε συνέχεια εξασθένησης κατά 0,8% και 0,5%, αντίστοιχα ένα χρόνο πριν. Τάση εξασθένησης των τιμών επικράτησε και στα Διαρκή αγαθά, κατά 2,0% από οριακή υποχώρηση 0,8% το α΄ τρίμηνο του περασμένου έτους.

Διάγραμμα 3.21

Ετήσια μεταβολή ΕνΔΤΚ σε Ελλάδα και Ευρωζώνη (περίοδος Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Πτώση τιμών εγχωρίως το α΄ δίμηνο του 2021, κυρίως λόγω της αρνητικής επίδρασης των ενεργειακών αγαθών, αλλά και παρόμοιων τάσεων στους έμμεσους φόρους και τη ζήτησης

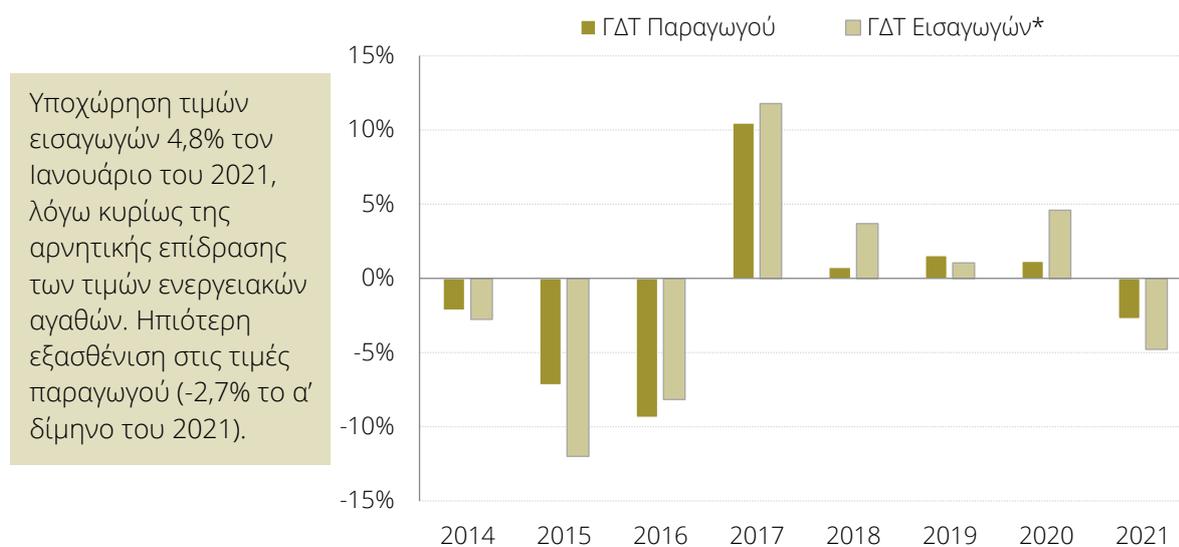
Ως τις τάσεις των τιμών στην πλευρά της παραγωγής, το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2021 για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, παρουσίασε υποχώρηση 2,7% σε σύγκριση με το επίπεδο του στην ίδια περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα. Αναλυτικά, ο ΓΔΤΠ χωρίς την ενέργεια κινήθηκε ανοδικά στο δίμηνο του 2021 κατά 0,9%, έναντι σταθερότητας στην αντίστοιχη περίοδο του 2020. Αναφορικά με τις τάσεις στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, τη μεγαλύτερη άνοδο κατέγραψαν ο Άνθρακας και λιγνίτης, με 40,6%, κατόπιν μείωσης κατά 4,7%

πέρυσι, ενώ με αρκετά χαμηλότερη θετική μεταβολή ακολούθησε ο Ηλεκτρικός εξοπλισμός(+5,9%), έναντι οριακής ανόδου 0,8% ένα χρόνο πριν. Τάση ανόδου των τιμών παραγωγού παρουσιάστηκε και στα Βασικά μέταλλα, κατά 3,5%, έναντι υποχώρησης 1,0% στο α' δίμηνο του 2020. Στον αντίποδα, η τάση στις τιμές παραγωγού στα Προϊόντα οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου ήταν έντονα πτωτική, υπό την επίδραση της υποχώρησης της τιμής του πετρελαίου, έναντι ήπιας ανόδου το 2020 (-15,8% από +1,6%). Ηπιότερη αλλά σημαντική ήταν η εξασθένιση στα Προϊόντα καπνού (-4,3%), σε συνέχεια ανόδου ένα έτος νωρίτερα (+1,0%). Υποχώρηση στις τιμές παραγωγού καταγράφηκε στους Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές (-1,4%), κατόπιν εντονότερης εξασθένισης κατά 3,0% στην περίοδο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου του 2020. Μείωση τιμών παραγωγού σημειώθηκε στα Φαρμακευτικά προϊόντα, κατόπιν πτώσης κατά 1,1% ένα χρόνο πριν.

Σχετικά με την εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Εισαγωγών (ΓΔΤΕ) τον Ιανουάριο του 2021, περίοδος για την οποία υπάρχουν στοιχεία, παρουσίασε σημαντική εξασθένιση 4,8%, έναντι ενίσχυσης κατά 5,6% ένα χρόνο πριν. Ηπιότερη της εγχώριας, ήταν η υποχώρηση του ίδιου δείκτη σε επίπεδο Ευρωζώνης (-2,8%), έναντι εξασθένισης 0,4% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Η ισχυρή υποχώρηση των τιμών εισαγωγών κατατάσσει την Ελλάδα στη δεύτερη θέση ως προς τη μείωσή τους μεταξύ δέκα χωρών της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τη συγκεκριμένη περίοδο, με την Ισπανία να προηγείται σε πτώση (-5,8%). Επισημαίνεται ότι σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία καταγράφεται πτώση τιμών εισαγωγών στο εξεταζόμενο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, τάση η οποία σε μεγάλο βαθμό αποτυπώνει την ανασχετική επίδραση της υγειονομικής κρίσης στη ζήτηση για πετρελαιοειδή και ευρύτερα, στο διεθνές εμπόριο. Εξαιρεση αποτελεί η Λιθουανία, όπου καταγράφεται άνοδος τιμών εισαγωγών 7,9%, έναντι μικρής μείωσης 0,5% τον Ιανουάριο του 2020.

Διάγραμμα 3.22

Ετήσια μεταβολή ΓΔΤΠ και ΓΔΤΕ στην Ελλάδα (Ιανουάριος - Φεβρουάριος)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE,

Σημ: Δεν υπάρχουν διαθέσιμες τιμές για τον Φεβρουάριο

Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών εισαγόμενων προϊόντων, η μεγαλύτερη μείωση τον Ιανουάριο του 2021 σημειώθηκε στις τιμές Προϊόντων διύλισης πετρελαίου, κατά 26%, έναντι ενίσχυσης 22,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2020. Σαφώς χαμηλότερη, ωστόσο ισχυρή, ήταν η μείωση στα Φαρμακευτικά προϊόντα, -9,0%, από οριακή υποχώρηση 1,1% την ίδια περίοδο του 2020. Ηπιότερη ήταν η εξασθένηση των τιμών στα Προϊόντα καπνού, κατά 4,7%, και στα Τρόφιμα, κατά 2,8%, από εξασθένηση 2,4% και άνοδο 1,5%, αντίστοιχα τον πρώτο μήνα του προηγούμενου έτους. Αντιθέτως, ενίσχυση τιμών καταγράφηκε τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους στην Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, κατά 8,6%, και στα Βασικά μέταλλα, κατά 2,2%, σε συνέχεια υποχώρησης 1,5% και 3,6% αντίστοιχα πέρυσι.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Από την εξέταση των τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το α' δίμηνο του 2021, προέκυψε ότι η υποχώρησή του είναι αποτέλεσμα της αρνητικής επίδρασης των κυρίως των έμμεσων φόρων, όπως πέρυσι, αλλά και της εγχώριας ζήτησης και των ενεργειακών αγαθών. Οι παρατεταμένες δυσμενείς υγειονομικές εξελίξεις από τον περασμένο Νοέμβριο, επέφεραν έντονη αβεβαιότητα στα νοικοκυριά, αντιστρέφοντας προοδευτικά τη θετική επίδραση της εγχώριας ζήτησης στις τιμές, που ήταν ο μοναδικός παράγοντας συγκράτησης της πτώσης των τιμών πέρυσι. Από την άλλη πλευρά, η περυσινή ισχυρή εξασθένηση των τιμών των ενεργειακών αγαθών ήδη έχει υποχωρήσει σημαντικά. Η εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης στο τρέχον έτος θα αποτελέσει το σημαντικότερο προσδιοριστικό παράγοντα των τιμών, μέσω των επιδράσεών της στην εγχώρια ζήτηση και στα ενεργειακά αγαθά.

Αναλυτικά, σχετικά με την αναμενόμενη επίδραση των έμμεσων φόρων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ το 2021, η παράταση της μείωσης αυτών για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες έως την 30^η Απριλίου του 2021 (ΦΠΑ σε μη αλκοολούχα ποτά, εισιτήρια θεαμάτων, καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος κ.α.) θα διατηρήσει την αντιπληθωριστική επίδρασή τους στις τιμές την ίδια περίοδο. Κατόπιν, εάν η μείωση διατηρηθεί, θα συνεχίσει να ασκεί αρνητικές πιέσεις στις τιμές, μέχρι και τον Μάιο, καθώς επιβλήθηκε από τον περυσινό Ιούνιο. Όμως στο υπόλοιπο του 2021 δεν θα ασκηθεί κάποια επίδραση. Σε περίπτωση άρσης του μέτρου από τον Μάιο, η τάση των τιμών στις κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών που αφορούν θα αντιστραφεί από τον Ιούνιο, οπότε αναμένεται έστω ήπια θετική επίδραση των έμμεσων φόρων στη μεταβολή ΓΔΤΚ για το υπόλοιπο του 2021. Ωστόσο, επικρατέστερο σενάριο φαίνεται να είναι η παράταση της μείωσης των έμμεσων φόρων για τα συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες καθ' όλο το 2021. Θετική επίδραση στις τιμές αναμένεται να έχει η μείωση της άμεσης φορολογίας, μέσω της αναστολής της εισφοράς αλληλεγγύης και της μείωσης των ασφαλιστικών εισφορών, καθώς θα ενισχύσει το διαθέσιμο εισόδημα και ακολούθως της καταναλωτικής ζήτησης.

Αναφορικά με τις αναμενόμενες εξελίξεις στο κόστος ενέργειας, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την τάση στην τιμή του πετρελαίου, στο σκέλος της προσφοράς του, ο OPEC+ (συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας), στο πλαίσιο της συμφωνίας περιορισμού της παραγωγής πετρελαίου από τον Απρίλιο του περασμένου έτους, συνεχίζει τη μείωσή της κατά 7,7 εκατ. βαρέλια ημερησίως μέχρι τον Απρίλιο του 2021, επιδιώκοντας να αποτρέψει φαινόμενα υπερπροσφοράς και κατάρρευσης των τιμών¹¹. Η Σαουδική Αραβία ενίσχυσε εθελοντικά την περικοπή παραγωγής κατά 1 εκατ. βαρέλια την ημέρα, υπό το φόβο μιας ενδεχόμενης

¹¹ Πηγή: S&P Global Platts, <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/100920-opec-improves-compliance-in-sep-but-catch-up-cuts-remain-scant-platts-survey>

κατάρρευσης της ζήτησης, λόγω της εφαρμογής lockdown το χειμώνα σε χώρες με μεγαλύτερη κατανάλωση. Αντιθέτως, Ρωσία και Καζακστάν προχώρησαν σε αύξηση της παραγωγής κατά 65.000 βαρέλια ημερησίως τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του τρέχοντος έτους.

Στις 8 Απριλίου ο OPEC+ αποφάσισε να μειώσει σταδιακά τις περικοπές παραγωγής από τον Μάιο του τρέχοντος έτους, συμπεριλαμβανομένης και της Σαουδικής Αραβίας η οποία συμφώνησε να περιορίσει και τις εθελοντικές περικοπές στην παραγωγή της. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της νέας συμφωνίας, προβλέπεται τον Μάιο να προστεθούν 350.000 βαρέλια ημερησίως στην παραγωγή, ενώ τον Ιούνιο η ημερήσια παραγωγή πετρελαίου θα ενισχυθεί με επιπλέον 350.000. Τον Ιούλιο του 2021, η παραγωγή πετρελαίου θα αυξηθεί κατά 450.000 βαρέλια την ημέρα. Η απόφαση για αύξηση της ημερήσιας παραγωγής οφείλεται στην εκτίμηση πως η ζήτηση θα ανακάμψει κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού τόσο στις ΗΠΑ, Κίνα αλλά και στην Ευρώπη. Ωστόσο, σημειώνεται πως, αν και ο OPEC+ αποφάσισε να προχωρήσει σε σταδιακές αυξήσεις της ημερήσιας παραγωγής για τους επόμενους μήνες, θα επανεξετάζει κάθε μήνα τις συνθήκες και ενδέχεται να ανακόψει αυτές τις αυξήσεις, εφόσον δεν συνάδουν με τη ζήτηση πετρελαίου και τις γενικότερες οικονομικές εξελίξεις.

Σε ότι αφορά τις τάσεις ζήτησης του πετρελαίου, η αβεβαιότητα ως προς τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19, που αποτέλεσε την κύρια αιτία της πτώσης της διεθνούς τιμής πετρελαίου στο προηγούμενο έτος, συνεχίζεται εξασθενημένη, τουλάχιστον στο πρώτο τρίμηνο του 2021. Ανασχετικά στην αβεβαιότητα επιδρά κυρίως η επιτάχυνση του εμβολιασμού του πληθυσμού, που ενισχύει τις προοπτικές εξόδου από την υγειονομική κρίση και σταδιακής άρσης των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας (αναστολή λειτουργίας κλάδων, περιορισμοί στις επιβατικές μετακινήσεις, στο εσωτερικό των χωρών και διασυνοριακά, στον τουρισμό κ.α.), αναθερμαίνοντας τη ζήτηση. Ωστόσο παραμένουν ισχυρές προκλήσεις σχετικά με την πανδημία, όπως η αντιμετώπιση των μεταλλάξεων του ιού. Σε κάθε περίπτωση, η κλιμακούμενη, η ισχυρή ανάκαμψη στην Κίνα τουλάχιστον κατά το β' εξάμηνο πέρυσι, χώρα που είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου παγκοσμίως, εκτιμάται πως αποτέλεσε σημαντικό ενισχυτικό παράγοντα της ζήτησης πετρελαίου. Υπό αυτές τις επιδράσεις, η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε τον Μάρτιο του 2021 στα \$61,0/βαρέλι από \$62,3/βαρέλι τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους. Σημειώνεται ότι, το α' τρίμηνο του 2021, η διεθνής τιμή του πετρελαίου διαμορφώθηκε στα \$61/βαρέλι από \$50,4/βαρέλι ένα χρόνο πριν, καταγράφοντας άνοδο της τάξης του 21,1%.

Προοπτικές ανάκαμψης της παγκόσμιας ζήτησης συνολικά το 2021 προκύπτουν και από τις πρόσφατες μακροοικονομικές προβλέψεις. Σύμφωνα με τις πρόσφατες μακροοικονομικές προβλέψεις του ΔΝΤ¹², για το 2021 αναμένεται άνοδος του παγκόσμιου ΑΕΠ στην περιοχή του 6%, η οποία θα υπεραντισταθμίσει την εκτιμώμενη υποχώρηση το 2020 (-3,3%). Αυτή η πρόβλεψη αποτελεί επί τα βελτίω αναθεώρηση της μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ¹³, αντικατοπτρίζοντας τις επιδράσεις των μέτρων δημοσιονομικής και νομισματικής στήριξης των οικονομιών, της άρσης περιοριστικών μέτρων λόγω της επιτάχυνσης της εμβολιαστικής διαδικασίας, κυρίως κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2021 και τέλος, της συνεχιζόμενης προσαρμογής της οικονομικής δραστηριότητας στην υποτονική κινητικότητα. Η περαιτέρω κλιμάκωση της ανάπτυξης της Κίνας, αλλά και οι προοπτικές ισχυρής ανάκαμψης της Ινδίας, καθώς και οι εξαγγελίες για ενίσχυση της αμερικάνικης οικονομίας με πακέτα στήριξης της οικονομίας, φαίνεται να διαμορφώνουν ένα

¹² ΔΝΤ, World Economic Outlook, Απρίλιος 2021

¹³ Τον Οκτώβριο του 2020 είχε εκτιμηθεί ότι ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ για το 2021 θα διαμορφωθεί στο 5,2%

θετικό κλίμα στην παγκόσμια οικονομία. Στις υπόλοιπες οικονομίες αναμένεται θετικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ, ωστόσο σε χαμηλότερα επίπεδα, καθώς υπάρχει έντονη διαφοροποίηση ως προς το εύρος και την ένταση των επιπτώσεων της πανδημίας, την εξέλιξη των εμβολιασμών, αλλά και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά και προβλήματα της εκάστοτε οικονομίας. Τούτων δεδομένων, η παγκόσμια κατανάλωση πετρελαίου αναμένεται να αυξηθεί κατά μέσο όρο κατά 5,5 εκατ. βαρέλια ημερησίως το 2021, αγγίζοντας τα 97,7 εκατ. βαρέλια¹⁴.

Υπό αυτές τις συνθήκες, λαμβάνοντας υπόψη τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις διεθνών οργανισμών, εκτιμάται ότι η μέση τιμή του πετρελαίου το 2021 θα διαμορφωθεί στα \$58/βαρέλι από \$42/βαρέλι το 2020, σημειώνοντας ενίσχυση της τάξης του 39%. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου κατά μέσο όρο το τρέχον έτος αναμένεται να διαμορφωθεί στο 1,18, υψηλότερα κατά 3,5% από ότι το 2020¹⁵. Ωστόσο, καθοριστικό ρόλο στο τρέχον έτος για τις οικονομικές εξελίξεις των δύο οικονομιών, θα έχει η τυχόν λήψη νέων μέτρων στήριξης, τόσο στις ΗΠΑ, όσο και στην ΕΕ, καθώς και η εξέλιξη των εμβολιασμών. Ακολούθως, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου αναμένεται να διαμορφωθεί στα €49/βαρέλι, καταγράφοντας ενίσχυση της τάξης του 33% σε σύγκριση με το 2020. Μια αντίστοιχη αύξηση της τιμής του πετρελαίου στο παρελθόν είχε συμβεί το 2011, και είχε επιφέρει θετική επίδραση στη μεταβολή του ΓΔΤΚ, της τάξης των 1,2 π.μ.

Η εξέλιξη της τρέχουσας υγειονομικής κρίσης εγχωρίως, ειδικότερα η διάρκειά της, θα είναι καθοριστική για την τάση της εγχώριας ζήτησης και την επίδρασή της στις τιμές. Εάν η πλειονότητα των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας διατηρηθεί στη μεγαλύτερη διάρκεια του α' εξαμήνου, με σαφώς περισσότερες επιχειρήσεις σε λειτουργία από προηγούμενα lockdowns, και με τουριστική κίνηση σταδιακά αυξανόμενη από τα μέσα Μαΐου, η κατανάλωση των νοικοκυριών αναμένεται να ενισχυθεί από 2,5% έως 3,5% το 2021 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (βασικό μακροοικονομικό σενάριο παρούσας έκθεσης). Η ενίσχυση της κατανάλωσης θα προέλθει από την αναθέρμανση της δραστηριότητας και της απασχόλησης σε ορισμένους από τους κλάδους οι οποίοι υπέστησαν το εντονότερο πλήγμα από την πανδημική κρίση, όπως το Λιανικό Εμπόριο η Εστίαση και ο Τουρισμός, με τα έσοδα στον τελευταίο κλάδο να προβλέπεται να ανέλθουν στο 45-50% του επιπέδου τους το 2019, από 24% το 2020. Ανοδικά θα κινηθεί η απασχόληση και στη Μεταποίηση, κυρίως χάρη στη βελτίωση του διεθνούς περιβάλλοντος, και στην Ευρωζώνη, που είναι ο κύριος εξαγωγικός προορισμός των ελληνικών προϊόντων. Υπό αυτό το σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων (βασικό), λαμβάνοντας υπόψη τις αναμενόμενες τάσεις στη ζήτηση και τις υπόλοιπες βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, καθώς και τον αντιπληθωρισμό στην αρχή του 2021 (-1,6%), προβλέπεται ρυθμός ενίσχυσής του συνολικά το τρέχον έτος κατά 0,1% με 0,3% σε σύγκριση με το 2020. Η οριακή αύξηση θα προέλθει κυρίως από τις τιμές των ενεργειακών προϊόντων και την υποχώρηση της αρνητικής επίδρασης της φορολογίας.

Στην περίπτωση βραδύτερης αποκλιμάκωσης της τρέχουσας έξαρσης πανδημίας, στην Ελλάδα και διεθνώς, έως αργά στο δεύτερο τρίμηνο, με την πλειονότητα των μέτρων προστασίας δημόσιας υγείας να διατηρούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, και αρκετά πιθανή μια νέα έξαρση της πανδημίας το φθινόπωρο, μάλλον ηπιότερη των προηγούμενων, (δυσμενές μακροοικονομικό σενάριο), η ιδιωτική κατανάλωση θα ενισχυθεί από 1,0% έως 1,5% το 2021 σε σύγκριση με το 2020. Ακολούθως, η ενίσχυση της δραστηριότητας στους κλάδους που αναφέρθηκαν στο βασικό σενάριο θα είναι ηπιότερη, με εκκίνηση δραστηριότητας στον Τουρισμό

¹⁴ Short-Term Energy Outlook, US Energy Information Administration, Απρίλιος 2021

¹⁵ Macroeconomic projections, ΕΚΤ, Μάρτιος 2021

από αρχές-μέσα Ιουνίου. Υπό το συγκεκριμένο σενάριο, προβλέπεται ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή να υποχωρήσει στην περιοχή του 0,3 -0,5%.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο χρονικό διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πύργους ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι κυρίως ανοδικές κατά το α' τρίμηνο του 2021 έναντι του δ' τριμήνου του προηγούμενου έτους, με το σχετικό ισοζύγιο να αυξάνεται αισθητά σε Βιομηχανία και Υπηρεσίες, ήπια στις Κατασκευές, ενώ πτωτικά κινείται μόνο στο Λιανικό εμπόριο. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή τριμηνιαία περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών κατέγραψαν έντονα αρνητική μεταβολή στις Υπηρεσίες και το Λιανικό εμπόριο, ενώ ήπια ανοδικά κινήθηκαν στις Κατασκευές και εντονότερα στην Βιομηχανία. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το α' τρίμηνο του έτους διαμορφώθηκαν σε ήπια υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 9 μονάδες το υπό εξέταση τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +12 μονάδες, ενώ κινήθηκε 10 μονάδες υψηλότερα από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 6% αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ κινείται στο 18% (από 9%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 76% να αναμένει σταθερότητα.

Στο Λιανικό Εμπόριο, το ισοζύγιο των +4 μονάδων στις τιμές των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο υποχώρησε κατά 3 μονάδες, ενώ παράλληλα βρέθηκε 10 μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 5% (από 4%) αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ υποχωρεί οριακά στο 6% (από 7%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 90% (από 89%) να αναμένει σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του Λιανικού Εμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το α' τρίμηνο του 2021 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο ήταν πτωτικές σε όλους τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους πλην Πολυκαταστημάτων και Υφασμάτων-Ένδυσης-Υπόδησης.

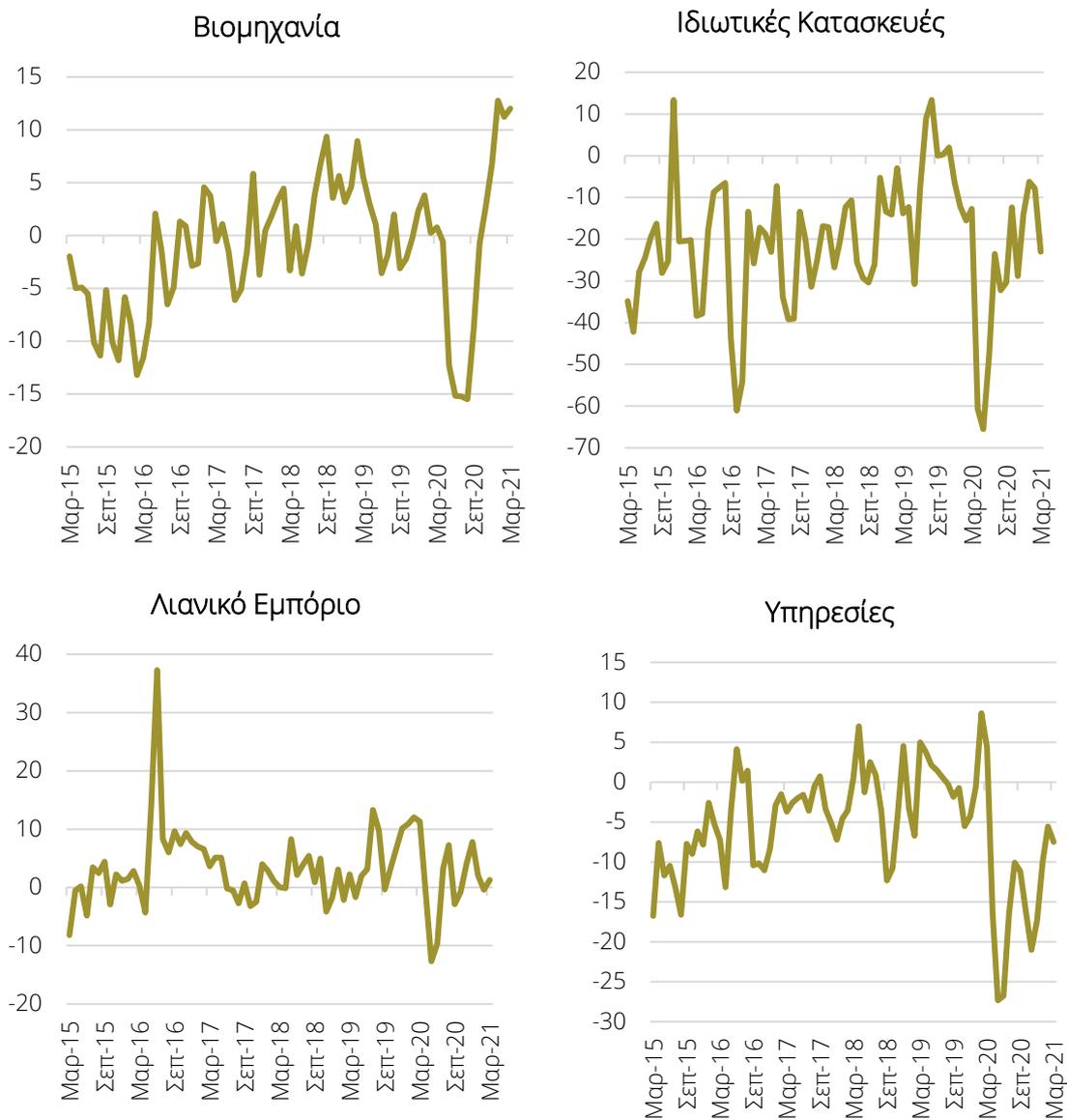
Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο ενισχύθηκε ήπια σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις -8 (από -18) μονάδες, ενώ παράλληλα κινήθηκε σε αρκετά χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με την αντίστοιχη μέση επίδοση του α' τρίμ. 2020 (-12 μον.). Το τρέχον τρίμηνο, το 11% (από 19%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών και μόλις το 3% άνοδο. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης ενισχύθηκε έντονα στους περισσότερους από τους εξεταζόμενους κλάδους, με εξαίρεση την Πληροφορική όπου βελτιώθηκε ήπια.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το αρνητικό ισοζύγιο των -18 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου υποχώρησε ήπια, στις -12 μονάδες, έχοντας παράλληλα μεταβληθεί οριακά ανοδικά σε σύγκριση με το αντίστοιχο επίπεδο του 2020 (-13 μον.). Επιπλέον, το 13% (από 18%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο διατηρείται ισοσκελισμένο, με το 87% (από 82%) να προβλέπει σταθερότητα τιμών.

Διάγραμμα 3.23

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι κυρίως ανοδικές κατά το α' τρίμηνο του 2021 έναντι του δ' τριμήνου του προηγούμενου έτους, με το σχετικό ισοζύγιο να βελτιώνεται αισθητά σε Βιομηχανία και Υπηρεσίες, ήπια στις Κατασκευές, ενώ πτωτικά κινείται μόνο στο Λιανικό εμπόριο.

3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών

- Κατακόρυφη άνοδος του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών στο σύνολο του 2020, στα €11,1 δισεκ από €2,7 δισεκ., με σχεδόν διπλάσια ποσοστιαία πτώση των εξαγωγών-εισπράξεων έναντι των εισαγωγών-πληρωμών
- Η σημαντική επιδείνωση στο πλεόνασμα του Ισοζυγίου Υπηρεσιών αντισταθμίστηκε εν μέρει από τη μείωση του ελλείμματος στα αγαθά

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Ιανουάριος 2021

Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών ήταν ελλειμματικό κατά €435,7 εκατ., έναντι ελλείμματος €1,3 δισεκ. τον αντίστοιχο μήνα του 2020, με βελτίωση στα ισοζύγια αγαθών, πρωτογενών και δευτερογενών εισοδημάτων, ωστόσο το πλεόνασμα στο ισοζύγιο υπηρεσιών περιορίστηκε.

Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2020

Στο δωδεκάμηνο του 2020, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) κατέγραψε έλλειμμα €11,1 δισεκ., έναντι ελλείμματος €2,7 δισεκ. το 2019. Το έλλειμμα διογκώθηκε κατά €8,4 δισεκ. κυρίως λόγω της κατακόρυφης πτώσης του πλεονάσματος Υπηρεσιών, εξαιτίας του περιορισμού της τουριστικής κίνησης. Η μείωση αυτού του πλεονάσματος αντισταθμίστηκε μερικώς από τη συρρίκνωση του ελλείμματος στα Ισοζύγια Αγαθών και Πρωτογενών Εισοδημάτων, με το Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων να καταγράφει μικρή επιδείνωση.

Στα επιμέρους στοιχεία, το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών υποχώρησε στα €18,5 δισεκ., μειωμένο κατά €4,3 δισεκ. σε σύγκριση με το 2019, λόγω της υπερδιπλάσιας πτώσης των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών. Οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν στα €28,9 δισεκ., μειωμένες κατά €3,5 δισεκ., κυρίως λόγω των λιγότερων εξαγωγών πετρελαίου κατά €3,0 δισεκ., ενώ πτώση καταγράφηκε και στα λοιπά αγαθά, κατά €614,4 εκατ. Οι εισαγωγές αγαθών περιορίστηκαν στα €47,4 δισεκ., (-€7,8 δισεκ.)¹⁶, με τις εισαγωγές καυσίμων να υποχωρούν κατά €4,8 δισεκ., και εκείνες των λοιπών αγαθών κατά €2,8 δισεκ. Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία διαμορφώθηκε στα €15,3 δισεκ., μειωμένο κατά €2,2 δισεκ. Σε ειδικό πλαίσιο στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά οι τάσεις σε διαρθρωτικά μεγέθη των εμπορικών ροών (Πλαίσιο 3.3).

Ειδικότερα στα καύσιμα, η σημαντική πτώση τόσο των ποσοτήτων όσο και των τιμών εντός του 2020, συρρίκνωσε την αξία των εξαγωγών και των εισαγωγών. Στο σύνολο του περασμένου έτους οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου υποχώρησαν κατά 30,9% κατά μέσο όρο, με έντονη πτώση τον Απρίλιο (-73,9%) και τον Μάιο (-53,1%). Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές καυσίμων περιορίστηκαν σημαντικά λόγω χαμηλότερων τιμών και μειωμένης ζήτησης, με μεγαλύτερη ένταση πτώσης στις εισαγωγές, που είχε ως αποτέλεσμα το αρνητικό Ισοζύγιο Καυσίμων να συρρικνωθεί στη διάρκεια του 2020, συμβάλλοντας σημαντικά στη βελτίωση του Ισοζυγίου Αγαθών. Οι εξαγωγές καυσίμων μειώθηκαν κατά 32,8% στο προηγούμενο έτος, έναντι πτώσης 34,1% στις εισαγωγές. Η συρρίκνωση του ελλειμματικού Ισοζυγίου Καυσίμων (-€1,8 δισεκ.) προκάλεσε το 42,8% της

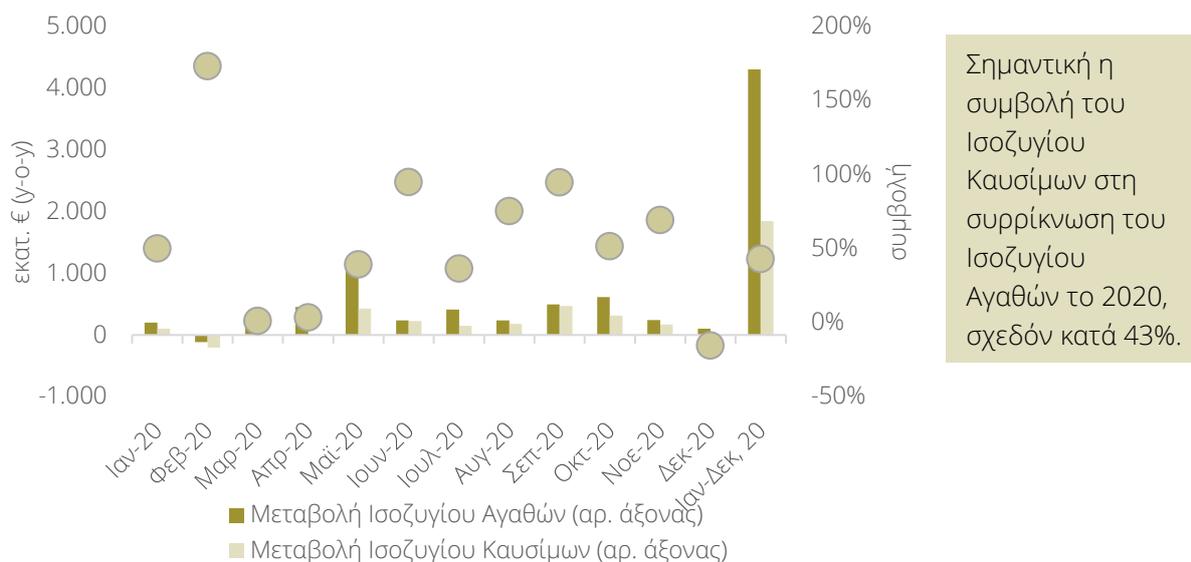
¹⁶ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

συρρίκνωσης του Ισοζυγίου Αγαθών συνολικά (-€4,3 δισεκ.). Η συμβολή αυτή ήταν εντονότερη τον Ιούνιο, τον Σεπτέμβριο και τον Αύγουστο, όταν σχεδόν ολόκληρη η διόρθωση στο Ισοζύγιο Αγαθών προήλθε από τα καύσιμα, ενώ τον Ιανουάριο του 2021 η συμβολή των καυσίμων στη διόρθωση του Ισοζυγίου έφτασε το 38%, παρά τη σχετικά ήπια πτώση των τιμών.

Διάγραμμα 3.24

Μεταβολή Ισοζυγίου Αγαθών και Καυσίμων, 2020-2021

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών διαμορφώθηκε στα €7,3 δισεκ., το 2020, έναντι €21,1 δισεκ. το 2019, από την εκτεταμένη πτώση των εισπράξεων. Συγκεκριμένα, οι συνολικές εισπράξεις από υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €22,7 δισεκ., έναντι €40,2 δισεκ. πρόπερσι, ενώ οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €4,3 δισεκ., χαμηλότερες κατά 76,2% από το 2019, λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας. Τα έσοδα από μεταφορικές υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 20,2%, στα €13,8 δισεκ., ενώ μικρή πτώση σημειώθηκε στις εισπράξεις από λοιπές υπηρεσίες, κατά 2,2%, στα €4,6 δισεκ. Οι συνολικές πληρωμές υπηρεσιών διαμορφώθηκαν στα €15,4 δισεκ., μειωμένες κατά €3,6 δισεκ. σε σχέση με πρόπερσι. Οι πληρωμές για ταξιδιωτικές υπηρεσίες υποχώρησαν κατά 71,1%, στα €792,9 εκατ. και οι πληρωμές για μεταφορικές υπηρεσίες περιορίστηκαν κατά 13,2%, στα €9,9 δισεκ., ενώ για λοιπές υπηρεσίες οι πληρωμές μειώθηκαν κατά 3,2%, στα €4,8 δισεκ.

Στο Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων το έλλειμμα συρρικνώθηκε το 2020 κατά €1,1 δισεκ. σε σχέση με το 2019, στα €455,6 εκατ. Οι εισπράξεις αυξήθηκαν κατά 4,1%, στα €6,5 δισεκ., ενώ πτώση κατά 11,3%, καταγράφηκε στις πληρωμές, στα €6,9 δισεκ. Αναλυτικά, οι εισπράξεις από εργασία μειώθηκαν κατά 18,4%, στα €201,4 εκατ., από επενδύσεις παρέμειναν κοντά στα €3,0 δισεκ., ενώ αντιθέτως, από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδοτήσεις και φόροι επί της παραγωγής) επεκτάθηκαν κατά 9,3%, στα €3,2 δισεκ. Οι πληρωμές εισοδημάτων από εργασία μειώθηκαν στα €1,3 δισεκ. (-5,3%), από επενδύσεις περιορίστηκαν κατά 13,8%, στα €5,1 δισεκ., ενώ στα λοιπά πρωτογενή εισοδήματα σημειώθηκε αύξηση 4,4% και έφτασαν τα €424,7 εκατ.

Το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων περιορίστηκε στα €561,2 εκατ., έναντι €583,5 εκατ. το 2019, με μικρότερη αύξηση στις εισπράξεις έναντι των πληρωμών. Οι εισπράξεις αυξήθηκαν στα €4,1 δισεκ., ενώ οι πληρωμές διαμορφώθηκαν στα €3,5 δισεκ.

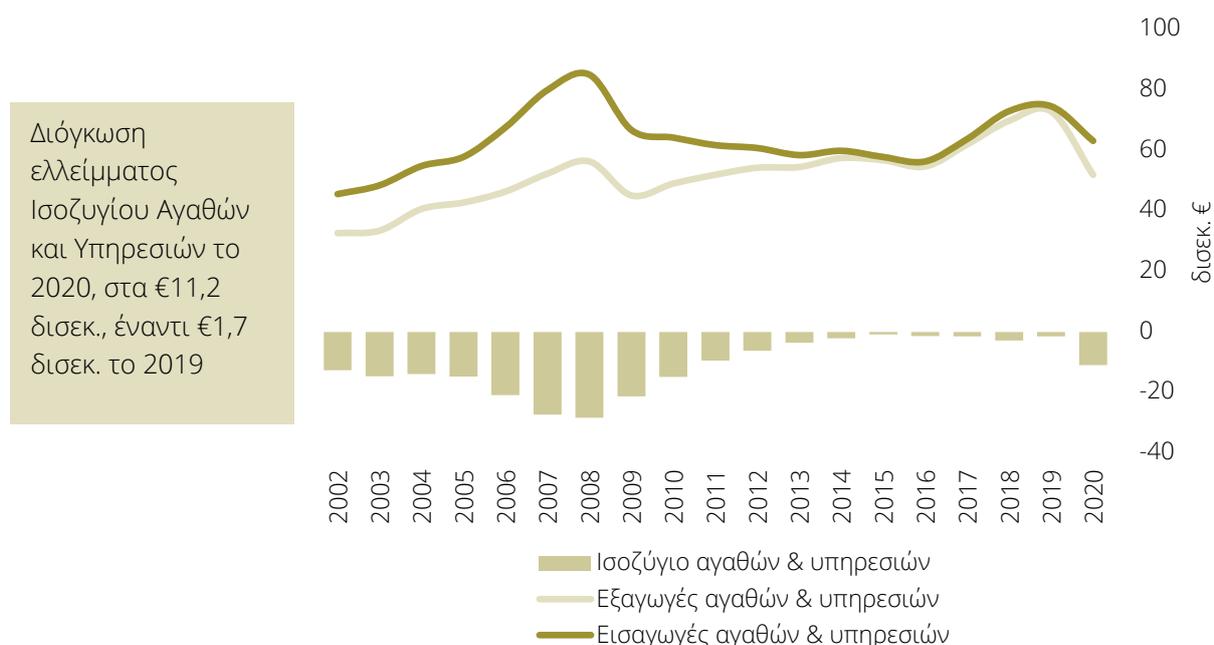
Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Κεφαλαίων¹⁷ ενισχύθηκε στα €2,7 δισεκ., έναντι €679,8 εκατ. το 2019, λόγω αύξησης των μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τη γενική κυβέρνηση κατά €1,9 δισεκ., κυρίως λόγω των μεταβιβάσεων για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων στην οικονομία από την πανδημία.

Τέλος, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων, που αντανακλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, ήταν ελλειμματικό το 2020, κατά €8,4 δισεκ., έναντι €2,0 δισεκ. το 2019.

Διάγραμμα 3.25

Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών (Ιανουάριος – Δεκέμβριος) 2002-2020

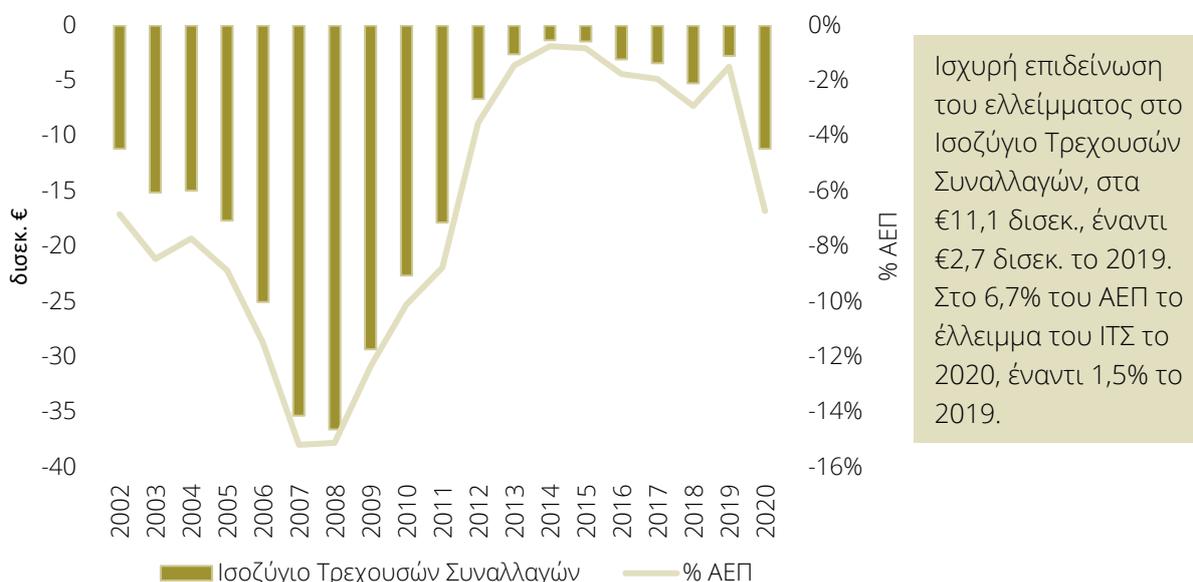
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

¹⁷ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοιντικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και από το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

Διάγραμμα 3.26

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος – Δεκέμβριος) 2002-2020

Ισχυρή επιδείνωση του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, στα €11,1 δισεκ., έναντι €2,7 δισεκ. το 2019. Στο 6,7% του ΑΕΠ το έλλειμμα του ΙΤΣ το 2020, έναντι 1,5% το 2019.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών ήταν ελλειμματικό το 2020 κατά €7,9 δισεκ., έναντι ελλείμματος €2,2 δισεκ. το 2019.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από άμεσες επενδύσεις από το εξωτερικό αυξήθηκαν κατά €703,6 εκατ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους (επενδύσεις μη κατοίκων στη χώρα) ενισχύθηκαν κατά €3,2 δισεκ.

Στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν σημαντικά, κατά €35,4 δισεκ., καθώς σύμφωνα με την ΤτΕ σημειώθηκε άνοδος των τοποθετήσεων κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του εξωτερικού (€33,7 δισεκ.). Οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους μειώθηκαν κατά €12,9 δισεκ. το 2020, κυρίως λόγω της μείωσης των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου.

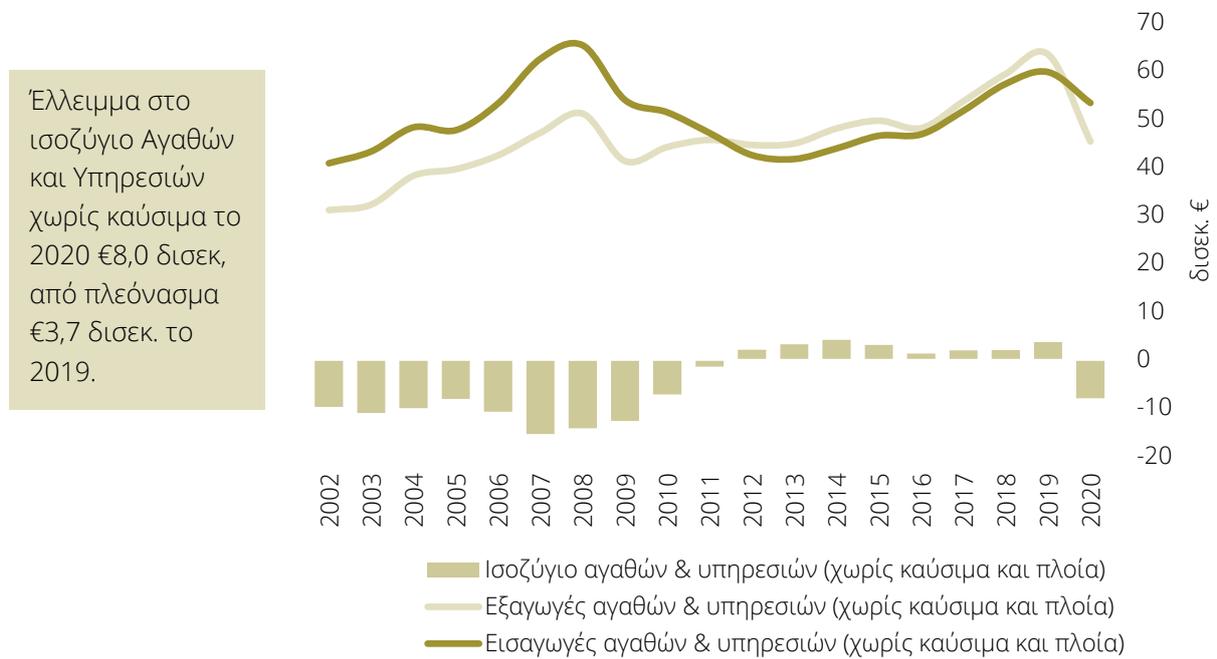
Στην κατηγορία των λοιπών επενδύσεων, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €2,4 δισεκ. Οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά €57,6 δισεκ., αποτυπώνοντας την αύξηση των καταθέσεων και γeros μη κατοίκων στην Ελλάδα κατά €40,1 δισεκ. (περιλαμβάνεται και ο λογαριασμός TARGET). Οι μεγάλες αλλαγές στις κατηγορίες των επενδύσεων χαρτοφυλακίου και των λοιπών επενδύσεων οφείλονται σε μεγάλο βαθμό σε τιτλοποιήσεις δανείων συστημικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Τέλος, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιανουαρίου του 2021 στα €9,2 δισεκ., έναντι €7,6 δισεκ. τον Ιανουάριο του 2020.

Διάγραμμα 3.27

Εισαγωγές-Εξαγωγές αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος - Δεκέμβριος) 2002-2020

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Πλαίσιο 3.3

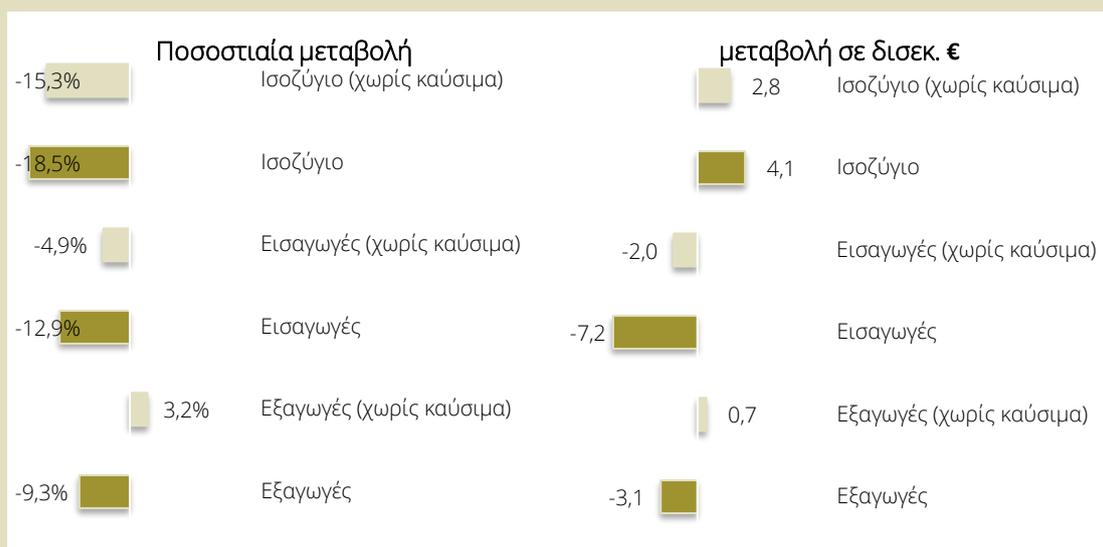
Τάσεις στις διεθνείς συναλλαγές αγαθών της Ελλάδας το 2020

Η πανδημία του COVID-19 το 2020 επηρέασε όλες σχεδόν τις οικονομίες, μεταβάλλοντας τις εμπορικές ροές σε παγκόσμια κλίμακα. Η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας σε κάθε χώρα μείωσε τις εισαγωγές της και ακολούθως τις εξαγωγές όσων τις παρήγαγαν. Ο παγκόσμιος όγκος εμπορίου υποχώρησε κατά 5,3% το 2020 σε σύγκριση με το 2019, με ελαφρώς εντονότερη πτώση των εισαγωγών (-5,5%), έναντι των εξαγωγών (-5,2%, Πηγή: World Trade Monitor, Απρίλιος 2021, CPB Netherlands Bureau for Economic Analysis). Στην Ελλάδα οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 9,3% το 2020 και οι εισαγωγές κατά 12,9%, με απόλυτη μεταβολή κατά €3,1 δισεκ. και €7,2 δισεκ. αντίστοιχα. Ως αποτέλεσμα το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου συρρικνώθηκε κατά 18,5%, βελτιωμένο κατά €4,1 δισεκ.

Στις εμπορικές ροές συμπεριλαμβάνονται και τα καύσιμα, η αξία των εμπορικών ροών των οποίων επηρεάζεται σημαντικά και από τις διεθνείς τιμών καυσίμων. Το 2020 λόγω της κάθετης πτώσης της ζήτησης καυσίμων εξαιτίας του περιορισμού των μεταφορών, οι διεθνείς τιμές υποχώρησαν 30,9%. Αυτή η μείωση επηρέασε τις εισαγωγές (-36%) και τις εξαγωγές καυσίμων (-37%). Ακολούθως, το μερίδιο των εισαγωγών καυσίμων στις συνολικές εισαγωγές διαμορφώθηκε σε 34,9% το 2020, ενώ αντίστοιχα οι εξαγωγές καυσίμων αντιστοιχούσαν στο 45,3%. Λόγω αυτών των μεριδίων των καυσίμων, οι μεταβολές των συνολικών εισαγωγών και εξαγωγών «αλλοιώνονται» από τους παράγοντες που επηρεάζουν την αξία τους, όπως οι τιμές τους. Εξαιρώντας τα καύσιμα οι εισαγωγές λοιπών αγαθών μειώθηκαν κατά 4,9%, έναντι 12,9% στο σύνολο, ενώ οι εξαγωγές λοιπών αγαθών διευρύνθηκαν κατά 3,2%, έναντι πτώσης στο σύνολο κατά 9,3%. Η αύξηση αυτή, στα λοιπά αγαθά, οδήγησε σε ρεκόρ εξαγωγών το 2020.

Διάγραμμα 3.28

Μεταβολή εξαγωγών-εισαγωγών αγαθών 2019/2020

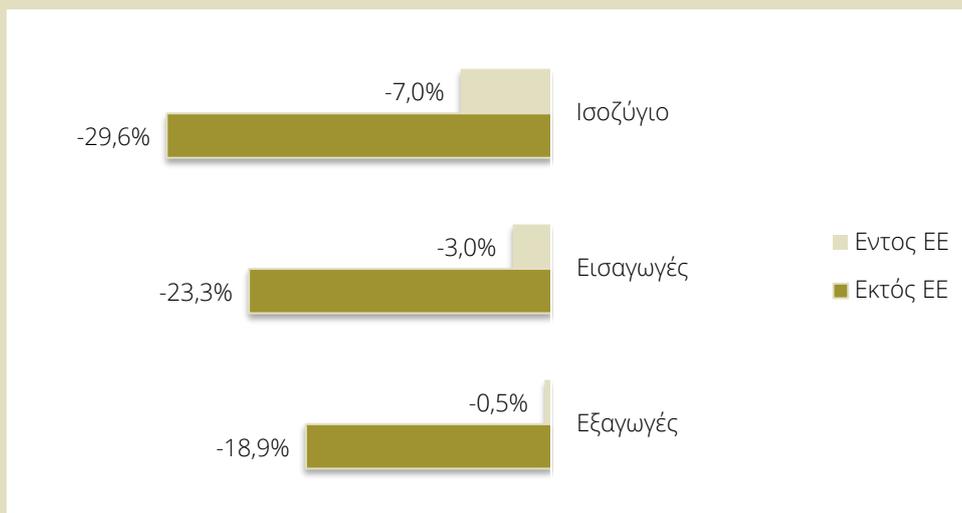
Πηγή: Eurostat

Τάσεις στη γεωγραφική κατανομή των εμπορικών ροών

Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές της ελληνικής οικονομίας μεταβλήθηκαν διαφορετικά το 2020 μεταξύ ενδοκοινοτικού και εξωκοινοτικού εμπορίου, δηλαδή με χώρες της ΕΕ και με χώρες εκτός αυτής. Οι εξαγωγές της Ελλάδας μειώθηκαν οριακά προς τις ευρωπαϊκές χώρες (-0,5%), ενώ αντίθετα, σημειώθηκε σημαντική πτώση σε χώρες εκτός ΕΕ, κατά 18,9% (Διάγραμμα 3.25). Αντιστοίχως στις εισαγωγές, το ενδοκοινοτικό εμπόριο της Ελλάδας περιορίστηκε ήπια, κατά 3,0%, έναντι υποχώρησης κατά 23,3% με χώρες εκτός ΕΕ. Το εμπόριο με χώρες εκτός ΕΕ αφορά σε μεγάλο βαθμό τις εισαγωγές και εξαγωγές καυσίμων από και προς τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες, με αποτέλεσμα η μείωση των ροών καυσίμων να επηρεάζει σημαντικά τις συνολικές εισαγωγές και εξαγωγές με αυτές. Ωστόσο, και χωρίς την επίδραση των καυσίμων, οι εισαγωγές εκτός ΕΕ επηρεάστηκαν περισσότερο, έναντι των εισαγωγών με ευρωπαϊκές χώρες, ένδειξη ότι εν μέσω πανδημίας σημειώθηκε μετατόπιση μεριδίων εισαγωγών προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Οι εξαγωγές εκτός καυσίμων προς χώρες της ΕΕ αυξήθηκαν κατά 5,4% το 2020, ενώ προς χώρες εκτός ΕΕ μειώθηκαν οριακά, συνεπώς μεγάλη βαρύτητα είχαν τα καύσιμα.

Διάγραμμα 3.29

Μεταβολή εξαγωγών-εισαγωγών αγαθών εντός και εκτός ΕΕ, 2019/2020

Πηγή: Eurostat

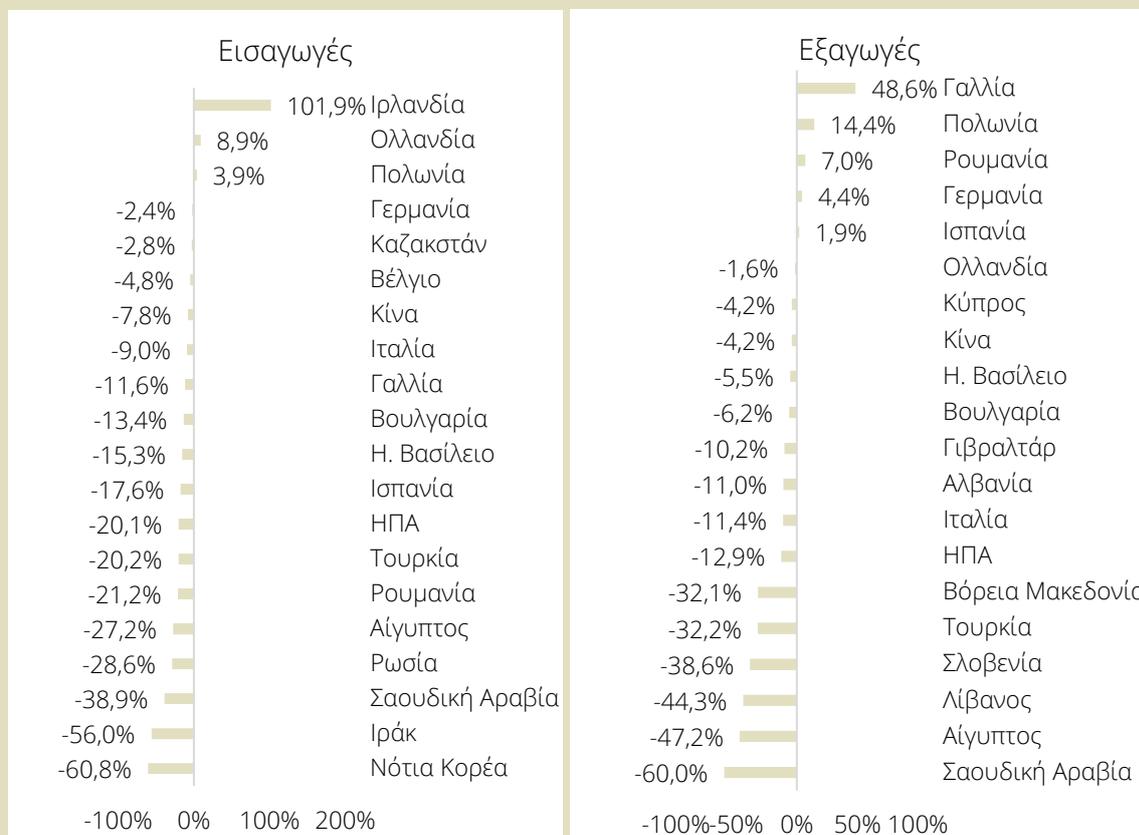
Σε επίπεδο χωρών, το μεγαλύτερο μερίδιο σε όρους αξίας εισαγωγών για το 2019 καταλάμβαναν η Γερμανία, η Ιταλία και το Ιράκ με 11,1%, 8,7% και 8,2% αντίστοιχα, ενώ στο σκέλος των εξαγωγών η Ιταλία, η Γερμανία και η Κύπρος με μερίδια 10,9%, 6,8% και 6,1% αντίστοιχα. Η πανδημία επηρέασε σημαντικά τις εισαγωγές και τις εξαγωγές ανά χώρα (Διάγραμμα 3.27). Οι εισαγωγές από την Ιρλανδία διπλασιάστηκαν το 2020 σε σύγκριση με το 2019, κυρίως λόγω αύξησης των εισαγωγών από τον κλάδο Φαρμάκων, για την κάλυψη αναγκών σε υγειονομικά αναλώσιμα, φάρμακα, κ.ά. Έπονται σε αύξηση των εισαγωγών, με πολύ μικρότερη ένταση, Ολλανδία και Πολωνία.

Από την Ολλανδία ισχυρή άνοδος εισαγωγών σημειώθηκε από τους κλάδους διύλισης καυσίμων και χημικών, ενώ μεγάλη μείωση παρουσίασαν τα τρόφιμα. Από την Πολωνία σημειώθηκε αύξηση στα προϊόντα ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων.

Διάγραμμα 3.30

Μεταβολή εξαγωγών/εισαγωγών αγαθών 2019/2020 στις 20 σημαντικότερες χώρες προορισμού/προέλευσης (βάσει αξίας 2019)

Πηγή: Eurostat

Στις υπόλοιπες χώρες με υψηλό μερίδιο στις εισαγωγές το 2019 σημειώθηκε πτώση τους, που ήταν η ισχυρότερη στη Νότια Κορέα, το Ιράκ και τη Σαουδική Αραβία, με τη μείωση στις δύο τελευταίες να συνδέεται με τα καύσιμα, ενώ στην Νότια Κορέα με τον κλάδο κατασκευής λοιπού εξοπλισμού μεταφορών. Στις χώρες με μείωση εισαγωγών πέρυσι και υψηλό μερίδιο στο σύνολό τους, από την Γερμανία μείωση καταγράφηκε κυρίως στις εισαγωγές μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού, καθώς και μηχανοκίνητων οχημάτων. Από την Ιταλία, μειώθηκαν οι εισαγωγές από τον κλάδο διύλισης πετρελαιοειδών, καθώς επίσης σε οχήματα.

Στο σκέλος των εξαγωγών, εν μέσω πανδημίας το προηγούμενο έτος, μεταξύ των χωρών με υψηλό μερίδιο σε αυτές, σημειώθηκε άνοδος κυρίως προς την Γαλλία με 48,6%, την Πολωνία με 14,4%, αλλά και τις Ρουμανία, Γερμανία και Ισπανία. Η μεγάλη αύξηση των εξαγωγών στην Γαλλία οφείλεται κυρίως στον κλάδο φαρμάκων, και, σε μικρότερο βαθμό, στον κλάδο διύλισης πετρελαίου. Οι εξαγωγές προς την Γερμανία ενισχύθηκαν κυρίως στον κλάδο τροφίμων, όπως επίσης σε αγροτικά προϊόντα.

Η μείωση των εξαγωγών προς την Κύπρο προήλθε από τον κλάδο διύλισης (-€78 εκατ.), και τον κλάδο ειδών ένδυσης (-€20 εκατ.). Στις χώρες με τις περισσότερες εξαγωγές το 2019 και υποχώρηση αυτών πέρυσι, προς την Ιταλία οι εξαγωγές καυσίμων παρουσίασαν τη μεγαλύτερη απόλυτη μείωση, ίδιας έκτασης με τη Γερμανία, ενώ ακολούθησαν τα είδη ένδυσης και τα βασικά μέταλλα.

Στον αντίποδα, μείωση εξαγωγών καταγράφηκε κυρίως προς τις Σαουδική Αραβία, Αίγυπτο και Λίβανο, κυρίως λόγω πτώσης των εξαγωγών διυλισμένων καυσίμων.

Κλαδική ανάλυση εμπορικών ροών

Ο κλάδος φαρμακευτικών προϊόντων και σκευασμάτων παρουσίασε τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση εισαγωγών το 2020, κατά 33% ή €1,2 δισεκ., ενώ ακολούθησε ο κλάδος ηλεκτρονικών υπολογιστών με 6,4% (Διάγραμμα 3.28). Και οι δύο κλάδοι σχετίζονται με τις επιδράσεις της πανδημίας, καθώς η ζήτηση για φαρμακευτικά προϊόντα αυξήθηκε σημαντικά, ενώ και για ηλεκτρονικούς υπολογιστές παρουσίασε άνοδο, λόγω της αύξησης της τηλεργασίας και της τηλεκπαίδευσης.

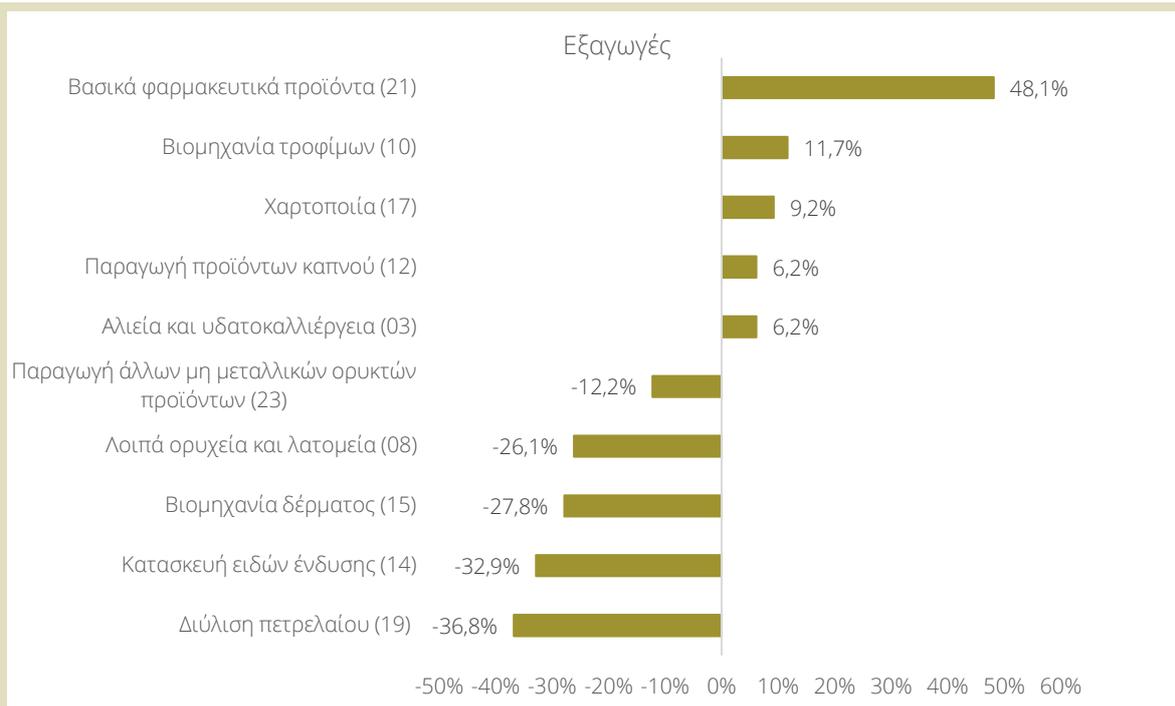
Στον αντίποδα, μείωση εισαγωγών παρουσίασε κυρίως ο κλάδο κατασκευής λοιπού εξοπλισμού, κατά 38,9%, ενώ οι κλάδοι άντλησης και διύλισης καυσίμων παρουσίασαν αμφότεροι πτώση άνω από 33%. Ισχυρή υποχώρηση εισαγωγών κατέγραψαν και οι κλάδοι ένδυσης και δερμάτινων ειδών, λόγω περιορισμού της εγχώριας ζήτησης και του κλεισίματος των καταστημάτων λιανικής για μεγάλα χρονικά διαστήματα κατά 2020.

Στις εξαγωγές ο κλάδος φαρμάκων επίσης πρωτοστάτησε, με αύξηση κατά 48,1% και ακολούθησε σε απόσταση ο κλάδος τροφίμων, με 11,7%. Στον αντίποδα, ο κλάδος διύλισης εμφάνισε πτώση κατά 36,8%, ενώ ακολούθησαν σε υποχώρηση οι κλάδοι ειδών ένδυσης και δερμάτινων ειδών με πτώση 32,9% και 27,8% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3.31

Μεταβολή εξαγωγών-εισαγωγών αγαθών 2019/2020 ανά κλάδο δραστηριότητας (2-ψήφιος NACE Rev.2)

Πηγή: Eurostat

Πίνακας 3.11 Ισοζύγιο Πληρωμών (εκατ. €)

	Ιανουάριος – Δεκέμβριος			Ιανουάριος			
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-5.232,2	-2.725,5	-11.144,2	-1.196,3	-1.289,5	-435,7
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	-3.184,7	-1.717,4	-11.249,7	-1.738,3	-1.596,3	-1.295,9
I.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 - I.A.2)	-22.489,1	-22.833,3	-18.528,1	-2.200,3	-1.997,3	-1.573,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-5.180,7	-5.040,5	-3.196,0	-644,6	-543,2	-382,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-17.308,4	-17.792,8	-15.332,1	-1.555,7	-1.454,1	-1.191,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-56,8	-345,1	-64,9	-85,2	-19,5	-9,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-22.432,3	-22.488,2	-18.463,2	-2.115,1	-1.977,8	-1.563,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-17.251,6	-17.447,7	-15.267,2	-1.470,5	-1.434,6	-1.181,9
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	32.372,8	32.433,6	28.904,4	2.403,2	2.718,3	2.353,6
	Καύσιμα	10.016,9	9.078,8	6.102,5	659,9	744,0	484,4
	Πλοία (πωλήσεις)	130,9	91,5	153,1	1,7	3,5	2,4
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	22.225,0	23.263,4	22.648,9	1.741,7	1.970,8	1.866,8
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	54.861,9	55.266,9	47.432,5	4.603,5	4.715,6	3.926,6
	Καύσιμα	15.197,5	14.119,3	9.298,4	1.304,5	1.287,2	866,4
	Πλοία (αγορές)	187,7	436,6	217,9	86,8	23,0	11,5
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	39.476,7	40.711,1	37.916,1	3.212,2	3.405,4	3.048,7
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	19.304,4	21.115,9	7.278,3	462,0	401,0	277,1
I.B.1	Εισπράξεις	37.159,3	40.162,6	22.711,3	2.036,3	2.029,0	1.473,2
	Ταξιδιωτικό	16.085,8	18.178,8	4.318,8	230,4	280,6	25,4
	Μεταφορές	16.629,9	17.303,1	13.814,2	1.393,2	1.394,0	1.041,5
	Λοιπές υπηρεσίες	4.443,6	4.680,7	4.578,3	412,7	354,4	406,2
I.B.2	Πληρωμές	17.854,9	19.046,8	15.433,0	1.574,3	1.628,0	1.196,1
	Ταξιδιωτικό	2.191,0	2.743,8	792,9	167,3	182,9	23,1
	Μεταφορές	11.044,3	11.377,4	9.873,0	924,7	991,7	756,6
	Λοιπές υπηρεσίες	4.619,6	4.925,5	4.767,1	482,3	453,4	416,4
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-1.726,4	-1.591,6	-455,6	436,4	391,4	730,5
I.Γ.1	Εισπράξεις	6.058,5	6.202,9	6.459,1	825,3	826,8	1.054,7
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	223,0	246,9	201,4	21,5	18,1	18,3
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	2.731,4	3.046,7	3.077,0	257,4	267,9	339,8
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	3.104,1	2.909,3	3.180,7	546,4	540,8	696,6
I.Γ.2	Πληρωμές	7.784,9	7.794,5	6.914,7	388,9	435,5	324,2
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	1.363,7	1.411,6	1.336,4	117,8	121,1	99,0
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	6.019,1	5.975,9	5.153,6	247,4	268,5	185,9
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	402,1	407,0	424,7	23,7	45,9	39,2
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	-321,1	583,5	561,2	105,7	-84,6	129,7
I.Δ.1	Εισπράξεις	2.177,6	3.827,9	4.064,5	362,3	314,3	455,4
	Γενική κυβέρνηση	1.034,7	2.361,2	2.452,7	182,1	180,3	232,2
	Λοιποί τομείς	1.142,9	1.466,8	1.611,9	180,2	134,1	223,2
I.Δ.2	Πληρωμές	2.498,8	3.244,5	3.503,4	256,6	398,9	325,8
	Γενική κυβέρνηση	1.702,8	1.830,3	1.914,9	134,3	259,9	222,1
	Λοιποί τομείς	796,0	1.414,2	1.588,5	122,3	139,0	103,7
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 - II.2)	353,2	679,8	2.733,6	260,0	33,4	482,9
II.1	Εισπράξεις	1.007,4	1.178,7	3.124,5	311,8	65,4	521,2
	Γενική κυβέρνηση	627,5	1.023,0	2.932,0	306,9	60,0	514,9
	Λοιποί τομείς	379,8	155,8	192,5	4,9	5,4	6,4
II.2	Πληρωμές	654,2	498,9	390,9	51,7	32,0	38,4
	Γενική κυβέρνηση	4,1	4,9	4,4	0,2	0,4	0,3
	Λοιποί τομείς	650,1	494,0	386,5	51,5	31,5	38,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	-4.879,1	-2.045,6	-8.410,6	-936,3	-1.256,1	47,1
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)	-3.923,7	-2.247,0	-7.927,4	-1.205,0	-1.732,6	-325,9
III.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-2.960,7	-3.910,5	-2.512,0	-276,5	-366,4	-301,7
	Απαιτήσεις	437,8	562,4	703,6	33,9	-34,4	23,9
	Υποχρεώσεις	3.398,5	4.472,9	3.215,7	310,4	332,0	325,6
III.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ *	73,8	24.231,5	48.339,5	-1.558,7	912,6	3.469,9
	Απαιτήσεις	1.377,7	25.927,1	35.443,0	-1.024,0	-5,8	2.538,9
	Υποχρεώσεις	1.303,9	1.695,6	-12.896,5	534,7	-918,4	-931,0
III.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-966,8	-22.652,0	-55.291,1	782,1	-1.995,9	-3.414,7
	Απαιτήσεις	-3.050,8	-3.605,6	2.362,1	-4.902,8	1.692,2	201,6
	Υποχρεώσεις	-2.084,0	19.046,4	57.653,2	-5.684,9	3.688,1	3.616,3
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	19.555,0	-4.444,8	1.342,6	-455,1	-12,0	-315,1
III.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-70,0	84,0	1.536,2	-152,0	-283,0	-79,5
IV	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II - III + IV=0)	955,4	-201,3	483,2	-268,8	-476,5	-373,0
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ***				6.586	7.596	9.672

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών ΒΡΜ6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών ΒΡΜ6, η αύξηση των συν/κων διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συν/κων διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συναλλάγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2010-2018¹⁸

- Κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα ριζικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας.
- Σε σύγκριση με τους οικονομικούς στόχους, η εμπειρική ανάλυση δείχνει ότι οι μεταρρυθμίσεις:
 - ο σε μεγάλο βαθμό εκπλήρωσαν το στόχο της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας κόστους,
 - ο αύξησαν την ευελιξία στους κανονισμούς εργασίας, μέσω της οποίας υποστήριξαν μερικώς τον στόχο της προσαρμογής της αγοράς εργασίας μέσω των τιμών (μείωση μισθών) παρά μέσω του επιπέδου της απασχόλησης (απολύσεις).
 - ο άφησαν, ως επί το πλείστον, ανεπίλυτες άλλες μακροχρόνιες αδυναμίες όπως το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας και την υψηλή φορολογική της επιβάρυνση
- Υπάρχουν ενδείξεις ότι η περαιτέρω μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης μπορεί να ενισχύσει τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, ενισχύοντας τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης
- Αναδεικνύεται η προτεραιότητα για μέτρα πολιτικής προς τις εξής κατευθύνσεις:
 - ο αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας
 - ο μείωσης της ανεργίας και της ανισότητας

¹⁸ Το παρόν κεφάλαιο βασίζεται σε πρόσφατη μελέτη ερευνητών του IOBE που πραγματοποιήθηκε με την ευγενική υποστήριξη του Hellenic Observatory at the London School of Economics. Το πλήρες κείμενό της στα αγγλικά καθώς και μια παρουσίαση της μελέτης στα ελληνικά είναι διαθέσιμα στο site του IOBE: http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=219

4.1 Εισαγωγή

Στο πλαίσιο τριών διαδοχικών προγραμμάτων στήριξης της ελληνικής οικονομίας, νομοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν μεταρρυθμίσεις με στόχο την αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της εξωτερικής της ανταγωνιστικότητας. Ορισμένες από τις πιο ριζικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις έλαβαν χώρα στην αγορά εργασίας. Η μελέτη αξιολόγησε τις οικονομικές επιδράσεις των μεταρρυθμίσεων αυτών σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό και στόχο, τόσο στα μικροοικονομικά κίνητρα για απασχόληση αλλά, και σε κύριες μακροοικονομικές μεταβλητές της αγοράς εργασίας.

Η ανάλυση βασίζεται σε δύο συμπληρωματικές προσεγγίσεις. Η πρώτη επικεντρώνεται στο επίπεδο των νοικοκυριών και αναλύει την επίδραση των μεταρρυθμίσεων στα κίνητρα των ατόμων να εισέλθουν στην επίσημη αγορά εργασίας. Η δεύτερη εκτιμά, για πρώτη φορά, εναλλακτικά σενάρια της εξέλιξης που θα είχαν επιλεγμένοι μακροοικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες, όπως η απασχόληση και η ανεργία, ελλείψει των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας. Βασικό συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι οι μεταρρυθμίσεις πέτυχαν σε σημαντικό βαθμό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της αγοράς εργασίας, μέσω της μείωσης του κόστους αλλά και της μεγαλύτερης ευελιξίας, χωρίς όμως να επιλύσουν ορισμένα βασικά δομικά προβλήματα και χρόνιες αδυναμίες της αγοράς εργασίας.

4.2 Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας

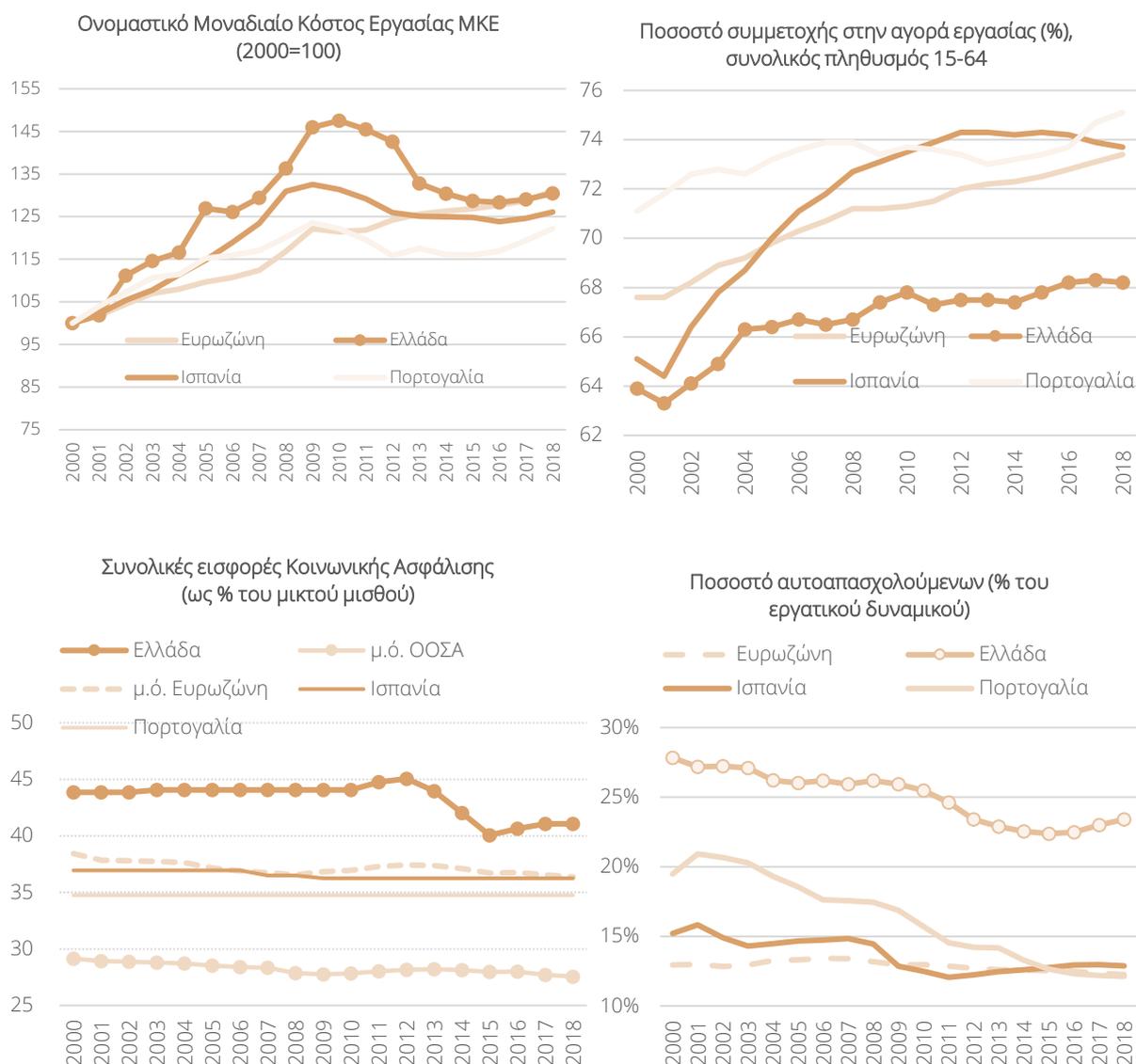
Η ελληνική αγορά εργασίας παρουσιάζει διαχρονικά δομικές αδυναμίες, οι οποίες αποτυπώνονταν συστηματικά και πριν την περίοδο της ελληνικής κρίσης σε μια σειρά από μεταβλητές. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζει διαχρονικά το υψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου ποσοστό ανεργίας σε περιόδους οικονομικής μεγέθυνσης που υποδηλώνει υψηλή διαρθρωτική ανεργία, ενώ σε συνέχεια της οικονομικής κρίσης, η Ελλάδα εμφάνισε επί σειρά ετών το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρώπη, με διαφορά από τη δεύτερη χώρα στη σχετική κατάταξη. Ανάμεσα στις διαρθρωτικές προκλήσεις στην αγορά εργασίας, αρκετές συνδέονται με το εκπαιδευτικό σύστημα, όπως για παράδειγμα η αναντιστοιχία δεξιοτήτων και θέσεων καθώς και η ανεπαρκής επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας ένταξης της χώρας στη νομισματική ένωση, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας (ΜΚΕ) κατά 47%, η οποία ήταν μεγαλύτερη από τις περισσότερες υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 4.1). Αυτό συνεπάγεται ότι η αύξηση της παραγωγικότητας ήταν συστηματικά βραδύτερη από την αύξηση των μισθών πριν από την εγχώρια κρίση εξυπηρέτησης χρέους, και η απόκλιση αυτή ήταν από τις μεγαλύτερες μεταξύ των μελών της Ευρωζώνης. Μια σημαντική προσαρμογή του ΜΚΕ πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 2010-2018.

Διάγραμμα 4.1

Ενδεικτικές διαρθρωτικές προκλήσεις της ελληνικής αγοράς εργασίας, 2000-2018

Σημ. Το ονομαστικό ΜΚΕ ορίζεται ως ο λόγος των μεικτών αποδοχών ανά μισθωτό προς το πραγματικό ΑΕΠ ανά απασχολούμενο άτομο. Το ποσοστό συμμετοχής ορίζεται ως ο λόγος του εργατικού δυναμικού προς τον ηλικιακά ενεργό πληθυσμό.

Πηγές: Ameco, Eurostat, ΟΟΣΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Ταυτόχρονα, το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας ήταν και παραμένει συστηματικά χαμηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Διάγραμμα 4.1). Η απόκλιση καταγράφεται κυρίως στο γυναικείο και νέο πληθυσμό, καθώς επίσης στην ηλικιακή ομάδα άνω των 50 ετών. Η συμμετοχή στην επίσημη εργασία, πέρα από τα κίνητρα που εξαρτώνται από τις αμοιβές, τη φορολογία της εργασίας και το επίπεδο παροχών σε καθεστώς ανεργίας, συνδέεται με ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτικών, όπως η επάρκεια των δομών προσχολικής αγωγής και περίθαλψης της τρίτης ηλικίας, καθώς και προγράμματα πρόωρης συνταξιοδότησης.

Στην Ελλάδα, το μη μισθολογικό κόστος της μισθωτής εργασίας είναι διαχρονικά σημαντικά υψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου και ακόμα περισσότερο του μέσου όρου των χωρών του

ΟΟΣΑ. Παρά τα σημάδια μείωσης της απόκλισης κατά την περίοδο 2012-2015, έκτοτε δεν σημειώθηκε πρόοδος. Τόσο η υψηλή φορολογία της εργασίας, όσο και το επίπεδο των ασφαλιστικών εισφορών, επιβαρύνουν την ανταγωνιστικότητα κόστους της ελληνικής παραγωγής, ενώ δρουν ως αντικίνητρο για επίσημη εργασία. Στον αντίποδα, το ποσοστό των άτυπων εργασιακών σχέσεων ήταν και παραμένει υψηλό. Παράλληλα, η Ελλάδα παρουσιάζει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά αυτοαπασχολούμενων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, η χρήση ευέλικτων μορφών απασχόλησης ήταν συστηματικά χαμηλότερη του μέσου ευρωπαϊκού όρου πριν από τη δημοσιονομική κρίση, ενώ μορφές της όπως η μερική απασχόληση, καταγράφεται πως χρησιμοποιούνται εκουσίως σε πολύ μεγαλύτερη συχνότητα από ό,τι στις υπόλοιπες χώρες.

4.3 Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας 2010-2018

Τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής βασίστηκαν σε τρεις άξονες παρεμβάσεων, τη δημοσιονομική πολιτική, τη σταθερότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις αγορές εργασίας και προϊόντων. Στο πλαίσιο της αποκατάστασης της δημοσιονομικής και εξωτερικής ισορροπίας της ελληνικής οικονομίας, οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας που νομοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν την περίοδο 2010-2018 είχαν κατά βάση διττό σκοπό, έτσι όπως αυτός περιγράφηκε και στα επίσημα κείμενα των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής.

Αφενός, οι μεταρρυθμίσεις στόχευαν στη διευκόλυνση της προσαρμογής της οικονομίας μέσω πιο ευέλικτων κανονισμών λειτουργίας στην αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι η εγχώρια ζήτηση επλήγη λόγω της ανάγκης εφαρμογής μέτρων δημοσιονομικής λιτότητας, προκειμένου να αμβλυνθεί ο αρνητικός αντίκτυπος τους στην απασχόληση, δόθηκε προτεραιότητα σε εργασιακές ρυθμίσεις που θα διευκόλυναν την προσαρμογή μέσω των τιμών (μείωση μισθών) παρά μέσω του πλήθους της εργασίας (απολύσεις). Ταυτόχρονα, θεωρήθηκε ότι αυτή η προσέγγιση θα στήριζε την ταχύτερη ανάκαμψη της οικονομίας, μετά την αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας.

Αφετέρου, στόχευαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους της ελληνικής οικονομίας. Κατά την πρώτη δεκαετία της υιοθέτησης του ευρώ, η ανταγωνιστικότητα των τιμών της ελληνικής οικονομίας αποδυναμώθηκε σε σχέση με το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, αλλά και σε σχέση με άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης. Ελλείψει εργαλείου συναλλαγματικής πολιτικής, το κανάλι ανταγωνιστικότητας απαιτούσε προσαρμογή σε σχετικές τιμές και ονομαστικούς μισθούς, προκειμένου να διορθωθούν οι μεγάλες εξωτερικές ανισορροπίες μια διαδικασία ιδιαίτερα «επίπονη» κοινωνικά και πολιτικά.

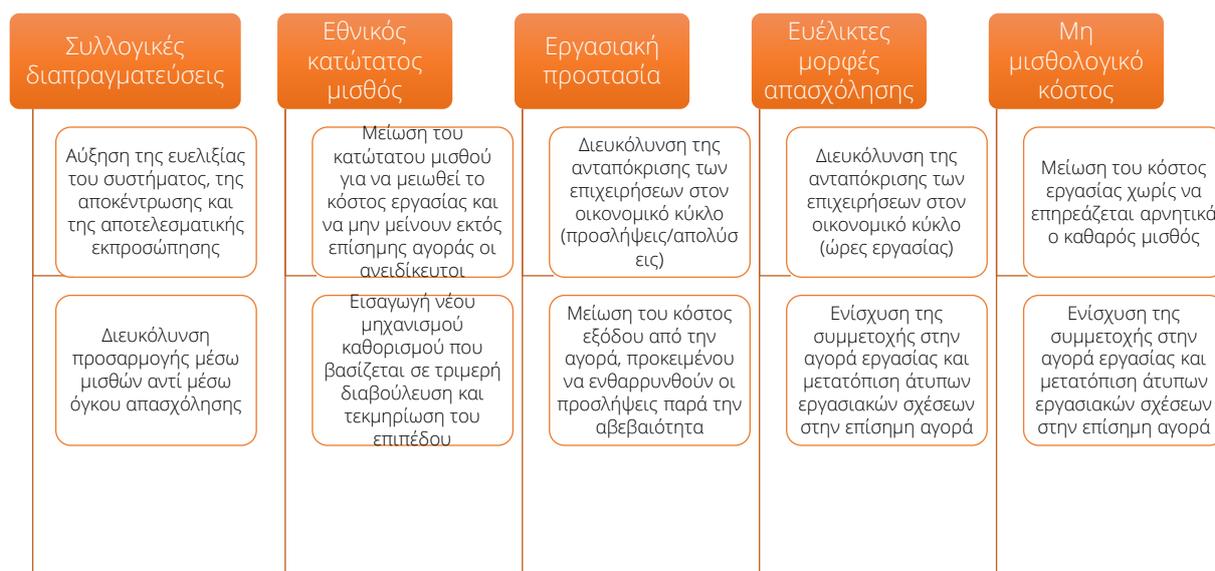
Οι παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας την περίοδο 2010-2018 μπορούν να συνοψιστούν σε πέντε βασικούς άξονες (Διάγραμμα 4.2). Ο πρώτος είχε να κάνει με το σύστημα συλλογικών διαπραγματεύσεων, προς την κατεύθυνση της αποκέντρωσης και αύξησης της ευελιξίας των επιχειρήσεων. Ο δεύτερος αφορούσε στη σημαντική μείωση του εθνικού κατώτατου μισθού το 2012, καθώς και την αλλαγή του μηχανισμού καθορισμού του. Ο τρίτος άξονας μείωνε το βαθμό εργασιακής προστασίας, όπως για παράδειγμα μέσω μείωσης του κόστους απολύσεων, με σκοπό να αμβλυνθεί η αρνητική επίδραση της αβεβαιότητας στις νέες προσλήψεις. Ο τέταρτος άξονας αποσκοπούσε στην προώθηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η προσαρμογή των πληττόμενων επιχειρήσεων και να μειωθεί ο βαθμός άτυπης χρήσης αυτών

των μορφών απασχόλησης. Ο πέμπτος άξονας αφορούσε στη μείωση του μη-μισθολογικού κόστους προκειμένου να μειωθεί το κόστος εργασίας χωρίς όμως να επηρεάζεται το διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων καθώς και για να ενισχυθούν τα κίνητρα για συμμετοχή στην επίσημη αγορά εργασίας.

Διάγραμμα 4.2.

Πέντε βασικοί άξονες παρεμβάσεων στην αγορά εργασίας και σκοποί αυτών, 2010-2018

Πηγή: Επίσημα κείμενα προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής 2010-2018, ΕΕ/ΕΚΤ/ΕΜΣ/ΔΝΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

4.4 Μικροοικονομική προσέγγιση

Το πρώτο σκέλος της ανάλυσης βασίζεται σε μικροοικονομικά θεμελιωμένες προσομοιώσεις σε επίπεδο νοικοκυριών, μέσω των οποίων αξιολογείται η επίδραση των μεταρρυθμίσεων στα κίνητρα των ατόμων να εισέλθουν στην επίσημη αγορά εργασίας. Για τον σκοπό αυτό, χρησιμοποιείται το υπόδειγμα μικροοικονομικής προσομοίωσης EUROMOD (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πανεπιστήμιο του Essex). Η εφαρμογή περιλαμβάνει τους κανόνες για φορολογία και παροχές που ισχύουν εντός ενός δεδομένου έτους (σύστημα πολιτικής) και προσομοιώνει τους φόρους, τις παροχές, τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και το διαθέσιμο εισόδημα για κάθε νοικοκυριό όταν εφαρμόζονται οι κανόνες του συστήματος. Για τις προσομοιώσεις, χρησιμοποιούνται μικρο-στοιχεία από τη βάση δεδομένων European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU – SILC) για την Ελλάδα κατά την περίοδο 2010-2018. Η επιλογή δείγματος γίνεται σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια (π.χ. έμφαση στους μισθωτούς) καταλήγοντας σε ένα επαναλαμβανόμενο διαστρωματικό δείγμα που κυμαίνεται από 3.342 άτομα το 2010 έως και 9.278 άτομα το 2018.

Στο πλαίσιο αυτό, κατασκευάζεται μια μικροοικονομικά θεμελιωμένη μεταβλητή που προσεγγίζει τα αντικίνητρα για απασχόληση του κάθε ατόμου. Η μεταβλητή αυτή ονομάζεται φόρος συμμετοχής – Participation Tax Rate (PTR) και ορίζεται ως το μερίδιο των ακαθάριστων αποδοχών εργασίας που ανακτώνται εάν ο μισθωτός γίνει άνεργος, *ceteris paribus*.

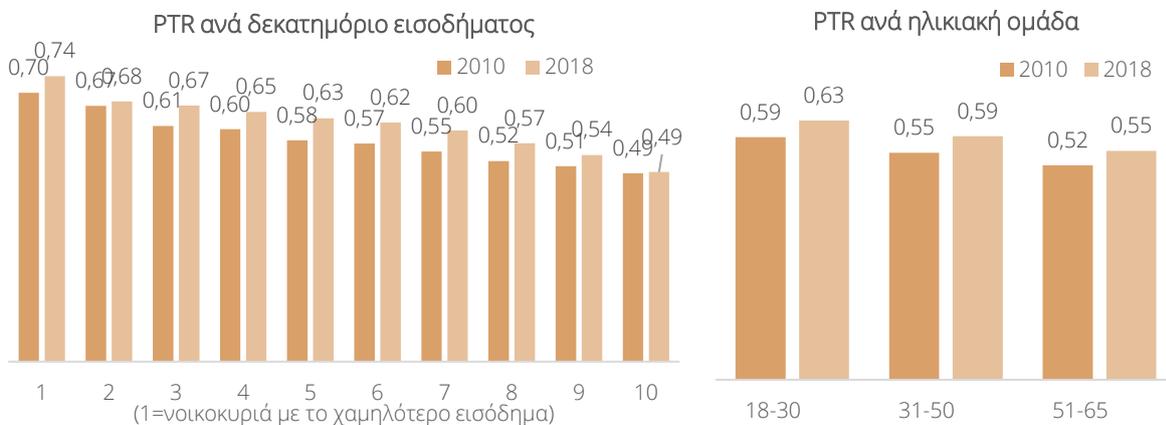
$$PTR_i = 1 - \frac{Y_h^W - Y_h^U}{E_i}$$

Όπου Y_h^W το διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού όταν το άτομο εργάζεται, Y_h^U το διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού όταν το άτομο γίνεται άνεργο και E_i οι μικτές αποδοχές του ατόμου (εφόσον αποτελεί μέρος του εργατικού δυναμικού). Εκ κατασκευής, το αντικίνητρο για απασχόληση PTR μειώνεται όσο αυξάνονται οι καθαρές αποδοχές κάποιου ατόμου του δείγματος, μειώνονται οι φόροι στην εργασία και οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης ή μειώνονται οι παροχές σε καθεστώς ανεργίας, *ceteris paribus*. Η εκτίμηση του PTR για κάθε άτομο στο δείγμα γίνεται μέσα από προσομοίωση και σύγκριση δύο εναλλακτικών καταστάσεων για κάθε μισθωτό εργαζόμενο, την κατάσταση εργασίας και την κατάσταση ανεργίας, στις οποίες υπολογίζονται αντίστοιχα τα Y_h^W και Y_h^U .

Σε πρώτο στάδιο καταγράφεται πώς το εκτιμημένο αντικίνητρο για απασχόληση PTR έχει εξελιχθεί κατά την περίοδο των προγραμμάτων και πώς διαφέρει βάσει χαρακτηριστικών ατόμων και νοικοκυριών. Αναλυτικότερα, προκύπτει ότι τα αντικίνητρα για συμμετοχή στην επίσημη αγορά εργασίας αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής (Διάγραμμα 4.3). Η επιδείνωση των κινήτρων για εργασία ήταν εντονότερη μεταξύ των ανδρών και των νέων.

Διάγραμμα 4.3

Μεταβολή αντικινήτρου για εργασία (PTR) κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων 2010-2018

Πηγή: EUROMOD, EU-SILC, Εκτιμήσεις: IOBE

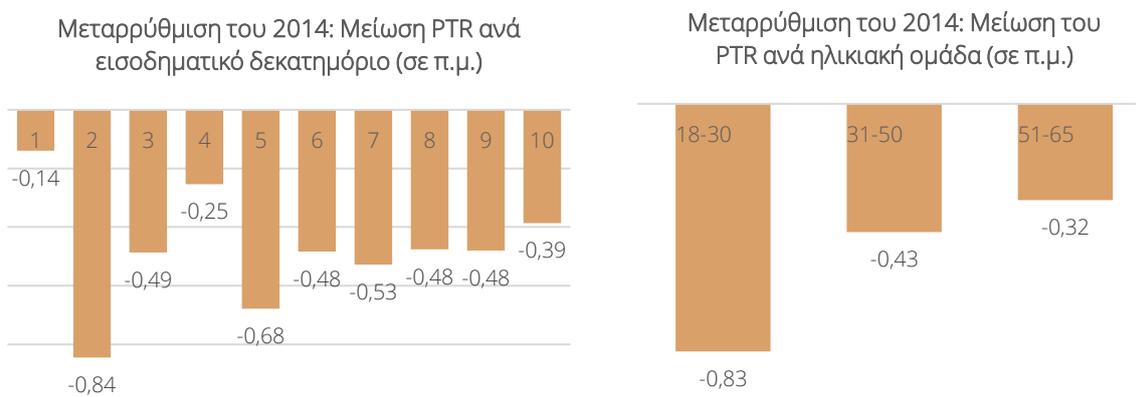
Στη συνέχεια, εκτιμάται η επίδραση της μείωσης των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων που έλαβε χώρα το 2014 κατά 1 ποσοστιαία μονάδα (μεταρρύθμιση) στα κίνητρα για απασχόληση. Αυτό γίνεται μέσα από εκτίμηση του PTR πριν και μετά το μέτρο πολιτικής για το δείγμα, με το σύστημα πολιτικής του EUROMOD, για το 2014. Οι προσομοιώσεις επικεντρώνονται σε στοιχεία που επηρεάζουν σημαντικά τα κίνητρα συμμετοχής στην αγορά εργασίας, δηλαδή τους καταβληθέντες φόρους, τις παροχές που ελήφθησαν, τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και τις αποδοχές από εργασία για κάθε άτομο στο δείγμα.

Ως βασικό αποτέλεσμα της μείωσης των ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων το 2014, αναδεικνύεται η θετική επίδραση στα κίνητρα για συμμετοχή στην αγορά εργασίας, μέσα από μείωση του PTR, ειδικά μεταξύ των γυναικών και των νέων, που αποτελούν πληθυσμιακές ομάδες με διαχρονικά χαμηλά ποσοστά συμμετοχής (Διάγραμμα 4.4). Στο σύνολο του δείγματος, αναδεικνύεται μια μέση μείωση των αντικινήτρων απασχόλησης (PTR) κατά περίπου 0,5 π.μ., η οποία εκτιμάται ότι συνετέλεσε σε αύξηση στο συνολικό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας κατά περίπου 0,4 π.μ. του πληθυσμού 15-64 ετών ή 28 χιλ. άτομα.

Διάγραμμα 4.4.

Μεταβολή αντικινήτρου για εργασία (PTR) μετά τη μείωση των ασφαλιστικών εισφορών το 2014

Πηγή: EUROMOD, EU-SILC, Εκτιμήσεις: IOBE

Συμπερασματικά, τα συστηματικά χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας καθ' όλη την περίοδο των προγραμμάτων, κρίνεται πως οφείλονται αφενός στο γεγονός ότι η μείωση των εισφορών το 2014 ήταν περιορισμένης κλίμακας, αφετέρου στο ότι η θετική της επίδραση αντισταθμίστηκε από μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής τα οποία έπληξαν σημαντικά τη φορολογία της εργασίας και με τη σειρά της τα κίνητρα για επίσημη απασχόληση. Μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων, τα ποσοστά συμμετοχής στην Ελλάδα εξακολουθούν να υστερούν κατά περίπου 5 π.μ. του πληθυσμού 15-64 ετών σε σχέση με τον μ.ό. της ΕΕ, ενώ τα αντικίνητρα για εργασία παρέμειναν υψηλότερα για τις γυναίκες και τους νέους. Συνεπώς, η περαιτέρω μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας αναδεικνύεται ως κρίσιμη προκειμένου να ενισχυθεί η συμμετοχή στην επίσημη εργασία στην Ελλάδα, με θετικές συνέπειες για τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης.

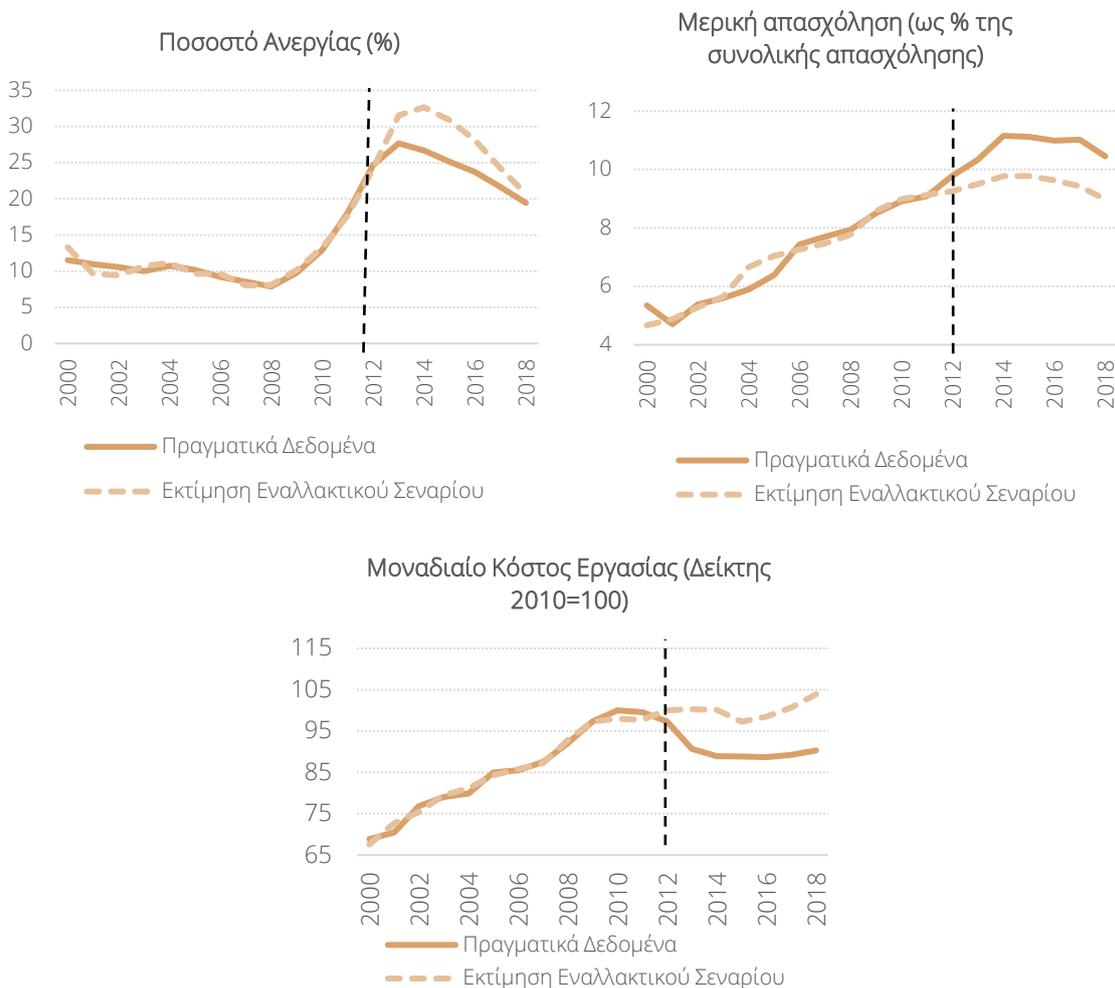
4.5 Μακροοικονομική προσέγγιση

Το δεύτερο, συμπληρωματικό σκέλος της ανάλυσης βασίζεται σε οικονομετρική ανάλυση, σε επίπεδο χωρών, των επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων στην ελληνική αγορά εργασίας σε επιλεγμένους μακροοικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες. Για αυτόν το σκοπό, ακολουθείται η γενικευμένη μέθοδος συνθετικής ομάδας ελέγχου (generalized synthetic control method) η οποία επιτρέπει να εκτιμηθούν εναλλακτικές πορείες (counterfactual scenarios) που θα είχαν ακολουθήσει επιλεγμένοι μακροοικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες, ελλείψει των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας.

Στο πλαίσιο της μεθοδολογίας επιλέγονται δύο χρονιές ορόσημο για την αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων στην ελληνική αγορά εργασίας: το 2012, κατά το οποίο εφαρμόστηκαν οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις που παρουσιάστηκαν στην ενότητα 4.3, καθώς και το 2014, όταν και μειώθηκαν τα ποσοστά εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων, όπως παρουσιάστηκε και στην ενότητα 4.4. Η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Ισπανία αποτελούν τις τρεις «χώρες μεταρρυθμίσεων» (treated group) όπου το 2012 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας με κοινά χαρακτηριστικά.

Διάγραμμα 4.5.

Εκτίμηση πορείας επιλεγμένων δεικτών σε εναλλακτικό σενάριο χωρίς τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας το 2012

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE. **Σημείωση:** Το ποσοστό ανεργίας ορίζεται ως ο λόγος του αριθμού των ανέργων προς το εργατικό δυναμικό. Το Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας ορίζεται ως η ονομαστική αμοιβή ανά μισθωτό στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας (business economy) προς το πραγματικό ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας.

Αντίστοιχα, μια συγκρίσιμη ομάδα 22 προηγμένων οικονομιών που είναι μέλη και της ΕΕ και του ΟΟΣΑ, αποτελούν την ομάδα ελέγχου (control group). Εκμεταλλευόμενη τη μεταβλητότητα μεταξύ των μονάδων ελέγχου (interactive fixed effects) και δεδομένης της επιλογής της ομάδας ελέγχου, η μεθοδολογία παράγει αποτελέσματα που βασίζονται αποκλειστικά στα στοιχεία μεταξύ χωρών και όχι σε κάποιο θεωρητικό μακροοικονομικό υπόδειγμα.

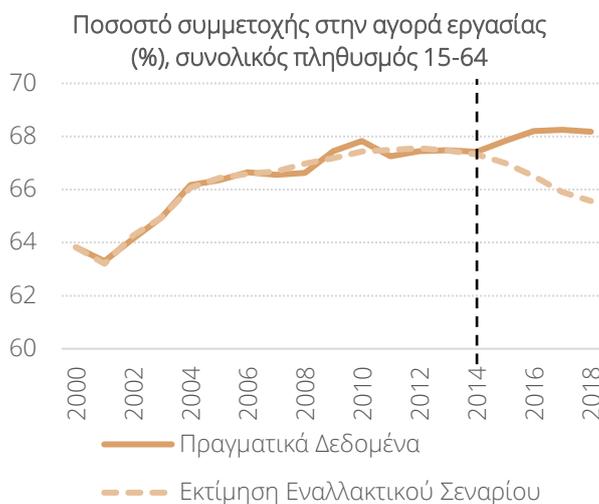

Από μακροοικονομικής σκοπιάς, τα εμπειρικά ευρήματα της μελέτης δείχνουν ότι οι παρεμβάσεις στην ελληνική αγορά εργασίας γύρω από το 2012 είχαν σημαντική συμβολή στη μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας, στην αύξηση της χρήσης ευέλικτων μορφών απασχόλησης, στην επιβράδυνση της δυναμικής του ποσοστού ανεργίας και στην ελαφρά ταχύτερη ανάκαμψη της απασχόλησης. Ενδεικτικά, το ετήσιο ποσοστό ανεργίας και το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2013-2018 εκτιμάται ότι θα ήταν κατά μέσο όρο περίπου 4 π.μ. και 10 π.μ. υψηλότερα αντίστοιχα, σε ένα σενάριο χωρίς τις μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας του 2012 (Διάγραμμα 4.5). Αντίστοιχα, η καταγεγραμμένη μερική απασχόληση ως μερίδιο της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2013-2018 εκτιμάται ότι ήταν κατά μέσο όρο περίπου 1,3 π.μ. υψηλότερα από ό,τι σε ένα σενάριο χωρίς τις μεταρρυθμίσεις του 2012. Αντιθέτως, φαίνεται ότι οι παρεμβάσεις του 2012 δεν βελτίωσαν τα ποσοστά συμμετοχής στην επίσημη αγορά εργασίας, ενώ αύξησαν τις μέσες ώρες εργασίας και την ανισότητα.

Τέλος, η μείωση των εισφορών των εργαζομένων το 2014 φαίνεται να αύξησε τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, σε αντιστοιχία και με τα ευρήματα από τις μικροοικονομικές προσομοιώσεις της ενότητας 4.4. Η καταγεγραμμένη συμμετοχή στην εργασία εκτιμάται ότι υπερέβη το εκτιμώμενο εναλλακτικό σενάριο για την Ελλάδα κατά την περίοδο 2015-2018 κατά 1,9 π.μ. ετησίως (Διάγραμμα 4.6).

Διάγραμμα 4.6.

Εκτίμηση συμμετοχής στην αγορά εργασίας σε εναλλακτικό σενάριο χωρίς την μείωση των ασφαλιστικών εισφορών εργαζομένων το 2014

Πηγή: Εκτιμήσεις ερευνητών IOBE. **Σημείωση:** Το ποσοστό συμμετοχής ορίζεται ως ο λόγος του εργατικού δυναμικού προς τον ηλικιακά ενεργό πληθυσμό.

Συμπεράσματα

Οι ριζικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας που εφαρμόστηκαν κατά την περίοδο 2010-2018, είχαν ως στόχο τη διευκόλυνση προσαρμογής της οικονομίας και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους. Σε σύγκριση με τον στόχο, η εμπειρική ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης έδειξε ότι οι μεταρρυθμίσεις: (α) σε μεγάλο βαθμό εκπλήρωσαν τον στόχο της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας κόστους, (β)

αύξησαν την ευελιξία στους κανονισμούς εργασίας, μέσω της οποίας υποστήριξαν, μόνο μερικώς, τον στόχο της προσαρμογής της αγοράς εργασίας μέσω των τιμών (μείωση μισθών) παρά μέσω του ύψους απασχόλησης (απολύσεων) και (γ) άφησαν, ως επί το πλείστον, ανεπίλυτες άλλες μακροχρόνιες αδυναμίες όπως το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας και την υψηλή φορολογική επιβάρυνση.

Βάσει αυτών των αποτελεσμάτων, η μελέτη κατέληξε σε μια σειρά προτάσεων και προτεραιοτήτων πολιτικής, σε τρεις τουλάχιστον κατευθύνσεις. Πρώτον, η περαιτέρω μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης της εργασίας μπορεί να ενισχύσει τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, να περιορίσει την απόκλιση μεταξύ της Ελλάδας και των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ, και έτσι να ενισχύσει τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης. Δεύτερον, αναδεικνύει πεδία της αγοράς εργασίας με διαρθρωτικές αδυναμίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως η αναντιστοιχία δεξιοτήτων, η ανεπαρκής επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, η χαμηλή αποτελεσματικότητα των ενεργών πολιτικών για την αγορά εργασίας, και τα συστηματικά υψηλά ποσοστά αδήλωτης εργασίας. Τρίτον, τονίζει τη σημασία για συνεχή παρακολούθηση των τάσεων της ελληνικής αγοράς εργασίας, ώστε οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής να εφαρμόζουν μέτρα προς την κατεύθυνση της περαιτέρω αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, αλλά και μείωσης της ανεργίας και της ανισότητας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	0,0	0,7	1,0	2,0	2,4	2,6	1,4	-6,6
Βέλγιο	0,5	1,6	2,0	1,5	1,9	1,5	1,4	-6,4
Βουλγαρία	0,3	1,9	4,0	3,8	3,5	3,1	3,4	-4,2
Γαλλία	0,6	1,0	1,1	1,1	2,3	1,8	1,5	-8,1
Γερμανία	0,4	2,2	1,5	2,2	2,6	1,3	0,6	-4,9
Δανία	0,9	1,6	2,3	3,2	2,8	2,2	2,8	-2,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,0	2,3	5,4	2,5	5,2	3,2	2,3	-5,6
ΕΕ 27	0,0	1,6	2,3	2,0	2,8	2,1	1,5	-6,2
Ελλάδα	-2,7	0,7	-0,4	-0,5	1,3	1,6	1,9	-8,2
Εσθονία	1,3	3,0	1,8	3,2	5,5	4,4	5,0	-2,9
Ευρωζώνη	-0,2	1,4	2,0	1,9	2,6	1,8	1,3	-6,6
Ιρλανδία	1,2	8,6	25,2	2,0	9,1	8,5	5,6	3,4
Ισπανία	-1,4	1,4	3,8	3,0	3,0	2,4	2,0	-10,8
Ιταλία	-1,8	0,0	0,8	1,3	1,7	0,9	0,3	-8,9
Κροατία	-0,5	-0,1	2,4	3,5	3,1	2,7	2,9	-8,4
Κύπρος	-6,6	-1,8	3,2	6,4	5,2	5,2	3,1	-5,1
Λετονία	2,3	1,1	4,0	2,4	3,3	4,0	2,1	-3,6
Λιθουανία	3,6	3,5	2,0	2,5	4,3	3,9	4,3	-0,8
Λουξεμβούργο	3,7	4,3	4,3	4,6	1,8	3,1	2,3	-1,3
Μάλτα	5,5	7,6	9,6	3,9	8,0	5,2	4,9	-7
Ολλανδία	-0,1	1,4	2,0	2,2	2,9	2,4	1,7	-3,7
Ουγγαρία	1,9	4,2	3,8	2,1	4,3	5,4	4,6	-5
Πολωνία	1,1	3,4	4,2	3,1	4,8	5,4	4,5	-2,7
Πορτογαλία	-0,9	0,8	1,8	2,0	3,5	2,8	2,2	-7,6
Ρουμανία	3,8	3,6	3,0	4,7	7,3	4,5	4,2	-3,9
Σλοβακία	0,7	2,6	4,8	2,1	3,0	3,8	2,3	-5,2
Σλοβενία	-1,0	2,8	2,2	3,2	4,8	4,4	3,2	-5,5
Σουηδία	1,2	2,7	4,5	2,1	2,6	2,0	1,3	-2,8
Φινλανδία	-0,9	-0,4	0,5	2,8	3,3	1,5	1,1	-2,8

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Αυστρία	81,9	81,3	84	84,9	82,9	78,3	74	70,4
Βέλγιο	104,8	105,5	107	105,2	104,9	101,7	99,8	98,6
Βουλγαρία	16,7	17,1	27,1	26	29,3	25,3	22,3	20,4
Γαλλία	90,6	93,4	94,9	95,6	98	98,3	98,1	98,1
Γερμανία	81,1	78,7	75,7	72,1	69,2	65,3	61,9	59,8
Δανία	44,9	44	44,3	39,8	37,2	35,8	33,9	33,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	44,5	44,9	42,2	40	36,8	34,7	32,6	30,8
ΕΕ 27	90,7	92,6	92,8	90,9	90	87,8	85,8	84,1
Ελλάδα	159,6	177,4	178,9	175,9	178,5	176,2	181,2	176,6
Εσθονία	9,8	10,2	10,6	10	10,2	9,3	8,4	8,4
Ευρωζώνη	84,7	86,4	86,6	84,7	84	81,6	79,6	77,8
Ιρλανδία	119,9	119,9	104,4	76,7	73,8	67,7	63,5	58,8
Ισπανία	86,3	95,8	100,7	99,3	99,2	98,6	97,6	95,5
Ιταλία	126,5	132,5	135,4	135,3	134,8	134,1	134,8	134,8
Κροατία	70,1	81,2	84,7	84,3	80,8	77,8	74,7	73,2
Κύπρος	80,3	104	109,2	107,5	103,4	93,9	100,6	95,5
Λετονία	42,4	40,3	41,6	37,3	40,9	39,3	37,2	36,9
Λιθουανία	39,8	38,7	40,6	42,6	39,7	39,1	33,8	36,3
Λουξεμβούργο	22	23,7	22,7	22	20,1	22,3	21	22,1
Μάλτα	67,8	68,4	63,4	58	55,5	50,3	45,6	43,1
Ολλανδία	66,2	67,7	67,8	64,6	61,9	56,9	52,4	48,6
Ουγγαρία	78,6	77,4	76,8	76,2	75,5	72,9	70,2	66,3
Πολωνία	54,1	56	50,8	51,3	54,3	50,6	48,8	46
Πορτογαλία	129	131,4	132,9	131,2	131,5	126,1	122	117,7
Ρουμανία	37	37,6	39,2	37,8	37,3	35,1	34,7	35,2
Σλοβακία	51,8	54,7	53,5	51,9	52	51,3	49,4	48
Σλοβενία	53,6	70	80,3	82,6	78,7	74,1	70,4	66,1
Σουηδία	37,6	40,4	45,1	43,9	42,2	40,8	38,8	35,1
Φινλανδία	53,6	56,2	59,8	63,6	63,2	61,3	59,6	59,4

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Αυστρία	-2,2	-2	-2,7	-1	-1,5	-0,8	0,2	0,7
Βέλγιο	-4,3	-3,1	-3,1	-2,4	-2,4	-0,7	-0,8	-1,9
Βουλγαρία	-0,3	-0,4	-5,4	-1,7	0,1	1,1	2	2,1
Γαλλία	-5	-4,1	-3,9	-3,6	-3,6	-2,9	-2,3	-3
Γερμανία	0	0	0,6	0,9	1,2	1,2	1,9	1,4
Δανία	-3,5	-1,2	1,1	-1,2	0,1	1,8	0,7	3,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	-3,9	-1,2	-2,1	-0,6	0,7	1,5	0,9	0,3
ΕΕ 27	-3,6	-2,9	-2,4	-1,9	-1,3	-0,8	-0,4	-0,6
Ελλάδα	-8,9	-13,2	-3,6	-5,6	0,5	0,7	1	1,5
Εσθονία	-0,3	0,2	0,7	0,1	-0,5	-0,8	-0,6	-0,3
Ευρωζώνη	-3,7	-3	-2,5	-2	-1,5	-1	-0,5	-0,6
Ιρλανδία	-8,1	-6,2	-3,6	-2	-0,7	-0,3	0,1	0,4
Ισπανία	-10,7	-7	-5,9	-5,2	-4,3	-3	-2,5	-2,8
Ιταλία	-2,9	-2,9	-3	-2,6	-2,4	-2,4	-2,2	-1,6
Κροατία	-5,4	-5,3	-5,3	-3,3	-1	0,8	0,2	0,4
Κύπρος	-5,6	-5,8	-8,7	-1	0,3	2	-3,7	1,7
Λετονία	-1,4	-1,2	-1,6	-1,4	0,2	-0,8	-0,8	-0,2
Λιθουανία	-3,1	-2,6	-0,6	-0,3	0,2	0,5	0,6	0,3
Λουξεμβούργο	0,5	0,8	1,3	1,3	1,8	1,3	3,1	2,2
Μάλτα	-3,5	-2,4	-1,7	-1	1	3,3	1,9	0,5
Ολλανδία	-3,9	-2,9	-2,2	-2	0	1,3	1,4	1,7
Ουγγαρία	-2,3	-2,6	-2,8	-2	-1,8	-2,5	-2,1	-2
Πολωνία	-3,7	-4,2	-3,6	-2,6	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7
Πορτογαλία	-6,2	-5,1	-7,4	-4,4	-1,9	-3	-0,4	0,2
Ρουμανία	-3,7	-2,1	-1,2	-0,6	-2,6	-2,6	-2,9	-4,3
Σλοβακία	-4,4	-2,9	-3,1	-2,7	-2,5	-1	-1	-1,3
Σλοβενία	-4	-14,6	-5,5	-2,8	-1,9	0	0,7	0,5
Σουηδία	-1	-1,4	-1,5	0	1	1,4	0,8	0,5
Φινλανδία	-2,2	-2,5	-3	-2,4	-1,7	-0,7	-0,9	-1,1

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή του Κοινωνικού Αποκλεισμού* (βλ. σελ. 177)

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Αυστρία	18,5	18,8	19,2	18,3	18,0	18,1	17,5	16,9
Βέλγιο	21,6	20,8	21,2	21,1	20,9	20,6	20,0	19,5
Βουλγαρία	49,3	48,0	40,1	41,3	40,4	38,9	32,8	32,5
Γαλλία	19,1	18,1	18,5	17,7	18,2	17,0	17,4	17,9
Γερμανία	19,6	20,3	20,6	20,0	19,7	19,0	18,7	17,4
Δανία	17,5	18,3	17,9	17,7	16,8	17,2	17,4	16,3
Δημοκρατία της Τσεχίας	15,4	14,6	14,8	14,0	13,3	12,2	12,2	12,5
ΕΕ 27	24,9	24,6	24,5	23,8	23,7	22,5	21,6	21,1
Ελλάδα	34,6	35,7	36,0	35,7	35,6	34,8	31,8	30
Εσθονία	23,4	23,5	26,0	24,2	24,4	23,4	24,4	24,3
Ευρωζώνη	23,3	23,1	23,5	23,1	23,1	22,1	21,6	21,1
Ιρλανδία	30,1	29,9	27,7	26,2	24,4	22,7	21,1	:
Ισπανία	27,2	27,3	29,2	28,6	27,9	26,6	26,1	25,3
Ιταλία	29,9	28,5	28,3	28,7	30,0	28,9	27,3	:
Κροατία	32,6	29,9	29,3	29,1	27,9	26,4	24,8	23,3
Κύπρος	27,1	27,8	27,4	28,9	27,7	25,2	23,9	22,3
Λετονία	36,2	35,1	32,7	30,9	28,5	28,2	28,4	27,3
Λιθουανία	32,5	30,8	27,3	29,3	30,1	29,6	28,3	26,3
Λουξεμβούργο	18,4	19,0	19,0	18,5	19,8	21,5	21,9	20,6
Μάλτα	23,1	24,6	23,9	23,0	20,3	19,3	19,0	20,1
Ολλανδία	15,0	15,9	16,5	16,4	16,7	17,0	16,7	16,5
Ουγγαρία	33,5	34,8	31,8	28,2	26,3	25,6	19,6	18,9
Πολωνία	26,7	25,8	24,7	23,4	21,9	19,5	18,9	18,2
Πορτογαλία	25,3	27,5	27,5	26,6	25,1	23,3	21,6	21,6
Ρουμανία	43,2	41,9	40,3	37,4	38,8	35,7	32,5	31,2
Σλοβακία	20,5	19,8	18,4	18,4	18,1	16,3	16,3	16,4
Σλοβενία	19,6	20,4	20,4	19,2	18,4	17,1	16,2	14,4
Σουηδία	17,7	18,3	18,2	18,6	18,3	17,7	18,0	18,8
Φινλανδία	17,2	16,0	17,3	16,8	16,6	15,7	16,5	15,6

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)			α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	2,1	1,5	1,4	1,6	2,0	1,5	-0,5	0,4
Βέλγιο	2,3	1,3	0,4	2,0	1,0	0,8	-0,1	-1,0
Βουλγαρία	2,6	2,5	1,2	2,5	3,0	:	:	0,5
Γαλλία	2,1	1,3	0,5	1,4	1,3	1,0	-0,4	-0,1
Γερμανία	1,9	1,4	0,4	1,6	1,6	:	:	0,0
Δανία	0,7	0,7	0,3	1,2	0,6	:	:	-0,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	2,0	2,6	3,3	2,3	3,7	:	:	1,4
ΕΕ 27	1,8	1,4	0,7	1,5	1,5	:	:	-0,1
Ελλάδα	0,8	0,5	-1,3	0,8	0,6	-2,1	-2,7	-0,2
Εσθονία	3,4	2,3	-0,6	2,3	1,5	0,5	-1,0	-0,8
Ευρωζώνη	1,8	1,2	0,3	1,4	1,1	:	:	-0,3
Ιρλανδία	0,7	0,9	-0,5	0,9	0,8	-0,1	-1,0	0,0
Ισπανία	1,7	0,8	-0,3	1,1	0,7	0,5	-0,2	-0,4
Ιταλία	1,2	0,6	-0,1	1,0	0,2	0,8	0,5	-0,8
Κροατία	1,6	0,8	0,0	0,8	1,2	:	:	0,3
Κύπρος	0,8	0,6	-1,1	1,3	0,6	-0,5	-1,1	-0,7
Λετονία	2,6	2,7	0,1	2,8	1,9	-0,1	-2,1	-0,9
Λιθουανία	2,5	2,2	1,1	2,1	2,5	:	:	0,4
Λουξεμβούργο	2,0	1,7	0,0	2,1	1,6	1,0	-0,6	-0,5
Μάλτα	1,7	1,5	0,8	1,2	1,2	0,2	-1,1	0,0
Ολλανδία	1,6	2,7	1,1	2,5	1,3	1,8	0,5	-1,1
Ουγγαρία	2,9	3,4	3,4	3,2	4,4	:	:	1,1
Πολωνία	1,2	2,1	3,7	1,2	3,9	:	:	2,7
Πορτογαλία	1,2	0,3	-0,1	0,8	0,5	0,2	-0,3	-0,3
Ρουμανία	4,1	3,9	2,3	3,8	3,1	:	:	-0,7
Σλοβακία	2,5	2,8	2,0	2,4	2,9	1,0	-1,9	0,5
Σλοβενία	1,9	1,7	-0,3	1,3	1,6	-0,6	-2,3	0,3
Σουηδία	2,0	1,7	0,7	1,9	1,2	:	:	-0,7
Φινλανδία	1,2	1,1	0,4	1,2	1,1	1,1	0,0	-0,1

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-27 = 1)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Αυστρία	1,10	1,10	1,11	1,11	1,12	1,13	1,13	1,13	
Βέλγιο	1,11	1,12	1,12	1,11	1,12	1,13	1,13	1,13	
Βουλγαρία	0,94	0,94	0,92	0,94	0,96	0,99	1,01	1,03	
Γαλλία	1,14	1,13	1,13	1,12	1,12	1,12	1,11	1,09	
Γερμανία	1,07	1,07	1,07	1,08	1,08	1,08	1,09	1,10	
Δανία	10,24	10,20	10,23	10,16	10,20	10,03	9,96	9,96	
Δημοκρατία της Τσεχίας	18,00	17,72	17,73	18,00	18,11	18,11	18,23	18,58	
ΕΕ 27	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
Ελλάδα	0,93	0,88	0,85	0,85	0,85	0,84	0,83	0,83	
Εσθονία	0,71	0,72	0,74	0,75	0,76	0,78	0,80	0,81	
Ευρωζώνη	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	
Ιρλανδία	1,11	1,12	1,14	1,13	1,14	1,16	1,16	1,19	
Ισπανία	0,94	0,94	0,92	0,92	0,93	0,92	0,93	0,94	
Ιταλία	1,01	1,02	1,03	1,03	1,01	1,00	1,00	1,00	
Κροατία	4,96	4,96	4,95	4,89	4,87	4,87	4,90	4,90	
Κύπρος	0,96	0,95	0,95	0,92	0,90	0,90	0,90	0,90	
Λετονία	0,69	0,69	0,69	0,69	0,70	0,71	0,72	0,74	
Λιθουανία	0,61	0,61	0,62	0,62	0,63	0,65	0,66	0,68	
Λουξεμβούργο	1,23	1,24	1,23	1,23	1,23	1,24	1,24	1,26	
Μάλτα	0,78	0,80	0,82	0,83	0,84	0,85	0,86	0,86	
Ολλανδία	1,12	1,11	1,13	1,13	1,15	1,14	1,15	1,17	
Ουγγαρία	170,07	173,26	180,63	184,37	190,13	196,61	203,17	210,42	
Πολωνία	2,43	2,44	2,47	2,46	2,50	2,54	2,58	2,61	
Πορτογαλία	0,82	0,81	0,81	0,81	0,82	0,84	0,85	0,85	
Ρουμανία	2,12	2,23	2,27	2,31	2,30	2,35	2,45	2,53	
Σλοβακία	0,68	0,68	0,68	0,68	0,72	0,74	0,74	0,75	
Σλοβενία	0,82	0,82	0,83	0,83	0,83	0,83	0,84	0,84	
Σουηδία	11,72	11,92	12,18	12,32	12,70	12,76	12,98	13,06	
Φινλανδία	1,23	1,26	1,27	1,26	1,27	1,26	1,26	1,27	

Πίνακας 7: Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ευρώ ανά ώρα εργασίας, ΕΕ-27 =100)

	Ετήσια στοιχεία							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Αυστρία	117,9	117,3	116,8	117,3	117,5	116,3	116,5	115,5
Βέλγιο	130,1	130,2	131,2	131,6	130,7	129,7	129,2	129,1
Βουλγαρία	43,7	42,9	44	44,5	45,7	46	47,1	48,6
Γαλλία	115,4	116,8	116,1	115,7	115,3	114,9	115,3	116,7
Γερμανία	105,1	104,3	106,3	105,3	105,9	105,7	105,1	103,6
Δανία	114,7	115,5	115,5	114,9	114,8	116	116,7	116,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	76,3	76,8	79,3	79,9	79,9	81,4	83,8	85,3
ΕΕ 27	100	100	100	100	100	100	100	100
Ελλάδα	86,1	87,2	86,4	83,5	81,5	80,6	80,5	78,5
Εσθονία	73,9	73,8	75,4	72,4	73	74,2	76,7	78,7
Ευρωζώνη	107,5	107,5	107,6	107,3	107,2	106,9	106,4	105,7
Ιρλανδία	147,1	143	146,5	188,6	182,3	187	195,1	196,9
Ισπανία	103	103,4	103,3	102,2	101,8	101,5	99,6	98,2
Ιταλία	111	109,4	107,7	106,6	108,1	107,4	106,4	104,9
Κροατία	72,5	73,5	70,8	70,7	72	71,9	72,7	72,1
Κύπρος	88,7	86	84	84,9	87,1	85,5	85,3	83,7
Λετονία	63,1	62,6	64,7	64,4	64,8	66,7	68,6	68,7
Λιθουανία	72,9	74,1	74,4	72,8	71,8	75	76	77,5
Λουξεμβούργο	162,5	163,8	169,7	169,6	170,8	166	164,6	162
Μάλτα	90,4	89,7	91,5	95,2	95,9	94,1	94,4	93,5
Ολλανδία	113,5	115,4	113,5	112,8	110,5	110,5	109,8	108
Ουγγαρία	73	73,1	71,4	70,9	67,4	67,7	70	71,6
Πολωνία	74,2	74,1	73,8	74,5	74	74,9	76,7	80,1
Πορτογαλία	76,8	79,9	79	78,3	77,9	75,8	75,1	76,1
Ρουμανία	55,6	56,2	56,7	58,6	63,1	66,1	68,7	72,6
Σλοβακία	83,5	84,1	84,3	83,5	77	75,7	76,2	76,2
Σλοβενία	80,6	81,1	81,5	80,6	80,8	81,7	82,1	81,9
Σουηδία	118,4	115,9	115,2	116,7	113,4	112,9	111,6	112,2
Φινλανδία	109,6	108,3	107,7	107,6	108,1	109	107,9	106,6

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών (*)

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/19	2019/18
Αυστρία	74,3	74,8	75,4	76,2	76,8	75,5	-1,3	0,7
Βέλγιο	67,2	67,7	68,5	69,7	70,5	70,0	-0,5	0,8
Βουλγαρία	67,1	67,7	71,3	72,4	75,0	73,4	-1,6	2,6
Γαλλία	69,5	70	70,6	71,3	71,6	71,4	-0,2	0,3
Γερμανία	78	78,6	79,2	79,9	80,7			0,8
Δανία	75,4	76	76,6	77,5	78,3	77,8	-0,5	0,8
Δημοκρατία της Τσεχίας	74,8	76,7	78,5	79,9	80,3	79,7	-0,6	0,4
ΕΕ 27	69	70,1	71,3	72,3	73,1	72,4	-0,7	0,8
Ελλάδα	54,9	56,2	57,8	59,5	61,2	61,1	-0,1	1,7
Εσθονία	76,5	76,6	78,7	79,5	80,2	78,8	-1,4	0,7
Ευρωζώνη	68,9	69,9	70,9	71,9	72,6	71,7	-0,9	0,8
Ιρλανδία	69,9	71,4	73	74,1	75,1	73,4	-1,8	1,0
Ισπανία	62	63,9	65,5	67	68,1	65,7	-2,3	1,0
Ιταλία	60,5	61,6	62,3	63	63,5	62,6	-1,0	0,6
Κροατία	60,6	61,4	63,6	65,2	66,7	66,9	0,2	1,5
Κύπρος	67,9	68,7	70,8	73,9	75,7	75,0	-0,8	1,8
Λετονία	72,5	73,2	74,8	76,8	77,4	77,0	-0,4	0,5
Λιθουανία	73,3	75,2	76	77,8	78,2	76,7	-1,6	0,4
Λουξεμβούργο	70,9	70,7	71,5	72,1	72,8	72,1	-0,6	0,7
Μάλτα	69	71,1	73	75,5	77,2	77,4	0,6	1,3
Ολλανδία	76,4	77,1	78	79,2	80,2	80,0	-0,2	0,9
Ουγγαρία	68,9	71,5	73,3	74,4	75,3	75,1	-0,3	0,9
Πολωνία	67,8	69,3	70,9	72,2	73,0	73,6	0,5	0,9
Πορτογαλία	69,1	70,6	73,4	75,4	76,2	74,7	-1,5	0,8
Ρουμανία	66	66,3	68,8	69,9	70,9	70,8	-0,2	1,1
Σλοβακία	67,7	69,8	71,1	72,4	73,4	72,5	-0,9	0,9
Σλοβενία	69,1	70,1	73,4	75,4	76,5	75,6	-0,9	1,0
Σουηδία	80,5	81,2	81,8	82,4	82,1	80,8	-1,3	-0,3
Φινλανδία	72,9	73,4	74,2	76,3	77,2	76,5	-0,8	0,9

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2019	2019/2018
Αυστρία	46,3	49,2	51,3	54,0	54,5	54,7	0,2	0,5
Βέλγιο	44	45,4	48,3	50,3	52,1	53,3	1,2	1,8
Βουλγαρία	53	54,5	58,2	60,7	64,4	64,2	-0,2	3,7
Γαλλία	48,7	49,9	51,3	52,3	53,0	53,8	0,7	0,8
Γερμανία	66,2	68,6	70,1	71,4	72,7			1,3
Δανία	63	65,8	68,2	69,2	71,3	71,4	0,1	2,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	55,5	58,5	62,1	65,1	66,7	68,2	1,5	1,6
ΕΕ 27	52,1	54,2	56,1	57,8	59,1	59,6	0,5	1,3
Ελλάδα	34,3	36,3	38,3	41,1	43,2	44,6	1,4	2,1
Εσθονία	64,5	65,2	68,1	68,9	72,5	72,0	-0,5	3,5
Ευρωζώνη	53,3	55,3	57,1	58,8	60,0	60,2	0,2	1,3
Ιρλανδία	55,4	56,8	58,4	60,4	61,8	61,8	0,0	1,4
Ισπανία	46,9	49,1	50,5	52,2	53,8	54,7	0,9	1,7
Ιταλία	48,2	50,3	52,2	53,7	54,3	54,2	0,0	0,6
Κροατία	39,2	38,1	40,3	42,8	44,0	45,5	1,5	1,2
Κύπρος	48,5	52,2	55,3	60,9	61,1	61,0	-0,2	0,2
Λετονία	59,4	61,4	62,3	65,4	67,3	68,6	1,2	1,9
Λιθουανία	60,4	64,6	66,1	68,5	68,4	67,6	-0,8	-0,1
Λουξεμβούργο	38,4	39,6	39,8	40,5	43,1	44,0	0,9	2,7
Μάλτα	42,3	45,8	47,2	50,2	51,6	52,9	1,8	0,9
Ολλανδία	61,7	63,5	65,7	67,7	69,7	71,0	1,3	2,0
Ουγγαρία	45,3	49,8	51,7	54,4	56,7	59,6	2,9	2,3
Πολωνία	44,3	46,2	48,3	48,9	49,6	51,8	2,3	0,6
Πορτογαλία	49,9	52,1	56,2	59,2	60,4	60,8	0,4	1,2
Ρουμανία	41,1	42,8	44,5	46,3	47,8	48,5	0,7	1,5
Σλοβακία	47	49	53,0	54,2	57,0	58,3	1,3	2,8
Σλοβενία	36,6	38,5	42,7	47,0	48,6	50,5	1,8	1,6
Σουηδία	74,5	75,5	76,4	78,0	77,7	77,6	-0,1	-0,3
Φινλανδία	60	61,4	62,5	65,4	66,8	67,5	0,7	1,3

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	0,8	1,8	1,0	1,3	0,9	-1,3
Βέλγιο	0,0	0,9	1,0	2,4	1,5	-0,6
Βουλγαρία	1,6	-0,6	4,0	-0,1	2,2	-3,6
Γαλλία	0,1	0,5	0,8	0,8	0,2	-0,6
Γερμανία	0,7	2,5	0,8	0,4	1,0	
Δανία	1,7	1,7	1,1	1,5	1,5	-0,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	1,0	1,7	1,6	1,0	0,1	-1,2
ΕΕ 27	1,0	1,5	1,4	1,1	0,9	-1,4
Ελλάδα	2,0	1,8	2,0	1,9	2,0	-1,2
Εσθονία	2,3	-0,1	2,2	0,7	0,6	-2,2
Ευρωζώνη	1,0	1,7	1,3	1,2	1,0	-1,5
Ιρλανδία	3,2	3,6	2,8	2,6	2,7	-1,5
Ισπανία	2,9	2,6	2,6	2,6	2,3	-3,1
Ιταλία	0,7	1,2	0,9	0,6	0,4	-2,0
Κροατία	1,1	0,5	2,3	1,7	1,2	-1,2
Κύπρος	-1,4	1,1	4,5	5,4	3,5	0,3
Λετονία	1,1	-0,6	0,0	1,3	-0,3	-2,1
Λιθουανία	1,0	1,3	-0,9	1,4	0,0	-2,0
Λουξεμβούργο	5,1	1,6	4,0	3,1	3,2	1,0
Μάλτα	4,1	5,2	6,0	8,1	5,5	2,7
Ολλανδία	1,1	1,3	1,9	2,0	1,7	-0,1
Ουγγαρία	2,6	3,2	1,5	0,9	0,6	-1,4
Πολωνία	1,4	0,6	1,1	0,3	-0,2	-0,3
Πορτογαλία	1,3	1,4	3,3	2,2	0,8	-2,1
Ρουμανία	-0,2	-0,8	2,4	0,2	0,3	-1,6
Σλοβακία	2,4	2,8	1,2	1,2	0,4	-2,1
Σλοβενία	1,0	0,1	4,5	2,0	0,8	-0,5
Σουηδία	1,4	1,6	2,1	1,6	0,6	-1,5
Φινλανδία	-0,8	0,5	1,0	2,6	0,9	-1,5

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας - Σύνολο Πληθυσμού

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/19	2019/18
Αυστρία	5,7	6,0	5,5	4,9	4,5	5,4	0,9	-0,4
Βέλγιο	8,5	7,8	7,1	6,0	5,4	5,6	0,2	-0,6
Βουλγαρία	9,2	7,6	6,2	5,2	4,2	5,1	0,9	-1,0
Γαλλία	10,4	10,1	9,4	9,0	8,4	8,0	-0,4	-0,6
Γερμανία	4,6	4,1	3,8	3,4	3,1	3,8	0,7	-0,3
Δανία	6,3	6,0	5,8	5,1	5,0	5,6	0,6	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	5,1	4,0	2,9	2,2	2,0	2,6	0,6	-0,2
ΕΕ 27	10,0	9,1	8,1	7,2	6,7	7,1	0,4	-0,5
Ελλάδα	24,9	23,6	21,5	19,3	17,3	16,3	-1,0	-2,0
Εσθονία	6,2	6,8	5,8	5,4	4,4	6,8	2,4	-1,0
Ευρωζώνη	10,8	10,0	9,0	8,1	7,5	7,8	0,3	-0,6
Ιρλανδία	10,0	8,4	6,7	5,8	5,0	5,7	0,7	-0,8
Ισπανία	22,1	19,6	17,2	15,3	14,1	15,5	1,4	-1,2
Ιταλία	11,9	11,7	11,2	10,6	10,0	9,2	-0,8	-0,6
Κροατία	16,2	13,1	11,2	8,5	6,6	7,5	0,9	-1,9
Κύπρος	15,0	13,0	11,1	8,4	7,1	7,6	0,5	-1,3
Λετονία	9,9	9,6	8,7	7,4	6,3	8,1	1,8	-1,1
Λιθουανία	9,1	7,9	7,1	6,2	6,3	8,5	2,2	0,1
Λουξεμβούργο	6,7	6,3	5,5	5,6	5,6	6,8	1,2	0,0
Μάλτα	5,4	4,7	4,0	3,7	3,6	4,3	0,7	-0,1
Ολλανδία	6,9	6,0	4,9	3,8	3,4	3,8	0,4	-0,4
Ουγγαρία	6,8	5,1	4,2	3,7	3,4	4,3	0,9	-0,3
Πολωνία	7,5	6,2	4,9	3,9	3,3	3,2	-0,1	-0,6
Πορτογαλία	12,6	11,2	9,0	7,1	6,5	6,9	0,4	-0,6
Ρουμανία	6,8	5,9	4,9	4,2	3,9	5,0	1,1	-0,3
Σλοβακία	11,5	9,7	8,1	6,5	5,8	6,7	0,9	-0,7
Σλοβενία	9,0	8,0	6,6	5,1	4,5	5,0	0,5	-0,6
Σουηδία	7,4	7,0	6,7	6,4	6,8	8,3	1,5	0,4
Φινλανδία	9,4	8,8	8,6	7,4	6,7	7,8	1,1	-0,7

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/19	2019/18
Αυστρία	6,1	6,5	5,9	5,0	4,6	5,5	0,9	-0,4
Βέλγιο	9,1	8,1	7,1	6,3	5,7	5,7	0,0	-0,6
Βουλγαρία	9,8	8,1	6,4	5,7	4,5	5,4	0,9	-1,2
Γαλλία	10,8	10,2	9,5	9,0	8,5	8,1	-0,4	-0,5
Γερμανία	5,0	4,5	4,1	3,8	3,5	4,2	0,7	-0,3
Δανία	6,1	5,6	5,6	4,9	4,8	5,3	0,5	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	4,2	3,4	2,3	1,8	1,7	2,2	0,5	-0,1
ΕΕ 27	9,9	8,9	7,8	7,0	6,4	6,8	0,4	-0,6
Ελλάδα	21,8	19,9	17,8	15,4	14,0	13,6	-0,4	-1,4
Εσθονία	6,2	7,4	6,2	5,4	4,1	7,0	2,9	-1,3
Ευρωζώνη	10,7	9,7	8,7	7,8	7,2	7,5	0,3	-0,6
Ιρλανδία	10,8	9,1	7,1	5,8	5,2	5,6	0,4	-0,6
Ισπανία	20,8	18,1	15,7	13,7	12,5	13,9	1,4	-1,2
Ιταλία	11,4	10,9	10,4	9,8	9,1	8,4	-0,7	-0,7
Κροατία	15,6	12,5	10,6	7,7	6,2	7,5	1,3	-1,5
Κύπρος	15,1	12,7	10,9	8,1	6,3	7,6	1,3	-1,8
Λετονία	11,1	10,9	9,8	8,4	7,2	9,1	1,9	-1,2
Λιθουανία	10,1	9,1	8,6	6,9	7,1	9,3	2,2	0,2
Λουξεμβούργο	6,1	6,0	5,6	5,3	5,7	6,6	0,9	0,4
Μάλτα	5,4	4,4	3,8	3,8	3,4	4,2	0,8	-0,4
Ολλανδία	6,5	5,6	4,5	3,7	3,4	3,7	0,3	-0,3
Ουγγαρία	6,6	5,1	3,8	3,5	3,4	4,1	0,7	-0,1
Πολωνία	7,3	6,1	4,9	3,9	3,0	3,1	0,1	-0,9
Πορτογαλία	12,4	11,1	8,5	6,7	5,9	6,6	0,7	-0,8
Ρουμανία	7,5	6,6	5,6	4,7	4,3	5,3	1,0	-0,4
Σλοβακία	10,3	8,8	7,9	6,1	5,6	6,4	0,8	-0,5
Σλοβενία	8,1	7,5	5,8	4,6	4,0	4,4	0,4	-0,6
Σουηδία	7,6	7,4	7,0	6,5	6,7	8,3	1,6	0,2
Φινλανδία	9,9	9,0	8,9	7,4	7,2	8,0	0,8	-0,2

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/19	2019/18
Αυστρία	5,3	5,6	5,0	4,7	4,4	5,2	0,8	-0,3
Βέλγιο	7,8	7,6	7,1	5,6	4,9	5,4	0,5	-0,7
Βουλγαρία	8,4	7,0	6,0	4,7	3,9	4,8	0,9	-0,8
Γαλλία	9,9	9,9	9,4	9,1	8,4	8,0	-0,4	-0,7
Γερμανία	4,2	3,8	3,3	2,9	2,7	3,4	0,7	-0,2
Δανία	6,5	6,4	6,1	5,3	5,3	6,0	0,7	0,0
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,1	4,7	3,6	2,8	2,4	3,0	0,6	-0,4
ΕΕ 27	10,2	9,4	8,4	7,5	7,0	7,3	0,3	-0,5
Ελλάδα	28,9	28,1	26,1	24,2	21,5	19,8	-1,7	-2,7
Εσθονία	6,1	6,1	5,3	5,3	4,8	6,6	1,8	-0,5
Ευρωζώνη	11,0	10,3	9,4	8,5	7,9	8,1	0,2	-0,6
Ιρλανδία	8,9	7,6	6,3	5,7	4,7	5,7	1,0	-1,0
Ισπανία	23,6	21,4	19,0	17,0	16,0	17,4	1,4	-1,0
Ιταλία	12,7	12,8	12,4	11,8	11,1	10,2	-0,9	-0,7
Κροατία	16,9	13,8	11,9	9,4	7,2	7,6	0,4	-2,2
Κύπρος	14,8	13,4	11,3	8,8	8,0	7,6	-0,4	-0,8
Λετονία	8,6	8,4	7,7	6,4	5,4	7,1	1,7	-1,0
Λιθουανία	8,2	6,7	5,7	5,4	5,5	7,7	2,2	0,1
Λουξεμβούργο	7,4	6,6	5,5	5,9	5,5	7,0	1,5	-0,4
Μάλτα	5,4	5,2	4,3	3,5	4,0	4,4	0,4	0,5
Ολλανδία	7,3	6,5	5,3	4,0	3,4	4,0	0,6	-0,6
Ουγγαρία	7,0	5,1	4,6	4,0	3,5	4,5	1,0	-0,5
Πολωνία	7,7	6,2	4,9	3,9	3,6	3,3	-0,3	-0,3
Πορτογαλία	12,8	11,3	9,4	7,5	7,2	7,1	-0,1	-0,3
Ρουμανία	5,8	5,0	4,0	3,5	3,4	4,7	1,3	-0,1
Σλοβακία	12,9	10,8	8,4	7,0	6,0	7,1	1,1	-1,0
Σλοβενία	10,1	8,6	7,5	5,7	5,0	5,6	0,6	-0,7
Σουηδία	7,3	6,6	6,4	6,2	7,0	8,3	1,3	0,8
Φινλανδία	8,8	8,6	8,4	7,3	6,2	7,5	1,3	-1,1

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/19	2019/18
Αυστρία	29,2	32,3	33,4	28,9	25,1	24,5	-0,6	-3,8
Βέλγιο	51,7	51,6	48,6	48,7	43,5	41,6	-1,9	-5,2
Βουλγαρία	61,2	59,1	55	58,4	56,6	45	-11,6	-1,8
Γαλλία	43,9	45,4	45,1	41,6	40	36,5	-3,5	-1,6
Γερμανία	43,6	40,8	41,7	40,9	37,8	29,6	-8,2	-3,1
Δανία	25,7	20,4	20,5	19,1	16,4	16,4	0	-2,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	47,3	42,1	35	30,5	30	22,1	-7,9	-0,5
ΕΕ 27	49,6	48	46,3	44,4	41,4	35,4	-6	-3
Ελλάδα	73,1	72	72,8	70,3	70,1	66,5	-3,6	-0,2
Εσθονία	38,3	31,6	33,5	24,9	20	17,1	-2,9	-4,9
Ευρωζώνη	51,1	49,7	48,5	46,4	43,5	37,5	-6	-2,9
Ιρλανδία	53,6	50,5	44,9	36,3	32,1	23,6	-8,5	-4,2
Ισπανία	51,6	48,4	44,5	41,7	37,8	32,1	-5,7	-3,9
Ιταλία	58,1	57,4	57,8	58,1	56	51,5	-4,5	-2,1
Κροατία	63,1	50,7	41	40,2	35,8	28,1	-7,7	-4,4
Κύπρος	45,6	44,4	40,6	31,7	29,1	28,1	-1	-2,6
Λετονία	45,3	41,4	37,6	41,6	38	27,3	-10,7	-3,6
Λιθουανία	42,9	38,3	37,6	32,2	30,6	29	-1,6	-1,6
Λουξεμβούργο	28,4	34,8	38,1	24,7	22,8	25,5	2,7	-1,9
Μάλτα	50,1	50,5	50,8	48,1	25,1	25,5	0,4	-23
Ολλανδία	42,9	41,5	39,5	36,6	30,3	23,2	-7,1	-6,3
Ουγγαρία	45,6	46,5	40,4	38,5	31,9	26,2	-5,7	-6,6
Πολωνία	39,3	35	31	26,9	21,6	20	-1,6	-5,3
Πορτογαλία	57,4	55,4	49,9	43,7	42,6	33,3	-9,3	-1,1
Ρουμανία	43,9	50	41,4	44,1	42,4	29,9	-12,5	-1,7
Σλοβακία	65,8	60,2	62,4	61,8	58,2	47,8	-10,4	-3,6
Σλοβενία	52,3	53,3	47,5	42,9	43	38,8	-4,2	0,1
Σουηδία	19,6	18,3	18,5	17,2	13,7	13,9	0,2	-3,5
Φινλανδία	24,4	25,7	24,2	21,8	17,6	15,4	-2,2	-4,2

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/19	2019/18
Αυστρία	10,6	11,2	9,8	9,4	8,5	10,5	2,0	-0,9
Βέλγιο	22,1	20,1	19,3	15,8	14,2	15,3	1,1	-1,6
Βουλγαρία	21,6	17,2	12,9	12,7	8,9	14,2	5,3	-3,8
Γαλλία	24,7	24,5	22,1	20,8	19,5	20,2	0,7	-1,3
Γερμανία	7,2	7,1	6,8	6,2	5,8	7,5	1,7	-0,4
Δανία	12,2	12,2	12,4	10,5	10,1	11,6	1,5	-0,4
Δημοκρατία της Τσεχίας	12,6	10,5	7,9	6,7	5,6	8,0	2,4	-1,1
ΕΕ 27	21,7	20,0	17,9	16,0	15,0	16,8	1,8	-1,0
Ελλάδα	49,8	47,3	43,6	39,9	35,2	35,0	-0,2	-4,7
Εσθονία	13,1	13,4	12,1	11,8	11,1	17,9	6,8	-0,7
Ευρωζώνη	22,2	20,8	18,6	16,8	15,6	17,4	1,8	-1,2
Ιρλανδία	20,2	16,8	14,4	13,8	12,5	15,3	2,8	-1,3
Ισπανία	48,3	44,4	38,6	34,3	32,5	38,3	5,8	-1,8
Ιταλία	40,3	37,8	34,7	32,2	29,2	29,4	0,2	-3,0
Κροατία	42,3	31,3	27,4	23,7	16,6	21,1	4,5	-7,1
Κύπρος	32,8	29,1	24,7	20,2	16,6	18,2	1,6	-3,6
Λετονία	16,3	17,3	17,0	12,2	12,4	14,9	2,5	0,2
Λιθουανία	16,3	14,5	13,3	11,1	11,9	19,6	7,7	0,8
Λουξεμβούργο	17,3	18,9	15,4	14,2	17,0	23,2	6,2	2,8
Μάλτα	11,6	10,7	10,6	9,1	9,3	10,7	1,4	0,2
Ολλανδία	11,3	10,8	8,9	7,2	6,7	9,1	2,4	-0,5
Ουγγαρία	17,3	12,9	10,7	10,2	11,4	12,8	1,4	1,2
Πολωνία	20,8	17,7	14,8	11,7	9,9	10,8	0,9	-1,8
Πορτογαλία	32,0	28,0	23,9	20,3	18,3	22,6	4,3	-2,0
Ρουμανία	21,7	20,6	18,3	16,2	16,8	17,3	0,5	0,6
Σλοβακία	26,5	22,2	18,9	14,9	16,1	19,3	3,2	1,2
Σλοβενία	16,3	15,2	11,2	8,8	8,1	14,2	6,1	-0,7
Σουηδία	20,4	18,9	17,9	17,4	20,1	23,9	3,8	2,7
Φινλανδία	22,4	20,1	20,1	17,0	17,2	21,4	4,2	0,2

(*) Για τον ακριβή ορισμό του δείκτη δείτε εδώ:

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=16664385&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=4&ter_valid=0

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=27697382&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=44&ter_valid=0